

UNIVERSITAT DE BARCELONA

Curs domèstic, matrimoni i herència al Priorat (s. XIX-XX)

Xavier Roigé

ADVERTIMENT. La consulta d'aquesta tesi queda condicionada a l'acceptació de les següents condicions d'ús: La difusió d'aquesta tesi per mitjà del servei TDX (www.tdx.cat) i a través del Dipòsit Digital de la UB (diposit.ub.edu) ha estat autoritzada pels titulars dels drets de propietat intel·lectual únicament per a usos privats emmarcats en activitats d'investigació i docència. No s'autoritza la seva reproducció amb finalitats de lucre ni la seva difusió i posada a disposició des d'un lloc aliè al servei TDX ni al Dipòsit Digital de la UB. No s'autoritza la presentació del seu contingut en una finestra o marc aliè a TDX o al Dipòsit Digital de la UB (framing). Aquesta reserva de drets afecta tant al resum de presentació de la tesi com als seus continguts. En la utilització o cita de parts de la tesi és obligat indicar el nom de la persona autora.

ADVERTENCIA. La consulta de esta tesis queda condicionada a la aceptación de las siguientes condiciones de uso: La difusión de esta tesis por medio del servicio TDR (www.tdx.cat) y a través del Repositorio Digital de la UB (diposit.ub.edu) ha sido autorizada por los titulares de los derechos de propiedad intelectual únicamente para usos privados enmarcados en actividades de investigación y docencia. No se autoriza su reproducción con finalidades de lucro ni su difusión y puesta a disposición desde un sitio ajeno al servicio TDR o al Repositorio Digital de la UB. No se autoriza la presentación de su contenido en una ventana o marco ajeno a TDR o al Repositorio Digital de la UB (framing). Esta reserva de derechos afecta tanto al resumen de presentación de la tesis como a sus contenidos. En la utilización o cita de partes de la tesis es obligado indicar el nombre de la persona autora.

WARNING. On having consulted this thesis you're accepting the following use conditions: Spreading this thesis by the TDX (www.tdx.cat) service and by the UB Digital Repository (diposit.ub.edu) has been authorized by the titular of the intellectual property rights only for private uses placed in investigation and teaching activities. Reproduction with lucrative aims is not authorized nor its spreading and availability from a site foreign to the TDX service or to the UB Digital Repository. Introducing its content in a window or frame foreign to the TDX service or to the UB Digital Repository is not authorized (framing). Those rights affect to the presentation summary of the thesis as well as to its contents. In the using or citation of parts of the thesis it's obliged to indicate the name of the author.

Universitat de Barcelona

Estudi General de Lleida, 1988.

F. Xavier Roigé i Ventura

CURS DOMÈSTIC, MATRIMONI I HERÈNCIA

AL PRIORAT (s. XIX-XX)

Volum I.-

Tesi presentada per a l'obtenció
del grau de Doctor.

Directora: Dra. Josefina Roma

Tutor: Dr. Llorenç Prats

14.-

HERÈNCIA I SUCCESIÓ
COM A ESTRATÈGIES SOCIOCULTURALS

1. TRANSMISSIÓ DELS BÉNS, HERÈNCIA I SUCCESSIÓ

Els sistemes de transmissió dels béns, més que processos que segueixen les normes sancionades pels sistemes jurídics o el costum social, són sobre tot adaptacions flexibles de les estratègies familiars. Per això, més que estudiar regles formals úniques, cal cercar els diferents factors que intervenen per decidir la forma concreta de transmissió de la propietat. Com assenyala Bourdieu:

cal trencar, amb el juridicisme que impregna encara avui tota la tradició etnològica que tendeix a tractar tota pràctica com a una execució: execució d'un ordre en el cas d'un juridicisme naïf que fa com si les practiques fossin directament deduïbles de les regles jurídiques expressament constituïdes i legalment sancionades o de prescripcions del costum assortides de sancions morals o religioses; execució d'un model inconscient en el cas de l'estructuralisme, que reinstaura, en la perspectiva de l'inconscient, la teoria de la pràctica del juridicisme naïf tot representant la relació entre la llengua i la paraula o entre l'estructura i la pràctica, a partir del model de relació entre la partitura musical i la seva execució. (Bourdieu, 1972:1105-1106)

En aquest sentit -tal i com suggerim a la introducció-, a l'hora d'explicar els models hereditaris és necessari tenir en compte els condicionants derivats de l'evolució històrica del conjunt de la societat (aspectes socioeconòmics i demogràfics) i de la *història* particular de cada casa (evolució del curs domèstic). D'aquests aspectes en tractarem en les pàgines següents.

Per descobrir les pràctiques hereditàries ens caldrà fer una diferenciació entre els conceptes d'herència i de successió, una distinció ja antiga en l'antropologia (Maine, 1861). En el nostre cas, aplicarem el qualificatiu de successor a la persona que continuarà vivint a la casa paterna, el qual serà amb freqüència qui s'ocuparà dels pares en els darrers anys de la seva vida, i qui rebrà en herència la casa i la part més important del patrimoni. Tanmateix, el successor no sempre és necessàriament ni l'hereu únic ni el hereu principal. Successió implica una concepció de continuïtat del grup residencial; herència, una transmissió del patrimoni.

La diferenciació entre hereu i successor ha estat utilitzada sobre tot en els sistemes en els quals la propietat és dividida. Per contra, en els de transmissió indivisa, ambdós es confonen: és el mateix qui hereta les propietats familiars i el qui succeeix al seu pare. Per a nosaltres, la distinció ens serà útil per comprovar l'articulació entre les estratègies hereditàries i residencials. Si bé habitualment la successió del grup domèstic és única, per contra, l'herència del patrimoni és bilateral i es presta a múltiples estratègies i possibilitats en el context de cada cicle familiar. Com assenyala Fine-Souriac (1977: 485), *"les estratègies de successió, les estratègies matrimonials tenen sempre com a finalitat l'adaptar el millor possible les aspiracions econòmiques amb els elements demogràfics (naixements, morts, etc.) per reproduir la casa amb tota la seva xarxa de poders inherents i externs"*.

1.1. Herència

Com a procés d'adaptació, en cada herència (al llarg d'aquest capítol utilitzarem aquest concepte en referència al conjunt de pràctiques de transmissió de la propietat entre una i altra generació, materialitzades en els capítols matrimonials i en els testaments, hi intervenen dos factors. En primer lloc, el fet que tant el marit com la muller accedixin a la propietat (si bé en proporcions diferents i de forma desfavorable per a la dona), el que implica que una part significativa de les dones -particularment les de les cases reestablides- accediran a la propietat. En el cas de l'herència intergeneracional, una dona transferirà la seva part de la casa. En segon lloc, en cada circumstància específica les estratègies poden fer o bé referència que es tracta d'herència o bé referència a un altre nombre de factors interns i externs que portar a decidir una o altra forma d'herència.

En presentar els testaments hem distingit la presència de quatre formes essencials de transmissió de la propietat:

- 1) Transmissió de totes les propietats a un sol hereu, ja sigui:
 - 1a) hereu únic;
 - 1b) hereu principal amb transferència de diners o béns mobles a d'altres persones;
- 2) hereu principal amb transferència de terres o cases a d'altres persones;
- 3) repartiment no igualitari;
- 4) repartiment igualitari.

En les pàgines següents intentarem descobrir la freqüència amb que s'han donat aquestes diverses formes, tot suggerint les seves variacions temporals i segons la posició social dels grups residencials. Tanmateix, les diferències entre uns i altres tipus de transmissió no són essencials, sempre i quan una societat admeti la possibilitat de transferir terres a d'altres persones diferents a l'hereu principal. Al Priorat, la situació de les parcel·les en partides diferents facilita una possible *dispersió* de la propietat i circulació de parcel·les al llarg de les generacions, fins al punt que es fa difícil reconèixer la persistència d'unes mateixes parcel·les dins d'una línia successòria al llarg dels anys analitzats. Només en els benestants és possible veure-hi una certa persistència, però així i tot només es refereix a una part del seu patrimoni (l'altra circula amb freqüència). Aquesta *mobilitat patrimonial* no només es produeix per l'herència, sinó també mitjançant les compres i vendes de terres, les apropiacions per préstecs no pagats, en els canvis i noves construccions de cases i fins i tot les subhastes públiques dels béns deixats a l'Església han contribuït a aquesta mobilitat. Una mobilitat d'aquest tipus pot donar-se sense alterar l'accés diferencial a la propietat, sense implicar un igualitarisme o uns canvis constants en la posició social. Ans al contrari, els benestants desenvoluparien, sobre tot en els moments de crisi, una activa política de préstecs, d'atracció de capitals i de compra de terres.

Per això, les diferències entre uns i altres tipus d'herència són més quantitatives que qualitatives. Que una herència es converteixi, per als altres fills no hereus principals, només en pagaments

en diners del dot en casar-se o de les legítimes, o bé contempli també la donació d'una parcel·la de terra o d'alguna casa, depèn de la posició econòmica de la casa, del joc de les aliances i de la situació de fet creada dins d'aquella generació pel desenvolupament específic del curs domèstic. Però això ens porta a una consideració més: què és el que es valora més en cada transmissió, la continuïtat de la casa pairal o l'assegurar a cada fill una posició econòmica d'acord amb la seva casa d'orientació?. En la perspectiva de les comunitats estudiades està clar que el que prevaleix és el segon. Ara bé, contràriament als petits, els benestants compten amb una propietat suficient com perquè, la dispersió d'una part del patrimoni no alteri la posició econòmica de l'hereu principal. Per això, com mostren les dades que segueixen, entre els benestants i mitjans ha estat més freqüent la tendència a transmetre parcel·les o cases a d'altres fills, a part de l'hereu principal, que entre els petits propietaris. Què repartir quan es té poc a repartir?.

1.2. Successió

La successió familiar tractarà, per contra, de mantenir un fill a casa, amb una doble funcionalitat: per a la continuïtat del patrimoni familiar; i per mantenir als pares en els darrers anys de la seva vida a canvi d'un sostre i la possibilitat d'obtenir unes terres. El major o menor èmfasi en una o altra funció depèn sobre tot de la posició social de les cases i de la situació del cicle familiar (la vida o no dels pares). Majoritàriament, durant el segle XIX, el successor era el fill primogènit; després, la proporció entre successors masculins i femenins s'ha equilibrat.

Hem considerat com a successor al fill, filla o d'altre parent que continuarà residint en la mateixa casa després de la mort dels pares. Tanmateix, la mobilitat residencial que hem observat incideix en que en moltes cases no hi trobem una continuïtat, com abans hem indicat. Sobre tot entre els petits propietaris, la continuïtat no

sempre és possible. Sotmesos a uns continus processos d'endeutaments, la manca de diners els impossibilitava el pagament de dots i legítimes o bé es veien obligats a hipotecar les seves terres i cases, que sovint perdien (per contra, les cases benestants realitzaven una important activitat econòmica, com a prestadores i com a compradores de cases i terres). Per això, els fills es veien obligats a marxar sovint de casa amb les "mans buides" i els pares, en fer-se grans els fills, els empenyerien a marxar per ocupar-se com a mosso, jornalер, o a viure i casar-se en un altre grup residencial. Això afectava sovint a tots els fills, inclúit el primogénit.

A aquesta mobilitat derivada de causes econòmiques cal afegir-li encara dues causes més. Sotmesos a constants canvis en la seva composició, trobem forces grups residencials que no podien arribar a completar la successió d'una generació a una altra o, fins i tot, el propi cicle familiar, per raons demogràfiques. També, com hem vist anteriorment, en el curs d'un cicle familiar, els membres d'un G.R. podien variar sovint de casa. Tot plegat contribuia, en definitiva, a la manca de continuïtat de molts grups residencials, sobre tot de jornalers i petits propietaris.

Tanmateix, nosaltres estudiarem, en les pàgines següents, els grups en els quals observem una continuïtat i no els altres. Per què, doncs, aquestes reflexions?. Ho indiquem per mostrar com la mobilitat residencial, la mobilitat dels G.R. i la mobilitat del patrimoni fan que l'aplicació del concepte de "casa" com a equivalent a unitat de transmissió patrimonial, resulti problemàtic per a les comunitats estudiades, excepte entre els benestants. Entre petits propietaris i jornalers, la casa era més aviat una unitat de producció i consum temporal. Per això, en cada successió, el que importava no era tan assegurar la perpetuació de la casa i dels seus béns, formant una unitat, sinó l'oferir als fills quelcom per començar, uns béns que permetessin uns mínims recursos. Per això, la lògica de la successió domèstica és doble al Priorat. Per als benestants, aquesta representa la continuïtat de la casa, del seu presti-

gi i patrimoni (tot i oferint als altres fills els béns necessaris per no rebaixar excessivament la seva posició). Per als petits propietaris, per contra, amb la successió es pretén acollir als pares en els seus darrers anys i, a la vegada, ajudar al fill successor a "començar", sol·lucionant-li el problema del seu habitatge i oferint-li unes terres que contribueixen a un mínim manteniment.

1.3. Herència i successió a partir de l'anàlisi dels cursos domèstics

Per estudiar la presència de les diferents formes hereditàries i les persones que succeeixen en les cases tornarem a recórrer a una doble metodologia, quantitativa i qualitativa. En primer lloc, analitzarem de nou les reconstruccions dels cursos domèstics (F.C.D.). En cada curs hi hem anotat totes les propietats registrades del grup residencial a través de diverses generacions, així com totes les transmissions patrimonials que ha estat possible correlacionar [1], el que ens ha permès comptabilitzar 411 transmissions hereditàries (206 de Torroja, 1867-1925; 111 de Torroja, 1926-1986; i 93 de Gratallops, 1926-1986). Pel que fa a les successions, n'hem comptabilitzat un total de 730 (respectivament, 319, 317 i 93) [2].

En segon lloc, intentarem delimitar les estratègies hereditàries en funció de la posició social, el que serà estudiat sobre tot a partir de dos estudis de cas de dues famílies, l'una benestant i l'altra mitjana/petita propietària, analitzant el desenvolupament del curs domèstic en relació a les estratègies matrimonials i hereditàries que es van posant en pràctica d'una generació a l'altra.

2. LA SUCCESSION DOMÈSTICA: DEL PREDOMINI DE LA PRIMOGENITURA MASCULINA A L'EQUILIBRI ENTRE FILLS I FILLES.

2.1. Successió i continuïtat domèstica

L'envelliment dels pares i la seva mort, tard o d'hora es fan inevitables i es planteja la qüestió de qui succeeix finalment la pròpia explotació, el que es relaciona amb la qüestió de la transferència del poder. A partir de quin moment es produeix el relleu del pare al fill o al gendre dins del grup residencial com a encarregat de l'explotació agrària?. El procés és, habitualment, llarg i difícil, perquè si bé en el matrimoni el fill nomenat hereu rep les terres, els pares es reserven l'usdefruit fins a la seva mort. Això implica a la pràctica un cert control econòmic, però des del moment en que el *padri* no pot anar a treballar al camp el seu *poder* es converteix més en simbòlic que en real.

Quadre 1.-
Successió domèstica, segons la posició dins la fratria. Gratallops i Torroja, 1792-1986

Posició	TOTAL	Gratallops	Torroja	Tor+Grat	Torroja	Gratallops
	1792-1986	1792-1853	1867-1925	1926-1986	1926-1986	1926-1986
A. Fill primogènit	385 (52,7)	190 (59,5)	106 (51,5)	89 (43,4)	38 (40,8)	51 (45,9)
B. Fill no primogènit	105 (14,4)	51 (16,0)	30 (14,6)	24 (11,7)	4 (4,3)	20 (18,0)
C. Fill (ordre descon.)	36 (4,9)	27 (8,5)	7 (4,4)	2 (1,0)	1 (1,0)	1 (0,9)
D. Filla primogènita	142 (19,4)	30 (9,4)	44 (21,3)	68 (33,1)	41 (44,1)	27 (24,3)
E. Filla no primogènita	33 (4,5)	8 (2,5)	12 (5,8)	4 (3,8)	4 (4,3)	7 (6,3)
F. Filla (ordre descon.)	17 (2,3)	10 (3,1)	5 (2,4)	2 (1,0)	2 (2,1)	1 (0,9)
G. Altres	12 (1,6)	3 (0,9)	2 (0,9)	7 (3,4)	3 (3,2)	4 (3,6)
A+B+C. FILL	526 (72,0)	168 (84,0)	143 (69,4)	115 (56,1)	43 (46,2)	72 (64,8)
D+E+F. FILLA	192 (26,3)	48 (15,0)	61 (29,6)	83 (40,5)	47 (50,5)	35 (31,5)
B+C+D+E+F. FILL/A NO PR.	297 (40,7)	99 (31,0)	91 (44,2)	107 (52,2)	51 (55,9)	55 (49,5)
TOTAL	730	319	206	205	93	111

Font: elaboració pròpia, segons les fitxes dels cursos domèstics

Tanmateix, la seva posició ha estat molt diferent segons la seva propietat. Entre els jornalers i petits propietaris, els vells, amb una propietat ben minsa, depenent econòmicament dels fills (abans de l'extensió de les pensions), el que qüestiona la seva autoritat. Entre mitjans i benestants, en canvi, malgrat la promesa de transferència de la propietat, el pare es reservava el control econòmic de l'explotació. Entre els petits propietaris, més que en termes d'autoritat, la successió es planteja en la doble funció que abans assenyalàvem: atenció als pares vells a canvi d'obtenir un sostre i una explotació per començar. La continuïtat domèstica és més el fet resultant d'aquesta situació que no la seva causa determinant.

2.2. Qui són els successors?: evolució temporal

En general, han estat més els fills que les filles (72 sobre 26 %), els que han succeït als seus pares (quadre 1). Tot i així, aquesta pràctica ha anat modificant-se a mesura que ens aproximem a l'actualitat. Així, si a principis del XIX (veure apèndix), la norma de successió masculina (87 %) i preferiblement pel primogènit (68 %) era seguida de forma pràcticament absoluta, a partir del 1940 els fills i filles han succeït als pares gairebé en la mateixa proporció (a Gratallops fins i tot hi han hagut més successions femenines). Un canvi tan significatiu (que s'ha fet a més de forma progressiva) suposa variacions en les mentalitats i actituds al respecte, però sobretot, aquestes modificacions han d'entendre's dins del procés de transformacions socials i econòmiques i en funció d'un context de crisi productiva i de modificació de les pautes demogràfiques. L'emigració de molts fills i la reducció del nombre d'aquests (el que incrementa les possibilitats de tenir fills d'un sol sexe) contribueixen a aquestes transformacions. Així, els testimonis orals no troben cap inconvenient, avui, en que els darrers anys de la vida es passin al costat del fill o de la filla, o en que continuï treballant les terres el fill o el gendre. Moltes mares, fins i tot, pre-

fereixen conviure més amb la filla que amb el fill, car s'espera que les atencions d'aquesta serien més grans.

L'anàlisi d'aquestes variacions segons la propietat dels grups residencials no revela actituds molt diferents entre elles. El comportament de tots els G.R. sembla haver estat similar respecte a l'èmfasi en la successió masculina i en la seva disminució [3].

Quadre 2.-
Ordre del fill o filla successor en la fratria de germans
Gratallops i Torroja, 1792-1986

Posició	1792-1853	1867-1924	1925-1986	Total
Fill/a únic/a	24 } 153 (47,9)	28 } 132 (64,1)	47 } 137 (66,9)	99 } 422 (57,8)
1	129 }	104 }	90 }	323 }
2	56 } 108 (33,8)	21 } 46 (22,3)	30 } 55 (26,9)	107 } 209 (28,6)
3	38 }	18 }	17 }	73 }
4	14 }	7 }	8 }	29 }
5	7 }	5 }	1 }	13 }
6	6 } 22 (6,9)	2 } 9 (4,4)	1 } 2 (1,0)	9 } 33 (4,5)
7	5 }	1 }	- }	6 }
8	2 }	- }	- }	2 }
9	2 }	1 }	- }	3 }
últim	49 (15,3)	29 (14,1)	31 (15,1)	109 (15,0)
Desconegut	37	12	4	53
Altres (no fill)	3	2	7	12
TOTAL	319	206	205	730

Font: elaboració pròpia, segons les fitxes dels cursos domèstics.

Per precisar més com es produeix el procés de successió dins del G.R., hem analitzat quin ha estat l'ordre de successió segons la posició dins la fratria, independentment del seu sexe (quadre 2). Com s'observa, en un 60 % de successions ha estat el primer fill o filla el que es quedat al propi grup residencial, dada que suggereix la importància de la successió primogènita. Tanmateix, una lectura atenta de les dades permet fer dues consideracions. D'una banda, el fet que una part significativa dels successors primogènits (més del 20 %, amb un increment considerable en els darrers anys) han estat en realitat fills o filles únics. Aquest és un factor clau per ex-

plicar el manteniment d'una elevada primogenitura en la successió. En aquests casos, el problema de l'herència i de la successió és molt fàcil de sol.lucionar.

D'altra banda, en un nombre important de casos, el successor no ha estat el més gran, pel que cal suposar que abans del matrimoni d'aquest s'han casat d'altres germans. Molts, fins i tot, estan situats en una posició força llunyana en l'ordre de successió. En aquest fet hi incideixen dos tipus de factors, l'un demogràfic, l'altre social. El demogràfic és prou clar, a causa de la possibilitat de la no presència de fills masculins entre els primers fills, pel que els pares hauran d'esperar força a que el primogènit masculí sigui adult. A partir de la quarta posició en la successió, vol dir que entre el primer fill i el successor es porten, com a mínim, uns cinc anys. Això, en el context de la societat del XIX amb una elevada mortalitat, feia que sovint no arribessin a veure casat al seu fill successor, o bé que passessin molts anys sense que la successió estigués resolta, mantenint en part oberta la decisió definitiva sobre l'hereu.

Els factors demogràfics, però, no expliquen totes les dades. De les 62 successions corresponents a fills situats en la fratria a partir de la quarta posició, només en 22 el successor ha estat el propi primogènit masculí. En els altres casos, que corresponen majoritàriament a grups residencials de petits propietaris, sembla que s'ha produït una estratègia tendent a retardar al màxim l'elecció del fill successor, fins a un dels darrers. Amb poques possibilitats econòmiques, la permanència del primogènit casat a casa, amb els seus fills i els germans menors (que es quedarien a viure a la casa paterna encara forces anys) crearia un G.R. amb un excessiu nombre de boques a alimentar per als recursos de la casa. La sol.lució, en aquest sentit, passa pel casament dels primers fills i la seva residència en un altre G.R. o en un de nou, deixant la successió del G.R. patern per als seus germans més joves, sobre tot en els casos en que els germans es portaven molts anys. Aquesta forma de

successió correspon, habitualment, a cicles familiars llargs, en els quals els pares resten actius i conserven les seves responsabilitats durant força temps. En el moment de la mort, però, el pare pot repartir algunes terres entre els fills més grans, compensant així la successió dels darrers.

No deixa de ser significatiu, en aquest sentit, que trobem 109 successions (un 15 % del total) corresponents al darrer fill, de les quals només 29 corresponen al darrer fill primogènit masculí. En la resta, en certa manera, podem parlar d'ultimogenitura. La proporció, tot i ser reduïda, podria incrementar-se si tenim en compte també el cas dels fills únics, també últims (14 %) i el d'aquells que el successor és el darrer fill masculí, encara que no el darrer de la fratria. La conveniència de retardar la successió el màxim possible (associat a la pràctica d'una edat elevada en el matrimoni), ha estat, doncs, una altra de les estratègies successòries.

2.3. Les condicions en que es produeix la successió

Per conèixer les causes que fan que un o altre fill sigui el successor i la seva variabilitat, hem analitzat les relacions del successor respecte als altres germans en dues circumstàncies diferents: quan ho és el primogènit masculí quan no ho és.

Si bé la majoria de vegades en que el successor és el primogènit masculí aquest té germans o germanes (quadre 3), pel que el fet que sigui el successor és la conseqüència d'una elecció social, en el darrer període una quarta part dels primogènits masculins successors han estat fills únics. La reducció de la natalitat, doncs, ha simplificat la transmissió de la propietat.

Aquesta simplificació, però, va acompanyada d'una modificació molt més significativa: la residència extensa amb d'altres germans després del matrimoni del primogènit. En la institució característi-

ca de l'hereu, quan aquest es casa ha de compartir la residència amb els altres germans solters, els quals viuen a la casa paterna fins al moment del seu matrimoni, sovint tota la vida si es tracta de solters. Si al XIX aquesta norma es complia la majoria de vegades, durant aquest segle només un terç dels primogènits han compartit la seva residència conjunta amb d'altres germans (quadre 3).

Quadre 3.-
Relacions amb els altres germans, quan el primogènit masculí és el successor
Gratallops i Torroja (1792-1986)

	Gratallops 1792-1853	Torroja 1866-1925	Grat+Tor 1925-1986	TOTAL 1792-1986
I. TÉ D'ALTRES GERMANS?				
Fill únic	31 (10,0)	29 (14,1)	50 (24,7)	110 (14,5)
Amb germans (B o Z)	287 (90,0)	177 (85,8)	154 (75,3)	618 (73,5)
II. RESIDÈNCIA D'ALTRES AL MATEIX G.R.GERMANS DESPRÉS DEL SEU MATRIMONI (*)				
S/.germans coresidents	107 (33,6)	114 (55,3)	130 (63,4)	351 (43,1)
Amb germans coresidents	198 (62,0)	75 (36,4)	64 (31,2)	337 (46,2)
Desconegut	13	15	9	37
TOTAL	319	206	205	730

[*] En el cens posterior al matrimoni. Font: elaboració pròpia, segons les fitxes dels cursos domèstics. Per a les dades completes, veure apèndix.

Un i altre fet tenen com a conseqüència una simplificació dels processos hereditaris. Tot i la seva reducció, la permanència de la primogenitura en la successió va acompanyada d'una desnaturalització de la seva significació sociològica. L'elecció del successor esdevé avui molt més fàcil i menys traumàtica per als altres germans, en alleugerir-se la pressió sobre la terra. Si tenim en compte la seva disminució numèrica i qualitativa, podem concloure que la pràctica de la successió pel primogènit masculí ha perdut avui la importància i significació que va tenir, pràcticament, fins als anys posteriors a la filloloxera.

Ens cal analitzar, tanmateix, per les causes que porten, en cada successió, a que el primogènit no hagi estat el successor, trencant aquesta preferència. D'entrada, cal distingir-ne dos tipus

de causes. En les primeres, de tipus biològic, la successió per un primogènit masculí ha estat impossible, ja sigui per la seva inexistència o per la seva defunció (un 36 % del total de casos, segons pot veure's al quadre 4). Si no és per aquestes causes, llavors la successió del primogènit masculí ha estat perfectament possible i, si no es porta a terme, ha estat la conseqüència de factors socials, ja sigui per elecció dels pares o del propi interessat.

En aquest sentit, l'absència o l'emigració del primogènit ha estat la causa més freqüent després de les causes biològiques (27 %), sobre tot entre els G.R. de menor propietat, en els quals s'ha imposat la necessitat d'emigrar un fill, sent el primogènit el que es troba més aviat en condicions de fer-ho. En canvi, si aquest ha viscut al poble (29 %), tan freqüent és trobar-lo vivint casat a un altre G.R. com solter al mateix. En aquest darrer cas, la causa de que no hagi estat ell el successor pot ser o bé perquè és menor i té una gran diferència d'edat amb la germana que s'ha casat i succeirà; o bé perquè el primogènit és ja prou gran i encara no s'ha casat, pel que ha succeït un germà o germana menor que sí s'ha casat.

Quadre 4.-
Causes o posició del primogènit masculí quan aquest no és successor
Gratallops i Torroja (1792-1986)

	Gratallops 1792-1853	Torroja 1866-1925	Grat+Tor 1926-1986	TOTAL 1792-1986
1. Inexistència	20 (25,0)	21 (25,3)	38 (36,9)	79 (29,6)
2. Defunció	18 (22,2)	3 (3,6)	3 (2,9)	24 (9,0)
3. Emigració o absència	28 (34,6)	22 (26,5)	23 (22,3)	73 (27,3)
4. Casat a un altre G.R.	6 (7,4)	15 (18,1)	19 (18,4)	40 (15,0)
5. Solter al mateix G.R.	5 (6,2)	11 (13,2)	14 (13,6)	30 (11,2)
6. Casat al mateix G.R.	4 (4,9)	4 (4,8)	1 (1,9)	9 (3,4)
Total	81	83	103	267

Font: elaboració pròpia, segons les fitxes dels cursos domèstics

Finalment, una qüestió més. Quan és la filla la que succeeix, ho és sempre per falta de germans?. La resposta (quadre 5) és clara.

Si al XIX la majoria de les filles successores no tenien germans masculins (és a dir, la dona només succeïa en absència dels germans), al XX la majoria sí en tenen. En aquest sentit, l'increment de la successió femenina que constatarem a l'inici d'aquest apartat es deu tant a causes de tipus demogràfic (amb menys fills, la possibilitat de tenir fills masculins disminueix, a més del fet de que molts d'aquests emigrin de joves) com, sobre tot, de tipus social. Tot això implica, evidentment uns canvis significatius en la mentalitat i en les estratègies de successió. De la rigidesa de la successió masculina, només trencada per la manca de fills, es passa a una nova situació, en el que la successió va més paral·lela a la possibilitat de restar al poble o d'ocupar-se dels pares durant els darrers anys de la seva vida. La successió sembla relacionar-se cada vegada més a factors derivats de l'afectivitat i de les estratègies residencials respecte als pares vells: la filla, així, sembla prendre més responsabilitats que els seus germans per atendre als pares. Si abans primava la cooperació pare-fill per al conreu del camp, avui potser és més important la cooperació mare-filla per a l'atenció de la casa i, sobre tot, per a la renda de l'afecte (Narotzky, 1988), la cura dels pares en la seva vellesa. Sense oblidar, tampoc, el fet que els pares jubilats puguin aportar uns ingressos suplementaris per al grup residencial, en forma de pensions [4].

Quadre 5.-
Presència o no de germans en els casos de successió d'una filla.
Gratallops i Torroja (1792-1986)

	Gratallops 1792-1853	Torroja 1866-1925	Grat+Tor 1926-1986	TOTAL 1792-1986
1. Filla única	5	13	25	43 (24,4)
2. Amb germans (B)	15	30	39	84 (47,7)
3. Amb germanes (Z)	36	37	36	109 (62,1)
4. Amb germans o /es (B o Z)	38	42	53	133 (34,1)
Total	43	55	78	176

Font: elaboració pròpia, segons les fitxes dels cursos domèstics.

3. FORMES D'HERÈNCIA

Si bé la pràctica de la transmissió indivisa del patrimoni sembla haver estat majoritària (58 %), en una proporció important de les transmissions (42 %) d'altres persones a part de l'hereu han rebut parcel·les com a herència, ja sigui amb el nomenament d'un hereu principal i atorgant als altres parcel·les de terres (28 %) o la repartició de les terres (14 %). A grans trets, les proporcions d'aquestes dades coincideixen amb les dels testaments, amb algunes diferències derivades del fet de treballar amb fonts diferents.

Quadre 6.-
Formes d'herència a Gratallops i Torroja (1867-1986)

Tipus d'herència	TOTAL	Torroja		Tor+Grat				
	1867-1986	1867-1925	1926-1986	1867-00(%)	1901-25(%)	1926-40(%)	1941-65(%)	1965-86(n.)
1. Hereu únic	219 (58,1)	119 (62,9)	100 (53,2)	66,0	59,0	46,9	58,3	6
2. Hereu prinl.	104 (27,6)	46 (24,3)	58 (30,8)	24,5	24,1	33,3	28,1	4
3. Rep. no ig.	27 (7,2)	12 (6,3)	15 (8,0)	5,6	7,2	11,1	6,2	0
4. Rep. igual.	27 (7,2)	12 (6,3)	15 (8,0)	3,7	9,6	8,6	7,3	1
2+3+4	158 (41,9)	70 (37,0)	88 (46,8)	33,8	41,0	53,1	41,6	5
Total	377	189	188	106	83	81	96	11
Desc.	34	17	17	12	5	3	8	6
TOTAL	411	206	205	118	88	84	104	17

1: Hereu únic (totes les terres i immobles per a un sol hereu). Inclou dues formes: 1a) hereu únic i 1b) Hereu principal, amb transmissió de diners als altres fills; 2: Hereu principal, amb transferència de terres o cases a d'altres hereus; 3: Repartició no igualitària; 4: Repartició no igualitària. Font: elaboració pròpia, segons les fitxes dels cursos domèstics.

La posició social de les cases, en definitiva, ens suggereix varietats molt significatives respecte a les pràctiques hereditàries (quadre 7). A grans trets, els petits propietaris han seguit molt més la pràctica de la indivisibilitat del patrimoni que no els mitjans i els benestants. Les dades són clares: mentre l'herència ha estat totalment indivisa entre els petits propietaris en un 70 % dels casos, entre els mitjans ho ha estat el 41 %, i entre els benestants només el 24 %. Aquests diferents estratègies són ja perceptibles des d'abans la crisi fil·loxèrica, si bé s'han fet especialment notables en els darrers anys.

En línies generals, s'han incrementat progressivament les formes hereditàries que impliquen una dispersió del patrimoni, però en alguns subperíodes s'han produït variacions significatives. Així, després de la crisi fil·loxèrica, i fins a la Guerra Civil, va haver-hi un increment de les transmissions de terres i cases a d'altres fills diferents de l'hereu. La major dispersió del patrimoni va coincidir amb un major percentatge de formes de residència conjugal, donant-els-hi quelcom per poder establir-se i "començar". El fet de proporcionar petites parts d'herència va actuar com a un mecanisme de retenció, estimulant als diferents fills a quedar-se al poble en un context de forta emigració. A la vegada, la disminució del nombre de fills i l'emigració va permetre unes majors possibilitats de repartició. Per contra, el reforç de la transmissió a un hereu únic a la postguerra s'explicaria per una estabilització de la població,

Quadre 7.-
Formes d'herència a Gratallops + Torroja, segons la posició social dels G.R. (1867-1986)

Tipus d'herència	TOTAL 1867-1986			1867-1925			1926-1986		
	2.	3.	4.	2.	3.	4.	2.	3.	4.
1. Hereu únic	167 (73,1)	42 (40,7)	10 (23,3)	93	18	8	74	24	2
2. Hereu principal	48 (20,5)	42 (40,7)	18 (42,8)	21	15	10	23	27	8
3. Repart. no igual.	11 (4,7)	8 (7,8)	8 (19,0)	6	5	1	5	3	7
4. Repart. igualitària.	10 (4,3)	11 (10,7)	6 (14,3)	4	6	2	6	5	4
2+3+4	65 (27,7)	61 (59,3)	32 (76,2)	31	26	13	34	35	19
Total	234	103	42	124	44	21	110	59	21
Desc.	25	4	1	16	0	1	9	4	0
TOTAL	260	107	43	140	44	22	119	63	21

2 = Petits propietaris; 3 = Mitjans; 4 = Benestants. Font: elaboració pròpia, segons les fitxes dels cursos domèstics

amb una manca d'oportunitats exteriors que no feia necessari mecanismes de retenció dels fills. Les modificacions en l'estructura de la propietat han incidit també en aquestes variacions. Durant els darrers anys, l'increment de les formes de dispersió del patrimoni són paral·leles a un major pes dels mitjans, els quals tenen més possibilitats de repartir les terres. Però a més, la manca de força de

treball externa porta a algunes cases a la divisió de les seves terres, per possibilitar una major redistribució dels efectius laborals i equilibrar la relació força de treball/superfície a cultivar.

4. LA LòGICA DE LA TRANSMISSIÓ EN ELS DIFERENTS GRUPS SOCIALS

Les diferències en la forma de transmissió dels béns en els diferents grups socials, sens dubte complexes, mereixen algunes reflexions. Qualsevol sistema de transmissió dels béns no pretèn generar una situació d'igualitarisme social, sinó, al contrari, "*la conservació dels individus en uns grups socials estables, en els seus estatus adscrits: la finalitat del sistema consisteix en evitar la mobilitat social en el sentit del descens per al grup dels propietaris*" (Frigolé, 1974: 102). A l'inrevés que en les zones de transmissió indivisa estricta (ex. Catalunya Vella), a la zona estudiada hi ha tres factors que condicionen unes necessitats de transmissió patrimonials diferents: el poblament agrupat, l'estructura de classes i la dispersió de les diferents parcel·les en llocs diferents del terme. Aquest últim factor facilita una certa divisió dels patrimonis i, tot allunyant les terres i la casa, fa que ambdues no s'identifiquin com a una única unitat. A la vegada, convivint junts, les possibilitats d'un matrimoni fora del grup social a que es pertany és hipotèticament més alta, pel que els benestants han utilitzat mecanismes que els permetin no veure rebaixada excessivament la seva posició econòmica, procedint a una certa dispersió patrimonial.

Vegem com s'articulaven les estratègies hereditàries dels diferents grups socials, mentre aquesta diferenciació social era hegemònica. Per als petits propietaris, la transmissió afectava només a una casa i a una o dues parcel·les. Moltes vegades, aquestes transmissions es feien hipotecades, sovint per préstecs destinats al pagament de dots. Per això, encara que el seu ideal podria ser la repartició dels béns ("*aquí ens estimem a tots els fills igual*"), la possibilitat de fer-ho era mínima, pel que el major predomini de

l'herència indivisa no ha d'interpretar-se tant com l'adhesió a una norma, sinó com el resultat d'una de les poques opcions possible. El fill que es quedava a casa, o el que rebia l'herència, tenia sol·lucionat el problema del seu habitatge i una parcel·la per subsistir, a canvi del manteniment dels seus pares i d'algun germà solter. Com que la terra no li era suficient, havia de treballar com a jornal·ler, obtenir un contracte de parceria o procurar-se d'altres activitats econòmiques. A més, es veia obligat a una important transferència de diners als germans i d'altres parents (sovint llunyans) en concepte de dots, legítimes i donacions hereditàries, que el portaven a una situació d'endeutament estructural i de precarietat econòmica. Per això, com hem vist, sovint l'hereu principal no ha estat el primogèn·nit, sinó un altre fill, fins i tot l'últim, quan tots els altres germans ja s'han establert.

Per als fills que no es quedaven a casa, les possibilitats eren diverses. Si no s'havia casat a una altra casa, el primer problema que se li presentava era el de trobar una casa per viure. Sovint, els diners obtinguts per l'aportació dels pares (donacions i dots matrimonials o legítimes), tenien com a funció principal la d'obtenir-ne o construir-ne una, el que limitava les seves possibilitats de comprar terres. D'altra banda, alguns no hereus es contractaven com a mossos o criades en cases mitjanes o benestants, mentre que per a molts l'opció era l'emigració.

Per als mitjans i benestants, en canvi, l'herència ha estat un mitjà per possibilitar a tots els fills una posició econòmica el més favorable possible. Per això, el seu patrimoni es contemplava des d'una doble perspectiva. Una part, la més important, era considerada fixa, transmetent-se d'una generació a l'altra: el fill elegit rebia com a mínim la casa familiar, una parcel·la de regadiu i una o més petites parcel·les de vinya. L'altra part (sovint, les parcel·les procedents d'aportacions dotals o d'incorporacions recents) podien ser repartides amb més facilitats entre els altres fills, com a element compensatori per a l'establiment de les aliances matrimo-

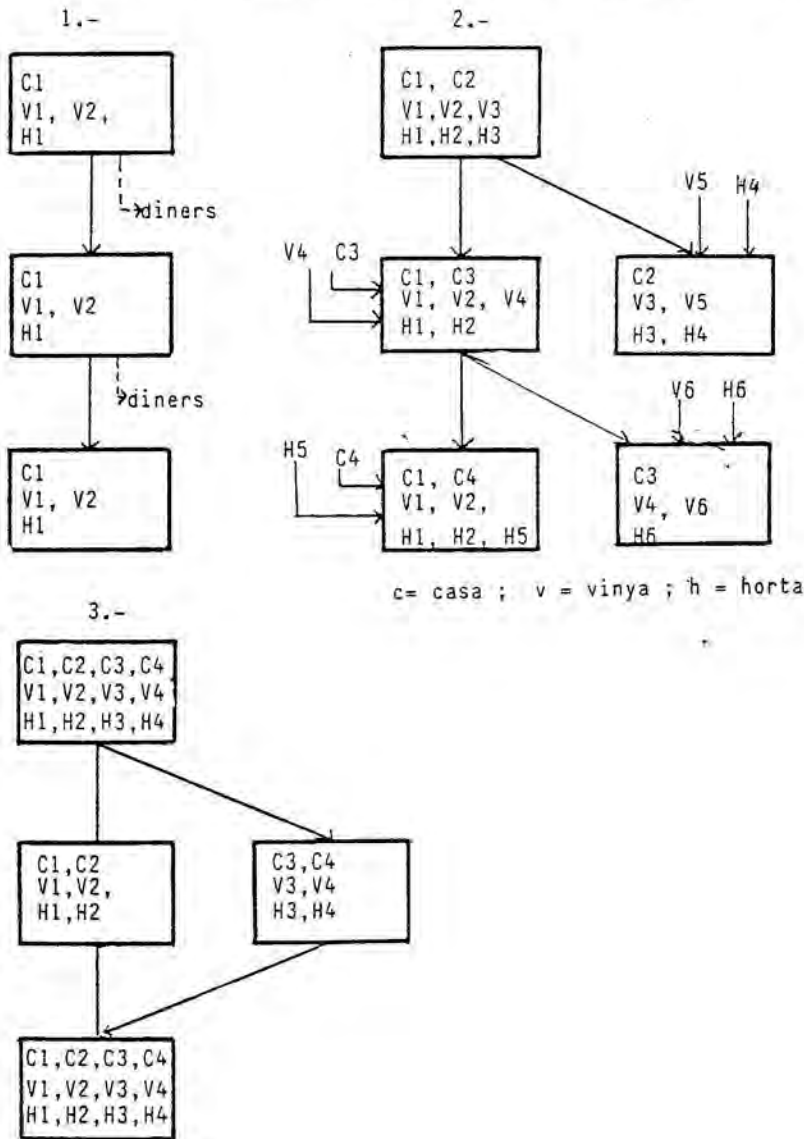
nials. Entre els benestants era corrent donar a la filla, junt amb el dot en diners, alguna parcel·la de vinya, per completar l'exploració agrícola del marit. També era freqüent entregar petites donacions testamentàries a d'altres parents.

D'aquesta manera, el patrimoni circulava en dos sentits. Amb el patrimoni fix s'aconsegua per a l'hereu els elements necessaris per al manteniment de la seva explotació, compensant les "pèrdues" de terres (vers als altres germans), mitjançant les terres aportades pel cònjuge o amb la compra de noves terres gràcies al capital obtingut amb el dot matrimonial. Amb el patrimoni "circulant", d'altra banda, podia complementar-se la posició econòmica dels altres fills. Conservant una part del patrimoni fix i dispersant-ne una part en cada generació, s'aconseguien dos objectius tendents al manteniment de l'estructura social: el permetre un volum suficient de propietat per als diversos membres d'una mateixa fratria; i l'establiment d'aliances amb famílies de la mateixa o similar posició econòmica.

En el diagrama A pot observar-se, en forma de síntesi, algunes de les possibles estratègies de transmissió de la propietat. En el primer cas, el patrimoni constituït per una casa (C1), dues vinyes (V1 i V2) i una horta (H1), és transmès íntegre d'una generació a l'altre, mentre que els altres fills només reben donacions econòmiques. El segon cas correspon a l'estratègia que hem definit en els paràgrafs anteriors. El nucli essencial del patrimoni (C1, V1, V2 i H1) van transmetent-se dins d'una mateixa línia patrimonials, mentre que d'altres parcel·les van incorporant-se per matrimonis i són transmises a línies secundàries. D'aquesta manera, malgrat la repartició d'una part de la propietat, la línia principal no veurà reduït el volum de la seva propietat gràcies a la compensació que s'obté en les aliances matrimonials. En el tercer cas, el patrimoni és dividit en parts iguals, però és possible aconseguir pels receptors una compensació patrimonial gràcies al seu patrimoni. A la llarga, també, els patrimonis dividits poden tornar a reunificar-se gràcies a l'aliança. Aquestes estratègies, teòriques, es barregen a

la pràctica entre elles, combinant-se per permetre, tot i una certa dispersió de la propietat, el manteniment d'una determinada posició.

Diagrama A.- Algunes estratègies de transmissió dels patrimonis

Tanmateix, si la propietat no és molt gran, no tots els fills poden accedir a un repartiment d'aquest tipus, perquè llavors el patrimoni resultant seria mínim. Per això, s'han posat en pràctica tota una sèrie d'estatègies demogràfiques i socials amb l'objectiu de que la dispersió només es faci efectiva quan, veritablement, és imprescindible per situar a un fill. Vegem-ne algunes:

a) situar als fills en d'altres cases de posició similar, a d'altres pobles. El fill o filla que marxa rep només diners, però no li calen terres. La donació econòmica ha estat, en aquests casos més costosa (les quantitats eren apreciables), estalviant així la fragmentació d'una part de les terres.

b) Limitació del nombre de fills. Si bé, com hem vist, els grups dels benestants han estat més extensos i nombrosos, el nombre de fills no ha estat superior al dels altres grups socials. Limitant el nombre de fills, era possible simplificar l'herència. En l'origen de patrimonis importants hi trobem sovint fills o filles úniques.

c) pràctica del celibat permanent. A un fill no casat pot donar-se-li una part de la propietat o no, però això no importa molt: en un cas o en un altre, si viu a casa el seu patrimoni retornarà a la línia d'origen. Així s'aconsegueix que estigui en una bona posició econòmica i que el patrimoni no es dispersi.

d) l'emigració dels altres fills, sovint amb estudis, ha estat també freqüent entre els benestants i mitjans. Amb bons mitjans econòmics i una garantia de retorn, el fill que marxava no tindria accés a la propietat, però la seva no era tampoc una emigració a la desesperada.

5. CURS DOMÈSTIC I TRANSMISSIÓ DEL PATRIMONI: ANÀLISI DE DOS CASOS

Les pàgines següents comprenen dos estudis de cas en els quals intentarem analitzar el desenvolupament del curs domèstic en relació a les estratègies matrimonials i hereditàries que es conformen en cada un d'ells. En certa manera, doncs, tractarem de conjuguar diversos dels aspectes analitzats en aquesta tesi: evolució demogràfica, adaptació als processos històrics i econòmics generals, aliances matrimonials, transmissió de l'herència, etc. L'estudi es fonamenta, sobre tot, en la documentació particular conservada pels seus des-

cedents, complementada amb llistes nominatives, cadastres i registres parroquials. La documentació, amb tot, ha estat a voltes insuficient i discontinua, pel que alguns dels interrogants plantejats per l'evolució de la família quedaran per resoldre. La riquesa documental dels dos casos analitzats tampoc no és igual, car a mesura que ascendim en la posició social de les cases, el volum de la documentació creix considerablement.

Si bé cada cas és només representatiu per ell mateix, a través de l'anàlisi de cadascun d'ells, corresponents a dues posicions econòmiques diferents (uns petits propietaris que ascendeixen a mitjans gràcies a estratègies hereditàries; i uns benestants que tot i dividir el patrimoni l'aconsegueixen reunificar gràcies a una continuada política d'aliances matrimoniales), és possible descobrir com s'articulen les estratègies de reproducció social al llarg de diferents generacions. En la mesura que cada cas particular pot ser situat en relació a un model general, com assenyala O'Neill en una anàlisi similar, *"pot considerar-se no només com a cas específic, sinó també com a models de processos més generals generats dins dels principals grups socials"* (1984: 204).

5.1. Els Cots, de petits propietaris a mitjans

La història familiar dels Cots [5] pot classificar-se en dues fases. En la primera, es tractava d'una família de petits propietaris, sotmesos a constants endeutaments i que fins i tot van haver de complementar el que obtenien de les seves terres amb l'arrendament de parcel·les. Contràriament a la majoria dels grups de la mateixa posició, els Cot no només aconseguiren sortir-se'n, sinó que a la generació següent van incrementar notablement el seu patrimoni, gràcies a l'herència per a una filla única (sense haver-se de transferir ni tan sols pagaments de dots) a la complementarietat entre els patrimonis de marit i muller, i a diverses estratègies matrimoniales (com el matrimoni amb persones d'altres poblacions). A través

del seu exemple, descobrim a més com la transmissió del patrimoni pot variar d'una generació a l'altra sense seguir un curs absolutament lineal i la importància dels endeutaments que les relacions de parentiu generen.

5.1.1. 1773-1839

El 1773 es casaven Tomàs Cots i Gertrudis Benet, tenint llavors com a propietat dues parcel·les, Els Masos (V1) i Puig (V2), les quals van ser propietat de la mateixa línia patrimonial durant generacions, a més de la casa de la Plaça de la Carnisseria (C1), construïda entre el 1780 i el 1790, per Tomàs Cots.

Dels seus sis fills, només quatre van arribar a adults, entre els quals Tomàs Cots va repartir les seves propietats. El primer fill, Josep, va ser nomenat hereu en casar-se el 1805, rebent la major part de les seves terres: 7,5 jornals dels Masos (V1). Una altra filla, Paula (núm. 12) va rebre en casar-se el 1820 un dot de 750 lliures, diversos béns mobles i roba d'ús, a més de la donació de 2,5 jornals de vinya de la parcel·la de Els Masos. El tercer fill, Miquel, va fer-se sacerdot, però continuà habitant la casa paterna, junt amb el seu germà i nebots, a la Pl. de la Carnisseria. La darrera filla, Teresa (núm. 14) va rebre un dot de 500 lliures, a més de diverses robes i béns mobles.

En morir Tomàs Cots i Gertrudis Benet van deixar pendent de pagament la major part del dot de les seves filles. La pèrdua d'una part de la terra i els deutes a satisfer ocasionarien a en Josep Cots (núm. 7), com a hereu, un important problema econòmic i de manca de la terra suficient, pel que va haver de demanar entre el 1831 i 1840 tres préstecs (de 250, 200 i 250 lliures, respectivament [6]) i va haver de vendre una part de la seva casa (en concret, els baixos com a botiga, per 400 lliures). Amb els dos últims préstecs, en Josep Cots va poder adquirir una nova parcel·la, de 3,5 jornals

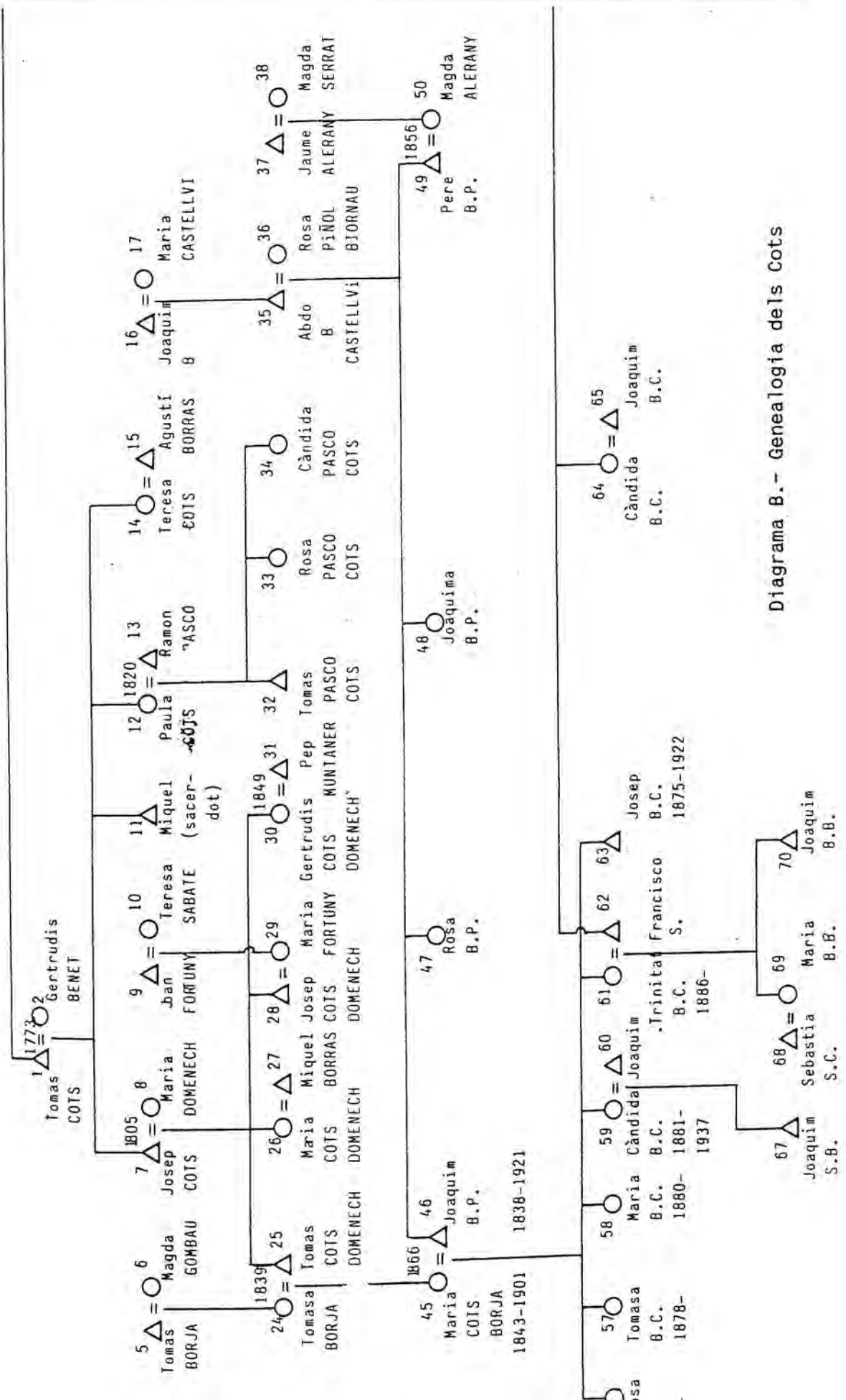

Diagrama B.- Genealogia dels Cots

jornals, el Puig (V2), amb la qual va poder arribar a tenir la mateixa superfície de terra que el seu pare. Tanmateix, fins el 1845 no va poder satisfer el pagament de les 400 lliures en concepte de dot que devia a la seva germana Teresa.

A la seva mort, el 1849, en Josep Cots deixava també quatre fills. L'hereu, Tomàs, s'havia casat deu anys abans, el 1839. Per a ell, la situació inicial després del seu matrimoni tampoc va ser massa bona: si bé comptava amb una propietat d'un 6 Ha., encara hauria de retornar els darrers préstecs que el seu pare havia obtingut, i, a més a més, hauria de satisfer els drets legítims i de dots als seus germans.

5.1.2. Tomàs Cots

Tomàs Cots era nomenat hereu en casar-se, el 1839, amb Tomasa Borja. Els seus pares i la seva padrina el nomenaven hereu universal en els Capítols Matrimonials, reservant-se ells l'usdefruit dels béns i 1900 lliures, per poder disposar-les lliurement en el seu Testament. Quedava obligat, però, a proporcionar *"per son oncle y cuñat lo Reverend Mossen Miquel Cots habitació en un cuarto de la casa situada en la Plaza de la Carniceria de aquesta vila"*. La núvia, per la seva part, aportava un dot de 1.100 lliures, un llit parat i *"la roba de son fadrinatge y la que constara ab nota separada"*. Com era habitual, el dot fou transferit al marit, el qual en concepte de creix li atorgava la quantitat de 150 lliures.

El ser hereu, però, l'obligaria a fer nombroses transferències econòmiques. La trajectòria de Tomàs Cots respecte a la circulació del patrimoni i del diner constitueix un magnífic exemple del funcionament econòmic a que obliga el sistema de transferència dels béns predominant al Priorat. Des del seu matrimoni, el 1839, fins a la seva mort, el 1862, va haver d'estar contínuament demanant préstecs, retornant-los, fent donacions i pagaments de dots als seus germans, arrendant parcel·les i intentant mantenir el seu patrimoni.

A través d'aquesta situació, descobrim uns mecanismes de considerable endeutament familiar, de circulació de diners entre els parents.

Tomàs Cots va haver de pagar, en primer lloc, els deutes dels préstecs demanats pel seu pare (el 1850 encara feia efectives diverses quantitats corresponents als terminis dels préstecs del 1840), però va haver de demanar-ne de nous. Alguns eren a llarg termini (de fins i tot cinc anys); i d'altres per uns pocs mesos, com el que li donà Joan Bernet de Falset, per un import de 180 lliures, el 23 de març del 1859 i retornat el 26 d'octubre del mateix any.

Gràcies als diners obtinguts mitjançant el dot de la seva muller i els préstecs, Tomàs Cots va poder fer front a l'obligació d'atorgar les legítimes i dots per als seus germans. Encara vivint el seu pare, va donar (el 1845) 400 lliures a Agustí Borràs, vidu i usdefructuari de Teresa Cots (aquesta la seva FZ), com a pagament de la part restant del dot promès pel seu avi. El 1849, amb motiu del casament de la seva germana Gertrudis, li va prometre la donació de 300 lliures, en terminis anuals de 50 lliures. Però a part d'aquest dot, va haver d'abonar també les donacions i dots que els seus pares havien promès als altres germans. A Gertrudis Cots (casada el 1849), li donava, el 1852, 300 lliures pendents del seu dot. Més tard, el 1857, en Tomàs Cots arribava a l'acord amb el seu cunyat Miquel Borràs, resident a Les Borges del Camp, de liquidar el deute corresponent al dot promès pels seus pares a la seva germana Maria Cots (casada el 1845), de 500 lliures del qual fins a aquella data només s'havien fet efectives 200 lliures. En Miquel Borràs, que havia realitzat una reclamació de pagament immediat del dot promès a la seva muller, a causa de la "seva situació de pobresa", acceptà rebre 272 lliures en comptes de les 300 que es devien, a condició de que es fessin efectives en un sol pagament i no a plaços. Pel que fa a l'altre germà, en Josep (casat el 1849), el 1860 li entregava la quantitat de 1200 lliures, a més de diverses robes valorades en 180 lliures, com a pagament del promès en els Capítols Matrimonials.

D'altra banda, Tomàs Cots va poder recuperar la part de la vinya de Els Masos (V1) que el seu avi havia donat a la seva tia Paula Cots el 1820. El 1846, Tomàs Cots ja aconseguia l'arrendament d'aquesta parcel·la, mitjançant un contracte amb el seu usdefructuari. Vuit anys després, el 1856, els tres fills de Paula Cots, cosins de Tomàs Cots, heretaven aquesta parcel·la, per mort intestada de la seva mare pel que, en lloc de dividir-la, decidien vendre-la al seu cosí. Així, Tomàs Cots recuperava per 500 lliures (166 a cada germà, pagades a plaços) la total propietat de tota la parcel·la de Els Masos. Però a més a més, Tomàs Cots hauria de pagar encara, el 1857, 33 lliures més als seus cosins, corresponent a les 2/3 parts de 50 lliures que Tomàs Cots avi havia promès a la seva filla Paula en el seu Testament, i que ara els fills d'aquesta reclamaren.

En total, doncs, Tomàs Cots va haver de transferir més de 2.200 lliures com a pagaments de dots i donacions als seus germans i cosins, a més de les 500 lliures per la compra de la part de la vinya de Els Masos i el retorn de 480 lliures dels deutes del seu pare. D'altra banda, va rebre 1500 lliures en diversos préstecs (1859 i 1860). Si tenim en compte que el valor de la seva propietat era d'unes 3700 lliures i el dot aportat per la seva muller de 1.050 lliures, ens adonarem de la importància de les transaccions realitzades per una petita propietat com era Tomàs Cots.

Tomàs Cots moria el 1862 deixant a la seva muller com a usdefructuària i a la seva única filla com a hereva [8]. La vídua de Tomàs Cots va anar retornant els deutes que el seu marit havia deixat pendent. Així, el 1864 retornava 500 lliures d'un préstec atorgat el 1859. Ja després del casament de la seva única filla, Maria Cots, Tomasa Borja va rebre com a herència dels seus pares la quantitat de 600 lliures, en concepte de drets legítims. Gràcies a això, va poder incrementar el patrimoni familiar el 1867, adquirint una horta de regadiu, anomenada Pinyanes (H1) d'un jornal de superfície, per 746 escuts, i a més un solar al carrer Malanyet (s1).

5.1.3. Joaquim Barceló i Maria Cots

A partir d'aquest moment, l'evolució dels Cots va modificar-se. Deixaren de demanar préstecs i, per contra, van atorgar-ne alguns. En els últims anys de la seva vida, i ja casada la seva filla, Tomasa Borja va fer alguns préstecs que després servirien a la seva filla i gendre per incrementar les seves propietats: així, el 1867 deixava 2.666 escuts a Rafael Anguera, rebent com a garantia l'hipoteca d'una parcel·la de 6 Ha., que anys després passaria a ser propietat dels seus descendents en no retornar-se el préstec.

L'única filla de Tomàs Cots i Tomasa Borja, Maria Cots, va casar-se el 1866 amb Joaquim B., fill no hereu d'una família mitjana de Capçanes. En els capítols, Maria era nomenada hereva de les terres del seu pare i de les comprades per la seva mare, mentre que en Joaquim rebia dels seus pares 3.200 dots (sent d'una altra població, no va rebre terres), diners que eren donats a la seva sogra i muller com a contribució a l'economia familiar [9]. Maria Cots, per la seva banda, aportava com a dot al seu marit tots els béns rebuts de la seva mare, a canvi dels quals rebia del seu marit un escreix de 213 escuts i, com a garantia dotal, prometia hipotecar els primers béns que adquirís. Observi's la complexitat de la situació jurídica creada, amb un doble intercanvi dels béns.

En un context econòmic favorable, els anys anteriors a la filloloxera, el nou matrimoni va aconseguir incrementar més el patrimoni de la casa. El fet de ser filla única, va evitar no només la dispersió de les propietats, sinó sobre tot, la descapitalització que havien sofert els seus avantpassats, en no haver de pagar els dots i drets legítims dels altres germans, i poder invertir aquests diners l'adquisició de noves terres. Casos així eren freqüents i permetien la formació de propietats més grans, un dels mecanismes d'ascens social. Per a l'home que va a viure al G.R. dels seus sogres, tot i que aquesta circumstància pot esdevenir conflictiva, un matrimoni així li permet unes bones possibilitats de creixement econòmic.

En la seva documentació ja no trobem les demandes de préstecs anteriors: ans al contrari, com a mínim en tres ocasions actuen com a prestamistes. Gràcies a dos d'aquests préstecs aconseguien la propietat sobre una altra casa i una altra parcel·la de vinya. Així, com a conseqüència d'un préstec no retornat fet el 1867, per un import de 1.000 escuts, van obtenir la propietat de la casa hipotecada com a garantia del dot, només a canvi de pagar 320 ptes: la resta del preu de venda (2.820 ptes.), va ser retingut com a devolució del deute.

Encara van realitzar més compres. El 1870 compraven, per 400 lliures, els baixos de la seva pròpia casa (C1), que havien estat venuts el 1831. Finalment, el 1875 adquirien una parcel·la de vinya d'11 jornals (9,42 H.), Les Planes (V3), obtinguda també gràcies a un préstec no retornat de 6.665 ptes. atorgat per Maria Cots el 1870, per al qual s'havia pres com a garantia aquesta parcel·la. Per això, només va haver de pagar 5.335 ptes., que es devien pel propietari anterior a un comerciant de Reus, també per aixecar una altra hipoteca sobre la mateixa parcel·la.

Gràcies a aquestes adquisicions, aconseguien tenir una superfície de més 17 Ha., entre les propietats de la muller (V1, V2, H1, i C1) i les inscrits a nom del marit (C2 i V3). Així, una suposada separació de béns amaga una mateixa propietat i és el reflex d'una situació generada a partir del casament d'una filla hereva.

5.1.4. Providència Barceló i la seva herència

El 1901 moria Maria Cots Borja. En el seu testament, donava l'horta Pinyanes (h1) al seu marit, mentre que la resta dels béns eren també donats a aquest com a usdefructuari, a condició de repartir-los entre els fills, nomenant a un o diversos hereus. Fins a la seva mort, Joaquim B. va viure amb els seus sis fills (cinc filles i un fill), en un context de crisi econòmica provocada per la fil·loxera. En morir, el 1921, deixava cinc fills, tres de les quals eren

encara solteres. La primera, Providència, soltera amb 47 anys, va ser nomenada hereva universal de la majoria dels béns. Les altres dues filles solteres, Tomasa i Maria (de 40 i 39 anys), rebien una donació de 5.200 ptes. cadascuna, el mateix que rebien les dues filles casades, Càndida i Trinitat. Si ho desitjaven, totes elles podien rebre una part de vinya del mateix valor. Per la seva banda, el fill Josep, i de 45 anys, que vivia i treballava Reus, li deixava la casa C2 i la petita parcel·la H1.

Cas de complir-se, aquestes disposicions hereditàries haguessin suposat per a la Providència, l'herevera, una difícil situació econòmica. Tanmateix, malgrat aquestes previsions, l'herència no es dividiria i la majoria dels béns van ser per ella. L'únic fill, Josep B., va morir just dos mesos després que el seu pare, i sense cap hereu, pel que l'herència prevista pel seu pare va passar a ser de Providència. Per la seva part, les dues germanes solteres van continuar vivint a la casa paterna, a càrrec dels béns de Providència, pel que a canvi van renunciar el 1943 a la part legítima que els corresponia del seu pare. Només les altres dues germanes, Càndida i Trinitat, van arribar a rebre la donació prevista en el Testament del seu pare. Malgrat la repartició testamentària, doncs, la propietat va mantenir-se, però al contrari que en la generació anterior, la manca de perspectives (a la casa hi vivien només tres dones solteres) i la conjuntura econòmica menys favorable (post-fil·loxeira) van fer que aquesta es mantingués, però no s'incrementés ni s'invertís en la seva millora.

El problema de la successió es plantejà de nou amb motiu de la mort de Providència (1945). Sense fills, l'herència va passar majoritàriament a la seva única neboda, Maria (núm. 69), amb l'obligació de mantenir de per vida a les seves dues germanes Tomasa i Maria [10]. Per la seva banda, els seus dos nebots, Joaquim B.B. (núm. 70) i Joaquim S.B. (núm. 67) van rebre, respectivament, la petita parcel·la Pinyanes (H1) i 5.000 ptes. Observi's com aquesta parcel·la va ser separada diverses vegades del patrimoni conjunt en el curs de

Figueroll l'evolució patrimonial que estem descrivint. En aquest cas, va preferir-se -com veiem- instituir com a hereuera a una neboda, abans que els altres dos nebots, potser perquè aquests eren hereus dels pares respectius i ja tenien, doncs, les seves pròpies parcel·les.

Al llarg de l'evolució observada en les diverses generacions dels Cots, hem pogut veure com en tres de les cinc herències la successió va fer-se per via femenina. Si bé en tots tres casos manca un hereu que pogués heretar, l'exemple dels Cots permet adonar-nos de la complexitat de l'herència, de les divisions i reagrupaments de terres, del gran nombre de pagaments i deutes generats en el procés de devolució dels béns, un procés a voltes laberíntic.

5.2. Una família de benestants: fusió i fissió del patrimoni [11]

El segon cas que estudiarem, correspon a una família benestant i és extraordinàriament suggerent quant als processos de transmissió de la propietat dins d'un ampli grup de parents. Tot i dividir al llarg de les seves generacions el seu patrimoni, l'han anat reconstruint mitjançant una consecutiva política d'aliances matrimonials i d'uns complexos processos de recomposició dels béns que circulen dins d'una àmplia parentela, en gran part gràcies a la pràctica del celibat i a les aliances matrimonials. A través d'ell pot veure's, en la nostra opinió, com el patrimoni d'una família benestant es transmet adequant-se a cada circumstància genealògica possible, com els béns circulen no tant dins d'una mateixa línia sinó dins d'una parentela replegada per les aliances. Les propietats transmeses, certament importants, s'han dividit i reunificat intentant mantenir una bona posició per als seus membres.

5.2.1. Una important propietat a principis del XIX

Ramon A. (núm. 1) i la seva muller Antònia (2) morien a finals del XVIII, el 1798 i el 1799, deixant cinc fills: Llorença, de 18

anys; Francesca, de 16; Joan, de 12; Francesc, de 7 i Felip, de 5. A més d'aquests, a la casa hi vivien quatre domèstics: una criada, un mosso, i dos pastors. La família estudiada era, en aquell moment, una de les cases amb més propietat del poble, amb prop de 65 Ha. de propietats repartides entre diversos pobles. A més tenien set cases i alguns corrals i cellers, entre elles la que servia de residència a la família, una gran casa de tres plantes (la planta baixa tenia uns 450 m²).

La mort prematura d'aquest matrimoni forçà als seus fills a viure sols, només amb els domèstics, durant prop de set anys. El 1806, però, la situació va canviar amb el matrimoni, tan aviat com va ser possible (als 18 anys) del fill primogènit i hereu, amb Marina F. (6). El mateix any, les seves germanes grans, Llorença i Francesca deixaven el grup domèstic -probablement per casar-se, però ens manca documentació suficient-. Els germans petits, Francesc i Felip (8 i 9), per contra, van continuar vivint amb el seu germà fins que es van casar. És més, el 1816, en Felip va casar-se, als vint-i-un anys, amb la germana de la seva cunyada (BWZ), Maria F. (7), i el doble matrimoni va residir conjuntament durant sis anys més, fins que aquests tingueren el primer fill.

En Felip va rebre una parcel·la de vinya de 2,65 jornals, una de regadiu, una casa i un corral, el necessari per iniciar una explotació, una nova línia patrimonial i de successió [12]. Totes les altres propietats passaren a Joan A., qui augmentaria encara més el patrimoni mitjançant la compra, el 1849 d'una vinya de 2 Ha. (V1). A més de les terres, en Joan disposava d'altres ingressos. Amb els seus censals, d'un valor capital de 1.900 lliures, obtenia uns guanys addicionals anuals de 60 lliures, a les quals caldria afegir els interessos dels nombrosos préstecs que va atorgar (entre el 1850 i el 1854 va prestar 4900 lliures, que produirien 350 lliures d'interessos). Aquesta activitat prestamista de les cases benestants va ser, doncs, una de les seves principals fonts d'ingressos, junt amb l'explotació de les terres (directa o parceria).

Com en la majoria dels benestants, a la seva casa hi vivien forces persones: entre el 1792 i el 1853, la mitjana de residents va ser molt elevada, de 8,2. Excepte en alguns moments intermedis del desenvolupament del curs domèstic, la residència va ser habitualment complexa, però les variacions en la composició del G.R. foren constants [13]. Junt amb aquesta extremada varietat en les composicions, una altra característica destaca en l'evolució d'aquesta família: el seu elevat nombre de solters. Així, dels cinc fills de Joan A., només dos van casar-se, el que va repetir-se en d'altres generacions. Gràcies a això, van poder evitar en bona part la dispersió de l'herència.

5.2.2. L'herència dividida de Joan A.

Joan A. va morir el 1855. En aquell moment, vivien amb ell el seu fill Joan (17), amb la seva muller i dos fills d'aquests, i els altres tres fills solters, Rosa, Andreu, i Antoni (18, 19, 20 i 21), que tenien en aquell moment 41, 31, 29 i 26 anys, respectivament. Els dos darrers, d'altra banda, havien estudiat durant diversos anys: Andreu va estudiar Medicina a Barcelona i Antoni l'ensenyament mitjà a Tarragona.

Vuit dies abans de morir, Joan A. va subscriure el seu testament, dividint a parts iguals les seves propietats entre els seus cinc fills. Ignorem les causes que van conduir a aquest trencament de la norma hereditària de donar la major part de l'herència a un fill, a més tenint en compte que l'hereu estava ja casat i tenia dos fills. La divisió dels béns, però, no va ser fàcil i no va concretar-se fins sis anys després, el 1861. Ja abans, però, els cinc germans van separar la seva residència fins llavors conjunta: l'Antoni es casava el setembre del 1855; l'Andreu va marxar uns anys del poble per estudiar; i la Rosa va anar a viure a una altra casa,

altra casa, junt amb una criada; l'Àngels, finalment, va anar a viure amb el seu germà Antoni.

La separació del grup de germans, produïda només després de la mort del pare, va quedar confirmada amb la repartició dels béns del seu pare, feta per sorteig. L'àmplia quantitat de terres disponibles va permetre donar a cadascú una propietat prou gran:

- Andreu A. (núm.18): la meitat de la casa C1 [15].
- Joan A. (17): l'altra meitat de la casa C1, i S1; i terres contigües a la casa, de 0,12 Ha (V12); part de la vinya V4, 19 Ha.; parcel·la de regadiu i secà V3. Total: 20, 3 Ha.
- Rosa A. (19): casa C3; corral S3; casa C4; celler S2; vinya V5 de 9,73 Ha.; vinya V8 ; vinya V1; i quatre censals d'un capital total de 1.075 lliures i una pensió anual total de 30 lliures. Total: 13,3 Ha.
- Mà'Angela A. (20): casa C5; casa C6; celler i bodega S3; part de la parcel·la de vinya V4, 14,8 Ha.; vinya V3, d'1,20 jor. Deu censals d'un capital total de 716 lliures i una pensió anual de 18 lliures. Total. 14, 3 ha.
- Antoni A. (21): casa C2; part de la vinya V3, 17 Ha.; vinya V5 de 9,7 Ha.; part de la parcel·la V8. Total: 27,2 Ha.
- Rosa i Mariàngela: cobrament de diversos crèdits pendents, per un valor total de 1000 lliures, havent d'encarregar-se de les gestions necessàries per al seu pagament.
- Joan i Mà'Angela: Pati S4, de forma indivisa.
- Antoni i Rosa: cobrament d'un crèdit pendent de 1.339 lliures.

Tanmateix, la distribució de les terres va iniciar un llarg procés que acabaria tornant a reagrupar-les en un sol propietari a la generació següent. Com que la Rosa i la Mà'Angela van ser tota la vida solteres, l'Antoni va cuidar-se de l'administració de les propietats i censals de les seves dues germanes. Tot i viure en cases diferents, els tres germans actuaven conjuntament (entre la documentació analitzada podem trobar diverses escriptures de poder en favor d'ell, signades per les seves germanes).

Vidu durant 54 anys (la seva dona va morir quatre anys després de casar-se), i sense cap descendent, l'Antoni no només va aconseguir així un important patrimoni, sinó també una activa vida política local, arribant a ser l'Alcalde durant prop de quinze anys. La seva propietat va ser realment important, fins al punt que el 1883

contractà a un parcer seu com a guàrdia particular jurat per custodiar els seus béns i fruits.

Durant aquests anys trobem, d'altra banda un canvi en el sistema de producció de les terres de la família estudiada. Si abans la majoria dels conreus es feien mitjançant mossos (a les terres properes al poble), i masovers (a les terres més allunyades), a finals de segle passaren a cultivar-se mitjançant contractes de parceria. En pocs anys, els diferents germans van anar contractant parcers per a totes les seves parcel·les més grans (l'Antoni, el 1875, 1882 i 1886; la Mª Angels i la Rosa el 1886 [16]). L'objectiu dels mateixos no era només el conreu de les vinyes existents, sinó sobre tot la plantació de noves vinyes, durant els anys d'expansió pre-fil·loxèrica.

L'expansió vinícola va proporcionar als tres germans unes condicions favorables per a aconseguir més ingressos. Amb el contractes de de parceria, va ser possible l'increment de la superfície cultivada i de la producció. Però a més, els tres germans continuaren tenint d'altres ingressos procedents dels censals de les seves cases (com abans hem vist) i de nombrosos préstecs atorgats durant aquests anys, molts d'ells demanats per petits propietaris i mitjans que desitjaven plantar més vinya en les seves terres. Els A. invertiren aquests guanys en l'adquisició de noves terres.

5.2.3. La reconcentració de la propietat. Jaume E. i Providència A.

Gràcies a una coincidència d'atzars genealògics i d'una continuada política d'aliances, en la IV generació, Jaume i Providència (núms. 43 i 44) aconseguiren tornar a reunir la propietat dispersada en la generació anterior, incrementada per diverses transmissions d'altres parents sense descendents, com s'observa al diagrama adjunt. Anem a veure com s'arriba a produir aquest procés i en quines direccions circulen els béns patrimonials i econòmics entre la

generació III i la IV. En aquest procés, cal destacar-hi dues tendències paral·leles. En primer lloc, la confluència d'uns lligams genealògics i d'aliança va fer que una part important dels béns de tres línies patrimonials (A, B i C) anessin a parar a un mateix matrimoni. En segon lloc, observem l'existència de múltiples direccions en la transmissió de parts no essencials dels béns, vers d'altres persones, habitualment germans o nebots.

La principal herència que rebrien Jaume i Providència va ser la de l'Antoni A. i les seves germanes. L'herència de tots ells, sense successors directes, va anar a parar, en la seva major part, a l'Providència, tot i la seva relació de parentiu difuminada (era filla d'una cosina germana). Gràcies a això, aquesta aconseguí tornar a tenir la major part de les terres que havia dividit Joan A. entre els seus fills. Només la part de Joan A. (núms. 17 i 18) va escapar-se-li, essent transmesa a uns fills d'aquest últim (núms. 39 i 40).

Els testaments de l'Andreu (+1897), Rosa A. (+1897), Mª Angela A. (+1913) i Antoni A. (+1912) van ser tots ells molt semblants, atorgant quatre tipus de transmissions hereditàries, establerts segons la distància genealògica:

a) En primer lloc, asseguraven la direcció principal de l'herència, nomenant hereu al seu germà Antoni i després d'aquest a la seva "neboda" Providència A. (en realitat, FBSD o MZSD), a la qual deixava la propietat de la major part de les seves terres i cases.

b) Aquesta herència, però, estava condicionada per l'usdefruit de tots els béns a favor dels germans sobrevivents.

c) L'única neboda, Maria A. (núm. 40) rebia diverses donacions: una casa (c1), procedent del seu oncle Andreu; mobles i roba de llit, i el cobrament d'uns censals de Rosa A. [17]; una pensió vitalícia de 10 ptes. anuals i una vaixela, de Mª Angela A. [18].

Observi's com aquesta neboda, tot i la seva posició genealògica més propera a l'herència no va convertir-se en la principal beneficiària dels testaments dels seus oncles.

c) En tercer lloc, transmetien petites donacions en diners a moltes d'altres persones (cosins, parents llunyans, mossos i personal domèstics, amics, parcers, etc.) Aquestes donacions eren característiques dels testaments dels benestants. Així, Rosa A. transmetia a cadascun dels seus cosins 80 ptes, i a alguns encara més (a la seva cosina germana Antònia A. F. (35), 160 ptes. i a Josep A. F. la propietat d'una cuba de 10 càrregues) . Mª Angela A. feia també diverses donacions:

- Lega a su amiga Dª Francisca Vallvé el capital y pensiones vencidas y no pagadas y vencedoras que le adeudan José Ripoll de Torroja y Jaime Roch de Gratallops.
- Deja a Maria (a) Bolant ocho cuartanes de aceite de buena calidad, cuatro camisas, cuatro enaguas y cuatro sábanas-grandes todo de de uso particular de la testadora.
- Lega a Dª Mercedes Pallejá la mejor camisa que dejará la testadora de su pertenencia el día de su muerte.
- Lega a Dª Casimira A. y Auque los censales con sus pensiones vencidas y no pagadas y vencedoras que les prestan Fco. Piqué (a) Sereno y José Macip (a) Carrasclet, más un colchón y dos sábanas de pertenencia de la testadora.
- Lega a Dª Raimunda E. y A. un cubrecama de seda verde de los de uso con ramaje de flores.
- Lega a Dª Saturnina P. y A. la cama pequeña colocada en el dormitorio del cntro de la casa que habita la testadora, dos colchones pequeños, una almohada y dos sábanas pequeñas.

Les donacions d'Antoni A. eren més importants:

- Als parcers (i vigilant) Joan Grau i Rosa P. Gibert, 2 jornals d'una vinya.
- a la seva germana M^a àngels A. (20) i a la seva neboda Mª A. T. la quantitat de 250 ptes. a cadascuna.
- a Raimunda E. F. (42), neboda de la seva muller, 250 ptes., "pero no tendrá ningún derecho si no renuncia a la posesión del colchón que fué de su tía."
- a les germanes Casimira, Rosa, M^a àngels i Maria A. R (46, 49, 50, i 51), 1 jornal de la vinya Camp dels Espills
- al seu fillol Antoni Mª E. (59) una casa i la parcel.la Sort contingua a la casa, reservant als pares l'usdefruit del legat.
- deixa els llibres de casa seva als marnessors capellà i advocat, excepte els llibres d'agricultura que passaran a l'hereu.

d) Finalment, el darrer destinatari de l'herència va ser l'Església. Els Testaments dels diversos germans fan referències contínues a les aportacions econòmiques a la parròquia local i a la de la

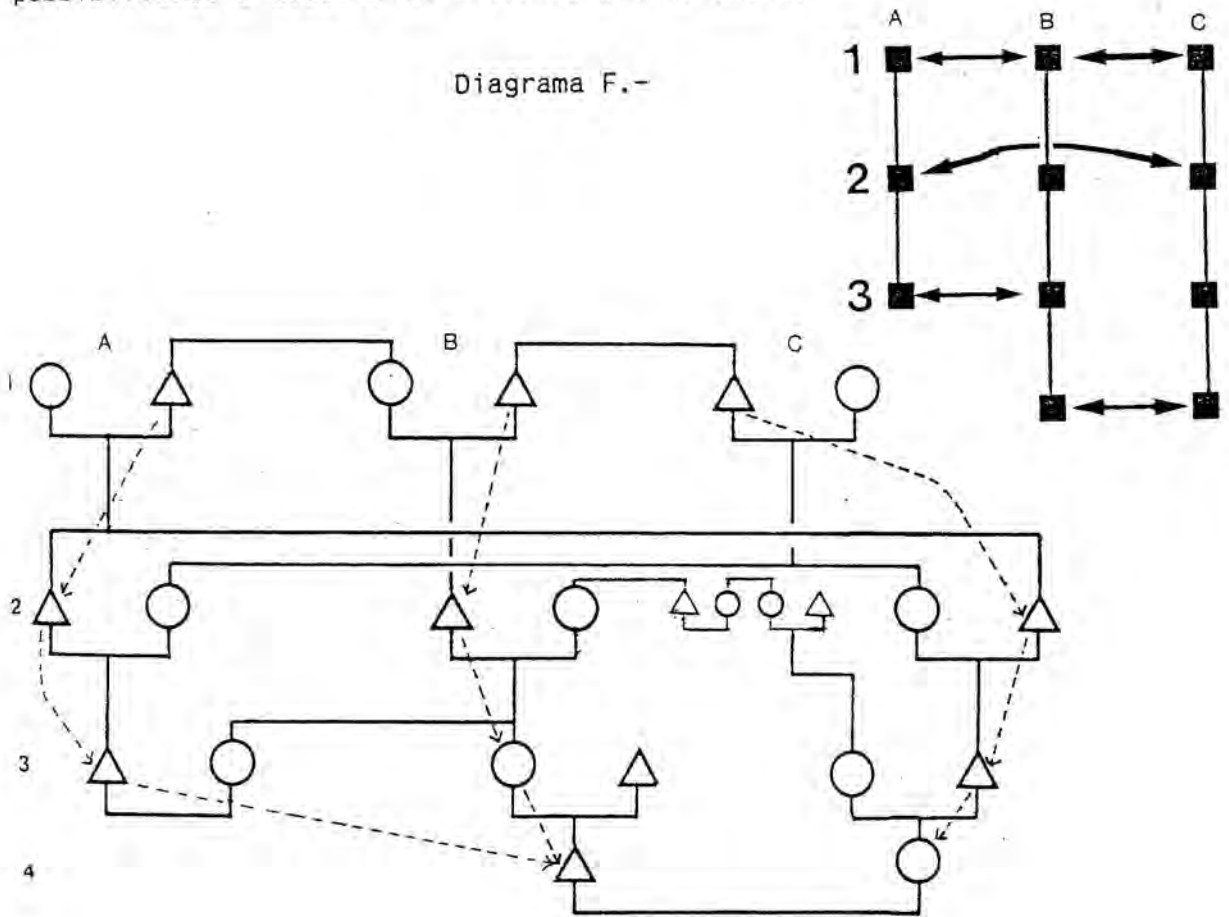
Puríssima Sang de Reus, amb la qual mantingueren forces contactes. Cap donació, però, va comportar una reducció del patrimoni a transmetre, tot i que cap dels tres germans tenien fills. Angela A. deixava en el seu Testament del 1903 "*las mejores cortinas que tenga la testadora al Rdo. Juan Batalla*", mentre que Antoni A. el 1904 li deixava tots els seus llibres. Rosa A. imposava al seu hereu el "*pago de cinco mil pesetas al cura parroco de Gratallops para que este pueda construir una capilla para el Santísimo Sacramento*". Tampoc no hi faltaven els encàrrecs piadosos, com el de Rosa A. a l'hereu de "*cuidar de la iluminación del altar de la Parroquia de estat población, tal y como hasta ahora ha venido haciendo la testadora, proporcionandole al altar las tollas y otras cosas necesarias para el culto*", o l'encàrrec habitual de fer dir misses per l'ànima del difunt. La mateixa Rosa en demanava 500, que havien de realitzar-se durant el primer any després de la mort, tot donant una almoïna de 2 ptes. per a cada missa. Tampoc faltaven els donatius als pobres: "*Ordena al que sea su heredero que seguida su muerte distribuya cincuenta pesetas entre los pobres de solemnidad de Gratallops*".

En definitiva, l'herència dels tres germans va concentrar-se en l'Providència, malgrat fer un gran nombre de donacions a d'altres parents. Observi's, tanmateix, la direcció que pren l'herència. Antoni A. (21) va transmetre l'herència abans a la seva "neboda" (era FBSD) que al marit d'aquesta (Jaume R.), de parentiu més proper (nebot de la muller d'Antoni, WZS d'aquest), però parent per aliança, encara que també tenia una relació consanguïnia més llunyana (FFZSDS). A l'hora de l'herència, però, el parentiu consanguini ha estat sempre preferit a la relació d'aliança, tot i seguint una direcció femenina. A falta de fills, doncs, tots els testaments dels A. van seguir aquest ordre:

B o Z → FBSD (també BWDSW) → WZS (també FFZSDS) → FBSDS (també BWDSWS, WZSS i FFZSDSS) → FBSDD (també BWDSWD, WZSD i FFZSDSD)

Observi's com l'ordre de descendència evita sempre la descendència pugui passar als aliats. L'aliança actua com a un reforç de la filiació, però és aquesta la que, en definitiva regula l'ordre o possibilitats d'accés d'un individu a l'herència.

Diagrama F.-

Les herències anteriors, però, no van ser les úniques rebudes pel matrimoni de Jaume i Providència. També tres ties sense fills de Jaume li transmeteren algunes propietats. Així, la muller d'Antoni A., Francesca F. (23), tot i tenir poques propietats, va nomenar el 1878 hereu universal al seu nebot Jaume, excepte alguns diners i mobles que deixava a d'altres nebots (534 ptes. a Eusebi (41) i 2.134 ptes., un llit, mirall i la roba d'ús a Raimunda E. (42). El mateix any, una altra tia de Jaume, Rosa F. P. (27), repartia l'herència entre els tres nebots Raimunda, Eusebi i Jaume. Uns anys després, el 1895 una altra tia també sense descendència, Antònia F. P. (28) moria deixant com a hereus dels seus béns (dues cases, tres

parcel·les d'un total de 8 jornals, mobles i robes [19]) als tres anteriors nebots, a parts iguals.

En Jaume encara va rebre més herències d'altres parents consanguinis. En primer lloc, unes poques terres del seu propi pare, mort abans del seu propi casament, el 1898. Uns anys més tard, el 1905, rebia l'herència de la seva mare, consistent sobre tot en una parcel·la (V14) d'1 Ha. També va rebre, finalment, l'herència dels seus dos germans, car tots dos moriren sense descendents: Raimunda (42), morta el 1929 als 26 anys, va deixar hereu al seu germà Eusebi, del qual en morir els béns passarien finalment a en Jaume.

El període hegemònic de Jaume i Providència va coincidir, pràcticament, amb els anys que van de la fil·loxera a la Guerra Civil, un període especialment conflictiu de la vida local. Jaume formaria part de la societat recreativa dels grans propietaris locals i participaria també diverses vegades en el Consistori Municipal de l'etapa monàrquica. La seva mort, el 1936, suposa el final d'un període, tant en la vida local com de la família. Si bé els seus hereus comprarien encara algunes terres més, la crisi viscuda a partir dels anys 60 es deixaria sentir en totes les cases locals. Avui en dia, com hem vist, la significació de les "cases benestants" és tota una altra i les divisions socials en funció de la propietat perden tot el seu sentit en una societat en la qual la majoria de les terres estan per cultivar.

5.2.4. Aliança, residència i transmissió de la propietat

L'exemple anterior ens permet extreure múltiples conclusions sobre les estratègies hereditàries i el paper jugat per l'aliança matrimonial en relació a la transmissió de la propietat dels benestants. Al llarg de les diferents generacions, les propietats es transmetieren de formes diferents (amb un hereu únic, o un hereu principal i donant terres a d'altres fills, o fins i tot mitjançant

reparticions igualitàries), però el volum del patrimoni i la posició social dels seus membres va mantenir-se, gràcies a la combinació d'herència, aliança i formes de residència. En síntesi, algunes de les estratègies desenvolupades per la família estudiada han estat les següents.

a) Aliança. En els successius matrimonis, els A. han combinat una orientació matrimonial preferent: tres línies patrimonials mantenen entre elles una sèrie d'intercanvis preferents al llarg de les diferents generacions (diagrama F). En primer lloc, han desenvolupat diferents estratègies properes: així, a la generació I observem un doble matrimoni entre germans (B=Z;B=Z) i un altre d'identificat a la generació IV. Aquests intercanvis, en segon lloc, han anat renovant les relacions entre les tres línies A, B i C, tancant-se entre elles en forma de bucles que combinen relacions d'aliança i consanguïnes. Així, per exemple, entre els cònjuges Antoni A. i Francesca F. (21 i 22) i Jaume E. i Providència A. (43 i 44), aquests hereus dels primers, existien nombroses relacions de parentiu:

Així, Jaume era respecte a Antoni nebot de la seva muller (WZS) i marit de la filla d'un cosí, tant per part del seu pare (FBSOH), com de la seva mare (MZSOH). Per la seva banda, les relacions de parentiu poden establir-se també d'Providència respecte a Antoni: filla d'un cosí per part del pare i de la mare (FBSO i MZSO); muller d'un nebot de la muller (WZSW); i muller d'un nebot de tercer grau (FFZSDSW) D'altres múltiples relacions podrien establir-se encara. Com s'observa, Jaume i Providència eren cosins de quart grau canònic, pel que necessitaven autorització eclesiàstica. Per la seva banda, el mateix Antoni (21) era cosí de tercer grau canònic amb la seva muller Francesca F.

Les línies genealògiques, doncs, es replegaren extraordinàriament al llarg de les diverses generacions. Dins d'aquesta densitat de relacions, els patrimonis van circular sense seguir una evolució absolutament lineal: la circulació dels béns va fer-se en múltiples direccions, dins d'una parentela que va permetre preservar un patrimoni quan els lligams genealògics i reproductius fallaven, quan no era possible una transmissió patrimonial que seguís la filiació. Així, doncs, podem afirmar que la conservació i transmissió del

patrimoni no es recolza únicament en la pròpia línia genalògica, sinó en el conjunt de la parentela.

b) Herència. Com hem observat, els A. no van mantenir una única pauta hereditària. En les transferències entre les generacions I i II, i entre les III i IV, va privilegiar-se un hereu principal, però transmetent terres i béns econòmics a un gran nombre de persones. Entre la II i la III, per contra, el patrimoni va dividir-se entre cinc fills. A llarg termini, però, aquesta divisió no va mostrar-se com a un trencament de la posició social. Per als diversos fills, quatre dels quals no tenien descendents, això els va permetre mantenir la seva posició social car, en no casar-se, només depenien dels propis recursos familiars. Però l'operativitat de la divisió va acabar manifestant-se amb el llarg procés que va conduir, de nou, a la reunificació de la major part de la propietat.

c) Residència i nupcialitat. El celibat va ser una pràctica freqüent entre els A.. De fet, els que es quedaren solters no suposaren un trencament de les cadenes d'aliances matrimonials. Ans al contrari, aquests solters contribuïren a la transmissió patrimonial, van permetre una divisió del patrimoni i la seva posterior reunificació. El celibat, doncs, pot considerar-se com a una estratègia més de reproducció domèstica i no la seva negació, operativa quan existeix una parentela amb múltiples relacions, capaç de "recollir" les herències sense continuïtat per filiació directa.

El valor de l'exemple dels A. consisteix en que ens situa les aliances dins d'una funció específica. La coincidència de diverses relacions de parentiu va fer que Antoni A., mancat de descendència, transmetés el seu patrimoni vers a uns parents no absolutament directes (de fet, per exemple, hi ha una major relació amb 39 i 40), però amb uns lligams indiscutibles. Els circuits d'aliança establerts van permetre reconduir l'herència, en absència de descendents directes. En aquest sentit, les diverses estratègies han tractat d'adequar-se al propi desenvolupament del curs domèstic. Sota una

determinada pràctica jurídica hem pogut descobrir pràctiques i estratègies diferents, variables en funció de factors socials (mecanismes de supervivència o de perpetuació de les pròpies cases, segons la classe d'aquestes), externs (processos d'adaptació a les circumstàncies socioeconòmiques) i interns (d'acord amb les particularitats de cada cicle familiar). Per això, sota un model que tendeix aparentment a la transmissió indivisa i a la primogenitura, hi trobem estratègies de divisibilitat del patrimoni, valorant tant l'assegurar a cada fill una posició econòmica d'acord amb la seva casa d'orientació com la continuïtat de la casa. Més que davant de regles hereditàries [20] ens trobem davant d'estratègies flexibles que es posen en pràctica en el moment de la transmissió del patrimoni familiar, que no poden estudiar-se com a l'aplicació mecànica del marc jurídic o dels models socials ideals. Com assenyalen Berkner i Mendels (1978), *"les lleis i costums d'herència són quelcom que els camperols han de tractar tot planificant les estratègies que els permetin aconseguir els seus objectius; elles no determinen els objectius o l'estratègia"*.

NOTES 14.-

HERÈNCIA I SUCCESIÓ

[1] Gràcies a l'ajuda del programa informàtic ha estat possible la correlació de les persones que han viscut en diferents G.R. i el recompte de les dades introduint-hi diverses variables. Quan es tenien, les dades s'han complementat amb l'ajuda dels testaments (1800-1936) o amb informació oral (per als darrers anys). Les dades sobre les transmissions hereditàries es refereixen al període 1867-1986, car per als anys anteriors no comptàvem, a Gratallops, amb els Cadastres i registres de transmissions patrimonials. A l'inrevés que en els testaments, de caràcter personal, no hem comptabilitzat les herències del pare i de la mare com a diferents, sinó com a formant part de la mateixa estratègia hereditària que pot fer, per exemple, que uns fills rebin terres del pare i d'altres de la mare. La distribució per anys s'ha fet d'acord amb la data del matrimoni de l'hereu principal, encara que la transmissió es faci després de la mort dels pares, car l'explotació de les dades s'ha fet a la vegada que l'estudi de la successió.

[2] Aquest fet es materialitza en la inscripció en els registres de propietat i en els cadastres. Avui en dia, en moltes parcel·les la inscripció al nom nou no es fa fins forces anys després d'aquesta mort, fins al punt que moltes parcel·les estan inscrites a noms de persones ja difuntes o com a "Hereus de ...".

[3] Les proporcions respecte a les diverses formes de successió domèstica segons la propietat dels grups residencials són, en resum, les següents, per al total entre el 1867-1986 (per a les dades completes veure apèndix:

	Petits propietaris i no-prop.	Mitjans	Benestants
Fill primogènit	115 (44,2)	57 (53,3)	22 (51,2)
A+B+C. FILL	161 (61,9)	70 (65,4)	27 (62,8)
D+E+F. FILLA	93 (35,8)	36 (33,6)	16 (37,2)
B+C+D+E+F. FILL/A NO PR.	73 (28,1)	22 (20,6)	11 (25,6)
TOTAL	260	107	43

[4] Les pensions constitueixen avui en dia una de les fonts d'ingressos fonamentals de la població de Gratallops i Torroja. Això permet als vells un major marge d'autonomia, a la vegada que -situats dins d'un grup domèstic-, els seus ingressos contribueixen al funcionament de les famílies, de forma complementària als ingressos dels altres membres familiars.

[5] La documentació que fa referència als Cots, habitants de Falset que van realitzar matrimonis amb famílies de Falset i Gratallops, està dipositada a l'Arxiu del Museu de Falset i Comarca.

[6] Els tres préstecs serien atorgats el 1835 per Josep Mª Bes (250 lliures), el 1840 per Tomàs Carreras (200 lliures) i, el mateix 1840, per Manel Capdevila (300 lliures).

[7] Les propietats dels Cots van ser les següents:

- V1: "Masos" (vinya), 10 j., 6,14 ha (1922). Valor: 8.050 ptes (1901), 15.310 ptes. (1943). Adquirida el s. XVIII.
- V2: "Puig" (vinya, oliv i am), 3,5 j., 2,12 ha (1943). Valor: 3250 p.(1901), 3127 p.(1943). Adquirida el s. XVIII.
- V3: "Les Planes" (viny, oliv, avell), 5,6 ha (1875), 9,42 ha (1943). Valor: 33.391 ptes. Adquirida a l'any 1875.
- H1: "Pinyanes" (horta), 0,52 ha. Valor: 665 ptes. (1901), 6.738 ptes. (1943). Adquirida l'any 1870.
- C1: "Pl. Carnisseria, 26", (planta baixa + 2 pisos), 268m² (1943), Valor: 2.400 p.(1901). Adquirid l'any 1780/1800
- C2: "Carrer de Dalt, 19", (planta baixa +2 pisos). 33 m² per planta. Valor: 1.200 p.(1901), 3.350 p.(1943).
- S1: "Carrer Malanyet", 55 m². Adquirida l'any 1850.

[8] En el Testament, redactat el 1849, deixava a la seva muller com a marmessora i usdefruetària, a més de donar-li capacitat per elegir l'hereu. A més, com ja també s'havia indicat als Capítols Matrimonials, deixava al seu oncle Miquel Cots, sacerdot, el dret a utilitzar i ocupar una habitació de la seva casa. "Deixo a ma muller

mantenint mon nom y no altrament [l'usdefruit] de tots els meus bens perquè tinga lloch sens que estiga obligada a donar compte ni res a persona alguna, si solament mantenía als fills, a un y altra, deuen estos treballar per la casa (...) y tots los bens y demés que se adquirescan heredo a la referida esposa mia para que los disposi a favor dels fills que de seguida ma mort nos existiran, ab la preferència de varó a hembra".

[9] "que lo cobren, tengan y posean para mejor soportar las cargas de este matrimonio y lo restituyan cuando tenga lugar la restitución en el modo y forma que constará haberlos recibido; cuya constitución dotal hace por ser su futura esposa heredera y tener que vivir el otorgante en la casa y compañía de sus suegra formando una sola mesa y familia; la cual constitución dotal aceptan la madre e hija Tomasa Borja y Maria Cots."

[10] Instituía heredera universal de tots els altres béns a la seva neboda Maria Bes Barceló, amb l'única obligació de concedir allotjament i alimentació gratuïta a les seves germanes Tomasa i Maria Barceló Cots, a la seva casa. A la mort de Maria Bes, el seu marit Sebastià C. podria mantenir el dret d'usdefruïtari, per heretar els fills legítims d'ambdós o, si no existissin, els hereus substituïts. En cas de mort sense descendents de l'heredera, preveia que heretarien a parts iguals els altres nebots, Joaquim Sabaté i Joaquim Bes.

[11] Com que la família estudiada presentava una continuïtat genealògica actual, amb els mateixos cognoms, hem evitat de donar els cognoms, substituïts per inicials. Per contra, els noms, dates i lligams genealògics són els originals.

[12] El 1831 (16-2), Joan A. arribava a un acord amb el seu germà Felip, mitjançant el qual aquest últim renunciava al dret a abocar l'aigua de la pluja d'una casa seva al corral del seu germà, construint una nova canonada, a canvi del dret d'ell i els seus descendents a passar per un pati contigu a aquesta casa.

[13] Després dels anys de residència conjunta dels germans solters, i, després, de dos germans casats, segueix una fase conjugal simple. Després, van tornar a viure a casa un germà del marit junt amb la seva muller, Francesc A. (9) i Marina (10). La mort del germà farà que la vídua d'aquest es quedi a viure amb els seus cunyats, el que coincidiria pràcticament amb el casament del fill primogènit, Joan A. F. Les composicions domèstiques, doncs, canviaven continuament i serien molt diverses.

[14]. Les propietats dels A. van ser les següents:

Cases:

- C1. Prop. de Joan A., dividida per herència entre els germans Andreu i Joan A. (1861).
- C2. Prop. de Joan A., heredada per Antoni A. (1861). Heredada per Antoni Mª E. (t. 1904, m. 1912).
- C3. Prop. de Joan A., her. Rosa A. (1861). Tenia un petit terreny. Her. per Providència A. (1897).
- C4 Prop. de Joan A., her. per Rosa A. F.
- C5. Prop. de Joan A., her. per Mªàngela A. (1861).
- C6. Prop. de Joan A. C., her. per Mªàngela A. (1861). Her. per Providència A. (m. 1913)
- C7. Prop. d'Angela A. Her. per Maria P. (m. 1913)
- C8. Prop. de Rosa F. Her. per Jaume E. (t. 1893, m. 1895).
- C9. Prop. de Rosa F. Her. per Jaume E. (t. 1893, m. 1895).
- C10. Prop. de Teresa D. i her. per Rosa R. Donada en Capítols Matrimonials a Providència A., el 27-9-1898, com a legítima materna. Valor 850 ptes. (1898)
- C11. Prop. de Jaume Robert A. (1930)

Cellers i corrals (S):

- S1. Corral, contigu a la C1. Prop de Joan A., heretat per Joan A. (1861).
- S2. Celler. Prop. de Joan A.C., her. per Rosa A.F. Her. per Providència A. Cedit a Joan Grau, parcer, a canvi de la renúncia al contracte de parceria (1927)
- S3. Celler. Prop. de Joan A. C., her. per Mªàngela A. F. (1861). Her. per Providència A. (m. 1913)
- S4. Pati. Prop. Joan A., her. de forma indivisa pels germans Joan i Mªàngela A.F. (1861).

Parcel·les de vinyà i secà (V)

- V1: "Sort", 5 acres. Valor: 200 l. Adquirida el 1849 per Joan A. Preu de compra: 200 lliures cat. Prop. de

- Rosa A. Arrendada el 1886. Her. per Providència A. (1897). Venuda una part com a solar 1929, per 525 ptes. - V2. "Sort" Propietat d'Antoni A. F., cont
- V2: "Sort". Adquirida l'any 1904.
 - V3: "Riu" (olivera), 1,20 j. Adquirida l'any 1861. Her. per Antoni Mª Robert (t. 1904, m. 1912). Prop de Joan A., per Àngela A. (1861). Her. Providència A. (m. 1913)
 - V4: "Masos" (vinya), 19,7 ha. Valor: 10.000 ptes. (1940) Valor: 10.000 ptes. Adq. el 1861. Prop. de Joan A., her. 'Àngela A. (1861). Arrendat per 25 anys una part (4,92 Ha.) el 1911. Her. Providència A. (m. 1913).
 - V5: "Corral" (v. i ol.), 25 j., 8,25 ha. Valor: 10.156 ptes. (1930). Valor Líquid imposable (1930): 101,56 ptes. Propietat de Rosa A. F.. Arr. el 1886 a Jaume i Lluís Sabaté. Her. Providència A. (1897).
 - V6: "Mas" (vi.), 24,33 ha (1931). Adq. el 1875. Prop. d'Antoni A. F.. Arr. el 1875 a Josep Abelló, Josep Sans Sabaté i Joan Abelló per 25 anys. Her. per Providència A. (t. 1904, m. 1912).
 - V7: "Masset" (v), 0,5 ha. Valor: 400 ptes. (1895). Adq. el 1887. Prop. d'Andreu A. F. Her. per Antoni A. F. (test. 1887). Venuda el 1895 a Providència A. per 400 ptes.
 - V8: "Camp" (vinya). Prop. de Rosa A. F.. Arr. el 1886. Her. per Providència A. (1897). Es deixaren dos jornals als massovers d'Antoni A. F.; i j. a cadascuna de les germanes Casimira, Rosa, 'Àngela i Maria A. Auqué; i jornal a Jaume i Maria A. (t. 1904, m. 1912).
 - V9: "Corralet" (vinya). Prop. de Rosa A.F.. Arr. el 1886.
 - V10: "Sort" 0,06 ha. Valor: 300 ptes. Adq. per Rosa A. F. (1898) per 300 ptes.
 - V11: "Font", 2 j, 45 canes.
 - V12: "Solar". Terres contigues a la C1, 0,12 j. Adq. el 1861. Prop. de Joan A., her. per Joan A.F. (1861).
 - V13: "Roca" (vinya), 8,4 j., 5,11 ha. Adq. el 1868. per Pere F., her. per Antònia F. P. (t. 1868). Her. pels germans Eusebi, Raimunda i Jaume Robert F. (t. 1893, m. 1895).
 - V14: "Vaques", 2,10 j., 1,20 ha. Valor: 400 escuts (1902). Adq. el 1902 per Pere F. A., her. pel seu fill Pere F. P.. Cedit en els Capítols Matrimonials a Raimunda F. P..

[15] El document notarial de separació de béns indica detalladament mitjançant quins criteris va fer-se la partició d'una casa en dues. Les clàusules de l'acord eren les següents: "1) La pared divisoria entre el comedor y la cisterna será común, con la obligación de los dos de cerrarla con piedras y argamasa, sin poder abrirlo en el futuro para que haya una verdadera separación. 2) Respecto que en dicha linea divisoria hay en la actualidad una chimenea, el mismo D. Andrés para que el y su hermano puedan utilizarse en ella edificará en el centro de la misma en toda su extensión una pared de ladrillo y argamasa. 3) Que el mismo D. Andrés obstruirá para que nunca pueda retirarse por ninguno de los dos hermanos la cañería que conduce el agua de los tejados del techo de la casa a la cisterna. 4) Que ni D. Andrés ni Juan podrán ni deberán arrojar, conducir ni desviar las aguas pluviales a edificio ni terreno del otro muy al contrario quitarán las servidumbres que existen dentro el termino que más abajo se fijaran. 5) Que en la bodega tomando por punto divisorio el pilar del centro se construirá a costas de D. Andrés una pared de ladrillo y argamasa desde el suelo hasta el tejado hoy existente, cuya parte será común de los dos hermanos; 6) Que el periodo dentro del cual deberán hacerse las obras será hasta el primero de julio de 1862; 7) Que los despojos de las obras sean de la clase que fueren seran de propiedad de D. Andrés."

[16] Així, el 1875, Antoni A. firmava un contracte de parceria per al conreu de les parcel·les del Corral (v6). El mateix Antoni A. arrendava, el 1882, la seva part de la parcel·la. Més tard, el 1886 Rosa A. establia un contracte de mitgeria per les seves terres. Finalment, el mateix any, 'Àngela A. firmava un altre contracte.

[17] "Deja a su sobrina Maria Masip A. la cama de uso de la testadora con los gergones, dos colchones, cuatro sábanas, dos almohadas, una manta grande de lana, la mesa de noche, un cubre-cama y cuatro findas de almoñada"

[18] "la mitad de los objetos de cristal y la vajilla para el servicio de mesa, un juego de café, pero no el mejor y cinco cubiertos de metal marcados con las iniciales M.G.

[19] L'herència d'aquesta última, segons l'inventari realitzat el mateix any constava de dues cases (al carrer de Dalt, 15 i al carrer de l'Església, 8), 12 cubes buides, valorades en 250 ptes., 1 premsa portàtil de fusta, 1 llit amb matalassos i llençols, una taula i cadires, roba d'ús, i tres parcel·les d'un total de 8 jornals (el document no especifica quines).

[20] Sobre els diferents patrons hereditaris, veure el treball de Lisón (1976), on presenta les diferents "ètiques" que coexisteixen en una mateixa regió, a Galícia. Per a ell, els tres tipus familiars observats es corresponen amb tres patrons d'herència.

15.-

QUAN EL PARENTIU
ESDEVÉ CONFLICTIU

1. L'HERÈNCIA CONFLICTIVA

La natura i característiques del conflicte domèstic, tot i que ha estat assenyalada amb freqüència per diferents estudis antropològics, ens és encara força desconeguda. Al llarg d'aquesta tesi hem intentat trencar la imatge d'un parentiu harmònic, amb unes normes precises de residència, de transmissió calculada i precisa de la propietat a partir d'un model fonamentat en el costum o en el dret. En el "model" domèstic que juristes i historiadors han definit per a Catalunya, tot partint dels estudis del Dret Civil de principis de segle i identificat sobre tot en la figura de l'hereu i la transmissió indivisa, sembla que tots els membres del grup domèstic actuïn amb una constant mobilització per a la protecció del patrimoni familiar tot cercant, sota l'autoritat "patriarcal" del pare, les millors aliances possibles per al seu manteniment i/o ampliació. Els diversos fills semblen conformar-se per la desigualtat de l'herència, en benefici de les possibilitats de continuïtat del grup.

Contra la imatge d'aquesta harmonia i solidaritat familiar respecte a la transmissió de la propietat se'ns presenten tres grans interrogants. En primer lloc, la confrontació entre els interessos personals i els interessos del grup. La regulació d'una herència desigual difícilment deixarà a tots els beneficiaris satisfets, sobretot quan aquesta tracta de preservar especialment els interessos del conjunt patrimonial. Podria ser, fins i tot (tot i que és difícil) que el fill no hereu o la filla poc dotada no hi vegin en aquesta desigualtat un element d'injustícia, que entengui que és imprescindible per al manteniment d'un patrimoni mínim, però així i tot, res no evita que es produeixin situacions de rivalitat, no necessàriament contra el sistema, però sí en raó de la situació de mala sort que s'ha vist atribuït dins d'ell. Com assenyalen Claverie i Lamaison (1982:9), gran part de les causes de violència que marquen la vida local es situen dins del mateix grup familiar, on cadascú està una mica insatisfet, on les relacions entre els seus membres comporten nombroses circumstàncies de rivalitat, de submissió, d'in-

teressos diferents. El marc de les relacions de parentiu, doncs, se'ns presenta altament conflictiu, i els interessos i estratègies dels seus membres no són, en absolut coincidents.

En segon lloc, cal insistir en el caràcter gens estàtic ni absolutament cíclic del parentiu. Els fets demogràfics i la seva imprevisió, així com la mobilitat residencial, condicionen una multitud de possibles combinacions i de processos de transmissió patrimonial que han d'adaptar-se als condicionants biològics. Malgrat totes les previsions que puguin fer-se (Testaments, Capitols Matrimonials, etc.), es produeixen moltes circumstàncies en que no tot està previst, en que els possibles aspirants a una herència, per exemple, són diversos, en que l'hereu principal ha mort, en que queda una vídua amb una posició poc clara respecte a la propietat o a l'usdefruit dels béns del marit. Tot això implica una nova potencialitat per a les desavinències i conflictes familiars.

Finalment, en una situació sovint de pobresa, de precarietat econòmica, de continus endeutaments, ¿es feien efectius sempre els pagaments de dots, d'herències, de les llegendes que preveuen els documents notariais? Sovint, per a l'hereu que ha rebut uns pocs jornals de terra i una casa, el pagament dels drets legítims als altres germans en un termini breu de temps resultava gairebé impossible. El mateix pare hauria de retardar anys i anys el pagament d'un dot en metàl·lic que havia promès a la seva filla, després de males collites o d'impossibilitat personal, morint moltes vegades sense haver-lo fet efectiu. En aquestes, i en moltes d'altres circumstàncies, l'incompliment de les promeses d'herència o dotals és manifest i les actes judicials que analitzarem en descobreixen una alta freqüència.

A partir dels documents judicials, aquest capítol es proposa analitzar les principals característiques i tipus d'enfrontaments que s'han produït entre els diferents parents com a resultat de la transmissió de la propietat. Les fonts judicials [1] ens permetran

analitzar les causes dels enfrontaments, entre quines parents es produeixen i amb quina freqüència. A través d'elles, ens apareix un món quasi amagat: el de relacions formalitzades entre els parents, el de les baralles entre els germans, el de l'endeutament freqüent, el dels trencaments i ruptures familiars. En definitiva, afloreixen els petits drames familiars que moltes vegades queden tancats darrera les portes de la pròpia casa.

2. CAUSES I TIPUS DE PARENTS ENFRONTATS.

2.1. Els actes de conciliació [2].

Per analitzar el conflicte domèstic, hem buidat totes les actes de conciliació celebrades a Torroja entre el 1839 i el 1910. Entre ambdues dates, es celebraren a Torroja un total de 367 actes de conciliació, dels quals 245 (un 66,75 %) es refereixen a qüestions de parentiu i la resta, 122 (un 32,25 %) a d'altres tipus de conflictes, ja siguin de propietat (19 actes), de lloguers i contractes de conreu (34), préstecs o deutes no pagats (19) i d'altres (11). L'anàlisi de totes aquestes actes constitueix un preciós dibuix de les disputes entre veïns, de les tensions i solidaritats, d'una pràctica social que desfa una imatge harmònica i ens presenta els camperols dins d'un continu procés d'endeutaments, d'herències i dots no satisfetes, d'arrendataris expulsats, d'una certa enveja no exenta de brots de violència.

L'estructura d'aquestes actes és sempre similar. A causa de desavinències més o menys importants, una part (la demandant) presenta una instància davant l'Alcalde (fins el 1860) o el Jutge (des del 1860), exposant els motius del desacord i sol·licitant celebrar un acte de conciliació amb la part demandada. Les dues parts seran convocades als locals de l'Ajuntament o del Jutjat, acudint-hi acompanyades d'un "home bo" per intentar una aproximació a la part contrària. El formalisme de l'acte s'inicia amb l'exposició dels

motius del demandant, seguida de la rèplica del demandat i els motius d'oposició per accedir a les pretensions de l'altre. Després de les rèpliques, l'Alcalde o el Jutge dictarà una providència o proposta d'acord, que les dues parts podran acceptar o no. En el cas d'assumpes relacionats amb el parentiu, més de la meitat (52,3 %) acaben en desacord.

Quadre I
 Nombre d'actes de conciliació celebrades a Torroja

	1839-50	1851-60	1861-70	1871-80	1881-90	1891-1900	1901-10	TOTAL
Total actes	97	61	60	51	56	26	16	367
Mitjana anual	8,1	6,1	6,0	5,1	5,6	2,6	1,6	5,1
Assumpes parentiu	78	34	34	32	36	16	15	245
% Assump. parentiu	80,2	56,7	56,7	62,7	66,1	61,5	93,7	66,7
Mitjana anual par.	6,5	3,4	3,4	3,2	3,6	1,6	1,5	2,4
Assump. no parentiu	19	27	26	19	20	10	1	122
% Assump. no parentiu	19,8	44,2	43,4	37,2	33,9	38,4	6,2	33,2

Font: Elaboració pròpia, segons actes de conciliació de Torroja. A.J.T. i A.M.T.

2.2. Causes de la demanda: parents que s'enfronten

L'anàlisi exhaustiva de les actes de conciliació ens suggereix entre quins parents la conflictivitat és més elevada i quines són les causes que provoquen la divergència amb més freqüència.

Com s'observa (quadre 2), el principal motiu d'enfrontament entre els parents ha estat els problemes de transmissió de l'herència, ja sigui per l'incompliment d'una donació o la part legitima atorgada en el Testament (sobre tot dels pares, però també respecte a d'altres parents), que l'hereu principal no ha fet efectiva, o per les exigències de repartició de l'herència en cas de mort intestada quan hi ha diversos candidats.

Quadre 2
Tipus de demanda dels actes de conciliació
relacionats amb qüestions familiars. Torroja, 1839-1910

1. Incompliment dels Capítols Matrimonials	93	(37,94 %)
1.1. Dot no pagada	35	
1.2. Donació no satisfeta	40	
1.3. Demanda de retorn de la dot	13	
1.4. Demanda de retorn de donació	5	
2. Testaments no complerts o problemes d'herència	138	(56,30 %)
2.1. Testament del pare no rebut	27	
2.2. Testament de la mare no rebut	14	
2.3. Reclamació drets legítims	19	
2.4. Reclamació drets herència dels pares intestats ...	18	
2.5. Repartició herència dels pares	18	
2.6. Repartició herència d'una germà/na	18	
2.7. Repartició herència d'un oncle/tia o cosí	24	
2.8. Repartició herència de la muller	3	
2.9. Repartició herència dels avis	11	
3. Altres	14	(5,76 %)
3.1. Demanda de separació de béns	6	
3.2. Reclamació de préstecs no retornats	4	
3.3. Conflictes sobre propietat	2	
3.4. Reclamació pagament del menjar consumit	2	

Font: Elaboració pròpia, segons Actes de Conciliació de Torroja. A.J.T i A.M.T.

En segon lloc, les demandes es refereixen a l'incompliment dels Capítols Matrimonials, sobre tot a dots i donacions no satisfetes malgrat haver transcorregut el termini del seu pagament, sovint després de molts d'anys. Les demandes de retorn del dot, en canvi, són menys habituals i normalment es produeixen immediatament després de la mort del cònjuge (sobre tot si és una muller sense descendència, per part dels pares o germans d'aquesta).

Finalment, trobem un tercer tipus d'actes que responen a motius molt diversos, des de préstecs no retornats, separacions conjugals i de residència dins del grup domèstic, fins a demandes de pagament del menjar a un familiar que s'ha allotjat a la casa del demandant

durant un temps. Són significatius conflictes que normalment es viuen dins de les parets de la casa, procurant que no emergeixin a l'exterior. Sis d'ells, com veiem, es refereixen a demandes de separació de béns o de trencament de l'associació de compres i millores entre els pares i la nova parella (de les quals cinc es celebren entre el gendre i els seus sogres després de la mort la muller).

Els afers judicials, com en d'altres parcel·les de la vida pública semblen ser un afer masculí. Els actes es celebren majoritàriament entre homes, fins i tot quan els interessos en joc corresponen legalment a una dona (quadre 3): aquestes acudeixen en molt pocs casos al jutjat, i sempre acompanyades pel marit, fill o un altre parent masculí. Així en el cas de les demandes relatives a l'incompliment dels Capítols Matrimonials, la majoria corresponen a reclamacions que afecten a la dona, però només en una petita part d'aquests processos aquesta actua per la seva pròpia iniciativa. En el cas de les herències, en canvi, la majoria de les dones afectades actuen per elles mateixes, defensant els seus propis interessos. Aquesta diferència no deixa de ser significativa: el que referència al dot i a les donacions dels Capítols Matrimonials és administrat pel marit, mentre que en la transmissió de la propietat la dona sembla tenir un major marge d'actuació.

Quadre 3
Comparació del sexe del matrimoni demandant i del demandat

Típus	Sexe de qui té dret a la demanda	Sexe del demandant	Sexe del demandat
<u>1. Incompliment Cap. M.</u>			
Home	23 (24,7 %)	72 (77,4 %)	75 (80,6 %)
Dona	70 (75,2)	21 (22,5)	18 (19,3)
<u>2. Incompliment Testament</u>			
Home	88 (63,7)	94 (68,1)	101 (73,1)
Dona	50 (36,2)	44 (31,8)	37 (26,8)
<u>3. Altres</u>			
Home	11 (78,5)	12 (86,5)	10 (71,4)
Dona	3 (21,4)	2 (13,4)	4 (28,5)
<u>Total</u>			
Home	122 (49,8)	178 (72,6)	186 (75,9)
Dona	123 (50,2)	67 (27,3)	59 (20,0)

Quines són les relacions de parentiu més habituals entre els parents enfrontats?. Per conèixer-les (quadre 4), les hem classificades en vuit grups diferents, segons el major o menor grau de parentiu entre el demandant i el demandat [3]. La majoria dels enfrontaments semblen haver-se produït entre persones de la mateixa generació, sobre tot entre col·laterals (67 % del total de processos). Per contra, les demandes entre cònjuges, entre parents lineals o entre afins van ser molt poques. Fins i tot en el cas de l'incompliment dels Capítols Matrimonials (en els testaments és lògic que fos així) les reclamacions judicials es feien després de la mort del pare o mare que havia fet la promesa de donació, sovint molts anys després d'haver transcorregut el termini fixat per al compliment dels acords.

Per què la demanda no es feia abans, sense esperar a la mort del pare, en lloc de fer-la al seu hereu, reduint les possibilitats de cobrament?. A part de la preciosa informació que les actes de conciliació ens proporcionen sobre aquesta qüestió, en la documentació d'algunes famílies hem trobat rebuts o notes que fan referència a les dificultats que moltes vegades es tenia per al cobrament del dot o de l'herència. Amb l'excusa de la impossibilitat de pagar aquella quantitat en aquell moment, o perquè es creia que ja s'havien fet efectius determinats béns, moltes vegades aquestes transmissions patrimonials no es feien efectives. Però malgrat les nombroses demandes orals, no era fins a la mort del pare que el conflicte acabava al Jutjat. L'explicació estaria llavors en la repartició del joc de forces i estratègies que s'estableixen dins del grup domèstic. Davant d'un sistema injust de transmissió del patrimoni, al pare se li atorga la "clau" del control dels mecanismes de transmissió. A l'entorn d'ell, es configuren les situacions de rivalitat i enfrontaments latents entre col·laterals, múltiples motius d'insatisfacció que esclataran en una major oposició en el moment de la mort de l'element unificador que representa el pare. Per entendre-ho millor, ens caldrà recórrer a l'anàlisi qualitatiu de les actes.

Quadre 4. -
Relacions de parentiu i tipus de demanda

	Tipus 1	Tipus 2	Tipus 3	Total
1. Matrimoni H ↔ M	1	1	2	4
2. Línia ascendent	2	5	0	7
S ↔ F	0	3	0	3
S ↔ M	0	1	0	1
D ↔ F	1			
D ↔ M	1			
Dch ↔ MF		1		1
3. Línia descendent			5	5
F ↔ S			2	2
M ↔ S			1	1
F ↔ D			1	1
M ↔ D			1	1
4. Col.laterals	21	56	3	80
B ↔ B	9	25	2	36
Z ↔ B	5	9	1	15
B ↔ Z		2		2
Z ↔ Z	1	1		2
Nebots ↔ Oncles <1>	3	3		6
Oncles ↔ Nebots <2>	1	1		2
FBCh ↔ FBCh	1	13		14
MBCh ↔ FZCh	1	2		3
5. Afinitat ascendent	10	12	3	25
DH ↔ XF	6	2	2	10
DH ↔ XM	3	8		11
SM ↔ HF		2		2
Altres <3>	1		1	2
6. Afinitat	7	3		10
WF ↔ DH	6	1		7
DHF ↔ WF	1	2		3
7. Afinitat col.lateral	49	34	1	84
ZH ↔ WB	28	13		41
ZH ↔ WZ	2	4		6
BW ↔ HB	8	2		10
BW ↔ HZ		3		3
HB ↔ BW		5		5
WB ↔ ZH	3	1		4
HZH ↔ WBW	5			5
Altres cunyats <4>	3	3	1	7
Altres <5>	5			5
8. Desconeguts, altres	3	27		30
TOTAL	93	138	14	245

<1> BCh ↔ FB; BCh ↔ FZ; ZCh ↔ MB; ZCh ↔ MZ. <2> FB ↔ BS; MB ↔ ZS.
<3> BDH ↔ WFB; HS ↔ FW (23 nuller del pare) <4> HZ ↔ BW; WZ ↔ ZH; HBW ↔ HBW.

3. ANÀLISI DELS CONFLICTES FAMILIARS

3.1. Uns Capítols no sempre complerts

El 1840, en Josep Pereña, marit de la Rosa Masip, demanava celebrar un acte de conciliació amb el germà de la seva muller, Joan Masip, per exigir-li el pagament de 90 lliures, una part del dot promès pels pares de la seva muller en els Capítols Matrimonials realitzats onze anys enrera, amb motiu del seu matrimoni. Els pares ja havien mort i en Joan Masip n'era el seu hereu. En l'acte, en Joan Masip, reconeixia el deute vers al seu cunyat, però expressava que no tenia els recursos suficients per fer-lo efectiu, oferint-li a canvi una parcel·la de vinya d'un valor similar al del deute. En Josep Pereña, però, no ho acceptà, i reclamà que el pagament es fes abans de 15 dies, suggerint al seu cunyat que vengués ell mateix la parcel·la. L'acte acaba sense arribar a cap acord, car el demandat va dir que era impossible trobar un comprador en aquell termini [4].

Durant el període 1889-1910 trobaríem 75 actes similars, en les quals es reclama el pagament de dots o sancions dels Capítols Matrimonials que no s'han fet efectius. Davant d'una demanda així, trobem tres tipus de respostes per part dels demandats: a) el no reconeixement del deute, perquè es considera caducat legalment el termini per al seu pagament, o bé perquè el demandat creu que aquest ja va fer-se efectiu; per no tenir els diners necessaris o no poder-ne disposar (per ser usdefructuari) [5]; i c) es fa efectiu el deute en el mateix moment o es compromet a fer-lo dins de pocs dies (aquest cas és poc freqüent).

Com s'aprecia al quadre 2, la gran majoria de reclamacions pendents dels Capítols Matrimonials es fan entre col·laterals, sobre tot al germà de la muller (ZH⇒WB), al germà del marit en el cas de les vídues (BW⇒HB), i al propi germà (B⇒B o Z⇒B). Les donacions, doncs, no es reclamaven als que les havien fet (els mateixos pares), sinó als seus hereus, sovint molts anys després d'haver-se incom-

plert. En general, doncs, dóna la impressió que els enfrontaments amb els pares són evitats, fins i tot amb els sogres. Si bé el fet de no rebre a temps una donació o el dot promès pot crear un ressentiment de la generació més jove enfront dels seus ascendents, l'autoritat d'aquests atenuarà les tensions familiars, mentre que amb la seva desaparició, per contra, la situació es precipita i l'enfrontament sembla esdevenir inevitable tot seguint una cadena d'aconteixements. Amb la por a perdre definitivament les possibilitats de rebre la donació promesa o la part restant del dot, s'exigirà a l'hereu un ràpid pagament de la quantitat pendent, per al qual, el pagament esdevindrà sovint impossible de forma immediata o bé l'intentarà evitar. Sigui quin sigui el cas, el conflicte esdevé inevitable i la celebració d'un acte de conciliació serà un nou mitjà de pressió per exigir un pagament, quan hi ha una negativa.

Estaven potser molt allunyades les disposicions capitulars de les possibilitats econòmiques reals?. Aquestes semblen plantejar nombrosos problemes als G.R.: els endeuta constantment i els obliga a unes transferències contínues de béns econòmics i de diners dins d'una societat precària. En aquestes circumstàncies, es pot arribar a demanar fins i tot el pagament de les despeses del menjar d'una germana a casa o l'utilitat agrícola prestat per evitar un pagament, com en el cas de l'acte de conciliació entre Ramon Marimon i el germà de la seva muller, Francesc Pagès, celebrat el 22 d'abril de 1844. Aquest darrer va negar-se al pagament de 400 lliures pendents per completar el dot promès pel seu pare a la seva germana, aduint que ja havia transcorregut el termini legal per fer-ho i que, a més, la seva germana li devia encara més diners:

"(...) i a més, en tot cas, vol que se li pagui quatre anys en que va estar aquesta (Rainunda Pagès) a casa del seu pare a dispesa; i a més vol que se li pagui un matxo que va deixar prestat el pare del demandat al demandant, per haver mort aquest animal estant en el seu poder; i a més vol cobrar els perjudicis que li poden seguir per aquella pretensió" (6).

A part de les donacions en robes i terres, una de les promeses habituals en els Capítols Matrimonials era la construcció d'una nova

casa. En casar-se Joan Sentís, el 1835, el seu pare va prometre-li la construcció d'una casa nova. Nou anys més tard, ja mort el pare feia mig any, la casa encara no estava feta, pel que va decidir reclamar-la al seu germà Ramon. Tot i reconèixer l'obligació, aquest manifestà que no podia fer-la construir, per falta de diners. El germà demandant, en Ramon, indicà que ja no podia esperar més, perquè la casa on vivia estava en molt males condicions. Llavors, en Ramon Sentís li oferí arranjar-li aquesta casa, tan aviat com li fos possible obtenir el guix necessari. El seu germà, tot i estar d'acord amb aquestes reparacions, posà com a condició que la casa nova havia de fer-se abans de dos anys. L'acte va acabar sense posar-se d'acord ambdós germans [7].

Expressió d'una situació de precarietat, les actes de conciliació ens situen davant d'unes unitats domèstiques endeutades, amb pocs diners estalviats, que viuen a mercès de les oscil·lacions productives i que han de recórrer amb freqüència a la venda de terres per poder pagar els deutes pendents o els dots promesos.

3.2. El difícil retorn del dot

Si el pagament de les promeses capitulars és ja difícil, què passava en aquelles circumstàncies en que legalment procedia restituir el dot?. Legalment, procedeix la restitució del dot en cas de mort del marit o de la muller, per nul·litat del matrimoni, per empobriment del marit o per necessitat de la dona [8]. Les actes, tanmateix, suggereixen que sovint aquest retorn no es portaria a terme: demandes d'aquest tipus les trobem només en 18 actes, de les quals 13 acaben amb la negativa al seu retorn i només 5 acaben amb el compromís de devolució.

El règim familiar habitual al Priorat, l'associació a compres i millores dificultava les possibilitats del seu retorn [9]. Com que les donacions no es fan pels pares en conjunt, sinó que cada un

d'ells (pare i mare) fan la seva pròpia donació, només els d'un i altre podran reclamar-la. Les demandes presentades al Jutjat es fan en ocasions limitades, sobre tot si no hi ha uns descendents del matrimoni o en cas que el pare vidu decideixi tornar a casar-se, procurant així que la transmissió patrimonial no perdi el seu sentit lineal. Malgrat aquests intents, trobem forces exemples en els quals la vídua o el vidu adopten els béns del cònjuge difunt, negant-se al seu retorn.

Vegem l'exemple de Josep Nogués, vidu des de feia quatre anys de Carme Capdevila i sense fills [10]. El 1891, després de tornar a casar-se, el seu primer sogre Josep Capdevila va reclamar-li el retorn de totes les robes i efectes personals de la seva filla, entregades com a part del dot. Tot i que després de la mort de la Carme Capdevila el sogre i el gendre havien acordat el retorn d'una part del dot, a canvi de deixar-li al darrer una part en metàl·lic com a drets d'herència, durant quatre anys el gendre va negar-se moltes vegades al retorn del dot. Els béns reclamats no eren pas gaires: *"un matalàs de llana, un altre de palla, dues coixineres, una vànova, dues camises i dues faldilles"*. En Josep Nogués, va respondre que estava d'acord amb el retorn de tots aquests objectes, però no de tots els altres que li havia demanat en d'altres ocasions el seu sogre, ni tampoc de qualsevol quantitat en diners, pel que només els tornaria si aquell renunciava a qualsevol altra reclamació. Finalment, tots dos es posaren d'acord, decidint anar després de l'acte a recollir els objectes reclamats.

En aquest cas, doncs, només una quantitat del dot va retornar a la casa d'origen, precisament els béns mobles i no els diners. En definitiva, les demandes de retorn del dot es presenten sovint com a conflictives. Malgrat l'obligació legal retorn, per a una persona que feia anys que utilitzava una casa, treballava una terra, o disposava d'uns diners (els diners del dot no eren immobilitzats, sinó que es posaven en circulació) aquest retorn podia resultar greu per als seus interessos, pel que intentà evitar-lo al màxim.

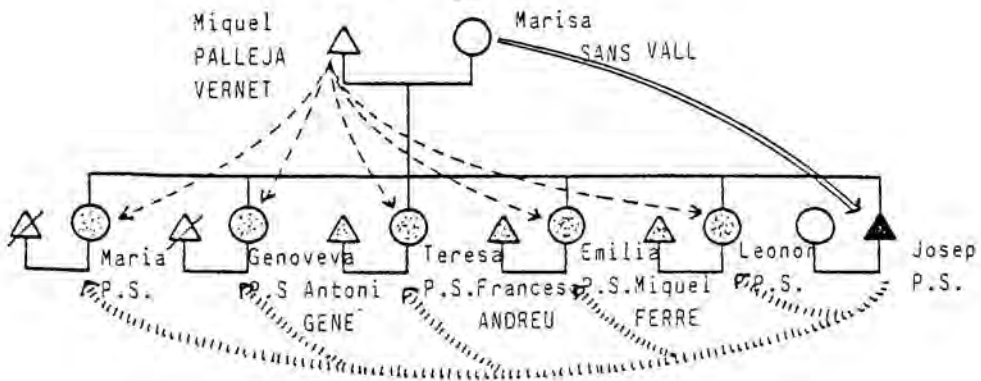
3.3. Unes difícils relacions entre els germans.

Com hem assenyalat, la majoria de les tensions es produeixen entre els germans, sobre tot després de la mort del pare: un 80 % dels actes (quadre 2) es celebren entre col·laterals o afins col·laterals. La treva mantinguda entre aquests per la repartició de l'herència durant la vida dels pares es trenca amb la seva mort. Per a Joan Prat (1973:176-178), l'oposició latent entre el germà "hereu" i els altres germans s'inicia en la infància, a partir de l'ansietat psicològica creada per les diferents expectatives respecte a la possessió de la propietat i les diferències de socialització [11]. El pare ens apareix en els documents com l'àrbitre i jutge que garanteix la comprensió entre els germans i l'evitació del conflicte mitjançant el respecte a la seva autoritat. Com assenjala Collomp (1983:181), el respecte al pare, "*barreja de por i amor, és utilitzat sobre tot com a un fre eficaç dels desbordaments dels odis fraternals (...)*". La tradició folklòrica ha contribuït a crear aquesta doble imatge del pare autoritari i del pare benevolent i generós.

Ara bé, si al pare se li pot permetre una actitud severa i tirànica en alguns aspectes, un comportament així no serà admès de cap manera en un germà gran, encara que sigui l'hereu. Immediatament després de la mort del pare, poden aparèixer les rivalitats i tensions fins llavors contingudes entre els germans, entre el fill i la mare vídua, entre els gendres. Tanmateix, en els actes de conciliació celebrats entre germans, sembla respirar-se una atmosfera d'oposició continguda: malgrat les diferències no interessa que el problema pugui derivar en una major conflictivitat, pel que l'enfrontament, malgrat que sigui del domini públic, és mig amagat perquè la conducta moral no els accepta. Frases com "*per tal de preservar la pau i harmonia que ha d'haver-hi entre bons germans*" apareixen amb freqüència a les actes.

Malgrat això, les infraccions respecte a les disposicions testamentàries i les normes del Dret Civil eren constants, sovint amb un alt grau d'impunitat, sobre tot a causa de la manca de possibilitats econòmiques de l'hereu per fer efectiu l'import que ha de repartir entre els seus germans. Les actes il·lustren perfectament la duresa de les condicions de vida i l'endeutament contant que la transmissió de l'herència suposa entre uns germans i altres. Aquest, per exemple, és el cas dels Pallejà (diagr. A). El germà hereu va ser citat al Jutjat per les seves cinc germanes i els seus respectius marits, per exigir-li el pagament dels drets legítims deixats pel pare, Miquel Pallejà, consistents en 60 ptes. a cadascuna. L'hereu, Josep Pallejà, va negar-se en un primer moment al seu pagament (300 ptes. en total), al·legant que el seu pare no li havia deixat suficients diners per poder fer-ho efectiu, a no ser que vengués una de seves vinyes. Això, però, no podia fer-ho immediatament per no perdre la collita d'aquell any [12]. No va ser possible, doncs, cap acord.

Diagrama A.-

Si per contra, els pares no havien deixat escrit com havia de ser la successió, la repartició dels seus béns esdevé llavors gairebé inevitable. Així, d'un total de 36 actes en que els germans es reuniren per posar-se d'acord en la repartició de l'herència, en 24 d'elles s'acordà una repartició a parts iguals, tant per als fills

com per a les filles, mentre que en 12, tot i haver mort els pares sense haver fet testament, es va reconèixer a un germà com a hereu principal, però atorgant aquest als altres germans quantitats de béns més altes que les que els correspondria si hi hagués hagut testament. Si bé tots els casos els germans acudeixen al Jutjat perquè abans no els ha estat possible posar-se d'acord, en canvi ens sobta la manca d'oposició al repartiment de l'herència. En aquest punt tots hi estan d'acord: les divergències sorgeixen respecte als termes del repartiment. Malgrat això, la majoria acaben amb acords favorables, a excepció de discussions sobre reparticions mal fetes o les queixes d'un germà que es sent perjudicat per haver-li tocat la part pitjor de l'herència. No podríem deduir llavors que la desigualtat és viscuda com a una injustícia i que la pràctica de que uns heretin més que els altres no està tan assumida?. Potser tot plegat ens indica que l'igualitarisme dels fills és considerat com a un principi de just equilibri que només la voluntat dels pares podrà trencar.

El ventall dels acords de repartició a que s'arriba és ben variat: des del germà que compra les propietats als germans, fins a reparticions iguals i desiguals. Així, els quatre germans Escoda es trobaren al Jutjat el 1902 per repartir-se els béns de la seva mare, una única parcel·la de poc menys de 2 Ha. El germà gran, Josep (hereu dels béns del pare), reclamava per a ell una part més gran de la propietat, mentre que els altres germans sostenien que la parcel·la havia de repartir-se en cinc parts iguals. Finalment, veient que el repartiment era difícil, s'acordà que un altre germà, en Jaume, es quedaria la parcel·la, però comprant-la als seus germans, els quals rebrien 35 ptes. cadascun [13].

En un altre cas, a l'hora de procedir al repartiment va considerar-se, després de fortes discussions, que un dels germans tenia dret a una part millor de l'herència perquè havia cuidat del pare durant els darrers anys de la seva vida, fins el 1898, i perquè era l'hereu d'un germà difunt. Per això, a l'hora del repartiment en

Josep Vall va sortir beneficiat: els altres germans li donaren una part millor de terra, deixant-li triar aquella que volgués, i a més li donaren les collites d'aquell any [14]. Un altre detall significatiu apareix en l'exemple. Si bé eren quatre germans, només tres es repartiren la terra: l'única germana no va rebre cap bocí de vinya, sinó una compensació econòmica per part dels altres germans [15]. En d'altres casos, per contra, les propietats es reparteixen intentant cercar la màxima igualtat possible. Podia arribar-se, fins i tot, al repartiment interior d'una casa.

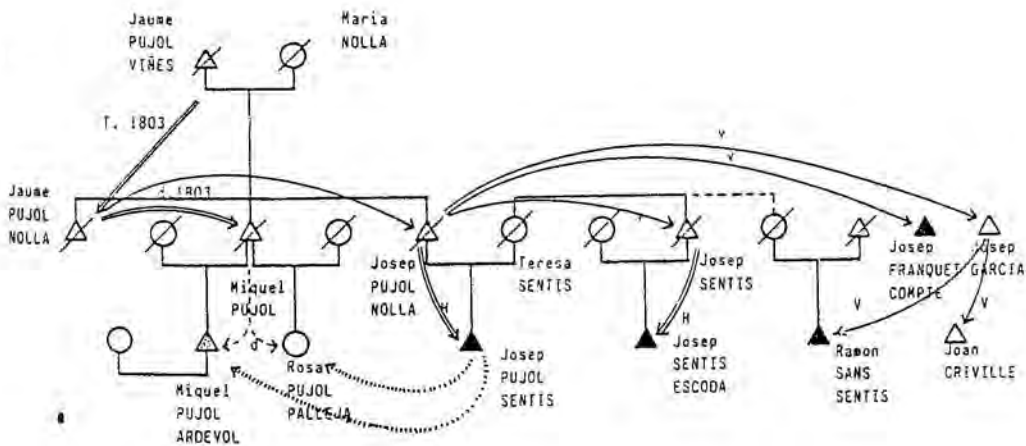
3.4. L'herència llunyana

Si bé, com hem vist, la majoria de reclamacions d'herència semblen produir-se entre els parents més propers, trobem 35 actes en les quals es reclamava una herència llunyana, als avis, als cosins, oncles o fins i tot a parents més allunyats. Les confrontacions arribaven a ser llavors molt més grans, disminuint les possibilitats d'acord. Moltes vegades es reclamaven unes propietats utilitzades des de feia anys per d'altres parents, sovint fins i tot venudes a terceres persones.

Vegem-ne un sol exemple, el de la reclamació efectuada el 1884 per part de Miquel Pujol Ardèvol (fig. B), casat i resident a Barcelona, de l'herència d'un oncle que havia mort cinquanta anys abans [16]. El 1803, en Jaume Pujol havia testat en favor del seu fill Jaume, amb la condició de que si aquest moria sense descendència el substituïria el seu segon fill Miquel. El 1826 en Jaume Pujol Nolla va morir sense fills, però el seu germà vivia a Barcelona i les terres, malgrat les disposicions testamentàries, foren per a un tercer germà, en Josep, el qual les va vendre a tres compradors. Per tot això, el 2 d'agost del 1884, en Miquel Pujol Ardèvol, fill de Jaume Pujol Nolla, reclamava les terres que haurien d'haver passat al seu pare i com a hereu d'aquest, a ell mateix.

La primera reclamació va fer-la al seu cosí Josep Pujol, el qual indicà que no tenia cap de les parcel·les reclamades, car el seu pare les havia venut. Pocs dies després, el 8 d'agost, es celebrava un altre acte de conciliació, aquest cop amb els quatre propietaris actuals de les parcel·les. En Miquel Pujol exposà de nou els arguments de la seva reclamació, exigint el retorn de les terres i el pagament dels fruits obtinguts des del 1826. Els demandants consideraren, lògicament, que no estaven obligats a entregar unes parcel·les que havien comprat legalment feia més de 50 anys. Finalment, però, s'arribà a un acord: els actuals propietaris indemnitzarien al demandant i a la seva germana Rosa amb 400 ptes. a cadascú, a canvi de renunciar als drets que tenien sobre aquelles terres.

Diagrama B

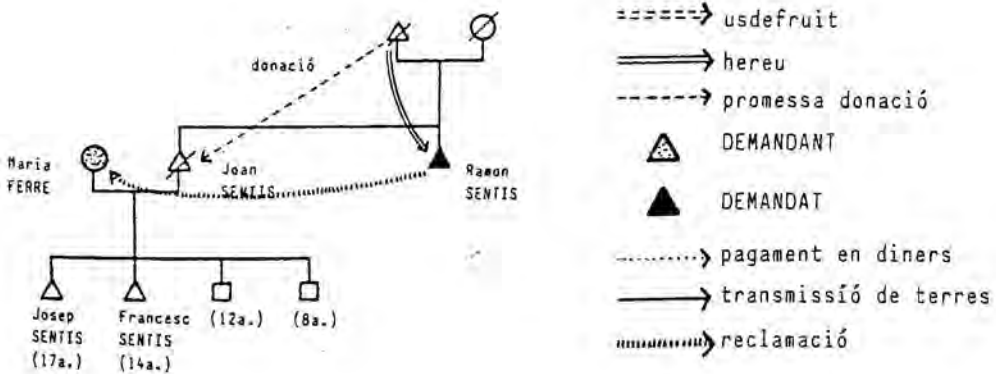

Totes aquestes reclamacions d'herències llunyanes ens permet veure la complexitat que sovint aconsegueix l'herència i el llarg camí que sovint recorre, quan no hi ha descendents directes o aquests moren abans de rebre-la. En quatre actes, trobem reclamacions d'herències que haurien d'haver-se fet efectives més de 30 anys abans, en les quals, l'únic que sembla buscar-se és una compensació econòmica o aconseguir una quantitat de diners.

3.5. La posició de la vídua.

Com hem vist, el pactes d'usdefruit pel la cònjuge sobrevivent han estat habituals en tots els Capítols Matrimonials, per mitigar així els efectes d'una transmissió de l'herència lineal i consanguínia. Aquesta fórmula, però, crea greus inconvenients, tant per a la vídua com per als hereus. Aquesta es trobarà amb uns béns que sovint deixaran de produir les rendes que fins llavors produïen, i amb uns usdefruits aleatoris, que limiten l'actuació econòmica de la vídua i dificulten el fer efectives les seves despeses. Per això la vídua, tot i adquirir un determinat poder, només podrà utilitzar-lo limitadament, pel que sovint acabarà transferint aquest poder al seu fill (Collomp, 1984:166). Per la seva banda, al fill hereu la situació de la mare usdefruïtaria tampoc li convé: es troba amb un patrimoni immobilitzat que no podrà utilitzar plenament fins uns anys després.

Diagrama C.-

La situació d'usdefruïtaria és especialment delicada quan el patrimoni del marit va a parar a un germà, el qual l'administrarà fins a la majoria d'edat dels fills, limitant l'usdefruit a la vídua. Llavors, la vídua ha d'alimentar als fills però depèn econòmicament d'un afí, com va succeir-li a la vídua de Joan Sentís (diagrama C) [17]. Aquest moria el 1840 deixant-li quatre fills menors i sense haver rebut, vint anys després del seu matrimoni, ni la roba,

ni part dels diners i parcel·les que el seu pare li havia promès en casar-se. La seva vídua va demanar llavors al seu cunyat el pagament d'aquests béns, per "*donar als fills el sosteniment i menjar que necessiten*". Davant la negativa d'en Ramon Sentís, l'assumpte acabà amb un acte de conciliació l'agost de 1841. Llavors, aquest últim, responent a la demanda precisà que n'entregaria una part "*sempre que la demandant faci constar que actua com a usdefructuària*". La discussió va ser llarga, acordant-se finalment el pagament de la meitat del reclamat.

Quan la vídua usdefructuària no té fills, i els hereus legals són els germans del marit, aquesta preferirà sovint accedir a una petita propietat plena, renunciant a les altres, abans de quedar limitada, entre d'altres coses, a la possibilitat de tornar a casar-se. Aduint aquesta causa, Adelaida Rebull, vídua de Joan Alabart [18], citava als cinc germans i a la mare del seu marit amb l'objectiu de repartir el seu usdefruit a canvi de la propietat plena d'una part. En aquest cas, l'acord no fou massa difícil i li cediren una casa, una parcel·la de vinya, i una horta de regadiu, a part de la meitat de la collita d'aquell any [19].

La situació de la vídua és complicada també en el cas de la segona muller, quan els hereus són els fills del primer matrimoni. Tanmateix, malgrat que desitjava marxar de la casa dels fillastres, no podia fer-ho perquè llavors perdria l'usdefruit. Aquesta situació donava lloc a freqüents enfrontaments que acabaven sovint amb la transferència de la plena propietat a canvi d'una compensació. Vegem l'exemple de Josep Ferré Pujol [20], el qual havia dividit l'herència entre el seu fill i la seva segona muller, Teresa Grifoll en usdefruit. Aquests, però, no es posaren d'acord sobre de qui era la casa on havia viscut el matrimoni, pel que el fill va intentar desallotjar a Teresa Grifoll. Aquesta va tancar-se a la casa per impedir-ho, indicant que només marxaria a canvi de l'entrega de l'escreix que el seu marit li havia promès als Capítols. La situació es perllongà durant prop d'un mes. Finalment, al Jutjat, ambdós

arribaren a una sèrie d'acords que incloïen la casa i el conreu de les terres que li corresponien com a usdefructuària. Segons aquests acords, Teresa Grifoll otorgava les vinyes que li corresponien com a usdefructuària al seu fillastre en règim de parceria (com a mitger). A més, el demandant cedia a Teresa Grifoll els dos pisos de la casa on aquesta vivia durant dos anys, on ara viu de la casa del carrer del Forn, perquè hi visqués durant vuit anys sense pagar lloguer, i després fins a la seva mort pagant un lloguer de 25 ptes. anuals. A canvi, l'usdefructuària renunciava a l'escreix que se li devia. Observi's com tots aquests acords impliquen el pas d'unes relacions familiars a unes alienes al parentiu: es liquiden les relacions d'usdefruit, i se n'instaura una de parceria i de lloguer.

A part d'aquesta situació complexa de l'usdefructuària, la presència de la vídua pot crear problemes de relació amb la jove. Mort el pare, l'autoritat d'aquest es transfereix al fill, reforçant-se la posició de la seva muller, mentre que la vídua perd part de les seves atribucions. Aquest element s'afageix a la coneguda conflictivitat entre la sogra i la jove, sobre tot a causa del posicionament del seu rol femení, un conflicte destacat amb freqüència pel folklore com a font d'inspiració i sempre present en el discurs oral, incloent nombroses proverbis i refranys populars [21].

Les tensions, la majoria de vegades no arriben a ser greus, però en alguns casos la sogra decidirà marxar de casa. Llavors les discussions són segures, perquè no quedarà sempre clar quins són els béns de la vídua, com va passar-li a Antònia Ferré Alabart [22], de cinquanta-cinc anys i vídua des del el 1881, quan va barallar-se amb el seu fill Joan Gené, "a causa de les continues disputes amb la seva jove". Després d'una forta discussió, i aprofitant un moment en que el fill estava al camp, va decidir marxar de casa, emportant-se "ropas, sábanas, mantas y otros objetos". La jove va córrer a advertir el seu fill, que estava a la vinya. En arribar aquest a casa es va trobar a la mare a la porta de casa i va impedir-li marxar i emportar-se la roba, amb una forta baralla al mig del carrer que va

necessitar, fins i tot, de la intervenció del Jutge. En l'acte de conciliació tampoc va aclarir-se gaire res. El fill va continuar negant-se a la demanda de la seva mare, que reclamava els drets legals sobre el seu marit, aduint que *"no creja justo lo que le solicitava y no había de darle nada, porque actualmente ella estaba en su casa, donde ha vivido desde su matrimonio, sin que le falte nada i sin que nadie le mande nada"*. Indicà, també, que ella no tenia cap dret a emportar-se roba o d'altres objectes de casa, perquè eren béns de la casa i no d'ella.

La situació de l'usdefructuària, doncs, no és plenament satisfactòria. Protegida legalment, però indefensa econòmicament, aquesta figura jurídica esdevé potencialment conflictiva. Sovint, el "títol" d'usdefructuari/a serà sobre tot honorífic, una garantia per poder ser alimentat pels seus fills. Però moltes vegades, es preferia transformar aquesta situació en una altra, com la transferència de la plena propietat als hereus, a canvi d'una compensació. Així, es procura crear situacions més estables i satisfactòries per a la successió, tot garantitzant els recursos econòmics de la mare.

3.6. La difícil separació dels béns.

En l'exemple anterior, la decisió d'un dels membres d'abandonar el grup domèstic, per una situació insostenible, va provocar una situació problemàtica. Una conflictivitat així es reproduirà moltes de les vegades en que es trenca la comunitat domèstica, a l'hora d'establir quins són els béns que li corresponen. El règim econòmic de la comunitat domèstica al Priorat, l'associació a compres i millores, només preveu la separació en cas de mort d'un del marit sense descendència (no, per contra si és a l'inrevés i la residència és patrilocal) o bé en cas de dissolució legal del matrimoni (Broca, 1918:839). No es preveu, per contra, que succeirà en el cas d'una separació dels cònjuges, ni el fet que el pare o mare sobrevivent decideixi abandonar la llar comuna o a l'inrevés, que la parella més

jove vulgui marxar. Tant el Dret Civil com les normes consuetudinàries tendeixen a perpetuar un grup domèstic estable, però no preveuen gaire les seves possibles alteracions. El sistema jurídic actua sobre tot com a un element coercitiu per limitar les possibilitats de dissolució i separació, car no ofereix expectatives econòmiques per al que abandoni el grup domèstic.

Només sis actes de conciliació fan referència a intents de separació dels béns perquè un dels seus membres vol abandonar el grup. Els documents analitzades, però, no indiquen amb precisió les causes de la separació i només fan referència a l'existència "*d'alguns dubtes raonats i no raonats*", o a "*les coses que passen a casa, on s'ha perdut la tranquil·litat i les bones relacions que haurien de donar-se en una bona família*". Només el coneixement d'entre quines parts va produir-se el conflicte i quina era la composició del grup domèstic ens aclareix quelcom: com s'observa al quadre 2, dos actes es fan entre marit i muller, una altra entre el pare i la filla, una entre la mare i el fill, i tres entre el gendre i els seus sogres.

Tanmateix, és molt poc habitual que les diferències conjugals surtin de dins la casa i vegin la llum pública. Els dos actes de conciliació celebrats entre marit i muller són força similars. Vegem-ne l'exemple del matrimoni de Pere Vidal, resident al poble veí de La Figuera, qui el 1842 citava al Jutjat de Pau a la seva muller Francesca Vidal, la qual dos mesos abans havia deixat el domicili del seu marit i havia anat a viure amb els seus pares a Torroja, demanat-li que "*retorni a casa seva per viure junt amb el seu marit i com a un bon matrimoni*". Ella, acompanyada pel seu pare, contestà que "*no volia tornar ni tornaria més a viure amb el seu marit*", a la vegada que li reclamava el retorn del dot aportat amb el seu matrimoni. L'acte va acabar sense cap acord, negant-se el marit al retorn del dot i ella a tornar a viure amb ell [23]. Amb quina freqüència es produïen separacions d'aquest tipus ens és difícil de precisar: caldria analitzar els arxius episcopals per saber-ne quelcom. Tanmateix, és probable -com assenyala Collomp a l'Alta

Provença (1983:180)- que "*l'autoritat del pare, dins la casa, sobre els fills de la família, fins i tot casats, i la vigilància i pressions que exerçeix sobre els fills i el jove matrimoni situïn en un segon terme les disputes entre aquest fill i la seva muller*".

Les situacions més conflictives, amb tot, semblen donar-se quan un matrimoni jove viu amb els pares de la muller. Una residència així modifica la repartició de l'autoritat dins del grup domèstic, perquè l'autoritat del pare-sogre sobre el seu gendre difícilment serà tolerada per aquest. Com assenyala el mateix Collom,

"D'una banda, el gendre, sovint de més edat en el moment del matrimoni que el fill hereu, i que no té més que mitja generació amb el seu sogre, accepta de mala gana ser manat pel seu sogre i de dependre econòmicament del tot d'ell. D'una altra banda, les diferències de béns entre els esposos, amb una filla hereva que és molt més rica que el seu marit, fill no hereu d'una casa de posició inferior, pot modificar les relacions de força dins de la parella entre el marit i la muller. Aquestes situacions de desequilibri poden conduir a situacions dramàtiques" (Collom, 1983: 187).

Tanmateix, a l'inrevés del que assenyala Collomp, una residència al grup de la muller ha estat freqüent al Priorat i, creiem, la conflictivitat latent ha estat similar que en la residència patrilocal. Els dos exemples que presentem tenen resultats diferents. En el primer (1843), en Ramon Domènech citava al seu sogre Josep Vall al Jutjat Municipal per reclamar-li tots els béns que ell havia aportat al matrimoni, així com també els que li corresponien a la seva muller i fill, perquè "*segons les coses que passen a casa entre el seu sogre i sogra i els demés que conviuen a la casa (...) puguin viure separats ell, la muller i fill dels sogres i procurant la tranquil·litat pròpia*" [24]. La demanda de separació no va ser escoltada: el seu sogre no va comparèixer al Jutjat indicant, "*que no volia celebrar cap acte de separació ni estava disposat a entregar res*".

En l'altre cas (1887), en canvi, gendre i sogre es posaren d'acord. En Francesc Compte, vidu des de feia set anys, va decidir deixar de viure amb la seva filla i el gendre, emportar-se els mobles i objectes de la seva pertinença [25]. Perquè el seu gendre li

permetés fer-ho, però, abans van acordar la repartició dels fruits d'una parcel·la propietat de la dona d'en Francesc, heretada per aquest i la seva filla.

* * *

La successió, l'herència, impliquen -com hem vist- unes tensions en les relacions familiars. L'anàlisi de les actes de conciliació ens permeten descobrir un univers familiar altament conflictiu pel que fa a la transmissió de la propietat: la conflictivitat, les discussions, de vegades la violència, formen part de la vida quotidiana que es genera dins del grup domèstic, on cada membre pot estar dins d'una actitud expectativa per defensar quan li convingui els seus drets de propietat, de possessió de la terra.

Com a conseqüència de la transmissió de la propietat, en una societat caracteritzada per la precarietat, dins del grup domèstic existeix una conflictivitat latent que condiciona la necessitat d'establir un sistema ideològic capaç de disminuir les tensions. El Dret Civil i els costums de successió, d'una banda, i el discurs ideològic, moral i religiós sobre la família són els dos elements principals que compleixen aquesta funció. Com indica Weber (1971: 331), *"l'autoritat d'un Dret de costums ha d'implicar l'entrada en acció eventual d'un aparell de coerció tendent a la realització d'una norma que incideixi en la seva autoritat"*. En aquest sentit, el dret civil i consuetudinari, que actuaria per sancionar l'herència i complir les funcions de transmissió de la propietat, només pot mantenir-se gràcies a un sistema de coerció que ha d'institucionalitzar-se dins del grup domèstic, atorgant-li a la figura del pare (o a la mare en algunes ocasions de la seva absència) una capacitat de control i d'àrbitre sobre la propietat i la seva producció. Es configura així un domini masculí associat a les funcions socioeconòmiques paternes, més que a factors exclusius de regles de parentiu. Aquest sistema de força permetrà als pares guiar una successió que, sense aquesta intervenció, seria encara molt més conflictiva.

Tanmateix, aquest món conflictiu és sovint silenciats per fonts orals i escrites. Els documents notarials i testamentaris ens donen una imatge d'unes transmissions perfectament calculades i poc traumàtiques que contrasta amb la pràctica social descoberta, encara que sigui de forma parcial, a través de les actes de conciliació, amb unes transmissions sovint conflictives i amb nombroses ocasions no previstes. En les situacions de litigi és quan millor es dissenyen les pràctiques socials.

Els exemples presentats ens mostren un sistema de relacions d'obligacions i dependències entre els diferents parents. Ens acosten a un procés de circulació dels béns, a una imatge de continus canvis en la propietat d'una parcel·la, en contraposició a la situació de manca de diners i de precarietat econòmica que es viu. Descubrim així una societat en que la precarietat condiona una bona part de les actituds i comportaments, de les estratègies individuals i familiars, conduint a continus endeutaments familiars entre els parents que crea una espècie de "xarxa del deute familiar". La mecànica d'aquest deute posa en pràctica un sistema de relacions, d'obligacions i intercanvis (Claverie i Lamaison, 1982:113). Si bé la càrrega simbòlica també hi és present en aquestes relacions, darrera de tot hi apareixen uns recursos limitats que fan que, per damunt de preteses solidaritats familiars o col·lectives, es lluiti aferrissadament per treure'n profit de cada àrea de terra, per augmentar la superfície a explotar, per aconseguir que el germà li dongui unes robes o uns quants diners promesos feia anys. En aquest sentit, cadascú, des del seu casament fins a la mort, ha d'anar d'un deute a l'altre, ha de procurar -dins d'uns recursos limitats- no perdre cap ocasió en el que la mort d'un parent o l'aliança li permeti obtenir encara que sigui uns pocs diners o un bocí de terra.

El parentiu, així, esdevé una xarxa que, més que solidària, serveix per controlar i contribuir a la fissió i diferenciació social. La institucionalització familiar absorbeix així part dels conflictes inherents a la diferenciació social.

NOTES 15.-

QUAN EL PARENTIU ESDEVÉ CONFLICTIU

[1] L'anàlisi de les fonts judicials té encara un desenvolupament poc important dins dels estudis antropològics i històrics. Entre d'altres, veure els treballs de Claverie i Lamaison (1982) i Collomp (1983 i 1984). Per a una anàlisi sobre els diversos tipus d'enfrontaments dins de la família pairal a partir d'informació oral veure Prat (1973). Per a un resum de les diverses tensions observades a l'àrea mediterrània, veure Davis (1983: 187-195).

[2] Els arxius locals judicials constitueixen una font ben poc treballada per a l'estudi del parentiu, a excepció de la part corresponent al Registre Civil, malgrat les nombroses possibilitats que ens ofereix. En els Jutjats de Pau local, dos són els tipus de processos més abundosos: els actes de conciliació i els judicis de faltes. Els processos judicials de causa criminal, per contra, escapen a la jurisdicció del Jutjat local. Sobre una classificació de les fonts locals i la documentació que pot trobar-se en els arxius judicials, veure l'inventari proposat per Trenchs (1981: 26-30).

[3] Per tal d'estalviar notes* i referències innecessàries, hem omès la indicació a cada exemple de la seva referència completa. Tots ells es troben a l'Arxiu Municipal de Torroja (A.M.T.) o a l'Arxiu del Jutjat de Pau de Torroja (A.J.P.T.), ordenats cronològicament, sense cap numeració, però poden localitzar-se fàcilment per la data. Com a referència, doncs, només indicarem aquesta i un número que correspon a l'ordre amb que foren buidats.

[4] Acta núm. 22. 7 d'abril de 1840.

[5] En aquest cas, les ofertes de pagament són múltiples: alguns no indiquen quan podran pagar-ho, d'altres ofereixen una parcel·la a canvi pel mateix valor, i la majoria s'ofereixen a pagar-ho en diversos plaços.

[6] Acta núm. 45. 22 d'abril de 1844. A.J.P.T.

[7] Acta núm. 49. 7 d'octubre de 1844. A.J.P.T.

[8] Legalment, procedia la restitució del dot només quan aquest s'havia fet efectiu totalment i es pogués justificar documentalment l'haver-lo rebut. La devolució, però, prescriu si el matrimoni ha durat més de deu anys, i en tot cas no pot fer-se fins un any després de la mort de la muller (Borrell, 1923: 254). Les causes legals que permeten la devolució del dot són les següents: 1) per mort del marit s'ha de restituir a la vídua, però si viuen els pares del marit o els fills, el dot no es torna mentre la vídua viu amb els seus sogres o fills, a càrrec d'aquests; 2) per mort de la dona casada, excepte quan es tenen fills, quedant en aquest cas sota l'administració del marit fins que es produeixi la successió; 3) per nul·litat del matrimoni; 4) per divorci, incapacitat, interdicció civil o prodigalitat del marit; 5) quan el marit s'empobreix fins al punt que els seus béns no poden respondre del dot; 6) per necessitat de la dona, ja sigui per al pagament de deutes, per a la compra d'una finca més convenient que la dotal o la prestació d'aliments a un parent pròxim (Borrell, 1923:254).

[9] Els dots es prometien pels pares a càrrec dels béns propis de cadascú, pel que la restitució no podia deduir-se de les compres i millores a repartir. En fer la liquidació de l'associació a compres i millores calia rebaixar els deutes comuns i els dels associats a favor de la comunitat fent les divisions en la proporció expressada.

[10] Acta núm. 326. 21 de setembre de 1891. A.J.P.T.

[11] Al respecte, J.Prat ha analitzat la posició dels diferents membres de la família pairal catalana, justificada simbòlicament per diversos mites i llegendes, entre ells el de la Sagrada Família i el del Comte Arnau.

[12] Acta núm. 123. 16 de setembre de 1904. A.J.P.T.

[13] Acta núm. 201. 15 de gener de 1902. A.J.P.T.

[14] Acta núm. 187. 5 de novembre de 1899. A.J.P.T.

[15] Els termes del repartiment varen ser els següents: "De la finca rústica coneguda com a "Solana", situada al terme de Porrera, la qual ha de repartir-se, se'n separarà un jornal en la seva part alta, que passara a ser propietat del demanandat Josep Vall Pallejà, el qual també es quedarà amb les collites d'aquest any, com a compensació de tots els drets que pugui tenir en el repartiment de l'herència de Baptiste i pagaments que ha fet". De la resta de la propietat, se'n faran tres lots, un per a cadagermà, podent escollir en Josep la part que més i li agridi. A la vegada, en Josep es compromet a pagar a la seva germana Maria la quantitat de 40 ptes., mentre que els altres germans RamoniPereili donaran 20 ptes. cadascú, com a compensació per la part de l'herència que li correspondria".

[16] Acta núm. 195. 2 d'agost de 1884; Acta núm. 196. 8 d'agost de 1884. A.J.P.T.

[17] Acta núm. 33. 8 d'agost de 1884. A.J.P.T.

[18] Acta núm. 201. 23 de maig de 1885. A.J.P.T.

[19] S'acordà el següent: a) En compensació a la renúncia de l'usdefruit de tots els béns del seu marit, els germans i la mare d'aquests li cedeixen una casa, al carrer Major, 23, junt amb el seu celler i tot el mobiliari; una parcel·la de 3 jornals anomenada "Amitxes"; i un hort, amb dret de servitud d'aigua, amb dret a utilitzar en els plaços que es fixin de comú acord. Li cedeixen, també, la utilització d'una bassa que el difunt Joan Alabart tenia arrendada. b) "Les collites de any mil nou-cents u es dividiran per meitat, una s'entregarà a la demandant i l'altre als demandats, repartint les despeses també per meitat i de la mateixa manera el pagament de totes les despeses que originin la recol·lecció de les fruites i la contribució rústica d'aquest any, fent-se la recol·lecció de comú acord entre tots els interessats i, en cas de discòrdia, es sotmeten al que digui el Jutge Municipal d'aquesta". c) Si en el termini de dos anys no es podia fer l'escriptura pública, llavors el contracte quedaria rescindit, quedant Adelaida Rebull de nou com a usdefruetària del total dels béns del seu difunt marit. A partir d'aquella data, i fins a la formalització del contracte, la demandant quedava obligada al pagament de quaranta pesetes per al lloguer amb dret a utilitzar la casa i el celler. Acta núm. 210. 23 de febrer de 1901.

[20] Acta núm. 511. 30 d'agost de 1883. A.J.P.T.

[21] Sobre les relacions i problemes entre la sogra i la jove, veure Prat, 1973. Per a una anàlisi sobre els refranys i dites populars sobre el matrimoni, l'amor i el sexe a França, veure l'article de M. Segalen (1975). Veure també Prat, analitzant algunes dites i contes populars.

[22] Acta núm. 626. 6 de setembre de 1881.

[23] Acta núm. 24. 20 de gener de 1842. A.J.P.T.

[24] Acta núm. 37. 30 de juliol de 1843. A.J.P.T.

[25] Aquests objectes "de la seva pertinència" eren "quatre bótes (tres de set càrregues i una de deu), dos carrells, una aixada estreta, una dextra grossa, un pot de vidre de posar olives, una ampolla de quatre porrns, dues taules (una de menjar), tres quadres, una calaixera, una caixa, dues vànoves, un cobrellit de seda, unes coixineres blanques, dos llençols, una premsa, tres taulons, una aixeta, una portadora i una banqueta". Acta núm. 435. Octubre de 1887. A.J.P.T.

VI. -
CONCLUSIONS

Al llarg d'aquesta tesi hem insistit sobre tot en tres qüestions. D'una banda, en la gran mobilitat i flexibilitat mostrada pels grups domèstics i els diferents aspectes de la vida familiar al llarg de dos segles d'història. De múltiples maneres, les famílies i persones han intentat compensar les fluctuacions econòmiques, demogràfiques i socials, adaptant la composició i funcionalitat del grup domèstic, la seva major o menor grandària, la distribució del treball dins d'ell i d'altres molts aspectes d'acord amb els processos de transició social.

D'altra banda, en la importància de la conceptualització del factor temps, estudiant els comportaments familiars no en un moment precís i estàtic, sinó a través dels seus processos de desenvolupament. A través de l'estudi del curs domèstic hem vist com la família només pot explicar-se com a un moviment dinàmic, que es reproduïx a ella mateixa, i s'expansiona mitjançant una infinitat de moviments condicionats pels recursos econòmics, pels costums, per l'afectivitat, i pels imperatius demogràfics.

Finalment, hem intentat analitzar els diferents aspectes de la família prioratina a través del sedàs de la diferenciació social, mostrant que les característiques de la família camperola difícilment poden generalitzar-se. Les pràctiques i estratègies familiars han estat ben diferents per a cada grup social, segons el seu accés a la propietat. D'aquesta manera, el grau de recursos econòmics explica la presència d'una major o menor diversificació de les estratègies domèstiques i de les possibilitats d'elecció de les alternatives que s'ofereixen per adaptar-se de la forma millor possible als aspectes econòmics i als demogràfics.

Aquestes constatacions ens mostren un quadre social molt més complex del que apareix d'una simple lectura de la realitat. Moltes de les grans idees sobre la família catalana construïdes sobre tot pels juristes i historiadors romanticistes (troncalitat, règim econòmic matrimonial, la mateixa concepció de la casa pairal com a

unitat patrimonial i de continuïtat) serien el reflex de l'organització dels benestants i dels sectors socials amb una major propietat. En canvi, per als grups menys afavorits, si bé aquests elements no els han estat aliens, habitualment els seus recursos els han impossibilitat seguir aquests models i, sovint, fins i tot han tractat d'esquivar-los. L'heterogenitat de les societats agràries explica l'existència de diferents estratègies familiars, no forçosament coincidents amb els patrons familiars jurídics i ideològics.

En aquestes pàgines finals tractarem de sintetitzar de forma quasi esquemàtica els principals arguments desenvolupats, per després destacar certes línies essencials del tema central.

1. Formes residencials i curs domèstic

1.1. Les formes de residència han estat, al Priorat, estratègies adaptatives (sovint amb ràpids canvis) als processos conjunturals i estructurals de transició econòmica, social i demogràfica, en àmplia correlació amb les condicions de producció, productivitat i comercialització de la producció vinícola. Un nombre d'habitants estable crea les condicions favorables per a una major complexitat dels G.R., ja sigui per respondre a la demanda de força de treball en una conjuntura favorable (com per exemple, durant l'expansió vinícola del XIX) o bé per possibilitar mecanismes de supervivència quan, malgrat una situació de crisi, no hi ha possibilitats d'emigració i ocupació exterior (per exemple, els anys de la postguerra). Una elevada emigració, per contra, limita les possibilitats d'extensió del G.R. (com els anys posteriors a la fil·loxera i els darrers anys). La mortalitat, natalitat i nupcialitat incideixen també en la forma de residència. Així, una mortalitat en descens i una edat al matrimoni baixa creen més possibilitats per a la convivència conjunta de tres generacions, però això pot implicar un major desig d'independència de les parelles més joves.

1.2. La dimensió (nombre de membres) dels G.R. depèn dels factors demogràfics (emigracions, mortalitat i nombre de fills) i de les possibilitats econòmiques dels G.R. En períodes d'increment demogràfic, creix la presència de membres a les cases, mentre que en períodes de recessió, es redueix com a primera estratègia adaptativa davant la disminució de recursos i de demanda de treball, amb processos de fissió. La tàctica d'expulsar, retenir o incorporar selectivament a certs membres del grup residencial permet fer ràpides adaptacions a les variacions socials i econòmiques. Els procediments més freqüents han estat, sobre tot, la migració dels excedents i les preferències residencials, sobre tot en el cas dels nous matrimonis.

1.3. La dimensió i possibilitats d'extensió d'un G.R. i les seves estratègies adaptatives han estat diferents per a cada grup social, de manera que una major o menor propietat implica unes majors o menors possibilitats d'extensió, en un intent de cercar sempre un difícil equilibri entre els recursos econòmics (en especial terres a cultivar), força de treball disponible i nombre de consumidors dependents. Així, els petits propietaris i els jornalers han tingut dificultats en adoptar formes de residència extensa perquè les terres pròpies no poden satisfer més que un nombre limitat de membres, pel que han hagut de dividir-se amb freqüència d'acord amb les possibilitats de contractar-se com a jornalers o d'obtenir d'altres ingressos exteriors. Els mitjans, per la seva banda, han hagut d'equilibrar la força de treball disponible d'acord amb la superfície a cultivar. Entre els benestants, per contra, el sostre màxim de superfície a cultivar no depèn tant de la força de treball disponible (car la que manca es contracta), ajustant la seva extensió i nombre de membres a les possibilitats econòmiques i al volum de la seva propietat.

1.4. El model arquitectònic de les cases i la utilització del espai domèstic han estat també ben diferents segons la configuració morfològica potencial i la posició social del grup domèstic que hi resideix. Les cases dels petits propietaris i jornalers, quant a

superfície i distribució dels espais, eren poc adequades per suportar G.R. extensos i múltiples, al contrari que les dels benestants. Tanmateix, els edificis han tingut una gran capacitat d'adaptació, sovint immediata, a les modificacions i necessitats del G.R., amb nombroses divisions internes, reunificacions i contínues transformacions dels espais interiors. L'arquitectura ha proporcionat així un marc per a la flexibilitat i mobilitat dels grups residencials.

1.5. El desenvolupament dels cursos domèstics ha estat, també, ben divers. Mentre que els benestants i mitjans, sempre que han pogut, han configurat una continuïtat domèstica, els petits propietaris han tingut menys ocasions per fer-ho, havent de recórrer més a una contínua mobilitat residencial. Els cursos domèstics prioratins s'han caracteritzat per l'alternància entre formes de residència conjugal i complexa, amb una elevada presència de fases extenses i múltiples a l'inici del cicle familiar. Tanmateix, aquestes residències complexes no sempre poden interpretar-se com una tendència a la troncalitat, d'acord amb el desenvolupament teòric que definim a l'inici d'aquest treball (veure pàg. 17 i ss.), car sovint aquesta residència ha estat una estratègia residencial temporal, ja sigui per incrementar la pròpia capacitat de treball o bé per proporcionar una seguretat i atenció a alguns membres de la família que la necessiten (sobretot als pares vells). De la combinació en la successió d'aquestes fases en resulten cicles familiars i cursos domèstics de diferent significació sociològica.

2. Matrimoni i aliança

2.1. Els jocs de les aliances, durant el segle XIX i una bona part del XX, han comportat un conjunt de mecanismes que, en darrera instància, han reposat sobre la base de la diferenciació social, a la qual han contribuït a mantenir. Les xarxes d'aliança s'han fet així més denses a mesura que ascendim en la piràmide social. En els sectors menys afavorits econòmicament, les aliances s'han plantejat

sobre tot a curt termini, dins de la mateixa o següent generació. Per contra, entre els més afavorits, les estratègies matrimonials properes s'han inscrit en aliances més a llarg termini, constituint a través de successives generacions reencadenaments que formen denses parenteles que contribueixen a delimitar les bases de les relacions d'aquests grups socials.

2.2. Aquest disseny de l'aliança, -que començà a disminuir ja després de la crisi fil·loexerica- s'ha trencat després dels anys cinquanta i seixanta, paral·lelament a la pèrdua de valor econòmic de la terra, l'envelliment de la població i l'emigració. En aquest context, les aliances i estratègies matrimonials ja no s'organitzen sobre la base de la diferenciació social, i el camp matrimonial s'ha ampliat notablement, disminuint els matrimonis propers i les diverses estratègies d'aliança. Més que com a mecanisme de transmissió patrimonial i de correcció de l'herència, el matrimoni de les darreres dècades es planteja únicament com a una elecció personal i, en tot cas, com a associació de dues capacitats de treball.

2.3. Una elevada proporció dels gratallopencs i torrojans han cercat el seu cònjuge en una altra població (gairebé la meitat). Per això, l'àmbit comunitari, malgrat la seva operativitat metodològica, es mostra insuficient per explicar com es configura el mercat matrimonial, estès per necessitats demogràfiques, per relacions veïnals (festives, econòmiques, etc.), i pel propi sistema de classes, que redueix el nombre de pretendents dins de la pròpia població. En les estratègies matrimonials entre dues poblacions s'hi sobreposen unes relacions de parentiu esteses a d'altres poblacions (amb aliances i estratègies que responen a la mateixa lògica que els matrimonis absolutament endògams) amb una orientació d'algunes parenteles a casar-se amb persones d'altres poblacions que, tot i no reposar sobre la base del parentiu, ha de contemplar-se dins la lògica de les estratègies matrimonials.

2.5. Hem vist com el matrimoni no és una operació puntual i abstracta, fonamentada només en l'aplicació de les regles de filiació i aliança que descriu la tradició estructuralista, sinó un acte integrat en el conjunt de necessitats inherents a una posició en l'estructura social. Des d'aquesta perspectiva, els reencadenaments i regularitats matrimonials observats no poden interpretar-se com el resultat de l'aplicació d'un principi estructural abstracte. Més que davant de circuits d'aliança definits a partir de la seva *estructura i regularitat*, ens trobem davant de variables estratègies matrimonials dissenyades en cada aliança d'acord amb la seva funcionalitat.

3. Reproducció domèstica

3.1. El sistema de transmissió dels béns utilitzat al Priorat és, des d'un punt de vista jurídic, el corresponent al Dret Civil Català, amb la particularitat de que el règim econòmic previst ha estat el de l'associació a compres i millores. Aquest sistema s'inicia amb els capítols matrimonials dels fills i acaba amb la mort dels pares (testament). Es fonamenta en una transmissió indivisa, amb preferència del primogènit masculí, reservant per als fills no hereus una part del patrimoni, la legítima. En els capítols matrimonials és quan es fa públic quin serà el fill nomenat hereu principal, mitjançant la donació, amb reserva d'usdefruit, de la major part de les propietats dels pares. Dins d'aquest sistema jurídic els altres fills poden rebre també donacions de terres. En el cas de les filles, la legítima es converteix en dot en el moment del matrimoni, un mecanisme de reproducció de les diferències socials, evitant el matrimoni entre membres de classes diferents.

3.3. Ara bé, sota una determinada pràctica jurídica poden descobrir-se pràctiques i estratègies diferents, que varien en funció de factors socials (mecanismes de supervivència o de perpetuació de les pròpies cases, segons la classe d'aquestes), externs (adaptació a les circumstàncies socioeconòmiques) i interns (d'acord amb

les particularitats de cada cicle familiar). Al Priorat, sota un model que tendeix a la transmissió indivisa i a la primogenitura, han existit complexes estratègies tendents a la divisibilitat del patrimoni. En aquest sentit, si bé l'herència indivisa (només amb transmissions de diners als altres fills) ha estat la pràctica més freqüent (58 %), en una part important de transmissions hi ha hagut també una transmissió de terres a d'altres persones diferents de l'hereu (42 %), el que implica una certa dispersió del patrimoni, tendència que s'ha anat incrementant considerablement al llarg d'aquest segle. Les pràctiques hereditàries han presentat també ràpides variacions conjunturals: així, en els períodes de major crisi productiva hi ha hagut una major partició de les terres.

3.4. La dispersió de les terres ha estat més freqüent entre els benestants i mitjans que entre els petits propietaris, car les famílies amb més propietats han pogut oferir amb més facilitat algunes parcel·les de terra als altres fills sense alterar excessivament les possibilitats del patrimoni principal. A més, en transmetre terra als altres fills, els benestants aconsegueixen així situar-los en una posició econòmica mínimament favorable, evitant grans descensos en la jerarquia social i possibilitant a la vegada, un important joc d'estratègies matrimonials. Aquest oferiment de terres es fa possible, sobre tot, amb un nombre reduït de fills, pel que a partir de d'una reducció conscient de la natalitat les reparticions de terra són menys traumàtiques.

3.5. En l'elecció del successor hi ha hagut una preferència dels fills a les filles i de la primogenitura masculina. Tanmateix, la successió femenina ha estat freqüent (i no sempre en absència de fills), fins al punt que durant aquest segle la proporció entre fills i filles successors s'ha anat equilibrant. Per sobre d'això, la successió mostra una doble funcionalitat. Els petits propietaris han tractat de mantenir un fill a casa per a l'atenció dels pares en els seus darrers anys de vida, a canvi d'oferir al fill un sostre i unes terres per a mantenir-se, el que no sempre ha estat possible, a

causa dels endeutaments i de la manca de perspectives suficientment atractives per als fills. Per als benestants i mitjans, en canvi, la successió ha representat, a més de l'anterior, un mecanisme per a la perpetuació de les cases (tot i que aquestes perden una part del seu patrimoni en favor dels germans no successors, recuperant-se gràcies al joc de les aliances matrimonials).

En les pràctiques succesòries hem pogut observar múltiples estratègies que compensen l'herència desigual. Així, una part significativa dels successors han estat fills únics, sobre tot entre els benestants. Per contra, en una part també significativa de les successions dels petits propietaris, aquestes s'han retardat fins als darrers fills, tot esperant que els primers s'haguessin situat i casat prèviament, evitant que el fill successor hagués de conviure molts anys amb els seus germans solters.

3.5. El sistema i estratègies de transmissió de la propietat han comportat, finalment, dos efectes més en la dinàmica de les relacions familiars. D'una banda, l'herència implica unes tensions en les relacions familiars. La conflictivitat, les discussions, de vegades la violència, han format part de la vida quotidiana generada dins del grup domèstic, on cada membre està dins d'una actitud expectativa per defensar quan li convingui els seus drets de propietat, de possessió de la terra. D'altra banda, la precarietat econòmica i els endeutaments continus han condicionat una bona part de les actituds i comportaments, de les estratègies individuals i familiars, creant una espècie de "xarxa del deute familiar". La precarietat i l'endeutament (efecte en bona part de les transferències hereditàries obligatòries, sobre tot entre els menys afavorits) han condicionat bona part d'unes relacions familiars no sempre solidàries. D'aquesta manera, les relacions de parentiu absorbeixen part dels conflictes inherents a la diferenciació social.

La flexibilitat dels G.R., la diversitat de solucions residencials i la variabilitat de les pràctiques hereditàries i d'aliança ens tornen al nostre punt de partida, quan qüestionàvem la recerca d'estructures familiars o de models familiars més o menys estables o atemporals. Com que el parentiu no crea formes específiques d'organització social, sinó que s'adapta a aquestes, la família pot assumir significats estructuralment diferents, encara que conservi alguns aspectes formals (també variables, però), adequant les seves institucions als processos generals del context social i econòmic. Des d'aquesta perspectiva, al llarg del treball hem intentat no considerar únicament els canvis experimentats per la família en els darrers anys, sinó considerar que en cada moment, les estratègies i comportaments familiars han estat canviants, en una dialèctica d'adaptació a les condicions sociohistòriques.

Convé, doncs, no aïllar el grup domèstic i les relacions de parentiu amb uns models ideals i lleis pròpies, sinó considerar-los com a una institució que ha d'estudiar-se amb un esforç de comprensió dinàmica i contextual, canviant i en constant diàleg amb el conjunt dels processos socials i econòmics. En cada circumstància, cada grup social ha adoptat les estratègies més vàlides i possibles per al manteniment de la seva posició i, en definitiva, la legitimació socio-política a través d'un conjunt de normes i representacions d'un sistema desigual de transmissió de la propietat privada.

Hem intentat demostrar, en definitiva, com els diversos fenòmens que caracteritzen el comportament familiar poden explicar-se a través de la lògica inherent a cada grup social. Des d'aquesta perspectiva, la família i el parentiu no poden aparèixer com el resultat de l'aplicació d'un model que incideix en el comportament social dels seus membres, sinó com a pràctiques a través de les quals és possible comprendre com funciona la reproducció social i com els individus s'adapten de la millor forma possible als constreyniments econòmics i demogràfics.

BIBLIOGRAFIA GENERAL

ALONSO, I.:

1973 Sociología de la familia. Madrid. Biblioteca Universitaria Guadiana.

ANDERSON, M:

1971 Family Structure in Nineteenth Century Lancashire. Cambridge. Cambridge University Press.

ARIÈS. P.:

1977 L'Homme devant la mort. Paris. Éditions du Seuil.

1981 "Réticences théoriques et intégration pratique du remariage dans la France d'Ancien Régime", dins DUPÂQUIER, J. et al. (eds.): Marriage and Remarriage in Populations of the Past. Londres. Academic Press, pp. 41-48.

ARON-SCHNAPPER i HANET, D.:

1980 "D'Hérodote au magnétophone: Sources orales, archives orales", dins Annales E.S.C., núm. 1, pp. 183-199.

ARXIU D'ETNOGRAFIA DE CATALUNYA:

1982 "Les guies de treball com a eines d'investigació", dins Arxiu d'Etnografia de Catalunya. Facultat de Lletres de Tarragona, núm. 1, pp. 110-154.

ASSIER-ANDRIEU, L.:

1981 Coutume et rapports sociaux. Étude anthropologique des communautés paysannes du Capcir. Paris. Editions du CNRS.

1981 "Nature, persistance et déperissement de la coutume domestique. La fonction successorale en Capcir et en Cerdagne", dins Études Rurales, núm. 84, pp. 7-29.

1982 "Histoire et Theorie de la Coutume. Trajectoires Juridiques et horizons ethnologiques", dins Colloque National Voies Nouvelles en Ethnologie de la France. Tolosa.

1984 "Représentacions jurídiques i conseqüències sociològiques del model domèstic als Pirineus", dins Quaderns de l'ICA, núm. 5, pp.9-27.

1984 "Le Play et la famille souche des Pyrénées. Politique, juri-discisme et science sociale", dins Annales E.S.C., núm. 3, pp. 495-514.

AUGÉ, M.:

1975 Les domaines de la Parenté. Paris. Maspero.

AUGUSTINS, G.:

1981 "Mobilité résidentielle et alliance matrimoniale dans une commune du Morbihan au XIX siècle", dins Ethnologie Française, núm. 4, pp. 319-328.

AUGUSTINS, G; BONNAIN, R.:

- 1981 Les Baronniees des Pyrénées. Maisons, Mode de vie, société. París. Ed. de l'École des Hautes Études en Sciences Sociales.

AUGUSTINS, G.; BONNAIN, R.; PERON, Y. i SAUTTER, G.:

- 1986 Les Baronniees des Pyrénées. Maisons, espace, famille. París. Ed. de l'École des Hautes Études en Sciences Sociales.

BARRERA, A.:

- 1985 La dialéctica de la identidad en Cataluña. Un estudio de antropología social. Madrid, C.I.S.

- 1986 "Primogenitura y herencia en la "Catalunya Vella". Norma ideal y práctica actual", dins COLOQUIO HISPANO FRANCÉS: Los Pirineos. Estudios de Antropología Social e Historia. Madrid. Universidad Complutense. Casa de Velázquez.

- 1987 "Unigenitura y familia troncal", dins Anales de la Fundación Joaquín Costa. Madrid.

- 1988 Casa, herencia y familia en la Cataluña rural. Madrid (en premsa).

BAULANT, M.:

- 1972 "La famille en miettes: sur un aspect de la démographie du XVIIè siècle", dins Annales E.S.C., núm. 4-5, pp. 959-968.

BELL, E.F.; VOGEL, F.:

- 1960 A modern introduction to the family. Glencoe. Free Press.

BELLETTINI, A.:

- 1981 "Les remariages dans la ville et dans la campagne de Bologne au dix-neuvième siècle", dins DUPÂQUIER, J. et al. (eds.): Marriage and Remarriage in Populations of the Past. Londres. Academic Press, pp. 259-272.

BELTRAN, O. i CONTRERAS, J.:

- 1988 "L'Enquesta tecnològica com a estratègia d'investigació", dins L'Avenç, núm. 111, pp.10-14.

BERKNER, L.K.:

- 1972 "The stem family and the developmental cycle of the peasant household: and eighteenth century example", dins American Historical Review, 77, pp. 398-418.

- 1972 "Rural family organization in Europe: a problem in comparative history", dins Peasant Studies Newsletter, núm. 1.

- 1973 "Recent research on the history of the family in western Europe", dins Journal of marriage and the family, V. 35.

- 1975 "The use and misuse of Census Data for historical analysis of Family Structure", dins Journal of Interdisciplinary History, vol. 4, pp. 721-738.
- 1976 "Inheritance, land tenure and peasant family structure: a German Regionals Comparison", dins GOODY, J. and ALIA (Eds.): Family and Inheritance. Cambridge. C.V.P. pp. 77-111.
- BERKNER, L. i MENDELS, F.:
- 1978 "Inheritance Systems, Family Structure and Demographic Patterns in Western Europe, 1700-1900", dins TILLY, C. (ed.): Historical Studies of Changing Fertility Princeton. Princeton University Press.
- BERKNER, L. i SHAFFER, J.M.:
- 1978 "The join family in the Nivernais", dins Journal of Family History. vol. 3, pp. 150-162.
- BESTARD, J.:
- 1980 "La historia de la familia en el contexto de las ciencias sociales", dins Quaderns de l'ICA, 2, pp. 154-162. Barcelona.
- 1981 "Familia y herencia", dins VALDÉS, R. (dir.): Las razas humanas, vol. II. Barcelona. CIESA.
- 1986 Casa y familia. Parentesco y reproducción doméstica en Formentera. Palma de Mallorca. Institut d'Estudis Baleàrics.
- 1987 "La estrechez del lugar. Reflexiones en torno a las estrategias matrimoniales cercanas" (inèdit).
- 1987 El parentesco entre la Historia y la Antropología. (inèdit).
- BESTARD, J.; CONTRERAS, J.:
- 1985 "Algunas reflexiones en torno a la familia y los estudios locales", dins La vida quotidiana dins la perspectiva històrica. Palma. Institut d'Estudis Baleàrics.
- BLOCH, M.:
- 1978 La Historia rural francesa. Barcelona. Crítica.
- BRANDES, S.H.:
- 1984 "Nombres que enganyen: problemes d'interpretació de dades censals", dins Quaderns de l'ICA, 5, pp. 28-43. Barcelona.
- BONFIELD, LL.; SMITH, R.M. i WRIGHTSON, K. (Eds.):
- 1986 The World we have gained. Oxford. Basil Blackwell.
- BONGAARTS, J.; BURCH, T. i WACHTER, K.:
- 1987 Family Demography. Oxford. Clarendon Press.

BORRELL i SOLER, A.:

1923 Dret civil vigent a Catalunya. 5 volums. Barcelona. Mancomunitat de Catalunya, Oficina d'Estudis Jurídics.

BORONAT, A. i ROVIRA, S.J.:

1984 "Els habitatges de les classes populars Altafullenques (segles XVIII i XIX)", dins Estudis Altafullencs, núm. 8. Centre d'Estudis d'Altafulla, pp. 53-90.

BOURDIEU, P.:

1962 "Célibat et condition paysanne", dins Études rurales, V-VI, pp. 83-134.

1972 "Les stratégies matrimoniales dans le système de reproduction", dins Annales E.S.C., XXVII, núm. 4-5, pp. 1105-1127.

BOUCHARD, G.:

1981 "L'étude des structures familiales préindustrielles: pour un renversement des perspectives", dins Revue d'Histoire Moderne et Contemporaine, pp. 545-571.

1987 "Individual and family life courses in the Seguenay Region, Québec, 1842-1911", dins Journal of Family History, vol. 12, núm.1-3, pp. 225-242.

BOVET, E. i CHAVOT, E.:

1964 "Mentalités rurales et tensions économiques", dins Études Rurales, núm. 15, pp. 5-21.

BRENNAN, E.R.; JAMES, A.V. i MORRILL, W.T.:

1982 "Inheritance, Demographic Structure, and marriage: A cross-cultural perspective", dins Journal of Family History, vol. 7, núm.3.

BRETON, F.:

1981 Maisons et communautés dans la Vieille Catalogne. Continuités et transformations sociales en Osona (Espagne) (Tesis Doctoral), París. E.H.E.S.S.

BRETON, F.; BARRUTI, L.:

1978 Família i parentiu, Barcelona, Dopesa.

BUCHLER, I.:

1982 Estudios de parentesco. Barcelona. Ed. Anagrama.

BURGUIÈRE, A.:

1980 "Un nom pour soi", dins L'Homme, XX, núm. 4, pp. 25

1987 "Les cent et une familles de l'Europe", dins Histoire de la famille. Vol. II, pp. 17-91. París. Plon.

BURGUIÈRE, C.; KLAPISCH-ZUBER, C.; SEGALÈN, M.; ZONABEND, F.(dirs.):
1986 Histoire de la famille. 2 vols. Paris. Armand Colin.

BUXÓ, M.J.:

1973 "Procesos de cambio y y regresión en formas apelativas: un modelo analítico en Cataluña", dins Ethnica, núm 5, pp. 15-60. Barcelona.

CARDÓ, J.:

1975 Evolució dels conreus al Camp de Tarragona a partir del segle XVIII. Tesi de Doctorat. Barcelona. Fac. de Geografia i Història. Universitat de Barcelona.

CASTELLS, N.:

1983 "La familia a la Girona dels segles XVI i XVII", dins L'Avenc, núm. 66, pp. 56-61. Barcelona.

CARNERO, T.:

1980 Expansión vinícola y atraso agrario 1870-1900. Madrid. Ministerio de Agricultura.

CHACÓN, F.:

1987 "La familia en España: una historia por hacer", dins CASEY i altres: La familia en la España mediterránea, pp. 13-35. Barcelona. Crítica.

CHACÓN, F. (ed.):

1987 Familia y sociedad en el Mediterráneo Occidental. Siglos XV-XIX. Universidad de Murcia.

CHACÓN, F. i JIMÉNEZ, F.:

1983 "Introducción a la historia de la familia española: el ejemplo de Murcia i Orihuela", dins Cuadernos de Historia, núm 10, pp. 235-265.

CHAYANOV, A.V.:

1974 La organización de la unidad económica campesina. Nueva Visión. Buenos Aires.

CHEVALIER, D.:

1985 "Famille et parenté: une bibliographie", dins Terrain, març 1985, pp. 77-82.

CHIVA, I.:

1987 "La maison: le noyau du fruit, l'arbre, l'avenir", dins Terrain, Núm. 9, pp.5-9.

CHUDACOFF, P.:

1980 "The life course of women: Age and age consciousness 1865-1915", dins Journal of Family History, vol. 5, núm. 3, pp. 274-292.

CLAVERIE, E.:

1981 "L'"ousta" et le notaire. Le système de dévolution des biens en Margeride Lozérienne au XIX siècle", dans Ethnologie Française, núm. 4, pp. 329-338.

CLAVERIE, E. i LAMAISSON, P.:

1982 L'impossible mariage. Violence et parenté en Gévaudan, 17, 18 et 19 siècles. Paris. Hachette.

COALE, A.J.:

1981 "Introduction. Remarriage and the Matrimonial Market. A Methodological Approach", dans Marriage and the Marriage in Populations of the Past. Londres. Academic Press, pp. 151-162.

COHEN, A.P.:

1982 Belonging. Identity and social organisation in British rural cultures. Manchester. Manchester University Press.

COLLOMP, A.:

1972 "Famille nucléaire et famille élargie", dans Annales E.S.C., núm. 27 (4-5), pp. 969-975.

1974 "Ménage et famille. Études comparatives sur la dimension et la structure du groupe domestique", dans Annales. E.S.C., núm. 29, pp. 777-786.

1977 "Alliance et filiation en Haute Provence au XVIII siècle", dans Annales E.S.C., núm. 32, pp. 445-477.

1978 "Maison, manières d'habiter et famille en Haute Provence aux XVIIe et XVIIIe siècles", dans Ethnologie Française, T. 8, núm. 4, pp. 301-320. Centre d'Ethnologie Française.

1980 "Le Nom gardé", dans L'Homme, XX, núm. 4, pp 43.

1981 "Conflicts familiaux et groups de résidence en Haute Provence", dans Annales E.S.C., num. 36, pp. 408-425.

1983 La Maison du Père, PUF, Paris.

1984 "Tensions, dissensions, and ruptures inside the family in seventeenth and eighteenth century Haute Provence", dans ME-DICK, H. i WARREN, D.: Interest and emotion. C.U.P. Editions de la Maison des Sciences de l'Home.

COMAS, D.:

1978 Familia y herencia en el Pirineo Aragonés. Tesi Doctoral. Barcelona. Universitat de Barcelona.

- 1980 "Sistema d'herència i estratificació social: les estratègies hereditàries en el Pirineu d'Aragó", dins Quaderns de l'ICA, 2, pp. 25-55. Barcelona.
- 1984 "Alguns elements sobre teoria i praxi antropològica a Espanya", dins ESCANDELL; TERRADES: Història i antropologia a la memòria d'Angel Palern. Publicacions de l'Abadia de Montserrat.
- 1985 "La família troncal en el marc de les transformacions socioeconòmiques del Pirineu d'Aragó", dins Quaderns de l'ICA, 5, pp. 44-68. Barcelona.
- 1988 "Rural crisis and the family reproduction system: Bachelorhood as a problem", dins Sociologia Ruralis, XXVII (4), pp. 263-277.
- 1988b "Household, family, and social stratification: Inheritance and Labor Strategies in a Catalan Village (Nineteenth and Twentieth Centuries)", dins Journal of Family History, vol. 13, núm. 1, pp. 143-163.
- 1988c "El comparativismo y la generalización en los estudios sobre historia de la familia", dins Historia Social, València (en premsa).
- COMES, P.:
- 1972 "Enfermedad y muerte en el familismo rural", dins Ethnica, 3, pp. 29-52. Barcelona.
- CONTRERAS, J.:
- 1982 "Algunos aspectos de las crisis de las explotaciones campesinas familiares en Cataluña", dins Quaderns Agraris, núm. 2, pp. 19-30. Barcelona.
- 1984 "La teoría de la "modernización" y su concepto de cultura campesina: reflexiones críticas", dins SEVILLA GUZMAN, E.: Sobre agricultores y campesinos. Estudios de Sociología rural de España. Serv. Pub. Agrarias. pp.109-148. Madrid.
- 1988 "Celibato y estrategias campesinas en España" (inèdit).
- CONTRERAS, J.; BESTARD, J.:
- 1985 "Estratègies matrimonials i cicle domèstic", dins III Jornades d'Estudis Històrics Locals. Palma.
- CORSINI, C.A.:
- 1981 "Why is remarriage a male affair?", dins DUPÂQUIER, J. et al. (eds.): Marriage and Remarriage in Populations of the Past. Londres. Academic Press, pp. 385-396.

CRESWELL, R. i GODELIER, M.:

1981 Útiles de encuesta y análisis antropológicos. Ed. Fundamentos. Madrid.

CUCÓ, J.:

1982 La tierra como motivo. Institució Alfons el Magnànim. Diputació de València.

CUISENIER, J.:

1972 "Pour un corpus des maisons rurales Françaises", dins Ethnologie Française, III, vol. 1-2, pp. 7-9.

CUISENIER, J. (ed.):

1976 "The domestic cycle in the traditional family organization in Tunisia", dins PERISTIANY, J.G. (Ed.): Mediterranean Family Structures, Cambridge University Press, pp. 137-156.

1977 The family life cycle in European societies. The Hague. París. Mouton.

DAUMARD, A.:

1962 "Structures sociales et classement socio-professionel. L'apport des archives notariales au XVIIIè et au XIXè siècles", a Revue Historique, pp. 139-154.

DAUMARD, A. i FUREST, F.:

1961 Structures et relations sociales à Paris au milieu du XVIIIè siècle. París. Cahiers des Annales.

1959 "Méthode de l'histoire sociale: les Archives notariales et la mécanographie", dins Annales E.S.C., pp. 676-694.

DAVIS, J.:

1976 "An account of changes in the rules for transmission of property in Pisticci 1814-1961" dins PERISTIANY, J.G. (Ed.): Mediterranean Family Structures. Cambridge Studies in Social Anthropology.

1983 Antropología de las sociedades mediterráneas. Barcelona. Anagrama.

BROCA, G.M.:

1918 Historia del Derecho de Cataluña especialmente del Civil y Exposición de las Instituciones del Derecho Civil del mismo territorio en relación con el Código Civil de España y la Jurisprudencia. Barcelona. Herederos de Juan Gili. [reed. Generalitat de Catalunya, 1985]

CAMPS I ARBOIX, J.:

1958 Història del Derecho Catalán Moderno. Barcelona. Bosch.

DEL REY, M.; BOHIGUES, C.:

1983 "La casa tradicional", dins MIRA, J. (dir): Temes d'Etnografia valenciana, vol I. Institució Alfons el Magnànim/Diputació de València, pp. 183-287

DEL CAMPO, S.:

1982 La evolución de la familia española en el siglo XX. Madrid. Alianza Editorial.

DEL CAMPO, S. i NAVARRO, M.:

1982 Análisis sociológico de la familia española. Madrid. Ministerio de Cultura. Estudios sobre la familia.

DELILLE, G.:

1987 "La historia de la familia en Italia: Trabajos recientes y problemas metodológicos", dins Familia y Sociedad en el Mediterráneo Occidental. Siglos XV-XIX. Universidad de Murcia.

DENIS, M.N.:

1971 "La salle commune et son évolution dans la plaine d'Alsace", dins Ethnologie Française, núm. 11, 3-4. pp. 295-308.

DESJARDINS, B.; DEAUCHAMP, P. i LÉGERE, J.:

1977 "Automatic family reconstitution: The French-Canadian Seventeenth-Century experience", dins Journal of Family History. Vol II, pp. 56-76.

DEVILLARD, M.J.:

1985 "El grupo doméstico: Reproducción y no-reproducción en Macotera y Villarino de los Aires", dins Revista Provincial de Estudios, núm. 15, pp. 205-236. Salamanca.

DOMINGO, M.; FERRÚS, J.; RODRÍGUEZ SOLANO, M.:

1981 "L'habitat dispers a la Catalunya Nova: un problema metodològic", dins Comentaris d'Antropologia Cultural, núm. 3. Barcelona.

DONZELAT, F.:

1979 La policía de las familias. València. Pretextos.

DRULHE, M.:

1972 "Maisons et culture Paysannes dans le Gers", dins Ethnologie Française. vol. III, 1-2, pp. 83-118.

DUMONT, L.:

1971 Introduction a deux théories d'anthropologie sociale. Mouton. Paris-La Haye.

DUPÂQUIER, J.:

1981a "Naming-practices, godparenthood, and kinship in the Vexin, 1540-1900", dins Journal of Family History. Vol. 6, núm. 2.

1981b "Quelques réflexions sur la mesure de la nupcialité dans les monographies paroissiales", dins DUPÂQUIER, J. et al. (eds.): Marriage and Remarriage in Populations of the Past. Londres. Academic Press, pp. 177-190.

DUPÂQUIER, J. et al. (eds.):

1981 Marriage and remarriage in Populations of the Past. Londres. Academic Press.

DURAN, J.A.:

1972 Historia de caciques, bandos e ideologías en la Galicia no urbana. Madrid. Siglo XXI.

DUVALL.:

1962 Family development. Filadèlfia. Lippincott.

ELDER, G.H.:

1982 "Family history and the life course", dins Journal of Family History. Vol. VII, pp. 279-304.

ENGELS, F.:

1970 Las guerras campesinas en Alemania. Andes. Buenos Aires.

1971 El origen de la familia, la propiedad privada y el Estado. Madrid. Fundamentos.

ESTRADA, F.:

1986 Casa, Matrimoni i Herència al Pla d'Urgell. Departament d'Antropologia Cultural. Facultat de Geografia i Història. Universitat de Barcelona. Tesi de Llicenciatura.

1987 "Matrimonio en el Pla de l'Urgell", dins IV Congreso de Antropología, Alacant, 1987.

FAUVÉ-CHAMOUX, A.:

1984 "Les structures familiales au royaume des familles souches: Esparros", dins Annales E.S.C. vol. 3, pp. 513-529.

FERNÁNDEZ DE ROTA, J.A.:

1984 Antropología de un viejo paisaje gallego. Madrid. Siglo XXI.

FERRER, A. i MUIÑOS, M.J.:

1985 "Comportaments socials i mentalitat a través dels testaments", dins Universitas Tarracomensis, núm. 7. Tarragona. Facultat de Filosofia i Lletres.

FERRER, LL.:

1984 "Pagesia i sistema de transmissió de béns al Bages en el segle XVIII", dins Primer Congrés d'Història Moderna de Catalunya. Barcelona.

- 1987 Pagesos, Rabassaires i Industrials a la Catalunya Central (Segles XVIII-XIX). Publicacions de l'Abadia de Montserrat.
- FERRÚS, J.:
- 1985 La casa pagesa escocenca (1940-1970). Descripció etnogràfica, anàlisi antropològica. Centre d'Estudis Comarcals de la Ribera d'Ebre.
- FINE-SOURIAC, A.:
- 1977 "La famille souche pyrénéenne au XIX siècle: quelques réflexions de méthode", dins Annales E.S.C., núm. 32. pp. 478-487.
- FIRTH, R.:
- 1957 "A note on descent groups in Polynesia", dins Man, 57:4-8.
- FLANDRIN, J.L.:
- 1975 Les Amours paysannes. Gallimard-Julliard.
- 1976 Familles, Parenté, maison, sexualité dans l'ancienne société. Paris. Hachette.
- 1979 Orígenes de la familia moderna. Barcelona. Crítica.
- 1979 Families in former time: Kinship, household and sexuality. Cambridge University Press.
- 1981 Le sexe et l'Occident. Paris. Seuil.
- FLAQUER, LL.:
- 1979 "Per una sociologia de la família a Catalunya" dins Papers, 12, pp. 171-182. Barcelona.
- 1980 "Amor romántico y privacidad", dins FARRE; VALDES; MAIDEU (eds.): Comportamientos sexuales. Fontanella. ppp. 352-358. Barcelona.
- 1984 "Evaluación crítica de las distintas metodologías para el estudio de las familias troncales campesinas", dins SEVILLA: Sobre agricultores y campesinos. Estudios de sociología rural de España. Servicio de publicaciones agrarias. pp. 251-272. Barcelona.
- 1986 "Family, residence and industrialisation in Northern Catalonia: legal and social aspects", dins Sociologia Ruralis, vol. XVI-3/4.
- FLEURY I HENRY:
- 1976 Nouveau manuel de depouillement et d'exploitation de l'état civil ancien. Edicions de l'Institut National d'Études Démographiques. Paris.

FONT, P.:

- 1984 "Sant Pere de Terrassa: Estructures familiars d'un nucli rural al segle XVII", dins Primer Congrés d'Història Moderna de Catalunya. Barcelona.

FORTES, M.:

- 1958 "Introduction", dins GOODY, J.: The developmental cycle in Domestic Groups. Cambridge University Press. Cambridge.

FOX, R.:

- 1963 "Structure of Personal Names on Tory Island", dins Man, 63.

1972 Sistemas de parentesco y matrimonio. Alianza. Madrid.

1978 The Tory Islanders. Cambridge. Cambridge University Press.

FREEMAN, J.D.:

- 1961 "On the concept of the kindred", dins Journal of the Royal Anthropological Institute, núm. 91, pp. 192-220.

FRIGOLÉ, J.:

- 1974 "Estructura social y diferenciación sociocultural: El sistema matrimonial y de herencia", dins Ethnica, núm. 7, pp. 87-120. Barcelona.

1977 "Ser cacique i ser hombre: Dos símbolos y dos modelos de relación en un pueblo de la Vega Alta del Segura", dins Agri-cultura y Sociedad, núm. 5, pp. 143-174. Madrid.

1984 "Llevarse a la novia": matrimonio consuetudinarios en Murcia y Andalucía. Publicacions de la Univiversitat Autònoma de Barcelona. Bellaterra.

GAILLARD-BANS, P.:

- 1976 "Maison longue et famille étendue en Bretagne", dins Études Rurales, 62, pp. 73.

GALESKI, B.:

1976 Sociología del campesinado. Barcelona Península.

GARRABOU, R. i SERRA, E.:

- 1978 "Els estudis d'història agrària a Catalunya", dins 1er Col.-logui d'Història Agrària. València. Institució Alfons el Magnànim. Col.lecció Politècnica.

GASKIN, K.:

- 1978 "Age at first marriage in Europe before 1850: a summary of family reconstitution data", dins Journal of Family History, vol III, pp. 23-36.

GARCÍA CÁRCEL, R.:

1981 "Pautas de conducta de la familia española", dins Historia 16 núm. 57.

1983 "La recerca sobre la família catalana de l'Antic Règim", dins L'Avenç, núm. 66, pp. 48-55. Barcelona.

GENERALITAT DE CATALUNYA:

1932 Els contractes de conreu a Catalunya. Barcelona. Generalitat de Catalunya.

GIEYSZTOR, I.:

1981 "Les enfants illégitimes dans une paroisse de Pologne aux dix-septième et dix-huitième siècles", dins DUPÂQUIER, J. et al. (eds.): Marriage and Remarriage in Populations of the Past. Londres. Academic Press, pp. 429-437.

GIRARD, A.:

1962 Le droit du conjoint. Paris. I.N.E.D.

GLICK:

1947 "The family cycle", dins American Sociological Review, núm. 12, 2, pp. 164-174.

GODELIER, M.:

1979 "Infra-structures, sociétés, histoires", dins Dialectiques, núm.21.

GONZÁLEZ BUENO, M.:

1986 "La familia en el Valle de Aneu (Pallars Sobirà, Lérida), dins COLOQUIO HISPANO FRANCÉS: Los Pirineos. Estudios de Antropología Social e Historia. Madrid. Universidad Complutense. Casa de Velázquez.

GONZÁLEZ ECHEVARRIA, A.; SAN ROMÁN, T. i VALDÉS, R.:

1983 Tres escritos introductorios al estudio del parentesco. Bellaterra. Publicacions d'Antropologia Cultural. Universitat Autònoma de Barcelona.

GOODE, W.J.:

1959 "The sociology of the family. Horizons in Family Theory", dins MERTON, A.K. i al. (eds.): Sociology today. New York. Basic Books Inc.

1977 "Family cycle and theory construction", dins CUISENIER, J. (ed.): The family life cycle in European societies. The Hague/París. Mouton, pp. 58-74.

GOODY, J.:

1958 The developmental cycle in domestic groups. Cambridge. Cambridge University Press.

- 1972 "The Evolution of the family", dins LASLETT, P. i WALL, R. (eds.): Household and family in past time. Cambridge.
- 1983 The development of the family and marriage in Europe. C.U.P. Cambridge [traducció: La evolución de la familia y del matrimonio en Europa. Barcelona. Ed. Herder, 1986.]
- 1986 "Préface", dins BURGUIÈRE, A. et al. (dirs.): Histoire de la famille. Paris. Armand Collin.
- GRACIA, P. et al.:
- 1984 Comportamientos demográficos en torno a la fecundidad de la Abrera del siglo XVII", dins Primer Congrès d'Història Moderna de Catalunya. Barcelona.
- GRIERA, A.:
- 1924 La casa catalana. Edic. Polígrafa. Barcelona.
- GUIBAL, J.:
- 1987 "Habiter la maison paysanne. La fonction domestique et l'architecture en Languedoc méditerranéen", dins Terrain, núm. 9. pp. 72-81.
- GUILLÉ-ESCURET, G.:
- 1985 "La variabilité des pratiques techniques comme indicateur sociologique dans les Hautes Corbières viticoles (Aude)", dins Techniques et culture, núm. 5, pp. 111-123.
- HAJNAL, J.:
- 1953 "Age at Marriage and Proportions Marrying", dins Population Studies. VII, núm. 2. pp. 111-136-
- 1965 "European Marriage Patterns in Perspective", dins GLASS, D.V. i EVERSLEY, D.E.C. (Eds.): Population in History. Londres. pp. 101-143.
- 1983 "Two kinds of pre-industrial household formation system", dins WALL, R.; ROBIN, J. i LASLETT, P. (eds.): Family forms in historic Europe. Cambridge University Press. Cambridge.
- HAMMEL, J.:
- 1972 "The Zadruga as Process", dins LASLETT, P. i WALL, R. (eds.): Household and family in past time. Cambridge University Press, pp. 335-374.
- HAMMEL, J. i YARBROUGH, J.:
- 1973 "Social mobility and the durability of family ties", dins Journal of Anthropological Research, núm. 29, pp. 145-163.
- HANDMAN, M.E.:
- 1983 La violence et la ruse. Aix-en-Provence. Édisud. La Calade.

HANSEN, E.C.:

- 1973a "The Transformation of the Rural Catalanian Family", dins Nord Nytr, 2,3. Estocolm.
- 1973b "The Transformation of Family Structure in Rural Catalonia: An Essay on the Denise of a Regional Tradition", dins WEIBUST (eds.): Culturvariation in SudEuropa. Copenhagen, NEFA'S Forlag.
- 1977 Rural Catalonia under the Franco Regime. The fate of Regional since the Spanish Civil War. Cambridge. Cambridge University Press.

HAREVEN, T.:

- 1977 "The family cycle in historical perspective: a proposal for a developmental approach", dins CUISENIER, J.(ed.): The family life cycle in European societies. The Hague. Paris. Mouton.
- 1978 "The dynamics of kin in an industrial community", dins DEMOS, J. i SPENCER, S. (eds.): Turning Points: Historical and sociological essays on the family. Xicago/Londres, pp. 151 ss.

HAREVEN, T.(ed.):

- 1978 Transition: the family and the life course in historical perspective. New York.
- 1987 "Family History at the crossroads",dins Journal of Family History, vol. 12, núm. 1-3, pp. IX-XXIII.

HARRIS, C.C.:

- 1969 The family. Londres. G. Allen and Unwin.

HELD, T.:

- 1982 "Rural retirement arragements in seventeenth to nineteenth Century Austria: A Cross Community Analisis", dins Journal of Family History, vol. 7, núm.3. pp. 227-254.

HENRY, L.:

- 1981 "Le fonctionnement du marché matrimonial", dins DUPÂQUIER, J. et al. (eds.): Marriage and Remarriage in Populations of the Past. Londres. Academic Press, pp. 191-198.
- 1983 Manual de demografia histórica. Barcelona. Ed. Critica.
- HÉRITIER, F.:
- 1981 L'exercice de la parenté. Paris Ed. des Hautes Études, Gallimard et Seuil.

HILL, C.:

- 1977 "Social theory and family development", dins CUSINIER (ed.): The family life cycle in Europe societies. Mouton. The Hague, Paris, pp. 9-38.

HÖHN, C.:

- 1987 "The family life cycle: Needed Extensions of the Concept", dins BONGAARTS, J.; BURCH, T. i WACHTER, K.: Family Demography: Methods and their Applications. Clarendon Press, Oxford.

IGLÉSIES, J.:

- 1968 La crisi agrària de 1879-1900. La fil·loxera a Catalunya. Barcelona. Edicions 62.

ISZAEVICH, A.:

- 1980 "Household Renown: The traditional Naming System in Catalonia", dins Ethnology, núm. 19, pp. 315-325. Pittsburgh.
- 1981 "Uns mostra del sistema tradicional del moteig a Catalunya: Els renoms a Barberà de la Conca", dins Aplecs de Treballs, núm. 3, pp. 5-17. Montblanc.
- 1981 "Corporate Household and Ecocentric. Kinship Group in Catalonia", dins Ethnology, 20, pp. 277-290. Pittsburgh.
- 1984 "Població, vinicultura i urbanització social a la vila de Barberà", dins ESCANDELL; TERRADES (Eds.) Història i Antropologia a la memòria d'Angel Palern, pp. 237-250. Montserrat. Publicacions de l'Abadia de Montserrat.

JACKSON, J.A.; SHILS, E. i ABRAMS, M.:

- 1971 Estratificación Social. Historia. Ciencia, Sociedad. 72. Barcelona. Ed. Península.

JOLAS, T.; VERDIER, Y. i ZONABEND, F.:

- 1970 "Parler famille", dins L'Home, X, 3, pp. 5-26.

JOCILES, Ma I.:

- 1986 Casa y sistemas hereditarios en la provincia de Tarragona. Tesi Doctoral. Universitat Complutense de Madrid (inèdita).

JULIANO, D.:

- 1981 Integración y marginación en la cultura rural catalana. Análisis de endoculturación. Universitat de Barcelona. Tesi Doctoral. Barcelona.

- 1982 "Els fills de ventura i de pares incògnits. Un anàlisi de tècniques populars de control de la natalidad y de su función", dins I Jornades d'Antropologia de la Medicina, I, pp. 71-91. Tarragona.

- 1983 "Análisis del ciclo de reproducción de la fuerza de trabajo en un área rural catalana de industrialización temprana", dins I Congreso Mediterraneo de Sociología Rural. Sicilia.
- 1984 "Apellidos i "renoms": dos lògiques de transmissió de la identitat", dins Comentaris d'Antropologia Cultural, núm. 6, pp. 71-83. Barcelona.
- 1985 "Evolució demogràfica en Barberà de la Conca", dins Aplecs de Treball. Centre d'Estudis de Barberà de la Conca, 6. Montblanch.
- 1985 "Una subcultura negada: l'àmbit domèstic", dins LLOPART, D.; PRAT, J. i PRATS, LL. La cultura popular a debat. Fundació de Serveis de Cultura Popular. Alta-Fulla, pp. 39-47. Barcelona.
- KAYSER, B.(ed.):
- 1986 Les sociétés rurales de la Méditerranée. Collection Mondes Méditerranéens.
- KERBLAY, B.:
- 1971 "Chayanov and the Theory of Peasantry as a Specific Type of Economy", dins SHANIN, T. (ed.): Peasants an Peasant Societies, pp. 150-160. Middlesex. Penguin Books.
- KERTZER, D.I.:
- 1977 "European peasant household structure: some implications from a nineteenth century italian community", dins Journal of Family History, num.VII, pp. 333-349.
- 1984 "Anthropology and Family History", dins Journal of Family History, vol. 9, núm. 3, pp. 201-216.
- KERTZER, D. i BRETTELL, C.:
- 1987 "Advances in Italian and Iberian family history", dins Journal of family history. Vol. 12, num. 1-3, pp. 87-120.
- KIRKPATRICK, C.; COWLES, M. I TOUGH, R.:
- 1934 "The life cycle of the farm family", dins Research Bulletin, núm. 121. Madison Wisconsin. University of Wisconsin.
- LAJONCHÈRE, L.:
- 1973 "Les actes de mariage des villes corréziennes a la veille de la Révolution et leurs apports", dins Annales du Midi, núm. 85. Tolosa. Ed. Privat.
- LAMAISON, P.:
- 1979 "Les stratégies matrimoniales dans un système complexe de parenté: Ribennes en Gavaudan (1650-1830)", dins Annales E.S.C., núm. 34, pp. 721-743.

1985 "De la règle aux stratégies: entretien avec Pierre Bourdieu",
dins Terrain, núm. 4, pp. 93-100.

1987 "La notion de maison", dins Terrain núm. 9. pp. 34-39

LA SOUDIÈRE, M.:

1975 "Les testaments et actes de dernière volonté à la fin du
Moyen Age", dins Ethnologie Française, V, pp. 57-78.

LASLETT, P.:

1965 The World we have lost. Londres. Methuen & Co Ttd.

1966 "The study of social structure from listings of inhabitants",
dins WRIGLEY, E.A. (Ed.): English Historical Demography the
1750, Núms. 3 i 7. Londres.

1969 "Size and structure of the household in England over three
centuries", dins Population Studies, XXIII, núm. 2.

1971 The World we have lost. Londres. Methuen and Co.

1972 "Introduction: the history of the family" dins LASLETT, P i
WALL, R. (Ed.): Household an family in past time. Cambridge
University Press. Cambridge, pp. 3-89.

1972 "La famille et le ménage: approches historiques", dins Anna-
les E.S.C., 27, pp. 847 ss.

1977 "Le cycle familial et le precessus de socialisation: caracté-
ristiques du schéma occidental dans le temps", dins CUISE-
NIER, J.(ed.): The family life cycle in European societies.
The Hague. París. Mouton.

1977 Family Life and Illicit Love in Earlier Generations. Cambrid-
ge.

1983 "Family and household as word group and kin group: areas of
traditional Europe compared", dins WALL, R. i ALIA (Ed.):
Family Forms in Historic Europe. C.U.P. Cambridge.

1987 "The character of Family History, its limitation and the con-
ditions for its proper pursuit", dins Journal of Family His-
tory, vol. 12, núm. 1-2, pp. 263-284.

1987 El mundo que hemos perdido, explorado de nuevo. Madrid. Alia-
nza Editorial.

LASLETT, P. i WALL, R.(Eds.)

1972 Household amb Family in Past Time: Comparative Studies in
the Size and Structure of the Domestic Groups. Cambridge.
Cambridge University Press.

LASLETT, P. i OOSTERVEEN, K.:

1973 "Long-term trend in bastard in England", dins Population Studies, XXVII, núm. 2.

LASLETT, P.; WALL, R. i ROBIN, J.: (eds.):

1983 Family forms in historic Europe. Cambridge University Press. Cambridge.

LAUTMAN, F.:

1972 "Différences ou chagement dans l'organisation familiale", dins Annales E.S.C., núm. 4-5, pp. 1190-1196.

1977 "Modèles familiaux de la transmission patrimoniale et théorie du cycle", dins CUISENIER, J. (ed.): The family life cycle in European societies. Mouton-The Hague. Paris, pp. 453-465.

LE BRAS, H.:

1981 "Le remariage rival du mariage", dins DUPÂQUIER, J. et al. (eds.): Marriage and Remarriage in Populations of the Past. Londres. Academic Press, pp. 199-210.

LEACH, E.R.:

1958 "Concerning Trobriand clans and the kinship category "Tabu"", dins GOODY, J.: The Developmental Cycle in Domestic Groups. Cambridge. Cambridge University Press.

LEHNING, J.R.:

1983 "Nuptiality and rural Industry: Families and labor in the Franch Countryside", dins Journal of Family History. Vol. 8., pp. 333-345.

LENCLUD:

1970 "Des feux introuvables. L'organisation familiale dans un village de la Corse traditionnelle", dins Etudes rurales, oct-des. 1979, pp. 7-50.

LEON, M.:

1976 "Of names and first names in a small french rural community: linguistic and sociological approaches", dins Semiotica, 17-3, pp. 211-231.

LE PLAY, F.:

1971 L'Organisation de la famille selon le vrai modèle signalé par l'Histoire de toutes les races et de tous les temps. Tequi. Paris.

LE ROY LADURIE, E.:

1972 "La domus à Montaillon", dins Ethnologie Française. Vol. III, 1-2, pp. 43-62.

- LEVINE, D.:
1982 "For their own reasons: Individual marriage decisions family life", dins Journal de Family History, vol.7, núm. 3, pp. 255-264.
- LÉVI-STRAUSS, Cl.:
1949 Les Structures Elémentaires de la Parenté. París. Ed. Mouton. [traducció: Las estructuras elementales del parentesco. Buenos Aires. Paidós, 1969].
1962 La pensée sauvage. París. Plon.
1973 El futuro de los estudios del parentesco. Barcelona. Anagrama.
- LISÓN TOLOSANA, C.:
1976 "The ethics of inheritance", dins PERISTIANY, J.G.(Ed.): Mediterranean Family Structures. Cambridge. Cambridge University Press, pp. 305-316.
1976 "Estructura antropológica de la familia en España", dins ROF CABALLERO (ed.): La familia, diálogo recuperable. Madrid. Karpos.
1978 "La casa en Galicia", dins Ensayos de Antropología Social. Madrid. Ayuso, pp. 111-166.
- LIVELY, C.E.:
1932 "The growth cycle of the farm family", dins Bulletin, núm. 51. Wooster, Ohio Agricultural Experiment Station Ohio.
- LIVI BACCI, M.:
1968 "Fertility and Nuptiality Changes in Spain from the late 18 th. to the Early 20 th. Century", dins Population Studies. XXII/1-2, pp. 83-102, 211-234.
- LLOBERA, J.R.:
1986 "Fieldwork in southwestern Europe. Anthropological Panacea or Epistemological Straitjacket", dins Critique of Anthropology, vol. 6, núm. 2, pp. 25-33.
- MACFARLANE, A.:
1986 Marriage and love in England 1300-1840. Oxford. Basil Blackwell.
- MAINE, H.:
1981 Ancien law, its connection with early society. Everyman Library.
- MALEFAKIS, E.:
1971 Reforma agraria y revolución campesina en la España del siglo XX. Madrid. Ed. Ariel.

MALINOWSKI, B.:

1973 Los argonautas del Pacífico Occidental. Barcelona. Península.

MALUQUER, J.:

1962 El dret civil català, avui vigent. Barcelona. Barcino.

MALLE, M.P.:

1987 "Maisons du nord des Hautes-Alpes: habitat rural entre histoire et tradition", dins Terrain, núm. 9, pp. 60-71.

MARTÍ MIRALLES, J.:

1925 Principis del Dret Successori. Barcelona. Col·legi Notarial de Barcelona.

MARTÍNEZ, M.A.:

1984 "Niveles de fecundidad en Vilanova i la Geltrú en el setecientos", dins Primer Congrés d'Història Moderna de Catalunya. Barcelona. Universitat de Barcelona.

MARTÍNEZ CUADRADO, M.:

1973 La burguesía conservadora (1874-1931). Madrid. Alianza Universidad.

MASPONS I ANGLASELL, F.:

1935 La llei de la família catalana. Barcelona.

1956 Derecho Catalán Familiar. Barcelona. Bosch.

1963 Fons de Dret Català. Barcelona. Rafael Dalmau, Editor.

MATHIEU, J.:

1985 "Essai de typologie à partir des inventaires de biens après décès", dins Ethnologie française, XV. 3. pp. 243-250.

MEDICK, H.:

1976 "The Proto-Industrial Family Economy: The structural Function of Household and Family during the transition from Peasant Society to Industrial Capitalism", dins Social History. Vol. 3, pp. 291-315.

MEDICK, H.; SABEAN, D.W. (Ed.):

1984 Interest and Emotion. Essays on the study of family and kinship. Cambridge i París. Cambridge University Press i Éditions de la Maison des Sciences de l'Homme.

MEDICK, H. i WARREN SABEAN, D.:

1984 Interest and emotion. Cambridge. Cambridge University Press.

MEDIO, M.:

- 1986 "La "pubilla" y la mujer en la comunidad de Ventalló", dins COLOQUIO HISPANO FRANCÉS: Los Pirineos. Estudios de Antropología Social e Historia. Madrid. Universidad Complutense. Casa de Velázquez.

MENDELS, F.:

- 1978 "La composition du ménage paysan en France au XIXe siècle: une analyse économique du mode de production domestique", dins Annales E.S.C. 33 jul-agost. pp. 780-802.

MERCADER, J.:

- 1961 L'establiment del Reial Cadastre a Catalunya i la seva fonamentació econòmica i social.

MERZARIO, R.:

- 1981 Il paese Stretto. Torí. Einaudi.

MIRA, J.F.:

- 1971 "Marriage et famille dans una communauté du pays de Valence", dins Études Rurales, núm. 42, pp. 105-119. París.
- 1972 "Cambio social y organización familiar: un caso valenciano", dins Ethnica, núm. 3, pp. 99-120. Barcelona.
- 1974 Un estudi d'Antropologia Social al País Valencià. Barcelona. Edicions 62.
- 1979 "Organization sociale et stratégie matrimoniale dans la région de Valence (Espagne)", dins Etudes Rurales, París.
- 1980 "La estrategia matrimonial. Un difícil equilibrio" dins MIRA, J.F.: Vivir y hacer historia. Barcelona. Ed. Península, pp. 74-104.

MIRA, J.F. (Dir.):

- 1983 Temes d'Etnografia Valenciana. Volum I. València. Institució Alfons el Magnànim.

MIRET, X.:

- 1984 "Els expòsits. La seva visió a través d'un hospital de pas a les darreries del segle XVIII", dins Primer Congrés d'Història Moderna de Catalunya, vol. I, pp. 119-124. Barcelona.

MITTERAURER, M.; SIEDER, M.:

- 1979 "The Developmental process of domestic groups: problems of reconstruction and possibilities of interpretation", dins Journal of Family History. Vol. IV, pp. 257-284.
- 1982 The European Family. Basil Blackwell. Oxford.

MOGEY, J.:

1964 "The family and community in urban industrial societies", dins Handbook of marriage and the family. Ed. Christensen Rand Mc. Nall.

1975 "Residence family, kinship: some recent research", dins Journal of family history. Vol. I, pp. 95-105.

MOLL, I.:

1987 "La estructura familiar del campesinado de Mallorca, 1824-1827", dins CASEY i altres: La familia en la España mediterránea, pp. 212-256. Barcelona. Crítica.

MOR, C.:

1984 La evolución de la tierra agrícola en un sector de la Catalunya subárida: la comarca de les Garrigues (Lleida). Tesi de Doctorat. Barcelona. Fac. de Geografia i Història. Universitat de Barcelona.

MORENO. A.; SOLER SERRATOSA, J.; FUENTES, F.:

1984 "Introducción al estudio socio-demográfico de Cataluña mediante en censo de Floridablanca", dins Primer Congrés d'Història Moderna de Catalunya. Barcelona.

MORENO, I.:

1973 "El trabajo de campo etnológico y el problema de la elección de la comunidad", dins Ethnica, núm. 2. Barcelona.

MOUNT, F.:

1982 The Subversive Family: An alternative history of love and marriage. Londres. Cape.

MURDOCK, G.P.:

1949 Social Structure. New York. Macmillan.

NADAL, J.:

1966 La población española (siglos XVI a XX). Ed. Ariel. Barcelona (reed. 1976).

1984 "La població catalana al segle XVIII", dins Història de Catalunya, vol 4, pp. 48-63. Barcelona, Salvat.

NAROTZKY, S.:

1985 ¿Quién ayuda no trabaja?. El mundo laboral de la mujer. Tesi de llicenciatura. Barcelona. Fac. de Geografia i Història. Universitat de Barcelona.

1988 "La renta del afecto: ideología y reproducción social en el cuidado de los viejos", dins, COMAS, D. i GONZALEZ, A. (Eds.) Matrimonio, familia y parentesco. Estudios desde la Antropología. Alacant (en premsa).

NAVARRO ALCALÁ ZAMORA, P.:

1977 "Los linajes apodísticos en Mecina", dins Etnica, núm. 13.

1984 "Los estudios de comunidad: posibilidades y limitaciones metodológicas", dins Antropología Cultural de Andalucía. Junta de Andalucía. Sevilla, pp. 61-90.

NETTING, R.M.:

1979 "Household dynamics in a XIX Century Swiss Village", dins Journal of Family History, núm. 4, pp. 39-58.

O'NEILL, B.J.:

1984 Proprietários, Lavradores e Jornaleiras. Lisboa. Publicações Dom Quixote.

PALERM, A.:

1978 "Articulación campesinado-capitalismo: sobre la fórmula M-D-M", dins Cuadernos de la Casa Chata. Centro de Investigaciones Superiores del I.N.A.H.

PALLARÉS, J.M.:

1986 "Casar-se a Llívia. Estudi sobre alguns aspectes de la nupcialitat a Llívia", dins Setè Quadern d'Informació Municipal, pp. 85-92. Llívia.

PARSONS, T. i BALES R.F.:

1960 Family, socializations and interaction process. Free Press. Glencoe.

1970 "La estructura social de la familia", dins FROMM, E.; HORKHEIMER, M. I altres: La familia. Barcelona. Ed. Península, pp. 44-50.

PARAIN, Ch.:

1955 "La maison vigneronne en France", dins Arts et traditions populaires, núm. 4, pp. 290-331.

PÉREZ MORERA, V.:

1986 "Matrimonio y familia. Algunas consideraciones sobre el modelo español de la Edad Moderna", dins Boletín de la Asociación de Demografía Histórica, IV, núm. 1.

PERRY, P.J.:

"Marriage et distance dans le canton du Bleymard (Lozère) 1811-1820 et 1891-1900", dins

PIAULT, C. (dir.):

1985 Familles et biens en Grece et a Chypre. Paris. Editions L'Harmattan.

PINIELLA, M.

- 1986 "La casa en Lérida: un sistema de sucesión y matrimonio", dins COLOQUIO HISPANO FRANCÉS: Los Pirineos. Estudios de Antropología Social e Historia. Madrid. Universidad Complutense. Casa de Velázquez.

PIPONNIER, F.; GESLAN, A.:

- 1972 "Mobilier archéologique et genre de vie paysan", dins Ethnologie Française, vol. III. 1-2. pp. 119-130.

PITT-RIVERS, J.A.:

- 1971 Los hombres de la sierra. Ensayo sociológico sobre un pueblo de Andalucía. Barcelona. Grijalbo.

PLAKANS:

- 1977 "The study of social structure from listings of inhabitants", dins Journal of family history, vol. IV, pp. 87-94.

POUSSOU, J.P.:

- 1964 "Expérience aquitaine et méthodologie des contrats de mariage au XVIIIè siècle", dins Annales du Midi. Tolosa. Ed. Privat, núm.76, fasc. 1.

PRAT, J.:

- 1973 "Estructura y conflicto en la familia pairal" dins Ethnica, 6, pp. 132-180. Barcelona.

- 1976 Organización social i mitologia en el Gironès: Una aproximación antropológica al "pairalisme" catalán. Universitat de Barcelona. Tesi doctoral 1976. Barcelona.

- 1979 "Análisis de un mito: la Sagrada Família", dins Perspectivas de la Antropología española. Madrid. Akal, pp. 181-226.

- 1980 "Algunas consideraciones sobre el simbolismo catalán", dins Actas del I Congreso Español de Antropología. Universitat de Barcelona, pp. 527-553.

- 1983 "L'antropologia cultural a Espanya", dins FRIGOLÉ et al.: Antropologia d'avui. Barcelona. Teide, pp. 165-238.

- s/d. "Casa i família com a problemàtica interdisciplinària: l'estat de la qüestió" (inèdit).

PUJADAS, J.; COMAS D'ARGEMIR, J.J.:

- 1988 "Antroponímia altoaragonesa. Nombres, apodos y nombres de casa en dos comunidades de la Jacetania", dins Libro de homenaje a "Amigos del Serrablo". Osca (en premsa).

PRESSAT, R.:

- 1973 El analisis demografico. Mèxic. Fondo de Cultura Económica.

RADCLIFFE-BROWN, A.R.:

- 1982 "Introducción", dins RADCLIFFE-BROWN, A.R. i DARYLL, F. (ed): Sistemas Africanos de parentesco y matrimonio. Barcelona. Ed. Anagran.

RAPOPORT, A.:

- 1972 Pour une anthropologie de la maison. París. Dunod.

REHER, D.-S.:

- 1988 Familia, población y sociedad en la provincia de Cuenca, 1700-1970. Madrid. Centro de Invest. Sociológicas/Siglo XXI.

RIEU-GOUT, A.M. i SAUZEON-BROUELH, M.L.:

- 1981 "Parenté et alliance dans la vallée de Barèges", dins Ethnologie Française, núm. 11-4, pp. 343-358.

ROCA, E.:

- 1977 Qui és català?. Dopesa. Barcelona.

RODGERS, R.:

- 1977 "The family life cycle concept: past, present and future", dins CUISENIER, J. (ed.): The family life cycle in European societies. París. Mouton, pp. 39-57.

ROGERS, S.C.:

- 1979 "Espace masculin, espace féminin. Essai sur la différence", dins Études Rurales, núm. 74. pp. 87-110.

ROIGÉ, X.:

- 1984 Agricultura, estructures culturals i unitat de producció familiar al Priorat. Tesina de Llicenciatura. Facultat de Geografia i Història. Universitat de Barcelona.

- 1988 "El Priorat: Conreu de la vinya, tècniques vinícoles i organització social", dins L'Avenç, núm. 111, pp.16-22. Barcelona.

- 1988a "El conflicto familiar y precariedad económica. Tensiones familiares en el Priorat", dins COMAS, D i GONZALEZ, A. (Eds) Matrimonio, familia y parentesco. Estudios desde la Antropología. Alacant (en premsa).

- 1988c "Cicle familiar i transmissió de la propietat al Priorat: Els Fabregat", dins Arxiu d'Etnografia de Catalunya, núm. 7. Tarragona. Universitat de Barcelona.

ROLDAN, A.:

- 1983 "Els nens abandonats a la Catalunya del segle XVI", dins L'Avenç, núm. 66, pp. 62-67. Barcelona.

ROMA, J.:

- 1982 "Costums Populars", dins Tradicions i Llegendes. Vol I, pp. 21-86. Barcelona. Ed. Nauta.

1985 "Glòria i servitud de la tradició oral", dins LLOPART, D.; PRAT, J. i PRATS, LL. (eds.): La cultura popular a debat. Barcelona. Fundació Serveis de Cultura Popular. Alta Fulla, pp. 49-53.

ROWLAND, R. :

1987 "Matrimonio y familia en el Mediterráneo occidental: algunas interrogaciones" dins CHACON, F. Familia i Sociedad en el Mediterráneo Occidental. Siglos XV-XIX. pp. 243-262. Universidad de Murcia.

ROWNTREE, B.S.:

1906 Poverty: A study of Town life. Londres. Henry Holt.

ROYER, C.:

1972 "Habitat et habitation en Bresse Louhamaise: exemple de Frangry-en-Bresse", dins Ethnologie Française, III 1-2, pp.63-82.

1983 "Spécificités des techniques viti-vinicoles", dins Techniques et culture, núm. 2, pp.71.

1986 Les vignerons. París. Espace des hommes. Berger-Levrault.

SALITOT-DION, M.:

1977 "Stratégies de reproduction et accumulation des patrimoines fonciers", dins Etudes Rurales, núm 65.

1977 "Evolution économique, cycle familial et transmission patrimoniale à Nussey", dins Études rurales, núm. 68, pp. 25-53.

1978 "Régime matrimonial et organisation familiale en Franche-Comté au XIXè siècle. L'exemple de Nussey", dins Ethnologie française, VIII, 4, pp. 321-328.

1979 "Coutume et système d'héritage dans l'ancienne Franche-Comté", dins Études Rurales, núm. 74, pp. 5-22.

SANCHEZ, M.:

1983 "La família rural al Vallès (segles XVII-XVIII)", dins L'Avenç, núm. 66, pp. 68-73. Barcelona.

SANMARTÍN, R.:

1980 "Simulación por computador de un modelo para el análisis de la estrategia matrimonial y hereditaria en una comunidad mediterranea" dins Revista Española de Investigaciones Sociológicas, núm. 12. pp. 87-116. Madrid.

1982 La Albufera y sus hombres. Un estudio de antropología social en Valencia. Madrid. Akal.

1982b "Marriage and Inheritance in a Mediterranean fishing community", dins Man, núm. 17. pp. 664-685.

SAN ROMÁN, T.:

- 1984 "Sobre l'objecte i el mètode de l'antropologia", dins Quaderns de l'I.C.A., núm. 5, pp. 122-135. Barcelona. Ed. Anagrama.

SANTAMARÍA TOUS, V.:

- 1901 Derecho consuetudinario de las provincias de Tarragona y Barcelona, con algunas indicaciones de las de Gerona y Lérida. Barcelona.

SAVIGNY, F.:

- 1878 Sistema del Derecho Romano actual. Madrid. F. Gongora y Cia.

SCHNEIDER, J. and P.:

- 1984 "Demographic Transitions in a Sicilian Rural Town", dins Journal of Family History, núm. 9, pp. 245-271.

SEDDON, D.:

- 1976 "Aspects of kinship and family structure among the Ulad Stut of Zaio rural Commune, Nador Province, Morocco", dins PERIS-TIANY, j.g. (ed.): Mediterranean Family Structure. Cambridge. Cambridge University Press, pp. 173-194.

SEGALEN, M.:

- 1972 Nuptialité et alliance, le choix du conjoint dans une commune de l'Eure. Paris. G-P. Maisonneuve & Larose.

- 1977 "The family cycle and household structure: Five generations in a french village", dins Journal of Family History. Vol II, pp. 223-236.

- 1978 "Cycle de la vie familiale et transmission du patrimoine en Bretagne. Analyse d'un cas", dins Ethnologie française, T. 8, núm. 4, pp. 271-279.

- 1980 Mari et femme dans la société paysanne. Paris. Flammarion.

- 1980 "Le nom caché", dins L'Homme, XX, núm. 4, pp. 63.

- 1981a "Parenté et alliance dans les sociétés paysannes", dins Ethnologie Française, núm. 11, pp. 307-309.

- 1981b Sociologie de la famille. Paris. A. Colin, coll "U".

- 1981c "Mentalité populaire et remariage en Europe occidentale", dins DUPÂQUIER, J. et al. (eds.): Marriage and Remarriage in Populations of the Past. Londres. Academic Press, pp. 67-78.

- 1985 Quinze Générations de Bas-Bretons. Parenté et société dans le pays bigouden Sud. 1720-1980. Paris. Presses Universitaires de France.

- 1987 "Life course patterns and peasant culture in France: A critical assessment", dins Journal of Family History, vol. 12, núm. 1-3, pp. 213-224.
- SEVERI, C.:
1980 "Le Nom de lignée", dins L'Homme. XX, núm. 4, pp. 105.
- SHANIN, T. (ed.):
1971 Peasants and Peasant societies. Middlesex. Penguin Books.
- SHORTER, E.:
1975 The making of the modern family. New York. Basic Books.
- SIEDER, R.; MITTERAUER, M.:
1983 "The reconstructions of the family life course: theoretical problems and empirical results" dins WALL, R.; ROBIN, J, i LASLETT, P. (Eds.): Family Forms in Historic Europe. Cambridge. Cambridge University Press, pp. 309-346.
- SIMÓN, A.:
1975 La crisis del Antiguo Régimen en Girona. Tesi de Doctorat. Barcelona. Universitat Autònoma de Barcelona.
- 1984 "Girona a comienzos del Ochocientos, Inmigración y crecimiento demográfico", dins Primer Congrés d'Història Moderna de Catalunya, vol. I, pp. 133-140. Barcelona. Departament d'Història Moderna de la Universitat de Barcelona.
- 1987 "La família catalana en el Antiguo Régimen", dins CASEY i altres: La familia en la España mediterránea, pp. 65-92. Barcelona. Crítica.
- SMITH, D.:
1979 "Life course, noms, and the family system of older Americans in 1900", dins Journal of Family History, núm. 4, pp. 285-298.
- SMITH, H.:
1984 "Family and class: the household economy of Languedoc winegrowers, 1830-1870", dins Journal of Family History. Vol. IX, pp. 64-87.
- SOLANS, A.:
1987 Crecimiento económico y familia en Les Borges Blanques en el siglo XVIII. Tesina de Llicenciatura. Lleida. Facultat de Lletres. Universitat de Barcelona.
- SOLER SERRATOSA, J.:
1985 "La estructura del hogar en Barcelona: Un análisis del Padrón de 1981", dins Boletín de la Asociación de Demografía Histórica, núm. 3, pp. 51-75.

SORONELLAS, M.:

- 1988 "Heredar o ser excluido: Formas de acceso a la propiedad y diversificación de actividades económicas", dins COMAS, D. i GONZALEZ, A. (Eds) Matrimonio, familia y parentesco. Estudios desde la Antropología, Alacant (en premsa).

SPANIER, G.B. i GLICK, P.C.:

- 1980 "The life cycle of american families: an expanded analysis", dins Journal of Family History. Vol. V.

STANCLIFT, M.:

- 1966 Cultural and Ecological Aspects of Marriages, Succession and Migration in a Peasant Community in the Catalan Pyrenees. Tesi Doctoral. New York. Columbia University.

STAVENHAGEN, R.:

- 1969 Las clases sociales en las sociedades agrarias. Mèxic. Siglo XXI.

- 1986 "Cycle domestique et partage du pouvoir dans les villages turc", dins KAYSER, B. (ed.): Les sociétés rurales de la Méditerranée. Édisud. Aix-en-Provence, pp. 76-85.

STICHCOMBE, A.:

- 1969 "Agricultural Entrepise and Rural Class Relations", dins American Journal of Sociology, nú. 67, pp. 169-176.

STONE, L.:

- 1977 The Family, Sex and Marriage in England 1500-1800. Londres. Weidenfeld and Nicolson.

STRATHERN, M.:

- 1981 Kinship at the Core. Cambridge. Cambridge University Press.

SUTTER, J.:

- 1958 "Évolution de la distance séparant le domicile des futurs époux", dins Population, núm. 2, pp. 227-252.

SUTTER, J. i TABAH, L.:

- 1948 "Fréquence et répartition des mariages consanguins". París. INED. Population, núm. 3, pp. 481-498.

- 1951 "Effects des mariages consanguins sur la descendance", dins Population, núm. 6, pp. 59-82.

TENTORI, T.:

- 1976 "Social classes and family in a southern Italian town: Matera", dins PERISTIANY, J.G. (Ed.): Mediterranean Family Structures. Cambridge Studies in Social Anthropology.

TERRADAS, I.:

- 1972 "Organización económica y protección de la virginidad", dins Ethnica, 3, pp. 182-197. Barcelona.
- 1973 Antropología del campesino catalán. Redondo. Barcelona.
- 1980 "Els orígens de la institució de l'hereu a Catalunya: vers una interpretació contextual" dins Quaderns de l'ICA, 1, pp. 65-97. Barcelona.
- 1984 El món històric de les masies. Curial. Barcelona.
- 1985 "La història de les estructures i la història de la vida", dins La vida quotidiana dins la perspectiva històrica. Palma de Mallorca. Institut d'Estudis Baleàrics.

THOMAS, W.I. i ZNANIECKI, F.:

- 1971 A Polish Peasant Family, dins SHANIN, T.: Peasants and Peasant Societies. Middlesex. Penguin Books.

THOMPSON, E.P.:

- 1979 "Tiempo, disciplina de trabajo y capitalismo industrial", dins THOMPSON, E.P.: Tradición, revuelta y conciencia de clase, Ed. Crítica. Barcelona, pp. 239-293.

THOMPSON, P.:

- 1978 The voice of the Past. Oral History. Oxford University Press. Oxford.

TILLY, Ch.:

- 1987 "Family History, social history and social change", dins Journal of Family History, vol. 12, núm. 1-3, pp. 319-330.

TIRAT:

- 1963 "Problèmes de méthode en histoire sociale", dins Devue d'histoire moderne et contemporaine, pp.211-217.

TODD, E.:

- 1975 "Mobilité géographique et cycle de vie en Artois et en Toscane au XVIII siècle", dins Annales E.S.C., 30, núm. 4, pp. 726-744.

TORRES BALBAS, L.:

- 1930 "La vivienda popular en España", dins CARRERAS CANDI (ed.): Geografía General de España. Barcelona. Alberto Martín.

TROST, J.:

- 1977 "The family life cycle. A problematic concept", dins CUISINIER (Ed.): The family life cycle in European societies. Mouton, The Hague. Paris, pp. 467-482.

VALLS, A.:

1982 Antropología de la consanguinidad. Madrid. Universidad Complutense.

VAN DER WOUDE, I.:

1981 "Introduction. Illegitimate Fertility and the Marriage Market", dins DUPÂQUIER et al. (eds.): Marriage and the Marriage in Populations of the Past. Londres. Academic Press, pp. 413-428.

VASSORT, J.:

1983 "Mobilité et enracinement en vendômois au tournant des XVIII et XIX siècles", dins Annales E.S.C., 2, pp. 735-768.

VERDIER, Y.:

1976 "Les femmes et le saloir", dins Ethnologie Française, 3-4, pp. 349-364.

VERDON, M.:

1979 "The Stem Family: Toward a General Theory", dins Journal of Interdisciplinary History. X (1), pp. 87-105.

1980 "Shaking off the domestic yoke, or the sociological significance of residence", dins Comparative Studies in society and history, núm. 22, pp. 109-132.

VICENS VIVES, J.:

1958 Industrials i polítics (Segle XIX). Barcelona. Vicens-Vives.

1961 Cataluña en el siglo XIX. Madrid. Rialp.

1975 Historia de los remensas en el siglo XV. Barcelona. C.S.I.C.

VILANOVA, M.:

1985 "La història oral: una forma de dialogar", dins LLOPART, D.; PRAT, J. i PRATS, LL.(eds): La cultura popular a debat. Barcelona. Serveis de Cultura Popular. Alta Fulla, pp. 128-133

VILAR, P.:

1968 Catalunya dins l'Espanya moderna. Barcelona. Edicions-62.

VIOLANT I SIMORRA, R.:

1950 "Características tradicionales, antiguas y evolucionadas, del hogar doméstico popular en Cataluña", dins Revista de Dialectología y Tradiciones Populares, núm. 3, pp. 430-491.

1955 Etnología de Reus i la seva comarca. Institut d'Estudis Reusencs. 3 vol. Reus.

WALLE, E.:

1975 "Household Dynamics in Belgian Village 1847-1866", dins Journal of Family History. Vol I, pp. 80-94.

- WACHTER, K.W.; HAMMEL, E.A. i LASLETT, P. (eds.):
1978 Statistical Studies and Historical Social Structure. Londres.
Academic Press.
- WHEATON, R.:
1987 "Observations on the development of kinship history, 1942-1985", dins Journal of Family History, vol. 12, núm. 1-3, pp. 285-301.
- WHITE RILEY, M.; JOHNSON, M. i FORNER, A.:
1972 "Aging and society", dins A Sociology of age stratification. New York. Russell Sage Foundation: 10.
- WILK, R. i NETTING, R.:
1984 "Household: Changing forms and functions", dins NETTING, R. (ed.). Studying the household. U.C. Press.
- WOLF, E.:
1971 Los campesinos. Barcelona. Ed. Labor.
- WRIGLEY, E.A.:
1966 "Reflections on the history", dins Daedalus, núm. 106, pp. 71 ss. New York.
- 1969 Historia y población. Introducción a la demografía histórica. Madrid. Guadarrama.
- YANINI MONTES, A.:
1979 "La revolución Monárquica y el caciquismo. Revisión bibliográfica", dins Estudis d'història contemporània, núm. 1. Fac. Geografia i Història. València.
- ZONABEND, F.:
1979 "Jeux de noms", dins Études Rurales, núm. 74, pp. 51-85.
- 1980 La Mémoire Longue. PUF. Paris.
- 1980 "Le nom de personne", dins L'Homme, XX, núm. 4, pp. 7.
- 1981 "Le pas très proche et le pas trop loin. Réflexions sur l'organisation du champ matrimonial des sociétés à structures de parenté complexes", dins Ethnologie Française, 11 (4), pp. 311-318.
- 1981 "¿Por qué nominar?. Los nombres de las personas en un pueblo francés: Minot-en-Châtillonais.", dins LEVI-STRAUSS, Cl. (Ed.): La identidad. Barcelona. Ed. Petrel.

BIBLIOGRAFIA SOBRE EL PRIORAT

ANGUERA, P.; ARAGONÈS, M.:

1985 El Priorat de la Cartoixa d'Escaladei. Santes Creus. Fundació Roger de Belfort.

1985 Lliure poble de Porrera. Porrera.

ASENS, J.:

1981 Guia del Priorat. Tarragona. Llibreria de la Rambla.

CARRASQUILLA i altres:

1986 "Notícia del conreu de la vinya a l'antic règim. Un model de Manual agrícola: el llibre del Prior", dins Jornades sobre la viticultura a la conca mediterrànea. Facultat de Filosofia i Lletres. Tarragona. Universitat de Barcelona.

DEL RIO, J.:

1984 El Masroig. Etnografia de la cultura material i ritual. El Llamp. Barcelona.

ESPINAS, J.M.:

1972 Viatge al Priorat. Barcelona. Biblioteca Selecta.

GIRALT, E.:

1980 "Les tècniques de la viticultura anterior a la fil·loxera", dins L'Aveç, núm. 30, pp. 50-57. Barcelona.

1980 "L'elaboració del vi abans de la fil·loxera", dins L'Avenç, núm. 31, pp. 50-57.

GONZALEZ, A.:

1985 Aspectes de l'evolució del paisatge a Gratallops. Anàlisi de mètodes i tècniques. Tesi de Llicenciatura. Facultat de Geografia i Història. Universitat de Barcelona.

GRAS Y ELIAS, F.:

1907 Historia de los lugares, villas y ciudades de la provincia de Tarragona. Barcelona.

GÜELL, J.:

1894 "Gratallops", dins La Renaixença, any XXIV, Barcelona, pp. 369-380.

IGLÉSIES, J.:

1927 "El Priorat", dins Revista Centro de Lectura. Reus.

1930 El Priorat. l'Extensió de la comarca natural. Reus. Llibreria Nacional i Estrangera.

1968 "Priorat", dins SOLÉ SABARIS: Geografia de Catalunya. Cap. VI. Vol. III. Barcelona. Ed. Arolas.

- 1969 "La població del Priorat en el curs de quatre segles i mig", dins XI Assemblea d'Estudis Intercomarcals. Reus.
- 1968 El Cens del Comte Floridablanca. Barcelona. Fundació Vives Casajuana.
- 1974 "Una relació de pobles i de xifra de cases del corregiment de Tarragona, any 1773", dins Santes Creus, núm. 39. Santes Creus.
- 1974 Estadístiques de població de Catalunya el primer vicenni del segle XVIII. Barcelona. Fundació Vives Casajuana.
- 1975 Les minves dels cultius i de la població al Priorat.
- 1979 El fogatge de 1553. Barcelona
- 1984 "Priorat", dins Gran Geografia Comarcal de Catalunya. Fundació Enciclopèdia Catalana. Barcelona.
- JUNCOSA, I.:
- 1982 Tractat d'agricultura fet per un pagès prioratí a les darres del segle XVIII. Tesina de Llicenciatura. Facultat de Geografia i Història. Universitat de Barcelona. Barcelona.
- MADOZ:
- 1848 Diccionario geográfico y estadístico de España y sus posesiones de Ultramar. Madrid.
- MARGALEF, J. i TASIÀS, J.:
- 1985 El Priorat. Anàlisi d'una crisi productiva. Caixa d'Estalvis de Catalunya. Barcelona.
- MARGALEF, J. i altres:
- 1981 El Priorat. Anàlisi econòmica i possibilitats de desenvolupament. Generalitat de Catalunya. Barcelona.
- MORERA, E.:
- 1911 Geografia general de Catalunya. Província de Tarragona. Barcelona. Establiment Editorial d'Albert Martí.
- MASIP, J.:
- 1984 L'empresa agro-industrial cooperativa a la comarca del Priorat. Lleida. Treball fi de carrera d'Econòmiques. Espall.
- PERPIÑA, R.:
- 1928 Les possibilitats econòmiques del Priorat. Reus.
- 1932 La crisi del Priorat. Barcelona. Agricultura i Ramaderia.

ROVIRA i GOMEZ, S.J.:

1975 "Una hisenda al Priorat. Can Simó de Porrera", dins Boletín Arqueológico. Tarragona.

SABATE, J.:

1980 50 aniversari de la fundació de la cooperativa agrícola Priorat de Lloà. 1930-1980. Reus.

1980 Guia de Lloà. Diputació Provincial de Tarragona. Institut d'Estudis Tarraconenes.

1984 Guia de Torroja. Diputació Provincial de Tarragona. Institut d'Estudis Tarraconenes.

1986 Guia de Gratallops. Diputació Provincial de Tarragona. Institut d'Estudis Tarraconenes.

1988 Toponímia de Lloà. Diputació Provincial de Tarragona. Institut d'Estudis Tarraconenes.

SIMÓ:

1865 Crónicas de Porrera. (Manuscrit)

TORRALBA, J.M. i altres:

1987 "Les empreses agro-industrials cooperatives de comercialització del Priorat", dins Quaderns Agraris, núm. 8. Institució Catalana d'Estudis Agraris. Barcelona, pp. 33-53.

FONTS

a) Censos de població i llistes nominatives

a.1.) Arxiu Històric Arxidiocesà de Tarragona

- Núm. G/26. Llibretes de compliment pasqual de Gratallops, anys 1792, 1797, 1800, 1804, 1809, 1812, 1816, 1819, 1824, 1826, 1830, 1837, 1839, 1842, 1846, 1848, 1853, 1862, 1864, 1879.

a.2.) Arxiu Municipal de Torroja:

- Censos de població (o Padrons d'habitants) de 1867, 1870, 1875, 1880, 1884, 1889, 1895, 1903, 1906, 1911, 1918, 1920, 1924, 1930, 1936, 1940, 1945, 1950, 1955, 1965, 1970, 1975, 1981 i 1986.

- Registre de Cèdules Personals de 1903.

- Rectificacions anuals del Padró d'Habitants del 1925, 1926, 1928, 1929, 1931, 1932, 1933, 1934, 1936, 1937, 1938, 1940, 1941, 1942, 1943, 1944, 1946, 1947, 1948, 1949, 1951, 1952, 1953, 1954, 1956, 1957, 1958, 1959, 1961, 1962, 1963, 1964, 1966, 1967, 1968, 1969.

a.3.) Arxiu Municipal de Gratallops

- Cens de població (o Padrons d'habitants) de 1924, 1930, 1936, 1940, 1945, 1950, 1955, 1960, 1965, 1970, 1975, 1981 i 1986.

- Rectificacions anuals del Padró d'Habitants del 1925, 1926, 1928, 1929, 1931, 1932, 1933, 1934, 1936, 1937, 1938, 1940, 1941, 1942, 1943, 1944, 1946, 1947, 1948, 1949, 1951, 1952, 1953, 1954, 1956, 1957, 1958, 1959, 1961, 1962, 1963, 1964, 1966, 1967, 1968, 1969.

b) Registres de població

b.1) Arxiu Arxidiocesà de Tarragona

- Núm. G/19. Actes de baptismes, 1625-1693.

- Núm. G/20. Actes d'òbits, 1625-1688.

- Núm. G/20. Actes de matrimonis, 1625-1688.

- Núm. G/21. Actes de matrimonis de Gratallops, 1826-1866

- Núm. G/21. Actes de baptismes de Gratallops, 1826-1866

- Núm. G/21. Actes d'enterraments de Gratallops, 1826-1866

- Núm. G/6. Actes de Baptismes de Torroja, 1499-1719.

- Núm. G/6. Actes de Matrimonis de Torroja, 1499-1719.

- Núm. G/6. Actes d'Enterraments de Torroja, 1499-1719.

b.2.) Arxiu Parroquial de Gratallops

- Actes de Baptismes, 1852-1888; 1918-1986.

- Actes de matrimonis, 1939-1986.

- Actes d'enterraments, 1939-1986.

b.4.) Registre Civil de Gratallops

- Actes de matrimoni entre 1871 i 1986.

- Actes de naixements entre 1871 i 1986.

- Actes de defuncions entre 1871 i 1896.

b.3.) Arxiu Parroquial de Torroja

- Actes de matrimoni entre 1720 i 1986

- Actes de baptismes entre 1720 i 1986.

- Actes d'enterraments entre 1720 i 1986

b.5.) Registre Civil de Torroja.

- Actes de matrimoni entre 1871 i 1986.
- Actes de naixements entre 1871 i 1986.
- Actes de defuncions entre 1871 i 1896.

b.5) Arxiu Parroquial de Falset

- Actes de matrimoni entre 1801 i 1986.

b.6) Arxiu Parroquial de la Vilella Baixa

- Actes de matrimoni entre 1801 i 1986.

b.7) Registre Civil de la Vilella Alta

- Actes de matrimoni entre 1870 i 1986.

b.8) Arxiu Parroquial de Bellmunt

- Actes de matrimoni entre 1810 i 1870.

b.9) Registre Civil de Bellmunt

- Actes de matrimoni entre 1870 i 1986.

b.10) Registre Parroquial de Lloà

- Actes de matrimoni entre 1801 i 1986.

b.11) Arxiu Parroquial de Poboleda

- Actes de matrimoni entre 1801 i 1986.

b.12) Registre Civil de La Morera de Montsant

- Actes de matrimoni entre 1871 i 1986.

b.13) Registre Civil de Porrera

- Actes de matrimoni entre 1871 i 1986.

c) Cadastres i amillaraments

c.1.) Arxiu Municipal de Torroja

- Cadastres i amillaraments del 1736, 1747, 1800, 1818, 1834, 1878, 1904, 1930, 1945, 1954 i 1985.
- "Resumen demostrativo del número y clase de ganado", 1894.
- Plànols cadastrals, 1931.
- Apèndixs i Modificacions anuals del Cadastre i Amillaraments, 1879-1972

c.2.) Arxiu Municipal de Gratallops

- Cadastres i amillaraments del 1861, 1895, 1920, 1930, 1945, 1954 i 1985.
- Apèndixs i Modificacions anuals del Cadastre i Amillaraments, 1911-1972

- "Registro de los carros existentes en éste término municipal", 1914, 1920, 1928 i 1932
- Plànols cadastrals, 1931.

c.3.) Arxiu Històric de Tarragona

- Registre Fiscal d'Edificis Urbans. Gratallops, 1920
- Registre Fiscal d'Edificis Urbans. Torroja, 1920

d) Actes de conciliació i judicis de faltes

d.1.) Arxiu Municipal de Torroja

- Actes de conciliació, 1839-1860.

d.2.) Arxiu del Jutjat de Pau de Torroja

- Actes de conciliació, 1861-1910.
- Actes de conciliació, 1911-1986.
- Judicis de Faltes, 1871-1978.

d.3.) Arxiu del Jutjat de Pau de Gratallops

- Actes de conciliació, 1940-1986.
- Judicis de Faltes, 1940-1978.

e) Capítols Matrimonials

e.1.) Arxiu i Museu de Falset i Comarca

- Capítols Matrimonials de Tomàs Cots amb Tomasa Borja. Falset, 21-12-1839.
- Capítols Matrimonials de Marià Bes Cots amb Teresa Carreras Rull. Falset, 6-11-1885.
- Capítols Matrimonials d'Abdó Barceló amb Tomasa Cots. Falset, 4-11-1866.
- Capítols Matrimonials de Pere Barceló amb Magda Alerany. Falset, 6-8-1846.

e.2.) Documentació particular de Cal Xicolí de Gratallops

- Capítols Matrimonials d'Anton Fabregat Vernet amb Maria Ros Torné. Gratallops, 24-7-1856.
- Capítols Matrimonials de Llorenç Fabregat Ros amb Narcisa Auqué Pellisé. Gratallops, 14-3-1884.
- Capítols Matrimonials de Josep Porrera Auqué amb Magdalena Fabregat Ros. Gratallops, 20-8-1885.
- Capítols Matrimonials de Pau Fabregat Axonch amb Maria Ros Retx. Gratallops, 26-1-1798.
- Capítols Matrimonials de Josep Porrera Franquet amb Teresa Bertran. Gratallops, 3-3-1833.

e.3.) Documentació particular de Cal Guiamet de Gratallops

- Capítols Matrimonials de Baldomero Robert Domènech amb Antònia Guiamet. Gratallops, 10-12-1882.

- Capítols Matrimonials de Jaume Compte Munté i Antònia Domènech Compte. Falset, 8-1-1870.

- Capítols Matrimonials de Baldomero Robert amb Raimunda Domènech. Reus, 22-7-1922.

e.4.) Documentació particular de Ca l'Estanc de Torroja

- Capítols Matrimonials d'Anton Gené Ferré i Teresa Pellejà Sans. Torroja, 6-1-1889.

- Capítols Matrimonials de Remigi Porqueres Rosselló i Elvira Roselló Dosaigües". Torroja, 21-12-1914.

- Capítols Matrimonials de Joan Gené i Maria Peri. Torroja, 20-7-1872.

- Capítols Matrimonials de Joan Sans i Maria Ferré. Torroja, 20-7-1872.

e.5.) Altres documents particulars de Gratallops

- Capítols Matrimonials de Llorenç Torné amb Rosa Llorens. Gratallops, 1877 (s/d.).

- Capítols Matrimonials d'Agustí Borràs Gibeli i Rosa Vidal Figueres. Poboleda, 1884.

- Capítols Matrimonials de Ramon Capdevila amb Antònia Abelló Castellà. Vilella Baixa, 1852.

- Capítols Matrimonials de Josep Porrera amb Teresa Domènech Sans. Gratallops, 3-6-1913.

- Capítols Matrimonials de Josep Compte Sans i Antònia Compte Domènech. Falset, 8-5-1823.

e.6.) Altres documents particulars de Torroja

- Capítols Matrimonials de Ramon Sans Ivorra amb Rosa Sentís Sans. Torroja, 1861.

- Capítols Matrimonials de Francesc Ripoll Pallicé i Teresa Sans Crivillé. Torroja, 1888.

e.7.) Arxiu Històric Arxidiocesà de Tarragona

- Núm. G/15. Capítols Matrimonials, s. XVI-XVIII

- Núm. G/2. Escriitures, s. XVI-XIX.

f) Testaments

f.1.) Arxiu Parroquial de Torroja

- Testaments, 1800-1849.

- Testaments parroquials, 1850-1930.

f.2.) Arxiu i Museu de Falset i comarca

- Testaments de Tomàs Cots Domènech. Falset, 17-1-1846

- Testament de Maria Cots Borja. Falset, 1-1-1901.

- Testament d'Abdó Barceló. Falset, s/d.

f.3.) Arxiu Històric Arxidiocesà de Tarragona

- Núm. G/16. Testaments, segles XVI a XVIII.

f.4.) Documentació particular de Cal Guiamet

- Testament d'Andreu Guiamet Domènech. Gratallops, 7-10-1887.

- Testament de Rosa Guiamet Domènech. Gratallops, 18-7-1891.

- Testament d'àngela Domènech Guiamet. Reus, 16-11-1898 i 3-12-1903.

- Testament d'Antoni Guiamet. Reus, 28-4-1891; 29-7-1886 i 12-8-1897.

- Testament de Francesca Domènech Compte. Reus, 5-12-1878.

- Testament de Rosa Domènech Compte. Reus, 16-4-1887.

- Testament d'Antònia Domènech Compte. Gratallops, 20-3-1893.

- Testament de Raimunda Robert Domènech. Gratallops, 8-8-1929.

- Testament d'Antoni Mª Robert Guiamet. Gratallops, 19-10-1904.

g) Contractes de conreu

g.1.) Documentació particular de Cal Xicolí de Gratallops

- "D.Lorenzo Fabregat Ros otorga en concepto de medianero o mitjé a Don Miquel Blanch aquella porción de tierra llamada Camp de Dalt". Gratallops, 21-12-1917 (CC núm. 15).

- "Concesión de parceria del Camp d'en Piqué o Tros de Dalt". Gratallops, 6-2-1920 (CC núm. 11).

- "Concesión de parceria del Collet de Miró". Gratallops, 30-10-1886 (CC núm. 8).

- "Concesión de parceria a D. Juan Ferrer". Gratallops, 28-10-1863 (CC núm. 1).

g.2.) Documentació particular de Cal Guiamet de Gratallops

- "Concesión de parceria de D. Antonio Guiamet para el cultivo de la finca Mas del Corral, partida Caragols, término municipal de Lloà, a D. José Abelló, Juan Sans Sabé y Juan Abelló Vellvé, del pueblo de Vilella Baja". Gratallops, 31-10-1875. (CC, núm. 3)

- "Contrato de parceria concedido a favor de Jaime y Luis Sabaté (padre e hijo), vecinos de Lloà, por D^a. Rosa Guiamet. Gratallops, 28-8-1886 (doc. núm. 7).

- "Contrato de arrendamiento otorgado al matrimonio Miguel Cabré Ripoll y Francisca Rosch Vellvé, de diez jornales de la parcela Mas d'en Guiamet, partida Mollons, término de Falset". Gratallops, 6-10-1906 (CC núm. 13)

g.3.) Altres documents particulars de Gratallops

- "Concesión de parceria a favor de Llorenç Cabré Roc i su hijo Pedro Cabré Auqué". Gratallops, 6-11-1871 (CC núm. 2)

- "En Gratallops a 30 de octubre de 1886, D. Joan Piqué concede la parceria ...". Gratallops, 30-10-1886 (CC núm. 8)

- "Contrato de arrendamiento otorgado a Juan Sabaté Piñol". Gratallops, 14-11-1917 (CC. núm. 16).

- "Concesión de parceria a favor de los hermanos Ripoll Porrera". Gratallops, 16 de febrer de 1920.

- "En Gratallops, a 6 de junio de 1930, contrato de parceria con D. José Aguiló Bernal." Gratallops, 6-6-1930. (CC. núm. 18).
- "Contrato de cultivo de "mitjé" con D. José Alabart Cabré". Gratallops, 28-8-1942. (CC. núm. 20).
- "Contrato de cultivo de parceria de la finca Collet de Miró". Gratallops, 28-8-1942 (CC núm. 21).

g.4.) Altres documents particulars de Torroja

- "Concesión de parceria concedido a favor de D. Miguel Cabré, vecino de Gratallops". Torroja, 11-8-1882. (CC núm. 4)
- "Concesión de parceria a favor de D. José Roch Sabaté, vecino de la Vilella Alta". Torroja, 20-12-1887 (CC núm. 9)
- "Concesión de parceria a favor de D. José Roch Sabaté, vecino de la Vilella Alta". Torroja, 30-12-1887 (CC, núm. 10)
- "Concesión de parceria a favor de Llorens Ripoll Porrera". Torroja, 2-11-1891 (CC núm. 12).
- "Concesión de parceria a favor de D. Jaime Jové Perelló". Torroja, 2-4-1912 (CC núm. 14).
- "Contrato para el cultivo en parceria del Tros de Dalt". Torroja, 8-12-1931. (CC, núm. 19).

h.) Documentació particular

g.1.) Arxiu i Museu de Falset i comarca

- Documentació particular de la família Cots. Tipus de documents: debitoris, contractes de compra-venda, testaments, capítols matrimonials, préstecs, contractes d'arrendament, entregues de dots, expedient d'informació possessoria, cartes de pagament.

g.2.) Documentació particular de Cal Xicolí de Gratallops

- Documentació particular de la família Fabregat. Tipus de documents: contractes de compra-venda, testaments, capítols matrimonials, contractes de parceria, cartes de pagament.

g.3.) Documentació particular de Cal Guiamet de Gratallops

- Documentació particular de la família Guiamet/Domènech. Tipus de documents: convenis sobre servitut d'aigua, escriptura de divisió de béns, inventaris post-mortem, nomenament de guàrdia jurat, renúncia d'usdefruit, codicilis, expedients de reclamació d'herència, escriptures d'otorgament de poders notariais, certificats de matrimoni i defunció, debitoris, contractes de compra-venda, testaments, capítols matrimonials, préstecs, contractes d'arrendament, entregues de dots, expedient d'informació possessoria, i d'altres.

g.4.) Documentació particular de Ca l'Estanc de Torroja

- Documentació particular de la família Porqueres. Tipus de documents: debitoris, contractes de compra-venda, testaments, capítols matrimonials, préstecs, contractes d'arrendament, entregues de dots, expedient d'informació possessoria, inventaris post-mortem.

i) Altres

i.1.) Arxiu Històric Arxidiocesà de Tarragona

- Núm. G/2. Escripcions de Gratallops, s. XVI-XIX.
- Núm. G/4. Miscel·lània. Gratallops, s. XVI-XIX.
- Núm. G/17. Miscel·lània. Gratallops, s. XIV-XIX

i.2.) Arxiu Històric de la Diputació de Tarragona

- Boletín Oficial de la Provincia de Tarragona,
- Sèrie "Elecciones", Distrito Tarragona-Reus-Falset. Elecciones a Gratallops i a Torroja, 1891, 1893, 1895, 1898, 1899, 1901, 1903, 1891, 1891, 1895, 1896, 1898, 1899, 1903, 1907, 1910, 1914, 1916, 1920, 1923, 1931, 1932, 1933, 1936.
- Instituto Geográfico Catastral. Trabajos Topográficos"

i.3.) Arxiu Municipal de Gratallops

- Sol·licituds d'exenció al pagament temporal de contribucions per l'efecte de la fillolxera.
- "Asociaciones y Juntas", 1940-1978.
- Actes Municipals, 1940-1986.

i.4.) Arxiu Municipal de Torroja

- "Libro de anotaciones de los cargos municipales", 1883-1904.
- Cens d'animals, 1940-1962.
- Sèrie "Elecciones", 1875-1978.
- "Asociaciones y Juntas", 1940-1978.
- Actes Municipals, 1871-1986.
- Llicències industrials, s. XIX.

i.5.) Cooperativa Agrícola de Gratallops

- "Estatutos del Sindicato Agrícola Vinícola de Gratallops titulado Priorato de Scaladei", 1917.
- Liquidacions anuals de la collita de raïm, 1953-1962.

i.6.) Arxiu Parroquial de Torroja

- Visites Pastorals, 1720-1986 (les anteriors al 1866 es troben en els Llibres de Baptismes, Matrimonis i Enterraments).

i.7.) Arxiu Parroquial de Gratallops

- Visites Pastorals, 1952-1978.

j). Premsa

j.1.) Biblioteca de Catalunya. Hemeroteca. Barcelona

- "Priorat. Revista Catalana". Falset, 1915-1916.
- "Priorat. Periòdic nacionalista". Falset, 1922-1923.
- "Priorat. Periòdic quinzenal portaveu de la comarca". Falset, 1930-1934.

j.2.) Hemeroteca de la Caixa d'Estalvis Provincial de Tarragona. Tarragona

- "Diario de Tarragona". 1853-1931.
- "Diari de Tarragona", 1931-1938.
- "Diario Español de Tarragona", 1939-1986.
- "La Veu de Tarragona. Setmanari Regionalista". 1913-1933.

j.3.) Hemeroteca de la Facultat de Ciències de la Informació de la Universitat Autònoma de Barcelona

- "El Butlletí de Falset i comarca", 1981-1986.

k) Fonts publicades

(veure referència a la bibliografia.)

k.1.) Dades demogràfiques

- CONSORCI D'INFORMACIÓ i DOCUMENTACIÓ DE CATALUNYA (1986): Població dels Municipis i Comarques de Catalunya, 1975-1986.. Dades sobre el nombre d'habitants i estructura de la població anuals.
- IGLÉSIES, J. (1975): Les minves dels cultius i de població a la comarca del Priorat. Dades sobre el nombre d'habitants del 1716, 1787, 1830, 1842, 1857, 1877, 1887, 1897, 1900, 1910, 1920, 1930, 1936.
- INSTITUTO NACIONAL DE ESTADÍSTICA (I.N.E..) (1970): Censo de la población española 1970. Dades sobre el nombre d'habitants del 1940, 1950, 1960, 1970.
- INSTITUTO NACIONAL DE ESTADÍSTICA (I.N.E..) (1970): Censo de la población española. Dades sobre el nombre d'habitants del 1970, 1971, 1972, 1973, 1974, 1975, 1976, 1977.
- CAPELLADES, J. (1984): La població a Catalunya.
- MARGALEF et al. (1981): El Priorat. Anàlisi econòmica i possibilitats de desenvolupament.
- MARGALEF i TASIAS (1986): El Priorat. Anàlisi d'una crisi productiva.

k.2.) Dades sobre l'estructura de l'agricultura

- IGLÉSIES, J. (1975): Les minves dels cultius i de població a la comarca del Priorat. Amillament del 1900.
- INSTITUTO NACIONAL DE ESTADÍSTICA y MINISTERIO DE AGRICULTURA (1966): Primer censo agrícola de España, 1962.
- INSTITUTO NACIONAL DE ESTADÍSTICA y MINISTERIO DE AGRICULTURA (1974): Censo agrícola de España, 1972.
- INSTITUTO NACIONAL DE ESTADÍSTICA y MINISTERIO DE AGRICULTURA (1986): Censo agrícola de España, 1982.
- MAJORAL, R. (1973): La utilización del suelo agrario en Catalunya. Utilització del sòl, 1973.
- INSTITUTO NACIONAL DE LA DENOMINACIÓN DE ORIGEN (1975): Catastro vitícola i vinícola de la Denominación de Origen Priorato, 1970.
- MORERA, E. (1911): Geografía General de Catalunya; Provincia de Tarragona. Dades sobre la producció de 1900.

- MINISTERIO DE AGRICULTURA (1977): Inventario agronómico del ave-
llano en Tarragona, 1977.
- PERPIÑÀ, R. (1932): La crisi del Priorat.
- MARGALEF et al. (1981): El Priorat. Anàlisi econòmica i possibili-
tats de desenvolupament.
- MARGALEF i TASIÀS (1986): El Priorat. Anàlisi d'una crisi produc-
tiva.

k.3.) Altres

- INSTITUTO NACIONAL DE ESTADÍSTICA (1980): Censo industrial de
Tarragona, 1978
- MARGALEF et al. (1981): El Priorat. Anàlisi econòmica i possibili-
tats de desenvolupament.
- MARGALEF i TASIÀS (1986): El Priorat. Anàlisi d'una crisi produc-
tiva.

l) Arxius

- Arxiu Històric de la Diputació de Tarragona (A.H.D.T)
- Arxiu Històric Arxidiocesà de Tarragona (A.H.A.T.)
- Arxiu Històric de Tarragona (A.H.T.)
- Arxiu Municipal de Gratallops (A.M.G.)
- Arxiu Municipal de Torroja (A.M.T.)
- Arxiu i Museu de Falset i Comarca (A.M.F.C.)
- Arxiu Parroquial de Gratallops (A.P.G.)
- Arxiu Parroquial de Torroja (A.P.T.)
- Arxiu Parroquial de Falset (A.P.F.)
- Arxiu Parroquial de la Vilella Baixa (A.P.VB.)
- Arxiu Parroquial de Poboleda (A.P.PB.)
- Arxiu Parroquial de Lloà (A.P.L.)
- Arxiu Parroquial de Bellmunt (A.P.B.)
- Arxiu del Jutja de Pau de Gratallops (A.J.P.G.)
- Registre Civil de Torroja (A.J.P.T.)
- Registre Civil de Gratallops (R.C.G.)
- Registre Civil de Torroja (R.C.T.)
- Registre Civil de Porrera (R.C.PR.)
- Registre Civil de Bellmunt (R.C.B.)
- Registre Civil de la Vilella Alta (R.C.VA.)
- Registre Civil de La Morera (R.C.LM.)
- Hemeroteca de la Caixa d'Estalvis de Tarragona (H.C.E.T.)
- Hemeroteca de la Facultat de Ciències de la Informació (H.CC.II.)
- Biblioteca de Catalunya
- Biblioteca de Falset
- Biblioteca Pública de Tarragona

APÈNDIX I.-

ELS ESTUDIS SOBRE LA FAMÍLIA
CATALANA: DELS MODELS IDEOLÒGICS
A LA CONTRASTACIÓ ETNOLÒGICA
I HISTÒRICA

Les pàgines següents pretenen ser una panoràmica sobre les aportacions al coneixement de l'estudi de la família a Catalunya. L'anàlisi es divideix en dos grans apartats. El primer intentarà resumir, de forma sintètica i sense pretensió d'exhaustivitat, diverses línies i corrents que han convergit en la creació d'una visió de la família catalana caracteritzada per una forta càrrega ideològica, que podríem anomenar el pairalisme. En la creació d'aquest model hi han convergit aportacions dels folkloristes, dels estudiosos del Dret Civil, d'historiadors i novel·listes, entroncant-se amb el model d'identitat ètnica creat a partir de la Renaixença. En la segona part, farem un estat de la qüestió, des d'una perspectiva interdisciplinària sobre els treballs recents d'antropòlegs i historiadors.

1. LA FAMÍLIA CATALANA COM A IDEOLOGIA [1]

1.1. Els folkloristes i el familisme pairal

L'obra dels folkloristes respecte a la família ha d'analitzar-se en referència al model ideològic que ajudaren a construir. Cal retrocedir fins als anys de la Renaixença per veure com es configurà aquest model, estudiat per Llorenç Prats en un llibre recent (1988). Per a aquest autor, el món rural era contemplat com a un *beatus ille* idealitzat en el centre del qual hi havia una peculiar forma d'assentament humà (la masia o casa pairal), element simbòlic fonamental a l'entorn del qual es configurà el familisme pairalisme, organització social idíl·lica i connatural amb l'ànima catalana (Prats, 1988: 174-175), i una de les bases ideològiques del catalanisme conservador. L'autoritat paterna, la convivència de diverses generacions, la successió per primogenitura masculina, i un gran esperit de treball del pagès eren alguns dels elements simbòlics que caracteritzaven aquest sistema, dins dels quals l'harmonia era la pauta predominant, tot gràcies a l'autoritat paterna i l'ardor en el treball.

Al llarg de l'evolució del folklore, dos han estat els grans blocs temàtics relacionats amb l'estudi del parentiu: la casa i el cicle de la vida, generant una àmplia literatura, impossible de resumir aquí. Com a exemple ens cal citar, sobre l'estudi de la casa, tres treballs ben diferents: La típica masia catalana (1930), de Lluís Torras i Nató, glossa sobre les excel·lències de l'organització social i econòmica de la masia (sota el lema, prou explícit, de "*Quan els amos se la menaven*"); La casa. Art Popular (reed.1982), recull anecdòtic de les diverses formes d'habitacl,des de les antigues civilitzacions fins a les cases de pagès contemporànies; i diversos treballs etnogràfics de Violant i Simorra, molt més elaborats i precisos (El Pirineo español, 1949; Etnografía de Reus i la seva comarca, 1955-1959; i un article de síntesi, Características tradicionales, antiguas y evolucionadas del hogar doméstico popular en Cataluña, 1950). Sobre el cicle de vida, l'exemple més conegut és l'obra Folklore de Catalunya (1969), on Amades dedica més de cinc-cents pàgines als rituals relacionats amb el naixement i baptisme, la infància, el matrimoni i la mort. Treballs similars han estat elaborats per un bon nombre de folkloristes catalans.

1.2. La imatge de la família en la literatura catalana

La visió literària de la família ha oscil·lat, en els dos darrers segles, entre dues concepcions ideològiques, des de la idealització de la família rural fins a la seva crítica. En la primera, representada sobre tot pels corrents literaris de la Renaixença, la família rural catalana és presentada com a l'element cabdal més important que contribueix a la prosperitat i manteniment de les estructures rurals. El substrat ideològic que animava aquestes obres li otorgava a la família catalana unes característiques pròpies tradicionals i específiques. Com entre els folkloristes, els novel·listes de la Renaixença destacaren la successió patrimonial com l'element essencial que donava contingut i sentit a la família catalana, al qual l'hereu li deu fidelitat. L'estalvi i el treball eren les dues virtuts fonamentals del "bon pagès", valors essencials a cercar

en el cònjuge amb qui casar-se. El pare, autoritari i patriarcal, era vist com el coneixedor de la tradició, l'àrbitre de la transmissió familiar. Els problemes i conflictes familiars es devien, només, a fets exteriors a la mateixa "tradició" familiar, com ara crisis econòmiques, persones temptades per marxar o hereus capverds, situacions que es resoldran mitjançant el retorn a la "tradició". És evident que tots aquests valors responien no només a una ideologia conservadora, sinó també a les necessitats de la burgesia urbana per justificar els seus valors en la mateixa societat rural. Als autors de la Renaixença, sobre tot, els obsessionava la pèrdua de costums ancestrals que eren, per a ells, la base de la pròpia manera de ser catalana, però sobre tot la pèrdua d'aquests costums per part del proletariat, al qual voldrien inculcar aquests valors [2].

Les descripcions costumistes rurals foren nombroses. Obres com La vida en lo camp (1867) de Vidal i Valenciano, Escenas de la vida pagesa (1878) de Riera i Bertran, La pubilleta del Molins (1896) de Ginestà i Punset, i moltes d'altres, segueixen les bases ideològiques anteriors i ofereixen una forta base etnogràfica. Amb tot, les obres més significatives van ser, al nostre entendre, La família dels Garrigàs (1887), de Pin i Soler (continuada per Jaume, 1888; i Niobe, 1889), reflexions sobre el que implica la destrucció del pairalisme; i L'hereu Noradell (1889) de Carles Bosch de la Trinxeria, subtitulada precisament Estudi de la família catalana.

En aquesta obra, Bosch de la Trinxeria ens presenta un model familiar orgànic en el que s'integren els camps cultivats, el casal com a edifici -una típica masia que *"reuneix tot lo confortable d'una casa de senyors rics, oferint les conveniències de casa rural i de ciutat"* (ed. 1979:32)-, i els membres del grup domèstic, una típica família troncal composta de tres generacions i oncles col·laterals [3], a més dels criats absolutament "sacrificats" al servei de la família [4]. Aquest tot orgànic es trenca després que l'hereu Noradell, no escoltant les recomanacions de fidelitat a la terra del seu pare moribund, marxa a Madrid com a diputat, on en contacte amb

reprovable costums "estrangers", es corromprà, ensorrant-se el seu patrimoni. Aquest només podrà recuperar-se gràcies al seu penediment i a la fidelitat i integritat moral de la seva muller i filla, dipositàries dels valors espirituals del patrimoni [5].

Forces obres teatrals del XIX també tractaren el tema familiar. Cal destacar les obres de Frederic Soler La dida (1872), La creu de la masia (1873), Senyora i majora (1886) El pubill (1886), i L'hereu (1886). També cal citar les obres La pubilla del Vallès (1865) i Las pubilla i els hereus (1869), ambdues de Josep Maria Arnau; i La viudeta (1891), i Sogra i nora (1890), del ja citat Pin i Soler.

A principis del XX, d'altres autors trencaran aquests paradigmes ideològics sobre les institucions familiars, considerant-les limitadores de la llibertat individual i generadores de situacions de marginació i problemes personals. El tema familiar, però, va passar a un segon pla, pel que la crítica ideològica no s'adreçà sobretot a la família i es reduí als aspectes més caricaturescs. Aquest és el cas de L'escanyapobres, de Narcís Oller, una anàlisi de la avarícia en un context rural i, en certa manera, una crítica de l'ideal de família estalviadora tancada en ella mateixa, regressiva enfront del progrés i les transformacions socioeconòmiques de Catalunya. Els drames rurals de Guimerà tractaren també secundàriament del tema familiar, allunyant-se de la idealització anterior. L'intent de fer obres de caràcter més universal deixà en segon terme la descripció de quadres propers, pel que les situacions familiars es tornen més generals, com a la seva obra més coneguda, Terra Baixa (1896) [6].

Amb la novel·la rural modernista, a principis del XX, es trencà encara més l'idil·lic ruralisme anterior, destacant-se els aspectes familiars injustos (matrimonis a la força, successió familiar, etc.-). Víctor Català [7] amb els Drames rurals (1902), Ombrivoles (1904) i Caires Vius (1907) [8], Prudenci Bertrana amb Entre la terra i els núvuls: l'hereu (1931), Ruyra amb La gent del Mas Aulet (1906), Pous

i Pagès amb La vida i la mort d'en Jordi Fragonals (1912), són alguns exemples d'una àmplia producció literària.

Una nova revifalla dels temes rurals va produir-se a partir del 1925, amb enfocaments pròxims a la relació existencialista. Sebastià Juan Arbó, amb les Terres de l'Ebre, (1932), n'és la mostra més representativa, en la qual es contraposen dos personatges amb actituds diferents: un pare que accepta amb resignació les humiliacions i la misèria a que es veu sotmès en unes terres empobrides, i un fill que no podrà suportar-les i acabarà fugint. El canvi de perspectiva, doncs, és evident. De la idealització dels valors tradicionals de la família (entre ells l'estalvi) es passa a la consideració d'aquesta com a causant de situacions de marginació i pobresa [9].

La nostra breu panoràmica a l'entorn de les principals obres i autors que han tractat sobre la família en les seves obres ens ha permès confirmar les grans tendències que indicàvem al principi. Diverses generacions d'autors han contribuït (sobre tot els de la Renaixença), a la construcció ideològica d'un "tipus" familiars específic per a Catalunya, un dels elements fonamentals del marc ideològic de la identitat catalana. Proporcionen així una "atmòsfera" del model ideològic del pairalisme que els juristes s'encarregaran de precisar i conceptualitzar.

1.3. Els juristes i el coneixement de la família

Dins del sistema simbòlic sobre la identitat catalana creat a partir de la Renaixença, l'estudi i revisió del Dret Civil va ocupar un lloc destacat. Els intents de l'Estat de procedir a la unificació del Dret Civil arreu del país van estimular una àmplia producció bibliogràfica de recopilació i defensa del dret català. Aquests intents, paral·lels a la consolidació de l'Estat liberal, s'iniciaren amb la Constitució del 1812, però malgrat diverses temptatives al llarg de tot el segle [10], no va ser fins al 1889 en que va aprovar-

se el Codi Civil espanyol. Al llarg del procés d'elaboració, les discussions anaren incrementant-se i, entre els juristes catalans van anar creant-se les grans idees sobre les característiques del Dret català que serien desenvolupades sobre tot a finals del segle. La concepció del règim jurídic català com a un sistema harmònic que permet la prosperitat del camp, està ja present en alguns dels escrits de mitjans de segle. Com deia, el 1852, un notari barceloní, Miquel Martí i Sacristà, oposant-se a un projecte d'uniformització "La ley catalana representa la idea del trabajo y de la conservación, afecto encarnizado en las costumbres de los pueblos: la ley goda representa la idea del abandono y de la disipación" [11]

De totes maneres, va ser a finals del segle quan es consolidaren més aquestes idees i va crear-se el model idealitzat de la família catalana. Si la Renaixença va proporcionar als estudis jurídics el context ideològic i polític, el context teòric cal cercar-lo en l'escola històrica de Savigny. Segons aquest autor, el subjecte del dret és el dret del poble, el qual és creat per l'esperit popular, el qual va transformant-se amb el pas dels segles, d'acord amb les necessitats del temps i de la comunitat nacional (Savigny, 1878:31). Si bé és possible que, a mesura que l'Estat modern va desenvolupant el Dret, el dret consuetudinari i el positiu coincideixin, sovint ambdós s'oposen i exclouen mútuament. Aquestes idees van proporcionar un marc teòric fonamental als juristes catalans, car aquestes directrius "venien a ungir amb un carisma científic i actual un dret desvalgut i titllat d'arcaic" (Camps i Arboix, 1958:160) [12].

En el marc de la Revista Jurídica de Catalunya, fundada el 1895 per l'Acadèmia de Jurisprudència i Legislació, els juristes van poder debatre els problemes del dret civil català i desenvolupar els seus interessos teòrics. Tanmateix, el tema familiar apareix reflexat sobre tot en les grans obres de síntesi o compilacions sobre el dret català. Entre l'àmplia producció bibliogràfica ens limitarem a assenyalar-ne alguns exemples. El 1883, Duran i Bas, un dels principals defensors del dret català, publicava la Memoria acerca de les

instituciones del Derecho Civil de Cataluña, encarregada per la Comisión General de Codificación del Codi Civil d'Espanya, amb diversos capítols dedicats a la família i el dret successori. Entre les primeres obres generals convé destacar, també, les de Prats i Burgay (Derecho vigente en Cataluña, 1902), d'Artur Corbella (Manual de Derecho Catalán, 1906) i de Pella i Forgas (Código Civil de Cataluña, 1916). Una altra important obra de caràcter general és la de Guillem de Brocà (1918), Historia del Derecho de Cataluña, especialmente del civil, y Exposición de las instituciones de derecho civil, amb especial èmfasi per les qüestions familiars.

L'impuls de l'Institut d'Estudis Catalans per la promoció del Dret va cuallar, sobre tot, en els cinc volums del Dret Civil vigent a Catalunya (1923), d'Antoni M. Borrell i Soler, amb un volum dedicat al dret de família i un altre al matrimoni. Un altre important autor en l'estudi del dret familiar va ser Francesc Maspons i Anglès. Les seves obres -Nostre Dret Familiar (1907 i 1956, en versió castellana), La llei de la família catalana (1935) i d'altres nombrosos articles sobre els capítols i els testaments constitueixen un extens recull de les principals institucions del dret familiar. Sobre el dret successori, podem citar a Joan Martí i Miralles -amb Principis de Dret sucesori (1925), comparació de les particularitats dels drets locals de Barcelona i Tortosa-, Joan Mon, Emili Sàguer, Ramon Coll, Enric Jardí, i a Joaquim de Camps i Arboix.

Finalment [13], mereix un apartat diferent el treball de Victòria Santamaria, un dels principals estudiosos del dret consuetudinari, amb un fort substrat etnològic. La seva obra més coneguda és Derecho consuetudinario de las provincias de Tarragona y Barcelona, con algunas indicaciones de las de Gerona y Lérida (1901), complet i ben documentat estudi sobre l'organització familiar i la producció comunitària (capítols matrimonials, contractes d'associació a compres i millores, donacions matrimonials, etc). A diferència dels autors anteriors, Santamaria no intenta assenyalar uns preceptes jurídics vàlids per tota Catalunya, ni tracta d'elaborar un dret positiu [14].

Per concloure aquest apartat, voldriem assenyalar algunes de les característiques fonamentals que, en la visió dels estudis anteriors, tindria la família catalana. Per a tots aquests autors, l'organització familiar catalana era una característica ètnica específica, base de prosperitat i justícia. Com assenyalaria Maspons i Anglèsell (1935:92), *"el nostre poble serà fort mentre sàpiga mantenir ferma la vida de la família catalana"*. Sovint afirmen, sense cap estupor, que es tracta d'un dels millors sistemes jurídics:

"(..) un Dret essencialment bo, perquè és el que més àmplies llibertats civils dona a totes les qüestions de l'individu, i un Dret en el que veiem al legislador avançar-se al seu segle i a la seva època, proclamant principis enunciats avui com a objectius del progrés jurídic" (Maspons i Anglèsell, 1936: 11)

D'origen consuetudinari i popular, les institucions familiars configurarien un sistema específic, el pairalisme que, en paraules de Camps i Arboix (1969:195-196), és *"una idea de comunitat creadora d'un sistema jurídic-social que cerca el major benestar col·lectiu enfortint la família, perpetuant costums tradicionals i multiplicant els fogars constituïts per una sòlida classe mitjana"*. Les seves característiques fonamentals serien les següents:

a) La família pairal constitueix un G.R. troncal estructurat a l'entorn de la casa pairal, amb una identificació entre patrimoni, casa i família. La continuïtat familiar serà l'objectiu màxim de la família catalana, el seu caràcter distintiu de la família castellana *"que por ministerio de la ley se constituye y también por ministerio de la ley se disuelve"* (Santamaria, 1901:175) [15]. La casa és un veritable temple familiar:

"[La casa] no es una asociación transitoria, sino una iglesia con culto permanente, un Estado con autoridad inmutable, un centro de producción constante i un foco inextinguible de tradiciones que continuar i de aspiraciones a realizar. Es en todas partes y para todos el panteón donde se guardan los recuerdos de los mayores, el tálamo de los esposos, la cuna de los hijos, el lazo de unión de congos i colaterales, el puerto de refugio seguro de los desafortunados y el testimonio más tangible de la perpetuidad de la familia" (Santamaria, 1901:176)

b) La base estructural que permet el manteniment d'aquest sistema és la institució de l'heretament universal a l'hereu, figura

simbòlica central del pairalisme. La desigual posició dels cabalers respecte a l'herència no és vista com a una injustícia, car ells encarnen l'esperit de renovació, en contraposició a la continuïtat de l'hereu (Maspons i Anglasesell, 1935:80-85), gràcies al qual és possible el manteniment d'unes explotacions suficients:

"Ha de tener-se en cuenta, pues, el carácter altamente practico que comporta. A quienes atacan esta institución sin consideración, les recordaremos los inconvenientes del sistema castellano, que conducen a la pulverización de la propiedad, condenada por el Economía política como la causa principal de la esterilidad del suelo". (Santamaría, 1901: 174)

d) Tots els mecanismes successoris i hereditaris es transmeten dins del propi llinatge i no vers a persones de parentiu per aliança, exclouent el cònjuge de l'herència. Aquest fet no és vist com a un motiu de situació de desigualtat per part de la dona (amb menor patrimoni), ans al contrari: la situació de la dona catalana és considerada com a altament privilegiada en comparació a d'altres règims jurídics, gràcies a la separació de béns, a l'usdefruit i al dot. La regulació de la successió i del règim econòmic familiar es fa a través dels capítols matrimonials, considerat com el codi regulador de la família catalana i prova de la seva capacitat de previsió.

e) Finalment, es considera que el marc de les relacions familiars que acabem de sintetitzar ultrapassa el propi àmbit domèstic i s'extén a les relacions entre els propietaris i els masovers i mossos, o sigui a les relacions de treball. Per això, el camp català s'ha caracteritzat per unes relacions harmòniques, sense conflictes, el que ha permès una gran prosperitat econòmica:

La família ha aconseguit l'equilibri preadissim de sostenir un element de constant renovació impulsada per l'afany de millorament; perquè l'hereu n'ha mantingut el patrimoni, això és, la seva base econòmica i de continuïtat, i els fadrísters n'han tret les energies i els cabals per ésser els fabricants, els comerciants i els navegants que li han multiplicat la riquesa i promogut una continuada renaixença" (Maspons i Anglasesell, 1935)

Els aspectes injustos i conflictius de les relacions familiars no només són negats, sinó que quan es produeixen són considerats com

la conseqüència de la desintegració del sistema i dels efectes perniciosos de la penetració de lleis forànies.

1.5. Conclusió

A través d'aquest breu repàs dels treballs dels folkloristes, literats, i estudiosos del dret sobre la família catalana, hem pogut observar en tots ells un mateix model ideològic que, tot cercant el màxim nombre d'oposicions amb els aspectes foranis, és el reflex de la pròpia visió d'una classe. En aquest sentit, el treball dels folkloristes i les obres literàries serien el substrat d'un model que, formalitzat pels juristes, ha estat utilitzat sovint com a hipòtesis de treball per historiadors i antropòlegs.

2. QUÈ EN SABEM DEL PARENTIU A CATALUNYA

Malauradament, l'important avenç experimentat per les recerques històriques i antropològiques sobre els sistemes de parentiu en societats europees no sembla haver prosperat de la mateixa manera a Catalunya. Malgrat la existència d'importants i interessants treballs, sobre tot els desenvolupats per historiadors de l'època moderna i per alguns antropòlegs -alguns encara molt recents-, és encara pre-matur forçar una sistematització que aplegui i contrasti les dades dels diversos investigadors [16]. Amb tot, com assenyala Bloch (1978: 27), *"en el desenvolupament d'una disciplina, hi ha moments en que una síntesi, encara que prematura en apariència, resulta més útil que no molts treballs d'anàlisi: són moments en què, dit en altres termes, importa sobretot denunciar les qüestions més que no, encara, tractar de resoldre-les."*

Així doncs, com que els resultats que tenim són encara febles per forçar conclusions, i només són una petita mostra del que seria possible fer amb l'explotació sistemàtica de les fonts disponibles, haurem de plantejar més problemes que resultats. La discussió es

centrarà en cinc qüestions. Començarem tractant els aspectes metodològics i les fonts emprades en els estudis recents. Després, revisarem l'herència i la reproducció social, tot indicant les dificultats de generalització dels resultats. Posteriorment, avaluarem les dades conegudes sobre les formes de residència. Després, intentarem sintetitzar alguns resultats en relació al matrimoni i l'aliança, en especial els indicadors demogràfics i les estratègies matrimonials. Finalment, ens referirem als aspectes culturals. Hem pres com a marc històric el que fa referència a l'època moderna i contemporània i, com a geogràfic, el de Catalunya (Principat).

2.1.- Fonts i mètodes

Excepte en alguns articles (Bestard, 1980; Bestard i Contreras, 1985; Contreras i Bestard, 1985; Brandes, 1984; Flaquer, 1979; Terrades, 1984 i 1985) [17] les qüestions metodològiques han estat poc plantejades. Com assenyala Rowland (1987) en relació a l'àrea mediterrània, *"hagués estat molt més profitós l'haver intentat, des de l'inici, promoure l'elaboració en comú de metodologies i tècniques, així com un intercanvi regular de resultats, mitjançant el desenvolupament de relacions de col.laboració entre investigadors dels diferents països de l'Europa mediterrània"*.

Al nostre entendre, el principal problema no és tant la utilització de metodologies importades, sinó la manca de contrastació d'aquestes per comprovar la seva adequació. Moltes conclusions, s'han construït a partir de dades empíricament febles o sense un treball de camp o d'arxiu suficientment intens. Així, potser, forces estudis des de l'antropologia han aportat teories i models explicatius sense dades empíriques suficients; per contra, molts estudis des de la història i la demografia, ens han aportat dades i dades sense una explicació i contextualització. De l'equilibri entre ambdues perspectives els estudis sobre el parentiu podrien enriquir-se, amb una interdisciplinarietat sovint proclamada, però no sempre posada en pràctica.

2.1.1. Anàlisis estadístico-demogràfiques

S'han desenvolupat tres tipus d'anàlisis estadístico-demogràfiques, segons els tipus de fonts emprades. La primera, en la línia de la demografia històrica, s'ha fonamentat sobre tot en l'explotació dels arxius parroquials, especialment per als segles XVII i XVIII. Les sèries de baptismes, matrimonis i enterraments, ofereixen nombroses possibilitats per als historiadors de la família (taxes de natalitat i mortalitat, població, proporcions de fills il·legítims i abandonats, origen geogràfic dels conjugues, estat civil al matrimoni, etc.). Gràcies a la reconstrucció de famílies (mètode "Henry--Fleury") ens és possible comptar amb algunes estimacions sobre les característiques demogràfiques de les famílies catalanes (per ex. Nadal, 1966), però les investigacions realitzades són encara insuficients i tenen una cobertura geogràfica i cronològica molt desigual.

Més pobres, encara, són les conclusions extretes a partir de l'explotació de les llistes nominatives, estudiant les formes domèstiques o el curs domèstic, pel que coneixem molt poc els diferents tipus d'arrendaments residencials a Catalunya, en contraposició a l'ample buidat d'aquestes llistes realitzat a Anglaterra i França. Les llistes parroquials (de Compliment Pasqual i de confessió) i censos antics, han estat utilitzats gairebé només per a reconstruccions genealògiques o per conèixer les dades de població, però molt pocs han abordat l'estudi de les estructures domèstiques (per ex., Ferrer, 1987 i Simon, 1985). Els Censos de població del XIX i XX han estat també molt poc utilitzats per a l'anàlisi de les formes de residència (per ex., Iszaevich, 1984; Estrada, 1986; Comas, 1988).

Amb el buidat dels capítols matrimonials, testaments, inventaris post-mortem i d'altres documents dels arxius de protocols s'han analitzat aspectes tan diversos com les formes d'herència, l'estructura social, les previsions respecte a la forma de residència post-nupcial, etc. La riquesa d'aquests documents permet múltiples possibilitats d'aprofundiment, però que caldria anar amb compte a l'ho-

ra d'extreure'n determinades informacions alienes a l'objectiu pel que foren redactats, car reflexen en gran part la redacció i continguts del notari que els elaborava.

A falta de dades, l'investigador que inicia una investigació sobre el parentiu a Catalunya es troba mancat d'una sèrie de referències imprescindibles com a substrat de la seva investigació. Caldrà constituir, doncs, una base d'informacions que ens permeti treballar posteriorment els aspectes culturals en termes d'una anàlisi comparativa. Per això, com proposa Rowland (1986:16), seran necessaris dos tipus d'estudis: d'una banda, monografies intensives, elaborades mitjançant l'explotació nominativa d'una pluralitat de fonts en relació al context socioeconòmic i sociocultural d'una comunitat i dels cicles de desenvolupament dels grups domèstics; de l'altra, estudis extensius sobre la distribució espacial i geogràfica de les diferents variables demogràfiques i estadístiques. En tot cas, uns i altres estudis haurien de procurar, al nostre entendre, una triple cura metodològica. En primer lloc, caldria introduir en les dades una gran quantitat de variables, en especial la socioeconòmica (classes socials) i la temporal (evolució històrica i processos de transició), evitant sempre que sigui possible generalitzacions de caràcter homogeni. En segon lloc, caldrà sempre correlacionar les dades procedents de diverses fonts. Finalment, caldria intentar articular aquestes dades amb estudis de caràcter qualitatiu i contextualitzar-les en un marc sociològic i cultural.

2.1.2. El treball de camp

El treball de camp i la informació oral ha estat el procediment més emprat pels antropòlegs estudiosos de la família. Una primera sèrie de treballs s'hi interessaren durant la dècada dels setanta analitzant sobre tot les relacions de parentiu dins del camperolat i fonamentant-se exclusivament en entrevistes i en l'observació participant (amb algun recurs a dades estadístiques complementàries). Entre els primers treballs cal citar els de Pau Comes sobre

la mort dins del pairalisme (1972) i els de Joan Prat (1973, 1976) sobre els conflictes familiars dins la família troncal i la família rural a un poble de Girona, dedicant una especial atenció al paper dels mites en la conformació de les tradicions culturals. De la mateixa forma, una sèrie d'antropòlegs estrangers estudiarien la família a Catalunya, com Stanclift (1966) sobre els aspectes culturals i ecològics del matrimoni, la successió i l'emigració als Pirineus, i Hansen, sobre les transformacions de la família rural catalana (1973) i la seva coneguda monografia de l'Alt Penedès (1977).

Una altra línia d'investigació, uns anys després, ha estat la d'un grup de col·laboradors de Lison, amb una àmplia sèrie de treballs sobre la casa i la família, entre els que destaquen els de Barrera sobre diverses comunitats de la Catalunya Vella (1982, 1985, 1986 i 1988), Piniella (1982 i 1986) sobre la província de Lleida, de González Bueno (1986) sobre el Pallars Sobirà, de Jociles sobre diverses poblacions de la província de Tarragona (1985), i de Medio (1986) sobre la comunitat del Ventalló. Metodològicament, tots aquests treballs són similars, fonamentant-se en el treball etnogràfic i amb una forta insistència en la norma cultural i la identificació ètnica. A part, Piniella (1986), Barrera (1986) i Medio (1986) han fet una tabulació genealògico-estadística de les pautes d'herència i successió, intentant veure el grau de compliment de les normes ideals, a partir d'informació oral.

Forçosament, les fonts escrites i orals han de complementar-se mútuament i situar-se, cadascuna, en la seva funcionalitat. Com proposen Jolas, Verdier i Zonabend (1970: 26), són les fonts escrites les que permetran fer un inventari estadístic i donar-li una profunditat històrica a l'estudi del parentiu, mentre que les fonts orals ens permetran orientar l'anàlisi i proporcionar-li un marc cultural a les fonts escrites.

2.1.3. L'antropologia històrica i les anàlisis ideogràfiques

Historiadors i antropòlegs han estudiat també, des d'una perspectiva qualitativa, els testaments, capitols matrimonials i d'altres documents particulars, especialment a través d'estudis de cas de famílies concretes. Destaca, en aquesta línia, la investigació d'Ignasi Terrades, amb l'estudi monogràfic d'una línia patrimonial, mostrant així les possibilitats d'utilització d'aquests materials quan s'analitzen de forma processual i intensiva. En una línia semblant, els articles de Soronellas (1988) i de Roigé (1988) estudien el procés de desenvolupament d'una família, analitzant les diferents estratègies residencials i hereditàries. Treballs com aquests, per als quals hi ha una abundosa documentació conservada en arxius privats, permeten analitzar el grup domèstic des del seu propi interior, amb una profunditat històrica que fa possible veure els processos de canvi i la interrelació de factors que habitualment s'analitzen separatament (estratègies matrimonials, herència, successió, pautes demogràfiques i residencials), però que responen a uns mateixos processos i lògiques internes.

Només alguns pocs estudis històrics semblen abandonar "*l'obsessió quantitativa de les edats de matrimoni i els períodes intergenètics, que tan van estimular el mètode de reconstrucció de famílies, i s'interessen particularment per les entranyes institucionals de la família, l'exàmen de llurs pautes de comportament, les relacions conjugals i dels pares i els fills, o l'assumpció per la societat del matrimoni. La demografia està, així, deixant pas a l'antropologia*" (García Carcel, 1983:51). Malgrat aquesta preocupació dels historiadors catalans per apropar-se al que podríem anomenar antropologia històrica, el nombre d'estudis en aquest camp és encara més limitat que els demogràfics. Moltes fonts són susceptibles d'aportar-nos múltiples informacions dels aspectes afectius i morals de les relacions domèstiques. Així, per exemple, mereixerien una major atenció les dispenses matrimonials (per a l'estudi de les estratègies matrimonials i els matrimonis consanguinis), els processos

judicials (per analitzar els conflictes familiars i locals), les visites pastorals, els llibres teològics i morals, la correspondència privada, les fotografies, i els diaris personals.

2.2. Herència i reproducció domèstica

2.2.1. Les dificultats de generalització. Un "model" únic?

En general, historiadors i antropòlegs han destacat l'existència a Catalunya d'un sistema d'herència caracteritzat per la indivisibilitat patrimonial, amb grups residencials troncalss assentats en la casa, seguint en certa manera el model familiar pairal abans definit. La influència teòrica d'un autor de la talla de Vicens Vives, en aquest sentit, ha estat decisiva, per a la difusió entre els investigadors del model de família pairal (1958 i 1960), en especial sobre la significació de la casa i el sentit social de la terra, idees que encara continuen emprant-se en els estudis històrics [18].

Encara que amb matisacions, la majoria d'autors estarien d'acord en considerar aquest com al model normatiu característic de la Catalunya Vella: les diferències es produirien en la valoració de l'aplicació pràctica d'aquest model i els seus efectes sociològics. Quan passem a l'àmbit de la Catalunya Nova, però, la qüestió és més problemàtica. Els autors que l'han estudiada són pocs i la valoració que en fan no és la mateixa. Mentre que un grup considera que la casa i la institucionalització de l'hereu tindria una importància similar a l'anteriorment descrita, un segon grup suggereix que a la Catalunya Nova existiria un model diferenciat pel que fa a les relacions de parentiu i l'herència. Així, entre els primers, Piniella troba el mateix sistema de successió i de matrimoni tant al Pirineu com a les planes interiors de Lleida, malgrat tenir sistemes econòmics força diferents (1986). Mitjançant l'anàlisi d'un cas, Soronelles (1987) destaca també la presència de l'herència indivisa al segle XIX a la Selva del Camp. Per la seva banda, Juliano (1981:331-

-333) assenyala també el caràcter d'herència indivisa a Barberà de la Conca, si bé aquest sistema s'ha vist substituït en els darrers anys per la divisió a parts iguals. Al mateix poble, Iszaevich insisteix en la importància de la casa com a institució i la seva persistència i continuïtat a través del temps.

Per la seva banda, Jociles (1984) destaca com a la "província" de Tarragona coexisteixen dues pautes diferents: l'herència divisa a les comarques del Montsià, Baix Ebre i part de la Ribera d'Ebre, i indivisa a les altres. Les diferències entre el sistema d'herència entre la Catalunya Nova i Vella han estat destacades, per Terrades (1973: 17-20), per un article col·lectiu de Domingo, Ferrús i Rodríguez Solano (1981) i, seguint a aquests darrers autors, per Prat (s/d.). Aquests autors destaquen l'existència de notables diferències estructurals entre ambdues zones. A causa de les diferències geogràfiques i ecològiques (un clima predominantment de secà), de poblament (concentrat en grans pobles), d'orientació econòmica (monocultiu, amb una major tendència a la comercialització), de la forma de propietat (propietat dispersa, explotant-se directament o en règim de parceria o arrendament) i històriques (existència d'una tradició costumària i jurídica diferent), el sistema familiar de la Catalunya Nova tindria unes característiques pròpies.

Fonamentalment, la família de la Catalunya Nova es caracteritzaria -segons aquests autors-, per un cert arrelament de la família neolocal, per una divisibilitat del patrimoni familiar a cada generació (sistema de millora, amb un cert repartiment igualitari), i per una manca de diferenciació dels fills per raons d'edat o de sexe. La transmissió de la propietat es fa fonamentalment en el moment del matrimoni, pel que com a resultat d'aquesta lògica, no seria tant la filiació la que posaria de relleu les tensions més fortes -com és el cas de la família troncal-, sinó el sistema d'aliances que permeti mantenir-dins d'una determinada classe social. Al respecte, les relacions socials serien més obertes, a partir de la família i en connexió amb la comunitat, i els matrimonis predomi-

nantment endògams dins la pròpia comunitat. Finalment, en aquest model, els punts més conflictius es produirien entre membres pertanyents a la mateixa generació [19]. Tots aquests elements farien que el règim familiar de la Catalunya Nova estigués més proper al Dret Civil espanyol (privilegiant l'aliança) que al Català (filiació).

Si bé d'altres autors han apuntat diferències similars [20], manca encara una comprovació empírica d'aquestes hipòtesis, a partir de monografies locals i comarcals. Tanmateix, les diferències jurídiques apuntades per aquests autors són discutibles, car des dels inicis de l'època moderna, el Dret Civil català va generalitzar-se. D'altra banda, creiem que caldria anar amb compte a l'hora de formular models domèstics i d'interpretar normatives globals, atemporals i d'aplicació al conjunt de les famílies camperoles, car sota d'una mateixa pràctica jurídica poden descobrir-se estratègies diferents. Més que models, doncs, el que caldria és l'anàlisi de les estratègies de transmissió dels béns, tot veient com s'adapten a aquests factors i a les particularitats socials i econòmiques.

2.2.2. Les formes d'herència

D'entre els diversos aspectes del parentiu a Catalunya, el tema de l'herència és el que ha merescut una major atenció per part d'antropòlegs i historiadors, a part de l'abundosa literatura sobre el tema procedent dels juristes. Una idea subjacent en molts treballs consisteix en cercar les pautes "tradicionals", prenent com a referència tot el que pertany a l'"abans" a partir de la memòria oral de la gent més vella. Llavors, la forma tradicional de família es veu modificada paulatinament pel procés d'industrialització i la introducció de la lògica capitalista al sector primari, el que minaria les bases de la família pairal. Per Barrera (1985: 214), això es tradueix en una crisi "*de les bases ideològiques, ètiques i culturals que sostenen la institució casal/ familiar en la seva configuració tradicional*". Contràriament, Contreras, estudiant la crisi de la reproducció de les explotacions agrícoles familiars (1984), con-

siempra la reestructuració de les estructures agrícoles com un procés de progressiva descentralització. La crisi de la institució de l'hereu porta, per aquest autor, a una re-estructuració de les empreses agrícoles en gestió familiar.

Una sèrie d'estudis, ja citats, dirigits per G. Lleó, han estudiat el sistema normatiu de l'estructura familiar i els usos i costums relatius a l'herència en diverses comarques catalanes (Piniella, 1986; González Bueno, 1986; Medio, 1986; Barrera, 1982, 1985 i 1988). En aquests treballs, la casa és considerada com a un bloc compacte, un microcosmos reduït, pedra angular de l'estructura socioterritorial i cultural i element bàsic d'identitat (Barrera, 1985: 42). La conservació del patrimoni i la transmissió al fill primogènit serien el principi fonamental del funcionament de les cases. Per comprovar això, aquests autors han tractat de contrastar la norma ideal i la pràctica. Segons les seves dades, procedents d'informació oral, el grau de compliment de la norma tradicional de transmissió patrimonial indivisa a l'hereu seria molt elevat durant tot aquest segle. A la "província" de Lleida, a partir d'una mostra de 478 casos de 40 poblacions diferents, l'hereu ha estat un home en el 75 % dels casos i dona en el 25 % (Piniella, 1986: 118). A Gurb de la Plana (Osona), va ser hereu el primogènit masculí entre un 70 i un 80 % dels 236 casos analitzats (Barrera, 1986: 186-194), mentre que al Ventalló (Alt Empordà), ho va ser en el 66 % dels 83 casos estudiats (Medio Cachafeiro, 1986: 258). Per això, tots aquests autors conclouen que les normes consuetudinàries són seguides amb *"gran fidelitat, coherència i generalitat"*, i que a més *"les dades analitzades no permeten pensar en diferències substancials a l'hora de posar en pràctica la norma bàsica de l'herència/successió, tant en famílies de masovers com de propietaris"* (Barrera, 1986:192-194).

Les dades, amb tot, són força diferents a les que presenta Comas d'Argemir per a l'Alt Aragó (1980), també en un context de primogenitura i herència indivisa: allà, només un 50 % de les 648 herències estudiades es transmeteren al primogènit masculí. Diferèn-

cies geogràfiques o diferències procedents de l'aplicació de metodologies diferents?. Més aviat creiem que es tracta del segon. En efecte, Dolors Comas utilitzà una complementarietat de la informació oral amb la informació dels registres de la propietat, registrant amb precisió totes les transmissions de la propietat.

Les comprovacions estadístiques de la forma de transmissió de l'herència són necessàries per comprendre millor com es produeix la transferència dels béns. Tanmateix, haurien de complir tres condicions. En primer lloc, no n'hi ha prou en saber l'opinió dels membres de la casa sobre si s'ha transmès a un o altre membre: cal una comprovació documental, car la resposta a un qüestionari i com s'ha portat a la pràctica no sempre coincideixen. En segon lloc, caldria distingir la part transmesa a l'hereu d'aquelles altres transmeses a d'altres fills o d'altres parents. Això permetria conèixer quines herències es transmeteren indivises i quines no (sota una transmissió aparentment indivisa, poden amagar-se pràctiques que dispersen més o menys la propietat). La continuïtat d'un grup domèstic a través d'un successor no vol dir que la transmissió sigui indivisa: cal distingir entre herència i successió. Finalment, caldria conèixer amb precisió les diferents estratègies segons la classe social.

En definitiva, el coneixement de les pràctiques i estratègies hereditàries hauria de concentrar, al nostre entendre, la majoria dels esforços de treball. Algunes d'aquestes estratègies han estat assenyalades per Ferrer (1987:602) per al Bages dels segles XVIII i XIX i per Soronellas (1988), a partir d'un estudi de cas. Per la seva banda, Narotzky (1988) ha estudiat el procés de successió no únicament en termes de continuïtat domèstica, sinó també com a estratègies residencials tendents a la cura i atenció dels vells. En la majoria dels casos analitzats, Narotzky observa com una de les estratègies principals per accedir als mitjans de producció consistiria en un doble moviment d'anada i tornada que allunya als joves dels grups domèstics per evitar conflictes i friccions perilloses, i

els acosta de nou al grup dels "vells" quan aquests estan més necessitats, el que anomena "la renda de l'afecte".

2.2.3. Origen i implicacions de la institució de l'hereu

Terrades s'ha interrogat sobre els orígens de la institució de l'hereu (1980), considerant que pot explicar-se com a una estratègia política de l'ordre social feudal que fa que els parents exerceixin entre ells mateixos el control polític de la diferenciació social i de l'accés a la propietat. La institució de l'hereu no seria una pervivència del parentiu pre-romà, sinó la forma de transmetre dominis de terra específicament adequada, en principi, a l'economia política feudal de la Catalunya Vella. Aquesta institució aniria estenent-se horitzontalment i verticalment a mesura que avançava el repoblament i feudalització de les terres al sud dels Pirineus, com a peça de capital importància en l'economia política de l'ordre emergent. Així, es construïa un ordre polític i social profundament jerarquitzat i estable, car s'assegurava l'alliberament regular d'excedents humans i econòmics imprescindibles per fer avançar la colonització de noves terres.

La institució de l'hereu i la família pairal va ser interpretada per Vicens Vives (1958 i 1969) com a un dels elements fonamentals de les relacions socials del camp català [21], pràcticament fins a la crisi de finals del XIX. Per a Vicens, el pairalisme

[...] fou un sistema decadent de relacions agràries mitjançant el qual el propietari intentà de substituir les seves obligacions envers el pagès, convertit ja en masover o parcer, per la pràctica d'una certa bondat personal i una condescendència social. (Vicens Vives, 1984:39).

Aquestes relacions es fonamentarien, segons les tesis de Vicens, en el respecte i la identificació amb la casa pairal; en la importància de l'hereu que, en no poder emigrar es converteix en un engranatge per al manteniment de la propietat privada; i en el paper dels cabalers per a la industrialització i progrés comercial de Ca-

talunya. En paraules del mateix Vicens, "el comerç i la indústria de Catalunya s'han creat amb l'esforç dels fadrísters i dels hereus, que vetllaven per ells des de la masia llunyana" (1984:40).

Seguint aquestes tesis, Barrera (1987), recapitula alguns dels elements del procés històric de l'hereu. Per a ell, el sorgiment d'una classe de propietaris rurals, després de la Sentència Arbitral de Guadalupe va permetre la constitucionalització de l'hereu, el que tindria una decisiva importància en la creació d'una societat històricament ben ordenada, estable i dinàmica, influenciant positivament el procés d'industrialització.

Les implicacions sociològiques del model troncal han estat estudiades per Assier-Andrieu (1981 i 1984). Si bé el seu treball de camp ha estat fet a la Catalunya Nord, les seves conclusions poden aplicar-se a d'altres zones de Catalunya. Bàsicament, les conseqüències pràctiques del model serien tres. Primer, el fet que la forma d'herència i la formació d'una parella reproductora del llinatge creen una separació entre un grup corresident i un altre exclòs de la casa. Segon, que les regles de les aliances matrimonials, regulades pels intercanvis de dots, no tenen la funció de renovar biològicament el grup domèstic, sinó de reproduir la jerarquia social de les cases. Finalment, que el principi d'unitat patrimonial s'inscriu dins d'una representació que pretén legitimar l'ordre social. El model domèstic seria, en definitiva, un mecanisme ideològic destinat a sotmetre els comportaments individuals a un ordre que s'imposa a tots. Una explicació d'aquest tipus permetria entendre, en definitiva, com funciona el model domèstic mantenint fisures entre individus de la mateixa fratria o entre cases del mateix poble.

Voldriem concloure aquest apartat dedicat a la transmissió dels béns amb el suggeriment de dues línies de treball. En primer lloc, es fa necessària una revisió dels aspectes jurídics de la institució familiar. La posició jurídica de la dona catalana, per exemple, glossada com a privilegiada pels juristes i la historiogra-

fia catalana, mereixeria revisar-se, en especial les institucions del dot i el règim de separació de béns. També caldria interrogar-se sobre l'extensió de les pràctiques jurídiques i descobrir, a través de la documentació, la diversitat local i comarcal. En segon lloc, s'imposa la necessitat d'analitzar les pràctiques hereditàries en termes d'estratègies reproductives, variables històricament.

Quadre 1
Algunes dades sobre les formes de residència

Lloc	Any	Tipus [22]						Nombre	
		1	2	3	4	5	4+5	G.R.	Autor
<u>SEGLE XVI</u>									
Girona	1507	0,8	5,3	79,2	12,6	2,1	14,7	380	Castells, 1984: 72
<u>SEGLE XVIII</u>									
Navarries (Bages)	1718	3,2	0,0	53,0	18,3	7,5	25,8	93	Ferrer, 1977:572
Girona	1720	4,6	-	51,7	5,2	21,4	26,6		Simon, 1987:93
Girona	1755	8,4	-	62,7	7,6	10,4	18,0		Simon, 1987:93
Barberà de la Conca	1776	4,3	1,7	43,1	25,9	24,1	50,0	116	Iszaevich, 1984: 246
Gratallops (Priorat)	1792	5,1	0,0	66,2	15,7	13,2	28,9	196	Roigé, 1988c
Girona	1800	14,5	-	51,1	6,0	8,0	14,0		Simon, 1987:93
<u>SEGLE XIX</u>									
Navarries (Bages)	1857	2,4	1,0	58,3	19,7	18,3	38,0	295	Ferrer, 1977:572
Vila-rodona (Alt Camp)	1889	2,8	1,3	64,2	5,4	24,6	30,0	467	Comas, 1988b:147
<u>SEGLE XX</u>									
Vila-rodona (Alt Camp)	1901	5,3	0,9	72,7	2,5	17,7	20,2	469	Comas, 1988b:147
El Poal (Urgell)	1924	3,9	0,8	66,9	21,3	7,1	28,4	127	Estrada, 1986:37
El Poal (Urgell)	1930	3,6	1,5	63,8	21,0	10,1	31,1	138	Estrada, 1986:37
El Poal (Urgell)	1936	3,0	2,3	67,7	14,2	12,8	27,0	133	Estrada, 1986:37
El Poal (Urgell)	1940	3,4	0,7	66,0	18,4	11,5	29,9	147	Estrada, 1986:37
Gratallops (Priorat)	1975	19,3	1,1	59,1	11,9	9,7	21,6	93	Roigé, 1988
Villalba dels A. (Terra A)	1981			66,0			33,5	208	Jociles, 1984:82 [±]
La Galera (Montsià)	1981			80,1			19,1	244	Jociles, 1984:82 [±]
Bellmunt (Priorat)	1981			74,7			20,7	87	Jociles, 1984:82 [±]

[*] El treball de Jociles classifica els G.R. d'una altra forma, que hem intentat correspondre amb aquesta.

2.3. Formes de residència i composició del G.R.

El retard del nostre país quant a la investigació d'història social i antropologia històrica queda de manifest comparant el nombre limitat d'estudis sobre la composició domèstica amb la gran

quantitat dels realitzats a França i a Gran Bretanya, sobre tot. Quan s'han començat a realitzar a Catalunya, a d'altres països ja s'havien qüestionat profundament aquestes investigacions. Les poques dades disponibles mostren, tanmateix, diverses tendències que només els estudis posteriors podran confirmar. En primer lloc, les dades suggereixen -com a tot arreu- un predomini de grups domèstics del tipus conjugal, però les proporcions dels G.R. extensos i múltiples (sobre el 40 %) són força més elevades que al Nord d'Europa, i una mica superiors a les de França i l'Europa mediterrània. En segon lloc, encara que faltarien encara molts més estudis per poder demostrar-ho, no s'observen diferències significatives entre les dades que fan referència a la Catalunya Vella i a la Nova. Amb tot, creiem que les recerques haurien d'avançar més en termes d'estratègies residencials (conjunturals i de classe) que d'estructures familiars. Al respecte, Comas (1988b) suggereix que a Vila-rodonal la família troncal està associada amb els camperols propietaris i benestants. Les seves dades mostren clarament aquest predomini: mentre que entre els propietaris el 40 % registraven grups residencials troncal (el 1889), entre els camperols amb menys terres només el 12%, diferències que apareixen manifestades amb més claredat mitjançant l'estudi de diversos cursos domèstics. En el mateix sentit, Estrada (1985:40) dedueix que al Poal hi hagut una tendència a l'extensió de les cases, però que aquesta extensió es veu limitada econòmicament i socialment en les cases mitjanes i pobres. Entre el 1924-1940, totes les cases "fortes" van adoptar una forma complexa en algun cens, mentre que de les mitjanes i pobres només ho feren el 63 % i el 44 %. Definir les formes residencials més com a estratègies o adaptacions conjunturals que com a estructures implica, també, la necessitat de considerar la multitud de possibilitats residencials en funció del desenvolupament del cicle familiar i de l'evolució històrica. Al respecte, Flaquer (1986), ha estudiat les decisions residencials posteriors a 500 matrimonis entre el 1940 i el 1975, a Besalú. A la primera dècada, la majoria dels matrimonis s'instalaren en G.R. complexos, més en assentaments dispersos que en els concentrats (78 i 55 %, respect.), però així i tot la proporció

de matrimonis neolocals era important (44%). Entre el 1961-1975, la situació ha canviat a la zona urbana, on més de la meitat dels matrimonis s'instalaren en G.R. conjugals (55%), mentre que per contra, en els agrupaments dispersos la importància dels G.R. troncal no només no va disminuir, sinó que va reforçar-se (86%). Emparant-se en aquestes dades, l'autor descriu les transformacions de la família, com a conseqüència del desenvolupament industrial, tot insistint en la permanència de la família troncal, la qual encara que disminueixi, sembla haver-se adaptat a les noves condicions socials, malgrat que cap disposició legal l'hagi potenciada.

Dues qüestions més, de caire demogràfic, han interessat als historiadors sobre les pautes de residència. La presència de domèstics en els grups residencials, una de les característiques bàsiques de l'European pattern, només ha estat abordat col·lateralment per algunes investigacions referides als segles XVII, XVIII i XIX. Totes elles coincideixen en una presència de mossos i criades similar i a voltes superior a les indicades per Hajnal (1983: 96-97) com a característiques del model europeu, entre el 6 i el 10 % de la població. Els diferents estudis (veure García Cárcel, 1983:50) insisteixen en una major presència dels domèstics a les zones rurals, on l'etapa de mosso era necessària per als cabalers per estalviar una petita quantitat necessària per casar-se (Ferrer, 1987:575).

Finalment, les discussions sobre la mitjana de persones per grup residencial s'han centrat, sobre tot, en el problema de la conversió dels focs en nombre d'habitants. Els càlculs són ben diversos, encara que per a l'època moderna s'accepta habitualment el factor multiplicador 4. Tanmateix, les dades són molt variables segons els diferents autors que han procedit a la realització d'estudis locals i qualsevol intent de síntesi no és més que una pura abstracció, tenint en compte les grans diferències observades a nivells comarcals i segons les diferents classes socials. Les dades, amb tot, suggereixen un increment del poblament dels G.R. entre el XVIII i el XIX. Tanmateix, entre la mitjana per al conjunt de Catalunya de

5,78 de principis del XIX (Rebagliato, 1978: 4), i el 3,63 de l'actualitat hi ha hagut nombroses oscil·lacions conjunturals que mostrarien la flexibilitat i capacitat d'adaptació del grup residencial. Així, a la Girona del XVIII, la mitjana de persones per grup residencial (Simon, 1987:90) va oscil·lar entre 4,76 (1720), 3,49 (1755) i 3,71 (1800).

2. 4. Matrimoni i aliança

2.4.1. Aspectes demogràfics del matrimoni

Un dels indicadors utilitzats amb més freqüència per a la definició de sistemes familiars és l'edat al matrimoni. Les dades disponibles per a Catalunya són malauradament fragmentàries i contradictòries (procedents de fonts diverses), pel que la comparació i anàlisi de l'evolució de l'edat matrimonial resulta ben difícil.

Entre els historiadors de l'Antic Règim, la impressió més general és que, en aquella època, les unions matrimonials es feien a una edat relativament precoç (per ex., García Carcel, 1981; Nadal, 1984:104; Livi-Bacci, 1968). Segons aquests autors, l'hereu tendiria a concertar un matrimoni ben aviat per evitar l'extinció de la seva branca, mentre que els cabalers tindrien majors problemes per casar-se i sempre es casarien més tard. Les dades del cens de Florida-blanca del 1787, confirmarien aquesta impressió, situant a Catalunya com a la zona d'Espanya amb una major precocitat matrimonial: el 25% dels homes i el 32 % de les dones de 15 a 24 ja s'havien casat, en contra del 19 i el 27 % del total d'Espanya (García Carcel, 1981: 51). Aquesta opinió és contrastada per d'altres treballs, que suggereixen que la por a l'emancipació i la necessitat d'esperar a que els altres germans haguessin abandonat el grup residencial, faria retardar considerablement el matrimoni dels hereus. Així, a Abrera (García, P. et al, 1984: 107) l'edat de mitjana era de 27,8=22,2 a la primera meitat del XVII i de 28,7=22,9 per a la segona meitat.

Mitjançant l'estudi del mateix Cens, Moreno, Serratosa i Fuentes (1984:24) calculen que l'edat mitjana [23] al primer matrimoni seria a Catalunya de 24,8 i 23,5 (homes i dones, respectivament), mentre que per al conjunt d'Espanya seria de 25,5 i 23,8. L'estudi de les diverses comarques a Catalunya mostra, però, grans diferències, sent més elevada a les comarques pirinenques i de la Catalunya Vella, i més baixa a les comarques meridionals i les de Catalunya Nova. A més, els autors destaquen (1981:31-32) que en les petites poblacions i en els habitats dispersos l'edat al matrimoni era molt més elevada que a les ciutats i poblaments agrupats).

Pel que fa als segles XIX i XX, malgrat que les dades poden obtenir-se de forma molt més fàcil, les monografies locals no són gaire freqüents. La tendència general mostra un important ascens de l'edat mitjana a principis del XIX i un descens a finals d'aquest segle. A principis del XX i a la postguerra, l'edat mitjana va incrementar-se també considerablement. Algunes dades confirmen aquestes tendències: entre el 1803-1807, a les comarques del Bages, Osona i Anoia, la mitjana seria de 31=26 anys (Ferrer et al., 1987); a Llívia, va situar-se en 27=26 per al període 1871-1959 (Pallarés, 1986). A Barberà de la Conca, Iszaevich (1979) calcula un marge d'edats que no baixa dels 25=21 anys per al període 1867-1970, però amb fortes variacions (les mitjanes més baixes van donar-se abans de la fil·loxera, 25=20, i les més altes a la postguerra, 32=26). En tot cas, per a aquest autor, el més significatiu ha estat la diferència entre l'edat del marit i de la muller, que s'incrementa en els períodes de crisi econòmica i disminueix en els d'expansió.

L'evolució d'aquestes dades semblen seguir a grans trets l'evolució de la mitjana espanyola. En tot cas, les àmplies oscil·lacions observades no suggereixen tant una aparent estabilitat com una gran mobilitat i variabilitat en funció de les oscil·lacions econòmiques. Per això, caldria cercar la interrelació entre l'edat mitjana i d'altres factors, com les formes de residència, la posició dels nuvis respecte a l'herència i la classe social.

2.4.2. Viudetat i celibat permanent

Si bé la nupcialitat era elevada, l'existència d'una forta mortalitat fins a finals del XIX, feia que la unió matrimonial fos fràgil, el que incidia tant en la pròpia concepció del matrimoni com en l'abundància de les segones i tercers núpcies. Totes les dades conegudes mostren una significativa presència de consorts vidus en els matrimonis. A Palamós, el percentatge d'esposos vidus va arribar a ser del 31 % al segle XVII (Nadal, 1976:97), amb una progressiva reducció al XVIII, paral·lela a la disminució de la mortalitat. Les dades que presenta García Cárcel (1983:49) procedents de diversos autors suggereixen també proporcions elevades de matrimonis amb vidus: un 42 % a Calonge, al llarg del XVII; un 31 % a Banyoles, durant la primera meitat del XVIII, proporció que es redueix al 23 % a la segona meitat. La majoria dels vidus, doncs, es tornarien a casar, i de forma molt ràpida: la majoria d'ells ho havien fet abans de sis mesos a l'Abrera del XVII (en canvi, les vídues acostumaven a esperar més de tres anys), segons les dades de García et al. (1984:108).

Un elevat percentatge de celibat permanent és una altra de les característiques de l'època moderna i contemporània. En les dades de Livi Bacci (1968:219), la proporció d'homes solters d'entre 40 i 50 anys a Catalunya (1787-1797) seria del 15 % (per al conjunt d'Espanya, del 12 %). Aquest autor, a més, considera que existeix una correlació positiva entre les proporcions de jornalers i de celibat, o sigui, entre l'accés a la propietat i el celibat. Contreras (1988), en un recent article de síntesi indica també elevades proporcions de celibat al XX, però el que resulta més significatiu per a aquest autor no és el major o menor grau de celibat, sinó la seva significació social. Per a ell, el celibat no és tan el resultat d'un determinat tipus d'estructura familiar ni d'un sistema d'herència, sinó un de les estratègies orientades a la reproducció de les explotacions camperoles dins d'un determinat ordre econòmic i jerarquia social: la solteria seria "el preu" a pagar en determinats moments per evitar una fragmentació del patrimoni domèstic.

A part de les dades demogràfiques, els fenòmens de la viudetat i el celibat ens són poc coneguts. Les seves implicacions respecte a la ideologia de la família i a les estratègies matrimonials mereixerien un major aprofundiment en els estudis de la família catalana, com a part integrant dels mecanismes d'aliança.

2.4.3. Estratègies matrimonials i aliança

Diferents formes d'estratègies matrimonials han estat assenyalades, entre d'altres per Breton (1981), Ferrer (1986), Barrera (1986), Piniella (1984), González Bueno i Medio Cachafeiro (1986), i Solans (1987), mitjançant la presentació d'algunes estratègies properes, com el doble matrimoni, levirat i sororat a partir d'exemples il·lustratius. Així, per exemple, Ferrer (1987: 605-616) observa cinc tipus d'estratègies matrimonials: la solteria, els dobles casaments, els casaments entre parents, els casaments hereu-pubilles i la pràctica de l'homogàmia. Aquests tipus d'estratègies són semblants a les definides per Breton al Montseny (1981).

Per avançar en les estratègies d'aliança es fa necessari definir-les segons la posició socioeconòmica de les cases. D'un total de 50 matrimonis estudiats al Pla d'Urgell per Estrada (1986), en 27 casos es casen persones del mateix estatus. A les Borges Blanques del XVIII, Solans (1987) constata les diferències en les estratègies matrimonials dels artesans i els camperols. Entre aquests, l'hereu tendia a casar-se amb persones de la pròpia població, però la pubilla amb algú de fora, perquè aquest acceptés millor l'autoritat del seu sogre. Els fills dels grans propietaris es casaven habitualment amb persones de posició inferior per eixamplar així el seu control social, mentre que els mitjans tendien a una major homogàmia.

En aquest sentit, caldria aprofundir també en l'estudi de l'àrea del mercat matrimonial. Estrada (1986: 135-143), per exemple, calcula que (entre el 1890-1950) prop del 40 % dels matrimonis del

Poal van ser exògams, proporció que seria molt més elevada si tinguessin en compte els matrimonis de gent del poble fets a fora d'aquest. Es fa necessari, doncs, estudiar les relacions matrimonials entre diverses poblacions, per poder trencar la imatge de comunitats tancades i abordar el camp matrimonial des de zones més àmplies.

Per avançar en l'estudi de les estratègies matrimonials i de l'aliança, seran necessaris tres tipus de recerques. Primer, estudis amb sofisticades tècniques que ens permetin reconèixer els reencadenaments matrimonials i els matrimonis consanguinis. Sobre aquests, caldria també estudiar més les dispenses matrimonials. Segon, anàlisis del context de l'aliança, mitjançant estudis genealògics que combinin les fonts demogràfiques i jurídiques. Els estudis de cas ens han de permetre interrelacionar l'aliança amb d'altres factors socials, més en termes de joc social particular que no d'estructures (Bourdieu, 1985:94). Finalment, caldrà intentar veure la vivència de l'aliança mitjançant enquestes orals. Totes aquestes informacions haurien de correlacionar-se amb els mecanismes de reproducció social (transmissió de l'herència) i amb les estratègies de reproducció de la força de treball i de supervivència.

2.5. Aspectes culturals

Respecte a les formes de nominació, dos articles sobre la mateixa població (Barberà de la Conca), d'Iszaevich (1982) i de Juliano (1984) han mantingut una interessant polèmica sobre la significació i lògica dels renoms. Per a Iszaevich (1982), el seu ús no procedeix de la falta de funcionalitat dels cognoms, negant les tesis de Fox (1963:163) de que els renoms apareixen com a conseqüència del fracàs dels cognoms per indicar grups de pertinença sense confusions. En contraposició, Juliano (1984:73) creu que els renoms funcionen com a un mecanisme de substitució per identificar els individus, com si fossin cognoms, però diferenciant-se d'aquests: mentre que els cognoms es transmeten sempre per línia masculina, els renoms

poden recórrer a la transmissió per línia femenina quan ho creuen convenient. Sobre les relacions entre els renoms i l'estructura social, Iszaevich i Juliano tampoc no coincideixen. Mentre que per al primer els renoms contribueixen a establir diferències jeràrquiques entre els individus, "*identificant cada un d'ells, no com a tals individus sinó com a part d'una unitat domèstica que es perpetua a través del temps*" (Iszaevich, 1981:12), per a Juliano (1984:-77), els renoms són "*o semànticament neutres o aplicats en forma de disminució de la distància social*".

L'atenció al tema del familisme pairal i les relacions generades en el seu interior ha atret l'atenció de diversos autors. Els aspectes de socialització van tractar-se per Terrades en els seus primers treball (1973:18-58), sobre tot a partir de materials procedents de folkloristes. Els estereotips sobre els rols sexuals, interioritzats pels nens, han estat estudiats també per Juliano (1981:-318-323). Per la seva banda, Josefina Roma (1982:27-33), ha elaborat un treball de síntesi sobre el rituals familiars, amb una descripció dels diferents processos del cicle de vida (alletament, criança, jocs, matrimoni, etc), els rituals de pas i la integració social i familiar de l'individu. El mateix text descriu les relacions entre solters, les formes de cercar parella i concretar les aliances, i les diferents formes de realització dels matrimonis.

El sistema d'autoritat familiar ha estat estudiat per Prat (1976, 1979, 1980), amb l'anàlisi dels diferents mites i llegendes (en especial, la Sagrada Família, Sant Jordi i el Comte Arnau) que sostenen el familisme pairal, tot reforçant els aspectes de subordinació a l'autoritat paterna. Per la seva banda, Juliano (1981 i 1985) ha analitzat l'àmbit domèstic femení en termes d'una subcultura negada, estudiant la situació legal de la dona en les institucions familiars, els estereotips sobre els rols relacionats amb el sexe i la seva dramatització ritual. La posició privilegiada de la mestressa seria més aviat un mecanisme de subordinació als homes de

la casa, car és la sogra qui se'n cuidarà de fer assumir a la jove el rol subordinat que s'espera d'ella.

Les relacions interfamiliars han estat analitzades per García CárceI (1986) respecte a l'època moderna. Per a aquest autor, el dret familiar va propiciar una subordinació de la família catalana a l'economia, amb un dirigisme patern absolut. La mítica cohesió de la família catalana s'esvainria davant d'una posició subordinada de la dona, reprimida en el context de l'àmbit domèstic i víctima propiciatòria d'una institució matrimonial en la qual el rígid contractualisme tancava el pas a les alternatives extraconjugals i propiciava sortides violentes (García CárceI, 1983). L'estudi dels processos de separació familiar a la Barcelona del XVI-XVII (Gil Ambroina, 1984), ens mostra la freqüència dels mals tractes, amb amenaces de mort i assassinats, adulteris i abandonaments familiars, desfent la imatge harmònica i idíl·lica de les relacions interfamiliars.

En aquest sentit, l'estudi dels conflictes domèstics, maluradament poc coneguts, contribueix també a trencar aquesta imatge idíl·lica. A partir del seu treball de camp al Gironès, Joan Prat (1973) assenyala dos tipus de conflictes en el context del familisme patriaral: els derivats de la residència (sobre tot a partir de la convivència entre sogra i jove i de les tietes solteres) i els derivats de la patrifocalitat (relacions entre pares i fills, manifestant-se sobre tot els càstigs i en la intromissió per l'elecció del cònjuge.

La qüestió dels fills il·legítims i els infants abandonats ha merescut forces treballs, sobre tot d'historiadors modernistes. Roldan (1983) i Miret (1984) han analitzat aquest fet a partir de la documentació dels hospitals d'acollida dels nens abandonats de Barcelona i Olesa de Bonesvalls, respectivament. Entre els infants acollits, la majoria dels quals tenien menys d'un mes de vida (64 % a Barcelona), es produïa un notori predomini de les nenes sobre els nens (60 i 40 %). El problema de la il·legitimitat semblava sol·lucionar-se, en aquell context, mitjançant l'expulsió del fill del

marc domèstic i de la pròpia comunitat. La il·legitimitat, amb tot, sembla haver estat força baixa a Catalunya. Segons García Cárcel (1983:54) les taxes de fills il·legítims van oscil·lar, a l'època moderna, entre l'1 i el 3,5 %. Entre el 1711-1777, els fills desconeguts a Barberà eren el 3,3 %, i el 3,6 % entre el 1802 i el 1811 (Juliano, 1981: 292-293). En tot cas, aquests índexs són força més reduïts als observats a Portugal [24] i al Sud d'Espanya.

2.6. Conclusió

Aquesta síntesi sobre les recerques històriques i antropològiques de la família catalana és, evidentment, incompleta i provisional. Incompleta, perquè hem volgut assenyalar, sobre tot, alguns dels aspectes que han despertat una major atenció per part dels investigadors, però molts han quedat fora per desconeixement o per selecció. Provisional perquè, com advertim al començament, l'estat de les investigacions és encara feble com per forçar grans conclusions. Caldria encara, doncs, fer moltes investigacions monogràfiques i locals (demogràfiques, jurídiques, socials) abans de poder plantejar una síntesi de les característiques de la família a Catalunya que no hauria d'establir-se tant en termes de models (generals o específics de diferents zones), sinó en funció dels processos de canvis econòmics i socials. Així, mitjançant el plantejament de nous interrogants i propostes de treball, serà possible avançar en el coneixement, no tant de la família catalana, sinó sobre tot del comportament, pautes de conducta i estratègies familiars a Catalunya.

en les obres de Guimerà, a través de personatges marginats que cerquen només la seva realització: per aconseguir-la, les institucions tradicionals (i entre elles la família i la successió patrimonial amb totes les seves traves) en són un obstacle.

[7] Víctor Català va ser una defensora de les narracions rurals, enfront de les crítiques dels autors noucentistes. Aquesta posició de defensa, que entroncaria amb les idees del catalanisme defensora dels valors de la terra com a propis del país, mostra un matis diferents en la consideració dels camperols com a ànimes primitives. Aquests són considerats, però, com a éssers nobles i purs (recordant en certa manera al bon salvatge roussonià), sotmesos a una situació d'injustícia que es descobreix a través de la penetració psicològica en els personatges. "Fins aleshores, cap autor no s'havia abocat, que jo sàpiga, a estudiar la humanitat elemental que viu en el camp i en la muntanya. Es feien novel·les de pagesos, a base de tipus convencionals que es distingien només per llur indumentària. Jo vaig ser sincera, fidel a fer viure unes ànimes primitives. Res més." Víctor Català, *introducció a Caires Vius* (1907).

[8] Amb to humorístic, per exemple, es narra l'arrencament matrimonial entre una mestressa, vídua i amb el marí de cos present, amb el mossò, perquè la masia segueixi endavant:

- Ja ho veus, Jaume, com quedo! Com ho faré, vídua i desamparada, sense un home que em faci costat! [...]
- Ben pensat, us haureu de tornar a casar, mestressa...
- Prou que ho se, Jaume... Però amb qui vols que em cavi, trista de mi?...
- Homes rai, mestressa! No vos en mancaran pas... Teniu un parament que Déu n'hi fa, un mas ben arriat i tres famílies que vos puguen... Bona serà qui vos pugui arregar, mestressa! -declarà en Jaume, francament.
- Tu ja ho dius, Jaume; però vés a endevinar quin serà bo pel regiment del mas... Hi ha pagesos i pagesos. No tots els que galleregen per places i firals fan créixer els seus cabals...
- Amb això teniu raó, mestressa...
- Lo que deia ell, Déu el perdó... -i la mestressa mirà a l'esgaiada cap al llit, des del qual l'amo difunt semblava presidir la conferència-. Val més ruc conegut que savi per conèixer... Veus? Jo m'estimaria més un minyó agraït i que sabés que fa pel meu ran, en que no tingues res, que no pas un home de possibles i si t'encerto t'endevino...
- Oh, i que sí, mestressa; trobo que feu un bon pensament. [...]
- Lo que més me va suanir: "Sobretot, tingues seny!, que les meves suades no vagin a mal borràs... Si les sabeu portar i no teniu mandra, hi ha un bon passament, perquè les terres donen... però si tries malament... Jo, d'ençà que estic mal, que passo llista ... (perquè ell tenia cap per a tot, pobret!) I saps qui trobo que faria més per a tu?... Un minyó com... En Jaume... És sol, ho té tot per la mà i porta llei a la casa..." [...]
- I... vós... què responieu... mestressa?... -s'atreví a quequejar [en Jaume]
- Jo?... Què més m'estimaria... tu que un altre..." Víctor Català, *Caires vius* (ed. 1982), pàg. 225-226.

[9] Entre l'hereu Noradell de Bosch de la Trinxera i el Joanet de Juan Arbó hi ha, però, diferències fonamentals. En primer lloc, no són les mateixes les relacions i estructures socials a l'Empordà que a la Ribera d'Ebre. En segon lloc, la crisi de finals del segle XIX ha modificat força les perspectives i relacions socials al camp català. Però en definitiva, l'actitud diferent d'ambdós autors els conduïen a anàlisis diferents sobre la família a Catalunya: no en va, els Noradell eren propietaris i els altres jornalers.

[10] Malgrat les declaracions de les Corts de Cadis, el procés codificador s'aturaria fins el 1821, en que el govern constitucional va nomenar una comissió encarregada de redactar-ne un projecte. El 1822 es promulgava el Codi Penal, abolit el 1823. Una altre avantprojecte va elaborar-se entre el 1825 i el 1830 i un altre el 1836. El 1843 va crear-se una "Comisión General de Códigos, dissolta el 1846 per ser substituïda per una altra, que elaboraria el projecte del 1851. D'altres comissions serien nomenades el 1869 i el 1875. Fracassat el projecte del 1851, no seria fins el 1880 que va tornar-se a plantejar, per part del règim de la Restauració, la necessitat d'elaborar aquest Codi, que d'altres països ja havien elaborat molts anys abans. Durant gairebé nou anys de treballs es plantejaren successius projectes que donarien lloc a apassionades discussions al Senat, abans de l'aprovació del Codi Civil espanyol del 1889, en les quals senadors com Duran i Bas, Maiuquer de Tirrell, Frederic Pons i Malu-

quer i Viladot, plantejaren les diferències de pensament entre els Còdis Civils i català. El Codi, finalment, va admetre l'existència de drets territorials, però actuant ell com a Dret supletori.

[11] Exposición que elevan a S.M. la Reina algunos hacendados y propietarios, acerca de los perjuicios que irrogarian a Cataluña las leyes de sucesión estampadas en el proyecto de Código Civil. Barcelona, 1852. Citat a Camos i Arboix, 1985: 95-96.

[12] La importància de l'historicisme en aquests estudis els portaria a la recerca d'una identitat fonamentada en la recollida de les manifestacions col·lectives populars. Per fer-ho possible, Carreras i Artau (1920) propugnava la creació d'equips preparats en els mètodes psico-etnogràfics per tal de sistematitzar les tradicions populars i establir així les seves lleis generals i el fons permanent de la seva existència. La proposta de Carreras i Artau es materialitzà en l'Arxiu d'Etnografia i Folklore, annex a la seva càtedra universitària.

[13] Són múltiples les obres de juristes dedicades al Dret Civil Català, a les institucions jurídiques i al seu origen. A part dels ja citats, veure entre d'altres els treballs d'Abadal (1913), Borrell i Soler (1923, 1927, 1929), Comes i Sorribes (1932), Foguet i Marsal (1935), Fontanella (1916) Maluquer i Viladot (1933), Mauri Serra (1946), Moragas de Tavern (1888), Morell (1935). Per a una bibliografia exhaustiva veure l'apèndix bibliogràfic completari inserit en l'edició del 1985 de l'obra de Brocà (reed. 1985: 891-955).

[14] D'altres obres de Santamaria van ser La rabassa morta y el desahucio aplicado a la misma (1878), Las Capitulaciones Matrimoniales (1880), i El contrato de aperceria sobre plantaciones de viñas (1894)

[15] "La perpetuïtat és la tendència primordial, l'aspiració suprema de la família catalana. No es com la castellana, que per ministeri de la llei es constitueix i també per ministeri de la llei es dissol ja abans de que l'hagi dissolt la mort del cap, llançant a la vídua de la casa d'on el dia abans era sobirana, desfent l'herència i venent en pública subhasta la llar sagrada que havia allotjat a la família. A les nostres comarques no succeeix així: gràcies a l'heretament universal de l'hereu o de la pubilla (...) la família catalana viu en el present de l'ahir i aspira al futur: com que la llei no la constitueix, la llei no la dissol; malgrat la mort, subsisteix denpeus durant segles, resisteix els atzars de la fortuna i de la mort" (Santamaria, 1901: 175-176)

[16] Els treballs de síntesi i estats de la qüestió són pocs, fins aquest moment, i es refereixen a aspectes parcials o d'un determinat període històric. Tot i així, els treballs que indiquem a continuació ens han estat especialment útils a l'hora de realitzar aquest estat de la qüestió. Joan Prat, en un treball inèdit (s/d.) ha intentat fer-ne una síntesi des d'una perspectiva interdisciplinària, sobre tot com a base per revisar els fonaments ideològics del pairalisme des d'una perspectiva crítica. Per la seva banda, García Carcel va publicar un treball de síntesi sobre la família catalana de l'antic règim (1983) una síntesi dels treballs dels modernistes sobre els aspectes demogràfics (natalitat, població, nupcialitat, mortalitat infantil, etc.), jurídics i de relacions domèstiques i interfamiliars. Més recentment, A. Simón Tarrés (1987), tracta alguns aspectes del règim jurídic familiar, de les dimensions, estructures i pautes demogràfiques, acompanyant amb una síntesi de la composició i estructura de la família catalana a partir de la pròpia recerca sobre Girona. Com a treball de síntesi pot considerar-se també l'obra de Breton i Barruti (1973).

A part dels treballs anteriors, referits específicament a Catalunya, ens han estat d'utilitat també alguns estats de la qüestió referits a àrees geogràfiques o culturals més grans, que inclouen alguns dels treballs realitzats a Catalunya. Destaquem, en aquest sentit, els treballs de Kertzer i Bretell (1987), sobre la Península Ibèrica i Itàlia; de Rowland (1987), sobre el Mediterrani Occidental; de Davis (1983), sobre la Mediterrània; i, sobre l'Espanya Moderna, els treballs de García Carcel (197.), i de Pérez Moreda (1988). Des de l'antropologia, hi ha també alguns treballs sintètics sobre la família a Espanya, entre els quals cal citar els de Bestard (1981), Prat (1983) i Lison (1976)].

[17] L'article de Joan Bestard (1980) es refereix a les grans qüestions que incideixen en l'estudi del parentiu des d'una perspectiva històrica i antropològica. Conjuntament amb Jesús Contreras (Bestard i Contreras, 1985; i

Contreras i Bestard, 1935), aquest autor ha tractat els problemes d'estudi de la família en un context local i l'anàlisi de les estratègies matrimonials i del cicle domèstic. Per la seva banda, Dolors Comas (1984) suggereix les possibilitats d'anàlisi de les estratègies residencials en un context urbà. Flaquer (1984) ha avaluat les diferents metodologies emprades per a l'estudi de la família troncal. Terrades, finalment (1984 i 1985), s'ha referit a la importància dels arxius de les masies i a les perspectives de la història local des d'una perspectiva interdisciplinària.

[18] Per a Vicens Vives, la casa ha estat un dels elements bàsics de la societat històrica catalana: "Casa, família, mas i terra, vet aci el poderós enreixat de la subestructura social catalana abans i després del segle XIV, èdhuc fins als nostres mateixos dies [...]. Cada català té la seva casa pairal -encara que no sigui més que en la il·lusió que el porta, imaginativament, a l'avi o al rebesavi que en sortiren un dia per la llei inexorable de l'augment demogràfic-. Cada català té la seva família -i no una família qualsevol sorgida dels fulls, del registre civil o dels vincles de parentiu accidentals, sinó nada de la mateixa terra en què el primer avantpassat anà posant l'una sobre l'altra les pedres del mas que havien de dominar-la [...]" (Vicens Vives, 1984:30).

[19] La residència esdevindria llavors indistinta, pel que "sovint els pres veïls, almenys als nostres dies, resideixen, alternativament o cíclica, amb els seus fills/filles casats" (Prat, s/p.).

[20] Entre d'altres, han suggerit l'existència de diferències entre la Catalunya Vella i Nova, respecte a la forma de transmissió dels béns, Veure Vilar (1964), Barrera (1985: 28), Roigé (1988) i Juliano (1984).

[21] El mas seria, segons Vicens Vives, la representació de la colonització de terres que només ha pogut aconseguir-se gràcies al treball, al que té unes connotacions ètniques "perquè gràcies a l'esperit de la colonització de la terra, a l'ardiment en la feina, el català ha pogut vèncer els elements dissociadors provinents de la seva formació ètnica. Així, el mestissatge és redimit per la conquesta de l'eina, del camp; pel treball individual i col·lectiu" (Vicens Vives, 1984:30).2

[22] La classificació de Laslett, que utilitzen al llarg d'aquest treball per a classificar les diferents formes de residència, comprèn cinc tipus diferents de formes residencials: 1, solitaris; 2, sense nucli conjugal; 3, amb nucli conjugal simple; 4, extenses; 5, nuclis conjugals múltiples.

[23] Les dades d'aquests autors s'han elaborat a partir del Cens de Floridablanca, segons el procediment de càlcul d'Hajnal (1953: 111-136), que parteix de la proporció de solters segons el grup d'edat.

[24] Veure, en aquest sentit, O'Neill (1984), sobre el paper dels fills il·legítims en una comunitat portuguesa.

APÈNDIX II.-

ESQUEMES DELS DOCUMENTS

S. XIX (aprox. fins el 1870)

Finals XIX/pr. XX (aprox. 1870-1936)

Idioma Català

Castellà

Redactat 1ª persona (Jo)

3ª persona (El sacerdot actua com a narrador)

Invocació inicial "In nomine Christi" o "En nom de Nostre Sr. Jesuchrist"

"En nombre de Dios, Amén

Identificació Jo (nom i cognoms, estat, nom i cog. del cònjuge, nom i cog. dels pares)

[Població, Arquebisbat, data] "constituido yo el infrascrito cura parroco de esta villa, previo requerimiento, en el domicilio de (nom i cog., cònjuge, estat por no haber notario en ésta" Declara ser hijo de ..., ser natural y vecino

Situació Temor de la mort

"distinguda en lo lilt de malaltia corporal de la qual temo morir"

Es considera capacitada per testar

"estant empero en non bon entendiment y ferma paraula" (o similar)

1) La paraula "mort" és obviada quan és el sacerdot el que es trasllada a la casa. S'indica que es pateix una greu malaltia

"a quien hallé enfermo a causa de una enfermedad que padece"

2) En molt pocs casos el testament es fa a la Rectoria, sense malaltia;

"por temor a una muerte inesperada a causa de su edad avanzada"

és el sacerdot el que reconeix la capacitat per testar

Objecte

"volent disponer de nos bens, fills y fajas, fas y ordeno lo present meu últim testament, ultima y darrera voluntad mia"

Disposició dels bens
"queriendo disponer de sus bienes en última voluntad"

Arrepentiment i confiança en Déu

Amb freqüència (però no sempre) s'encomana l'ànima a Déu

"Encomano la mia anima a Déu y per la bondat infinita la vulga incorporar a la seua Santa Gloria"

Arrepentiment i perdó als altres habitual

"que Deu perdoni tots los agravis aixis com perdono yo totes les injurias "

No consta

Elecció de marçadors

En primer lloc, Sempre.

2 persones

En primer lloc. Sempre. S'elegeix 1 o 2 persones.

1870-1900 (aprox.); Tendència a nomenar persones estranyes.

1900-1936 (aprox.); Tendència a nomenar el mateix/a hereu/ua.

Deutes

Manament de pagar els deutes, a pràcticament tots els testaments

"Null que tots nos deutes sean pagats y las injurias restituidas de nos bens, segons que de aquells y aquelles constará ab actes o albarans o otras lilegitimas libels o instruments" (o similar)

Quan hi ha un deute important, sovint s'expressa el reconeixement del deute

Es mana procedir al pagament dels deutes, però no a tots els testaments.

"Quiere que sus deudas sean pagadas, siempre que sean justificadas"

Sepultura

Habitualment, al cementiri parroquial

Poques indicacions respecte al tipus de sepultura

Habitualment, al cementiri del poble. De vegades, s'indica el nínxol o lloc de l'enterrament.

Detallats amb precisió. Habitualment, enterro i novena en un dia. Especificació del nombre de sacerdots (de 3 a 10) i de la seva remuneració.
 "Quill me sia feta ab enterro novena y cap any tot ab un dia ab la asistencia de sinch sacerdots donantlos a cada un la chantitat acostumada y dinar y al parroco lo doble"

Misses i pregàries

per l'ànima

Especificades detalladament. Habitualment, tres tipus de misses:

1) Als altars de la parròquia

"que luego seguida me mort sian celebradas vuit missas als altars de la parroquial Iglesia en el tantum, charitat acostumada"

2) Trentenaris, a la pròpia parròquia o a algun monestir

3) Misses d'aniversari. No sempre es demanen

Es deixa un donatiu per pagar-les, o bé es posa com a condició als hereus el seu pagament per rebre l'herència.

Caritats i

donacions a

l'Església

Molt pocs casos, totes persones benestants. Dos tipus:

1) donacions complementaries, per als pobres o per a la parròquia (amb una finalitat determinada; construcció d'un altar, compra d'una imatge, etc.)

2) Nomenament com a hereva l'ànima, tot donant els béns a l'Església o

instituint causes pies

"deixo y atorgo hereu meu universal de tots mes bens a Deu Nostre Señor y a la mia ànima(...)"

Nomenament

d'hereu

Es fa sempre. Habitualment el fill (o parent linial), amb preferència pels homes i per l'ordre de primogenitura. S'alegeix, condicionalment, encara que sigui menor. Els béns transmesos a l'hereu no s'especificuen
 "Crido per hereu universal a ..."

Tots los altres bens meus mobles é immobles haguts y per haver, drets y accions mias universals que a mi pertanyen y per avant me pertanyen en qualsevol part del mon deixo y atorgo a instituint lo dit ... mi hereu universal"

Poc detallats. Habitualment, es deixa el tema a disposició dels marcessors; "dejando todo lo relativo a su entierro, funeral y bien de alma, al buen criterio y discrecion del heredero que después designará"

En alguns casos, esdemana enterrament i funerals eclesiàstics

"Declara que profesa la Religión Católica, Apostólica y Romana y que en su seno desea y quiere morir, que en consecuencia quiere y ordena que se le de cristiana sepultura y que se celebre una misa de funeral"

Excepte en molt pocs casos, no s'indica

Només en tres casos, que fan donacions a la parròquia per a obres en l'església

Es fa en un 60 % (1901-1936) dels testaments. Si bé es continuen preferint els fills i els primogenits, les excepcions són més freqüents (un 36 % dels hereus són dones). Sovint s'especificuen els béns transmesos a l'hereu

"De todos los demás bienes que le pertenecen con son ... y demás que

pertenecerle puedan nomra heredero a ..."

Hi un repartiment dels béns en un 16 (1871-1900) i un 36 % dels testaments (1901-1936)

Condicions de l'hereu

L'herència està condicionada a que aquest tingui edat de testar i tingui descendents. Per això, es preveuen un segon o tercer hereu, o bé l'ordre d'herència

"y si lo dit ... morís sens fill ó filla legitim y carnal matrimoni procreat, en tal cas crido per hereu de tots mos béns á ... altre fill meu, y així dels uns als altres guardant sempre l'ordre de primogenitura, y que los fills sean primer que las fillas"

[hereu] *"Si lo día de mon óbit viurá y á mí no viurá o hereu no será, perquè no voldrá o no podré, ó a mí hereu meu será, emperó morirá sens fills illegítims y naturals y de llegítim y carnal matrimoni procreats, en dits casos y quiscun de aquells substituesch á, y així dels altres guardant lo dret de promeginitura que los fills sigan primer que las fillas"*

Motius d'elecció dels hereus

No s'especifiquen. En l'hereu principal s'assenyala sempre la preferència pels homes i per l'ordre de primogenitura

Usdefruit

Consta habitualment a favor de cònjuge sobrevivent, si n'hi ha *"Deixo ama, señora y usufructuaria de tot lo meu y morta esta fas hereu ..."* L'usdefruit es fa condicionat a no tornar-se a casar i al manteniment dels membres de la casa

"Deixo i lego a ma estimada muller ... mantenint mon nom señora major poderosa y usdefructuaria tant quant naturalment viurá y que ningú li puga demanar demanar compte de res, mantenint ma familia y pagant mos deutes"

Conclusió

"Este es mon ultim y valido testament, última y darrera voluntat mia, la qual vull que valga y valer puga per dret de testament o codicilli o per espesia de ultima voluntat que de dret millor valer y tenir podré y que se fase tant en judicis com fora de ells y que sols este sia lo valedor, a qualsevol altre anterior. Fet lo ultim testamebt en dita parroquial de Torroja y en casa de la dita testadora, lo ... y lo rebó lo Rd. ... Rector de Torroja, y com a tal Notari públich de dita Vila"

Testimonis

Habitualment dos, sempre homes i sense relació de parentiu directa

No s'especifiquen més que en molt pocs testaments

En la fórmula de l'hereu de confiança, el cònjuge queda condicionat a la transmissió de l'herència o de part d'aquesta a l'hereu o hereus que ell mateix tria.

En alguns casos, es fan constar motius d'afecte o per les atencions rebudes tant per a l'hereu principal com pels altres

"de entre los cuales (fills) les faculta para nombrar heredero al que se porte mejor con ella"

"en atención a los buenos servicios que presta y puede prestar de ayuda y compañía durante la vejez"

Consta habitualment si hi ha un cònjuge sobrevivent, però en alguns casos el cònjuge és nomenat hereu o hereu de confiança

"De todo lo cual di a conocer al testador y testigos, a quienes fué leído advirtiéndoles del derecho que las asiste de Herlo por sí, se ratifican en lo mismo, por encontrarlo fiel expresión de su última voluntad, firmándolo conmigo el infrascrito cura parroco, doy fe en falta de Notario"

Habitualment dos, sempre homes i sense relació de parentiu directa

Esquema del contingut dels capitols matrimonials analitzats

Pob Any id.	A/P RES HER	COMPAREIXEN	MARIT				
			DONACIONS	USD	MAN	ALTR.R . S/H.	
G 185 (ct)	A. Pt. h	H=W (25=22) HF, HM WF, WFF	- 1/2 béns del patrimoni actual	Si	Si	-	3000 L.
G. 188 (ct)	P. Pt. h	H=W HP, WP	F: 1 vinya (5.000 pt) hortet (150 p.) casa (3100 p.) Valor total: 8250 p. M: donació 800 p.	Si	Si	Donar al F. 2666 pt. quan li demanarà per legitimes -Manteniment germanes solteres a casa	
G 1888 (ct)	A. Neo h	H=W WP	És fill únic i hereu Fill únic hereu casa, 4 vinyes. 1 hort				
G. 179 (ct)	A. Mt. ha	H=W WP	Donació vinya 150 l. roba d'ús				
G. 1833 (ct)	P. h	H=W HP, WP	Donació béns presents i futurs	Si	Si	Reserva 3 vinyes Reserva baixos de la casa, amb botes	
T. 188 (cs)	P. Pt. h	H=W WP	És hereu universal				
T. 1914 (cs)	A. h Pt.	H=W HP, WP	És hereu d'una tia: F=hereu universal 2 vinyes	Si	Si	Reserva vinya	
T 1872 (cs)	A. Neo h	H=W HM, WB	És hereu universal del pare (+) M: 134 ptes.				
T. 1849 (cs)	A. Pt. h	H=W WP	1/2 béns M: 30 l. (pagades després mort)	Si		Reserva 1/2 béns	
F. 1839 (ct)	A. Pt. h	H=W HP, HFM, WP	F: donació universal	Si	Si	Rev. HFM 500 l. Rev. P. 1400 l. Rev. habit. oncle	
F. 1885 (cs)	A. Pt. h	H=W HP, WM+WB	F: donació Universal béns presents i futurs (12 Ha. i casa)	Si	Si	Reserva. 1600 p. cadascú per enterrament i legitimes	
F. 1866 (cs)	A. Mt. ha	H=W HP, WM	300 escuts Robes				
F. 1846 (ct)	A. Pt. h	H=W HP, WM	Don. Universal	Si	Si	Rev. 3000 l. Rev. 2 vinyes	
G. 1877 (cs)	P. Neo h	H=W WP	És hereu				

MULLER				GARANTIA DOTAL I ESCRIEX			RÈGIM	PREVISIÓ HERÈNCIA			
DOT	RO	CONDICIO	S/H.	GARANTIA	ESCREIX	RESTITUCIÓ		ECON.	USD	CONF.	PREFERÈNCIA
1000 L. FF=500; F=250 M(dot)=250	R M	ma=400 L an=200 L	250 L	No		200 L.		A.C.M (1/4)	Sí	Sí	homes 1er matrim.
1000 l. (=2.666 ptes.)	R M			Hipoteca vinya		800 pt.	Serà per al fill comú o: - 1/2 propie. - usdef. tot	A.C.M (1/2)	Sí	Sí	
F=650 l. (inclou drets legítims) M= 100 l.+herenc	R M	ma:150 l. lilit Roba				250 l.	segons s'ha rebut	A.C.M 1/2	Sí	Sí	homes 1er matrim.
							50 l.	A.C.M 1/3			homes 1er matrim
450 l.	R L	ma:100 l an: 50 l.	75l.	Promesa		60.l.		1/4			homes
500 p.				Hipoteca				A.C.M 1/2	Sí	Sí	
750 p. B: 450 ptes.		ma: an=100 pt		Hipoteca: 250 pts.per cada parcel.				A.C.M 1/2		Sí	homes 1er matrim.
FB: 1333,5 ptes. MB: 1250 ptes.	No			Hipoteca		260 pt		A.C.M 1/2	Sí		Elecció lliure
350 l.	R	ma:60 l. an:40 l.	80 l.	Assegurances sobre bens		50 l.	Que sigui pel fills d'aques matrimoni	A.C.M 1/4	Sí	Sí	1er matrim.
Dot: 1050 l.	R.		Promesa			150 l.		A.C.M 1/4	Sí	Sí	Fills 1er matrim
Usdef. (=1600 p. Parcel.la 1 Ha 503 esc.	R	roba 1 any		Hipoteca vinya		1000 p.	pels fills, sinó usfr.o 1/2 béns	A.C.M 1/2	Sí	Sí	
Només 800 l. 800 l. (Her-F)	R		Només 500 es- cuts	Hipoteca primers que compri				A.C.M 1/3	Sí	Sí	Fills 1er matrim
250 lliures (=666,6 p.	R	ma: 800l. an: 100l.	Només 200 l.	Hipoteca vinya		200 l.		A.C.M 1/4	Sí	Sí	Homes Primogenit
				Promesa hip. quan sigui major d'edat				A.C.M	Sí	Sí	

OBSERVACIONS A L'ESQUEMA SOBRE ELS CAPÍTOLS MATRIMONIALS

1. Pob Poble: G Gratallops T Torroja F Falset (notari)
Id. Idioma de realització dels Capítols:
Ct Català Cs Castellà
2. A/P Capítols firmats anteriorment o posteriorment al casament:
A Anteriorment P Posteriorment
RES Previsió d'herència del nou matrimoni: Pt G.R. del marit
Mt G.R. de la muller Neo Neolocal
HER Posició respecte a l'herència: h hereu nh no hereu/va
ha hereva
3. COMPAREIXEN Persones que compareixen a la signatura dels capítols (inicials anglosaxones) i edats (si consten)

MARIT

4. DONACIONS Donacions rebudes pel marit. Persones que fan la donació (F,M,FF,etc.) = béns rebuts i fórmula de concessió
5. USD Previsió (sí/no) de l'usdefruit per al cònjuge supervivent dels donadors al nuvi
6. MAN Previsió (sí/no) de l'obligació de manteniment dels pares o donadors per part del marit
7. ALTR.RES. D'altres reserves de béns que conserven els pares o donadors del marit
8. S/H. Límit màxim del qual el receptor pot disposar cas de morir sense descendents.

MULLER

9. DOT Dot rebuda per la muller. Persones que otorguen els dots (F, MM, FF, etc.) = quantitat (en L, lliures, ptes. o E, escuts)
10. RO Recepció de robes i mobles com a dot o donació. R robes M mobles
11. CONDICIÓN Condicions de pagament del dot: ma= quantitat rebuda en el moment del matrimoni an= quantitat rebuda en els diferents plaços anuals
12. S/H. Límit màxim del qual la receptora del dot pot disposar cas de morir sense descendents.

GARANTIA DOTAL I ESCREIX

13. GARANTIA Garantia dotal prevista
14. ESCREIX Quantitat de l'escreix (en L, lliures; ptes.)
15. RESTITUCIÓN Previsions de restitució de l'escreix

RÈGIM ECONÒMIC

16. RÈGIM ECON Règim econòmic previst: A.C.M. Associació a compres i millores (tipus d'associació, 1/2,1/3,1/4)

PREVISIÓN HERÈNCIA

16. USD Previsió d'usdefruit per al cònjuge supervivent
17. CONF Pacte de confiança per a l'elecció de l'hereu pel cònjuge supervivent
18. PREFERÈNCIA Tipus de preferències per a l'elecció de l'hereu.

Esquema del contingut dels contractes de conreu analitzats

Nº	Poble data	Super	Dur .	Trans.	Causas trenc.	Condicions del contracte				Aportacions propietari			
						parts	F.part	Fruits	lenya	Sofre	sulf	Ver.	eps
1	GRAT 28-8-1876	8 j.	10 a	-	-	1/2	Pas.	consum	Si	No	No	-	500
2	GRAT 6-11-1871	?	-	-	f.c.	1/2	a casa	1/2	1/2	1/2	-	-	re- plan
3	GRAT 10-10-1875	?	-	-	-	1/2	prop	consum	Si	1/2	-	1 home	i
4	TOR 11-8-1882	3,2Ha	30 a	fill designat	f.c.	1/2	prop	consum	Si	1/2	-	1 home	50 a
5	GRAT 6-10-1883	8,6Ha	2 a	-	f.c.	2/3	Cas	lliure	Si	tot	-	2 homes	
6	TOR 10-12-1883	?	25 a	S	nc.	1/2	prop	1/2	1/2	-	-	-	100 any
7	GRAT 28-8-1886	?	25 a	-	-	1/2	Cas	lliure	1/2	1/2	-	1 home	500 any
8	GRAT 30-10-1886	15 j.	25 a	S	-	1/2	-	costum	-	1/2	-	1 home	5 j
9	TOR 20-12-1887	?	-	W/S	f.c./M	1/2	Pas	lliure	Si	1/2	-	-	
10	TOR 30-12-1887	?	5 a	-	s.p.	1/2	Pas	1/2	-	-	-	-	
11	GRAT 6-7-1888	2,2Ha	-	-	-	1/2	Cas	consum	-	1/2	-	-	
12	TOR 2-11-1891	2 Ha	10 a	S	n.c.	1/2	prop	lliure	-	no	-	1 home	50 ceps
13	TOR 6-10-1906	4,9Ha	25 a	W/S	n.c.	1/2	-	2 cops setmana	Si	no	no	1 home	Si
14	TOR 2-4-1912	-	-	No	c/m	1/2	cas	2 vegades setmanaps	-	1/2	tot	-	Si
15	GRAT 21-12-1917	3 Ha.	T.v	No	Fc/M	1/2	-	1/2	1/2	-	-	-	50 any
16	GRAT 14-11-1917	1,5Ha	T.v	No	NC/M	1/2	prop	Si	-	1/2	tot	1 home	100 any
17	GRAT 16-2-1920	-	30 a	No	M	1/3	prop	lliure	1/2	No	No	No	No
18	GRAT 6-6-1930	2,3Ha	T..	No	M	1/3	cas	lliure	1/3	1/3	No	-	1/3
19	TOR 8-12-1931	-	30 a	-	NC	1/3	-	1/2	1/2	1/2	No	1 home	50 any
20	GRAT 28-8-1942	4,3Ha	10 a	-	FC/NC	1/2	-	Si	1/2	1/2	No	1 home	-
21	GRAT 12-10-1943	1,9Ha	30 a	-	-	1/3	-	Si	Si	No	No	-	-

Num	Forma realització treballs				Marges	Plantació	Prohibició	
	Adob	Cavar	Llaurar	Verema			Arbr.	Past
1	-	-	-	A decidir conjuntament	conserv.	500 ceps en 9 anys	Sí	Sí
2	-	Segons costum	Segons costum	+ 5 oct. permís prop.	conserv.	replantació	Sí	Sí
3	-	1 març	30 maig	+ 5 oct permís prop.	conserv. nous marg.	A la part no cult. abans	Sí	Sí
4	-	30 març	30 maig	Avisar prop-2 dies abans	maig	50 ceps/any	Sí	Sí
5	-	Segons costum	Segons costum	A decidir pel prop.	conserv.		Sí	Sí
6	-	30 maig	30 maig	Avisar 2 dies abans al prop.	Nous marg. Maig	100 ceps durant 5 anys	-	Sí
7	-	1 març	30 maig	Avisar 2 dies abans al prop	Arrenjam.	500 ceps/any	-	Sí
8	-	Segons costum	Segons costum	A determinar	Conserv. nous marg.	5 jornals en 10 anys	Sí	Sí
9	-	Segons costum	Segons costum	Avisar 3 dies abans al prop	Conserv.	-	-	-
10	-	-	-	-	estat	-	Sí	Sí
11	-	-	-	Portar-la a casa del amo	Arrenjam. desperfec.	-	Sí	Sí
12	-	30 maig	30 maig	Avisar propt 2 dies.	Arrenjam. 30 maig	50 ceps al 1er any	Sí	Sí
13	-	30 maig	30 maig	-	Arrenjam	500 ceps any	Sí	Sí
14	Sí	1 març	30 maig	Avisar 2 dies	-	-	Sí	Sí
15	-	-	-	-	-	50 ceps any	Sí	Sí
16	Sí	segons costum	Segons costum	A decidir per propietari	Conserv.	100 ceps any	Sí	Sí
17	Sí	segons costum	Segons costum	-	Conserv.	Tot en 10 any	Sí	Sí
18	Sí	1 març	30 maig	dia fixat per la cooperativa	Conserv.	-	Sí	Sí
19	Sí	Març	Maig	dia fixat per la cooperativa	Conserv.	50 ceps any durant 10 any	Sí	-
20	Sí	Segons costum	Segons Costum	A decidir pel propietari	Conserv.	-	Sí	-
21	-	-	-	-	En bon estat	-	-	-

APÈNDIX III.-
QUADRES

Quadre 1.1.
Nombre de parcel·les per propietari. Torroja, segle XIX

Nombre parcel·les	1818	1834	1878
Sense	33 (23,6)	36 (20,3)	2 (1,2)
1 parc.	25 (17,8)	41 (23,2)	34 (20,6)
2 parc.	19 (13,6)	28 (15,8)	37 (22,4)
3 parc.	25 (17,8)	32 (18,1)	24 (14,5)
4 parc.	12 (8,6)	14 (7,9)	17 (10,3)
5 parc.	5 (3,6)	5 (2,8)	14 (8,5)
6-10 parc.	16 (11,7)	14 (7,9)	21 (12,7)
11-15 parc.	3 (2,1)	4 (2,3)	11 (6,6)
+ 16 parc.	2 (1,4)	2 (1,1)	5 (3,0)
Total	140	177	165
Tot amb terres	107	141	163

Font: Elaboració pròpia, segons els amillaraments indicats.

Quadre 1.2.
Nombre de parcel·les, segons superfície. Torroja, segle XIX

Extensió Jornals	Equivalència en Ha.	1818	1834	1878
0 - 1	0 - 0,49	137 (26,6)	194 (28,5)	398 (38,8)
1 - 2	0,49 - 0,98	65 (12,6)	127 (18,7)	233 (22,7)
2 - 5	0,98 - 2,46	169 (32,9)	206 (30,3)	267 (26,0)
5 - 10	2,46 - 4,92	95 (18,5)	98 (14,4)	82 (8,0)
10 - 20	4,92 - 9,85	34 (6,6)	39 (5,7)	34 (3,3)
+ 20	+ 9,85	14 (2,7)	16 (2,3)	11 (1,0)
Total parcel·les		514	680	1025
Total jornals		2394	2532	2570
Total (equiv. en Ha.)		1179	1247	1266
Parcel·la mitjana (Ha.)		2,29	1,83	1,23

Font: Elaboració pròpia, segons els amillaraments indicats.

Quadre 1.3.
Nombre de parcel·les, 1962, 1972 i 1982

	PRIORAT (D.O.)			GRATALLOPS			TORROJA		
	1962	1972	1982	1962	1972	1982	1962	1972	1982
Nombre parcel·les	5643	3876	3546	623	433	460	541	340	349
Nombre explotacions	1515	931	996	117	84	127	153	92	86
Parcel·les/explotac.	3,7	3,9	3,5	5,3	5,0	3,6	3,5	3,7	4,0

Quadre 1.4.
Parcel·lació, segons els Censos Agraris, 1962 i 1972

Superf. parc.	PRIORAT (D.O.)		GRATALLOPS		TORROJA	
	1962	1972	1962	1972	1962	1972
- 1 Ha.	2722 (48,2)	1417 (38,1)	320 (51,3)	247 (57,0)	262 (48,4)	156 (45,8)
1 - 5 Ha.	1350 (41,6)	1881 (48,5)	256 (41,0)	161 (37,2)	234 (43,2)	145 (42,6)
+ 5 Ha	571 (10,1)	518 (13,4)	47 (7,7)	25 (5,8)	45 (8,4)	39 (11,5)
Total parc.	5643	3876	623	433	541	340

Font: Elaboració pròpia segons Censo Agrario de España, 1962, 1972 i 1982. Instituto Nacional de Estadística.

Quadre 1.5.
Parcel·lació de la vinya, 1970

Superf. parc. de vinya (ha.)	PRIORAT (D.O.)		GRATALLOPS		TORROJA	
	(1)	(2)	(1)	(2)	(1)	(2)
0,00-0,10	606 (13,0)	29 (1,1)	151 (14,2)	3 (1,2)	34 (7,7)	2 (0,6)
0,10-0,25	915 (19,6)	133 (5,1)	230 (21,7)	11 (4,6)	87 (19,6)	14 (4,5)
0,25-0,50	1.123 (24,1)	365 (14,2)	280 (26,3)	32 (13,3)	123 (27,7)	47 (15,5)
0,50-1,00	1.122 (24,1)	671 (26,1)	259 (24,4)	70 (29,1)	106 (23,9)	75 (24,7)
1,0 - 2,0	641 (13,7)	745 (29,0)	113 (10,6)	75 (10,6)	70 (15,8)	93 (15,8)
2,0 - 3,5	188 (4,0)	351 (13,6)	24 (2,2)	21 (2,2)	17 (3,8)	41 (3,8)
3,5 - 5,0	37 (0,8)	129 (5,0)	3 (0,3)	17 (0,3)	4 (0,9)	16 (0,9)
5,0 - 7,5	14 (0,3)	84 (3,2)	1 (0,1)	11 (0,1)	0 (0)	0 (0)
7,5 - 10	3 (0,06)	33 (1,2)	0 (0)	0 (0)	2	16 (0,4)
10 - 15	2 (0,04)	24 (0,9)	0 (0)	0 (0)	0 (0)	0 (0)
15 - 30	0 (0)	0 (0)	0	0 (0)	0 (0)	0 (0)

Total

Parc.mitjana (ha) 0,61 0,54 0,68

(1) Nombre de parcel·les de vinya, distribuït segons la seva grandària

(2) Superfície plantada de vinya, segons la grandària de les parcel·les, expressat en Ha.

Font: MINISTERIO DE AGRICULTURA (I.N.D.O.): Catastro vitícola y vinícola. Denominación de Origen Priorato. 1970. Madrid, 1975.

Quadre 1.6.

Règim d'explotació de la vinya, 1970.

Distribució del nombre de parcel·les i de la superfície cultivada (en ha.) , segons el règim d'explotació i la grandària de les parcel·les, a la D.O. Priorat [*]

Grandària parc. (ha.)	Nombre de parcel·les				Superfície cultivada				% directa
	Directa	Arrend.	Parcer.	TOTAL	Directa	Arrend.	Parcer.	TOTAL	
- 0,10	616	0	40	656	38	0	2	40	94,3
0,10-0,25	1032	1	72	1105	179	0	12	191	
0,25-0,50	1323	0	75	1398	493	0	28	521	
0,50-1,00	1299	1	71	1371	929	0	53	983	
1,00-2,00	695	1	60	756	964	1	84	1048	
2,00-3,50	176	0	20	196	458	0	50	507	
3,50-5,00	36	1	7	44	149	4	29	182	
5,00-7,50	17	0	2	19	102	0	13	115	
7,50 - 10	4	0	0	4	33	0	0	33	
10 - 15	2	0	0	2	24	0	0	24	
Total	5200	4	347	5551	3369	6	272	3647	

[*] D.O. Priorat, incluint la part dels termes de El Molar i Falsac d'aquesta D.O.

Font: MINISTERIO DE AGRICULTURA: Catastro vitícola y vinícola. Den. de Or. Priorato. 1970

Quadre Ap. 2.1.
Evolució de la Població, Priorat Vinícola

Any	RELL	GRAT	LMOR	POS	POR	TOR	VILA	VILR	LLOR
1716	150	237	221	238	258	138	118	87	47
1787	439	1005	292	1433	1255	495	395	232	308
1830	504	1129	352	1716	1084	856	292	209	259
1842	540	1177	407	1758	1321	819	349	214	435
1857	540	1146	746	1881	1799	858	561	1059	622
1877	572	903	698	1747	1701	859	581	860	622
1887	693	984	790	1820	1873	980	670	928	627
1897	634	785	632	1253	1371	826	543	809	598
1900	731	706	547	1112	1203	719	477	725	537
1910	953	662	465	823	1058	555	470	649	499
1920	1321	644	400	811	968	558	439	626	416
1930	1014	493	354	672	908	506	311	458	354
1936	668	464	342	665	1002	384	299	485	362
1940	796	427	356	608	780	341	286	460	315
1950	877	415	290	548	732	313	258	393	301
1960	1035	360	249	554	714	273	235	301	285
1970	678	296	180	461	670	203	188	303	229
1970	770	330	180	459	684	206	193	337	245
1971	712	315	180	463	660	207	188	339	239
1972	631	304	162	434	632	206	179	339	236
1973	581	305	165	433	602	206	180	337	234
1974	530	303	167	429	568	202	173	337	230
1975	481	311	164	389	544	192	178	328	218
1976	442	306	158	388	547	191	170	326	214
1977	429	315	152	384	520	193	173	319	210
1978	407	316	149	381	516	191	168	317	211
1979	400	318	148	384	512	192	167	315	214
1981	374	301	180	395	496	179	147	194	202

Font: 1716/1897. IGLESIAS, J.: Les minves de cultius i de població a la comarca del Priorat. Fundació Vives Casajoana. Barcelona 1975. 1900/1936. IGLESIAS, J.: op. cit.. 1940/1970. INE: Censo de la población española. Madrid, 1970. 1970/1977. INE Delegación Provincial de Tarragona. Rectificaciones anuales de los años... 1975/1981. CONSORCI D'INFORMACIÓ I DOCUMENTACIÓ DE CATALUNYA: Població dels Municipis i comarques de Catalunya. 1975-1981. Barcelona, 1981

Quadre Ap. 2.2.
Nombre de matrimonis, naixements i defuncions

	<u>TORROJA</u>			<u>GRATALLOPS</u>		
	<u>MATR.</u>	<u>NAIX.</u>	<u>DEFUNC.</u>	<u>MATR.</u>	<u>NAIX.</u>	<u>DEFUNC.</u>
1501-1505	54					
1506-1510	82					
1511-1515	67	14				
1516-1520	42	19				
1521-1525	47	38				
1526-1530	47	61				
1531-1535	40	13				
1536-1540	38	10				
1541-1545	45	7				
1546-1550	28	10				
1551-1555	41	21				
1556-1560	52	14				
1561-1565	28	12				
1566-1570	43	20				
1571-1575	40	33				
1576-1580	38	30				
1581-1585	40	32				
1586-1590	39	27				
1591-1595	36	30				
1596-1600	65	14				
1601-1605	13	67	21			
1606-1610	3	54	14			
1611-1615	4	41	14		39	86
1616-1620	6	29	24	12	54	36
1621-1625	13	46	14	14	44	26
1626-1630	12	54	20	9	55	88
1631-1635	10	46	35	9	50	76
1636-1640	7	42	13	14	59	24
1641-1645	10	35	32	9	73	27
1646-1650	9	33	17	8	60	25
1651-1655	12	23	37	6	45	40
1656-1660	10	41	14	23	60	34
1661-1665	8	33	27	10	47	40
1666-1670	8	35	28	15	54	61
1671-1675	4	29	21	6		
1676-1680	12	29	25			
1681-1685	19	42	31			
1686-1690	9	40	32			
1691-1695	15	33	37			
1696-1700	7	54	45			
1701-1705	3	47	42			
1706-1710	8	36	90			
1711-1715	9	48	19			
1716-1720	16	70	35			
1721-1725	6	44	35			
1726-1730	9	53	23			
1731-1735	9	60	45			
1736-1740	6	54	41			

1741-1745	12	58	36			
1746-1750	5	48	40			
1751-1755	15	58	48			
1756-1760	15	75	27			
1761-1765	17	79	54			
1766-1770	17	72	74			
1771-1775	18	101	71			
1776-1780	24	126	68			
1781-1785	20	103	61			
1786-1790	21	129	71			
1791-1795	23	148	73			
1796-1800	32	151	63			
1801-1805	30	166	132			
1806-1810	34	156	148			
1811-1815	45	199	111			
1816-1820	44	208	78			
1821-1825	28	170	144			
1826-1830	44	194	93	60	264	244
1831-1835	53	198	124	57	259	249
1836-1840	23	141	157	44	185	358
1841-1845	69	160	78	58	254	176
1846-1850	25	146	118	32	203	231
1851-1855	40	162	102	49	197	159
1856-1860	33	149	141	36	166	144
1861-1865	38	165	117		185	
1866-1870	40	168	121		178	
1871-1875	36	129	91	34	120	164
1876-1880	28	136	97	59	117	122
1881-1885	44	130	118	42	155	142
1886-1890	36	169	95	41	141	117
1891-1895	40	145	167	25	121	143
1896-1900	22	126	122	19	71	108
1901-1905	19	88	71	27	67	58
1906-1910	14	73	57	26	66	56
1911-1915	19	46	45	22	74	65
1916-1920	20	38	61	24	49	90
1921-1925	7	31	44	19	31	69
1926-1930	13	20	41	23	30	59
1931-1935	15	22	33	21	41	35
1936-1940	9	21	47	13	23	43
1941-1945	12	28	28	13	41	36
1946-1950	6	9	36	20	18	21
1951-1955	9	11	29	16	25	30
1956-1960	5	15	17	11	22	32
1961-1965	9	14	13	13	18	28
1966-1970	8	6	20	10	3	20
1971-1975	4	4	10	10	3	20
1976-1980	1	5	9	8	4	17
1981-1985	1	12	13	5	10	14

Font: Actes parroquials i Registre Civil de Gratallops i Torroja.
A.P.T., A.J.T., A.P.G. i A.J.G.

Quadre Ap. 2.3
 Nombre de matrimonis als diversos pobles
 del Priorat vinícola (1801-1985)

Any	BELL	VILA	VILB	GRAT	TOR	LLDA	POR	POR	LMOR
1801-1805	-	24	21	-	30	18	85	-	-
1806-1810	-	27	24	-	34	22	70	-	-
1811-1815	23	40	29	-	45	26	115	-	-
1816-1820	36	28	26	-	44	18	114	-	-
1821-1825	40	30	13	-	28	20	77	-	-
1826-1830	12	17	24	68	44	14	65	-	-
1831-1835	20	24	19	57	53	18	89	-	-
1836-1840	9	16	52	44	23	40	75	-	-
1841-1845	21	31	27	58	69	31	109	-	-
1846-1850	26	28	35	32	25	17	79	-	-
1851-1855	40	22	35	49	40	43	68	-	-
1856-1860	13	35	34	36	33	31	90	-	-
1861-1865	22	30	42	-	38	31	76	-	-
1866-1870	26	37	44	-	40	25	79	-	-
1871-1875	15	16	37	34	36	10	60	48	-
1876-1880	26	28	45	59	28	27	79	97	-
1881-1885	16	16	37	42	44	28	91	93	36
1886-1890	17	32	33	41	36	29	80	84	24
1891-1895	32	36	29	27	40	37	57	53	12
1896-1900	24	24	24	19	22	19	50	44	17
1901-1905	25	27	22	27	19	13	39	42	17
1906-1910	22	18	21	26	14	14	22	33	3
1911-1915	20	16	24	22	19	14	30	30	17
1916-1920	44	12	21	24	20	17	27	35	15
1921-1925	52	6	18	19	7	11	23	34	16
1926-1930	45	13	13	23	13	13	20	35	15
1931-1935	33	8	12	21	15	4	25	32	13
1936-1940	15	5	10	13	9	2	12	16	3
1941-1945	39	7	19	13	12	9	22	32	4
1946-1950	58	4	14	20	6	11	16	27	10
1951-1955	38	10	14	16	9	11	19	27	8
1956-1960	41	8	5	11	5	15	26	27	10
1961-1965	30	9	9	13	9	3	7	16	6
1966-1970	23	2	5	10	8	5	20	13	8
1971-1975	21	4	8	10	4	6	11	25	5
1976-1980	19	3	3	8	1	7	15	8	1
1981-1985	6	-	1	5	1	5	7	15	5

FONT: Elaboració pròpia segons actes parroquials i Registre Civil dels pobles indicats (A.P. i R.C.)

Quadre 2,4

Exogàmia i endogàmia geogràfica

Nombre de matrimonis celebrats als diversos pobles del Priorat vinícola, segons el lloc de naixement.

	GRAI	TOR	BELL	VILA	VILB	LLOA	PQB	PQR	LMOR	
<u>1801-1825</u>										
A		-	87	-	64	60	27	85	-	-
B		-	94	-	85	53	77	377	-	-
TOTAL		-	181	-	149	113	104	462	-	-
<u>1826-1850</u>										
A		-	104	15	37	53	56	70	-	-
B		-	110	102	79	104	64	347	-	-
TOTAL		-	214	117	116	157	120	417	-	-
<u>1851-1875</u>										
A		-	85	35	48	79	54	93	-	-
B		-	102	105	92	113	86	280	-	-
TOTAL		-	187	140	140	192	140	373	-	-
<u>1876-1900</u>										
A		57	57	38	44	76	55	65	94	36
B		131	113	77	92	92	85	292	277	53
TOTAL		188	170	115	136	168	140	357	371	89
<u>1901-1925</u>										
A		34	35	85	25	35	28	40	56	29
B		84	44	78	54	71	41	101	118	39
TOTAL		118	79	163	79	106	69	141	174	68
<u>1926-1950</u>										
A		52	25	114	12	31	19	37	77	23
B		57	30	76	25	37	20	63	65	22
TOTAL		109	55	190	37	68	39	95	142	45
<u>1951-1975</u>										
A		38	29	114	22	25	22	35	58	30
B		22	6	39	11	35	18	48	42	7
TOTAL		60	35	153	33	60	40	83	108	37

A: Matrimoni en que un o dos dels cònjuges és natural d'un altre poble diferent al de la celebració; B: Tots dos cònjuges són naturals del poble de la celebració. Font: Elaboració pròpia. Registre de matrimonis dels pobles indicats (A.P.T. i R.C.T.)

 Quadre 2,5
 Exogàmia i endogàmia geogràfica
 Nombre de matrimonis celebrats als diversos pobles del Priorat vinícola,
 segons el lloc de naixement,
 en percentatges.

	<u>GRAI</u>	<u>TOR</u>	<u>BELL</u>	<u>VILA</u>	<u>VILB</u>	<u>LLOA</u>	<u>POB</u>	<u>POB</u>	<u>LMOR</u>	
<u>1801-1825</u>										
A		-	48,1	-	42,9	53,0	25,9	18,4	-	-
B		-	51,9	-	57,1	46,9	74,1	81,6	-	-
<u>1926-1950</u>										
A		-	48,5	12,8	31,9	33,7	46,6	16,8	-	-
B		-	51,4	87,2	68,1	66,3	53,4	83,2	-	-
<u>1851-1875</u>										
A		-	45,5	25,0	34,3	41,2	38,6	24,9	-	-
B		-	54,5	75,0	65,7	58,8	61,4	75,1	-	-
<u>1876-1900</u>										
A		30,4	33,5	33,1	32,4	45,3	39,3	18,2	25,4	40,4
B		69,6	66,5	66,9	67,6	34,7	60,7	81,7	74,6	59,6
<u>1901-1925</u>										
A		28,8	44,3	52,1	31,6	33,0	40,6	28,4	32,2	42,6
B		71,2	55,7	47,9	68,4	67,0	59,4	71,6	67,8	57,4
<u>1926-1950</u>										
A		47,7	45,4	60,0	32,4	45,6	48,7	38,9	54,2	51,2
B		52,3	54,6	40,0	67,6	54,4	41,3	61,1	45,8	48,8
<u>1951-1975</u>										
A		63,3	82,8	74,5	66,7	41,7	55,0	42,2	62,6	81,1
B		36,7	17,2	25,5	33,3	58,3	45,0	57,8	37,4	16,9

 A: Matrimoni en que un o dos dels cònjuges és natural d'un altre poble diferent al de la celebració; B: Tots dos cònjuges són naturals del poble de la celebració. Font: Elaboració pròpia. Registre de matrimonis dels pobles indicats (A.P.T. i R.C.T.)

Quadre 2,6

Exogàmia i endogàmia geogràfica

Nombre de matrimonis celebrats als diversos pobles del Priorat vinícola,
segons el lloc de residència,

	GRAT	TOR	BELL	VILA	VILR	LLOA	POB	POB	LMOR
<u>1801-1825</u>									
A			72		52	50	25	75	
B			109		87	63	79	387	
TOTAL			181		149	113	104	462	
<u>1826-1850</u>									
A			84	9	9	43	44	59	
B			130	108	87	114	76	358	
TOTAL			214	117	116	157	120	417	
<u>1851-1875</u>									
A			73	26	38	64	41	72	
B			114	114	102	128	99	301	
TOTAL			187	140	140	192	140	373	
<u>1876-1900</u>									
A		36	43	23	34	70	43	38	55 22
B		152	127	92	102	98	97	319	316 67
TOTAL		188	170	115	136	168	140	357	371 89
<u>1901-1925</u>									
A		28	17	41	18	25	19	33	33 13
B		90	62	122	61	81	50	108	67 55
TOTAL		118	79	163	79	106	69	141	174 68
<u>1926-1950</u>									
A		33	13	23	10	21	11	15	35 12
B		76	42	167	27	47	28	80	107 33
TOTAL		109	55	190	37	68	39	95	142 45
<u>1951-1975</u>									
A		17	16	26	11	14	9	8	32 9
B		43	19	127	22	46	31	75	61 28
TOTAL		60	35	153	33	60	40	83	108 37

A: Matrimoni en que un o dos dels cònjuges és resident a un altre poble diferent al de la celebració; B: Tots dos cònjuges són residents al poble de la celebració. Font: Elaboració pròpia, Registre de matrimonis dels pobles indicats (A,P,T, i R,C,T.)

Quadre 2,7

Exogàmia i endogàmia geogràfica

Nombre de matrimonis celebrats als diversos pobles del Priorat vinícola,
segons el lloc de residència,
en percentatges

	GRAT	TOR	BELL	VILA	VILR	LLOA	POB	POR	LMOR	
<u>1801-1825</u>										
A		-	39,8	-	34,9	44,2	24,1	16,2	-	-
B		-	60,2	-	69,1	55,8	75,9	83,8	-	-
<u>1826-1850</u>										
A		-	39,3	7,7	25,0	27,4	36,7	14,1	-	-
B		-	60,7	92,3	75,0	72,6	63,3	85,9	-	-
<u>1851-1875</u>										
A		-	39,1	18,6	27,2	33,3	29,3	19,3	-	-
B		-	60,9	81,4	72,8	66,6	70,7	80,7	-	-
<u>1876-1900</u>										
A		19,1	25,3	20,0	25,0	41,6	30,7	10,6	14,9	24,7
B		80,9	74,7	80,0	75,0	58,4	69,3	89,4	85,1	75,3
<u>1901-1925</u>										
A		23,7	21,5	25,2	22,8	23,6	27,5	23,4	18,9	19,1
B		76,3	78,5	74,8	77,2	76,4	72,5	76,6	81,1	80,9
<u>1926-1950</u>										
A		30,3	23,6	12,1	27,0	30,8	28,2	15,8	24,6	26,6
B		69,7	76,4	87,9	73,0	69,2	71,8	84,2	75,4	73,4
<u>1951-1975</u>										
A		28,3	45,7	17,0	33,3	23,3	22,5	9,6	26,6	24,3
B		71,7	54,3	83,0	67,7	76,7	77,5	90,4	73,4	75,7

A: Matrimoni en que un o dos dels cònjuges és resident a un altre poble diferent al de la celebració; B: Tots dos cònjuges són residents al poble de la celebració. Font: Elaboració pròpia. Registre de matrimonis dels pobles indicats (A,P,T, i R,C,T.)

Quadre 2,8.

Lloc de naixement dels nuvis dels matrimonis celebrats a Torroja 1801-1975

	1801 1825	1826 1850	1851 1875	1876 1900	1901 1925	1926 1950	1951 1975
1 TOTAL	181	214	187	170	79	55	35
2 TORROJA	114	139	129	126	51	39	14
3 BELLMUNT	2	2	2	1	1	-	-
4 GRATALLOPS	4	6	6	4	-	-	4
5 VILELLA ALTA	4	10	5	1	2	-	-
6 VILELLA BAIXA	1	2	5	3	1	-	1
7 LLOA	4	-	-	-	1	-	-
8 POBOLEDA	2	8	7	6	4	-	-
9 PORRERA	2	8	1	4	2	-	-
10 LA MORERA	5	1	5	3	3	2	1
11 TOTAL	32	37	31	22	14	2	6
PRIORAT	17,67	17,28	16,57	12,94	17,72	3,63	17,14
VINIOLA							
12 BAIX PRIORAT	9	2	4	3	5	1	1
13 CABASSERS	-	2	2	7	2	1	-
14 CORNUDELLA	3	12	1	-	1	-	-
15 TOTAL RESTA	12	16	7	10	8	2	1
PRIORAT	6,62	7,47	3,74	5,88	10,12	3,63	2,85
16 TOTAL	44	53	38	32	22	4	7
PRIORAT	24,30	24,76	20,32	18,82	27,84	7,27	19,99
17 RIBERA D'EBRE	1	2	3	2	2	1	1
18 BAIX CAMP	15	6	4	-	1	3	2
19 GARRIGUES	6	6	7	-	1	-	-
20 TARRAGONA	-	-	1	8	-	-	2
21 BARCELONA	-	-	-	-	4	1	8
22 RESTA CATALUNYA	-	-	-	-	-	-	-
23 FORA CATALUNYA	-	-	-	1	-	3	3
24 TOTAL FORA	21	14	15	11	8	8	16
COMARCA		6,54	8,02	6,47	10,12	14,54	45,71
TOTAL							
MARITS DE TORROJA	114	139	129	126	51	39	14
MARITS DE FORA TORROJA	65	67	53	43	30	12	23

Font: Registre de matrimonis de Torroja A.P.T. i R.C.T.

Quadre 2,9.

Lloc de residència dels nuvis dels matrimonis celebrats a Torroja 1801-1975

	1801 1825	1826 1850	1851 1875	1876 1900	1901 1925	1926 1950	1951 1975
1 TOTAL	181	214	187	170	79	55	35
2 TORROJA	123	151	137	134	63	48	23
3 BELLMUNT	2	2	2	1	1	-	-
4 GRATALLOPS	4	5	6	4	-	-	4
5 VILELLA ALTA	4	10	5	1	2	-	-
6 VILELLA BAIXA	1	1	4	3	1	-	1
7 LLOA	4	-	-	-	1	-	-
8 POBOLEDA	2	6	6	6	3	-	-
9 PORRERA	2	8	-	3	1	-	-
10 LA MORERA	4	1	4	2	1	-	-
11 TOTAL	23	33	27	20	10	1	4
PRIORAT	12,70	15,42	14,43	11,76	12,65	1,81	11,42
VINÍCOLA							
12 BAIX PRIORAT	9	2	4	3	1	1	1
13 CABASSERS	-	2	1	6	2	1	-
14 CORNUDELLA	3	10	1	-	1	-	-
15 TOTAL RESTA	12	14	6	9	4	2	1
PRIORAT	6,62	6,54	3,20	5,29	5,06	3,63	2,85
16 TOTAL	35	47	33	29	14	3	5
PRIORAT	19,33	21,92	17,64	17,05	17,72	5,45	14,28
17 RIBERA D'EBRE	1	2	1	1	-	-	1
18 BAIX CAMP	13	5	4	-	1	2	1
19 GARRIGUES	4	3	5	-	1	-	-
20 TARRAGONA	-	-	1	4	-	-	-
21 BARCELONA	-	-	-	-	1	1	3
22 RESTA CATALUNYA	-	-	-	-	-	-	-
23 FORA CATALUNYA	-	-	-	1	-	3	3
24 TOTAL FORA	17	10	11	5	2	3	5
COMARCA	-	4,67	5,88	2,94	2,53	-	14,28
<u>TOTAL</u>							
MARITS DE TORROJA	123	151	137	134	63	48	23
MARITS DE FORA TORROJA	52	57	44	34	16	6	10

Font: Registre de matrimonis de Torroja A.P.T. i R.C.T.

Quadre 2,10,
Lloc de naixement de les núvies dels matrimonis celebrats a Torroja
1801-1975

	1801 1825	1826 1850	1851 1875	1876 1900	1901 1925	1926 1950	1951 1975
1 TOTAL	181	214	187	170	79	55	35
2 TORROJA	158	178	146	157	68	45	23
3 BELLMUNT	-	-	-	-	-	-	-
4 GRATALLOPS	1	5	3	-	-	-	-
5 VILELLA ALTA	1	-	4	1	-	1	-
6 VILELLA BAIXA	-	-	3	-	-	-	-
7 LLOA	-	-	1	-	-	-	-
8 POBOLEDA	1	-	5	-	2	-	-
9 PORRERA	4	5	4	1	1	-	-
10 LA MORERA	-	1	1	1	1	-	2
11 TOTAL PRIORAT VINICOLA	7 3,86	11 5,14	21 11,22	3 1,76	4 5,06	1 1,81	2 5,71
12 BAIX PRIORAT	-	3	-	2	2	-	-
13 CABASSERS	1	-	2	1	2	-	-
14 CORNUDELLA	3	5	1	3	-	-	-
15 TOTAL RESTA PRIORAT	4 2,20	8 3,73	3 1,60	6 3,52	4 5,06	-	-
16 TOTAL PRIDRAT	11 6,07	19 8,88	24 12,83	9 5,29	8 10,12	1 1,81	2 5,71
17 RIBERA D'EBRE	-	2	1	1	-	-	1
18 BAIX CAMP	6	9	4	2	1	-	1
19 GARRIGUES	1	-	-	2	-	3	-
20 TARRAGONA	1	-	-	-	-	-	-
21 BARCELONA	-	-	-	1	2	3	5
22 RESTA CATALUNYA	1	-	1	-	-	-	-
23 FORA CATALUNYA	-	-	-	-	-	1	2
24 TOTAL FORA COMARCA	9 5,14	11 5,14	6 3,20	6 3,52	3 3,79	7 12,72	9 25,71
<u>TOTAL</u>							
MARITS DE TORROJA	158	178	146	157	68	45	23
MARITS DE FORA TORROJA	20	30	30	15	11	8	11

Font: Registre de matrimonis de Torroja A.P.T. i R.C.T.

Quadre 2.11,
Lloc de residència de les núvies dels matrimonis celebrats a Torroja
1801-1975

	1801 1825	1826 1850	1851 1875	1876 1900	1901 1925	1926 1950	1951 1975
1 TOTAL	181	214	187	170	79	55	35
2 TORROJA	166	190	154	165	79	49	29
3 BELLMUNT	-	-	-	-	-	-	-
4 GRATALLOPS	1	4	3	-	-	-	-
5 VILELLA ALTA	1	-	4	1	-	1	-
6 VILELLA BAIXA	-	-	3	-	-	-	-
7 LLOA	-	-	1	-	-	-	-
8 POBOLEDA	1	-	4	-	-	-	-
9 PORRERA	3	5	4	-	-	-	-
10 LA MORERA	-	1	1	1	-	-	1
11 TOTAL PRIORAT VINÍCOLA	6 3,31	10 4,67	20 10,69	2 1,17	-	1 1,81	1 2,85
12 BAIX PRIORAT	-	3	-	1	-	-	-
13 CABASSERS	-	-	1	-	-	-	-
14 CORNUDELLA	3	4	1	3	-	-	-
15 TOTAL RESTA PRIORAT	3 1,65	7 3,27	2 1,06	4 2,35	-	-	-
16 TOTAL PRIORAT	9 4,97	17 7,94	22 11,76	6 3,52	-	1 1,81	1 2,85
17 RIBERA D'EBRE	-	1	1	1	-	-	1
18 BAIX CAMP	4	3	3	-	-	-	1
19 GARRIGUES	1	-	-	-	-	1	-
20 TARRAGONA	-	-	-	-	-	-	-
21 BARCELONA	-	-	-	1	-	2	4
22 RESTA CATALUNYA	-	-	-	-	-	-	-
23 FORA CATALUNYA	-	-	-	-	-	-	1
24 TOTAL FORA COMARCA	5 1,86	4 2,13	4 2,13	2 1,17	-	3 5,45	6 17,14
TOTAL							
MARITS DE TORROJA	166	190	154	165	79	49	29
MARITS DE FORA TORROJA	13	21	26	8	-	4	7

Font: Registre de matrimonis de Torroja A.P.T. i R.C.T.

Quadre 2,12.
Distribució mensual de naixements
Torroja 1801-19751-1975

Mes	1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12	TOTAL
1801-1850													
N	185	160	193	174	129	138	162	118	129	113	119	134	1754
N/D	5,9	5,7	6,2	5,8	4,2	4,6	5,2	3,9	4,3	3,6	3,9	4,3	57,6
Np	124	118	130	121	87	96	109	79	89	76	83	90	1200
%	10,3	9,8	10,8	10,1	7,2	7,9	9,1	6,6	7,4	6,3	6,9	7,5	100,0
1851-1900													
N	112	162	175	133	134	121	122	108	99	106	102	114	1488
N/D	3,6	5,7	5,7	4,4	4,3	4,1	3,9	3,5	3,3	3,4	3,4	3,7	49,0
Np	88	140	138	109	106	99	96	85	81	84	83	90	1200
%	7,4	11,7	11,5	9,1	8,8	8,2	8,1	7,1	6,7	6,9	6,9	7,5	100,0
1901-1985													
N	90	97	120	93	70	79	69	69	59	88	75	61	970
N/D	2,9	3,4	3,9	3,1	2,3	2,6	2,2	2,2	1,9	2,8	2,5	1,9	31,9
Np	109	129	146	117	85	99	84	84	74	107	94	74	1200
%	9,1	10,8	12,1	9,7	7,1	8,3	6,9	6,9	6,2	8,9	7,8	6,2	100,0

N: Nombre total de naixements; Np: Nombre proporcional, segons durada dels mesos (Total=1200); N/D: Mitjana de naixements per dia. Font: Registre de naixements de Torroja A.P.T. i R.C.T.

 Quadre 2,13
 Distribució mensual de defuncions
 a Torroja 1801-1975

Mes	1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12	TOTAL
1801-1850													
N	80	70	94	95	92	92	142	147	91	92	86	93	1174
N/D	2,6	2,5	3,1	3,2	2,9	3,1	4,6	4,7	3,1	2,9	2,9	3,0	38,1
Np	80	77	95	99	93	96	143	148	95	93	89	94	1200
%	6,7	6,4	7,9	8,2	7,7	7,9	11,9	12,3	7,9	7,8	7,4	7,8	100,0
1851-1900													
N	109	99	114	92	79	85	101	119	94	97	80	88	1157
N/D	3,5	3,5	3,7	3,1	2,6	2,8	3,3	3,8	3,1	3,1	2,7	2,8	38,1
Np	111	111	116	97	80	89	103	121	99	99	84	90	1200
%	9,3	9,2	9,7	8,1	6,7	7,5	8,6	10,1	8,2	8,2	7,1	7,4	100,0
1901-1995													
N	60	46	56	51	43	41	26	31	51	46	58	67	576
N/D	1,9	1,6	1,8	1,7	1,4	1,4	0,8	1,0	1,7	1,5	1,9	2,2	18,9
Np	123	103	114	108	88	87	53	63	108	94	122	137	1200
%	10,2	8,6	9,5	8,9	7,3	7,2	4,4	5,3	8,9	7,8	10,2	11,4	100,0

 N: Nombre total de defuncions; Np: Nombre proporcional, segons durada dels mesos (Total=1200); N/D: Mitjana de defuncions per dia. Font: Registre de defuncions de Torroja A.P.T. i R.C.T.

Quadra Ap. 3.1.
Evolució del nombre de grups residencials, segons posició social
Torroja, 1867-1986

Any	0		1		2		3		4		TOT
	n	%	n	%	n	%	n	%	n	%	
1867	15	7,6	40	8,4	96	49,0	35	17,8	10	5,1	196
1870	16	20,4	36	18,8	90	47,1	36	18,5	13	6,8	191
1875	16	8,2	36	18,5	91	46,9	36	18,5	15	7,7	194
1880	18	8,4	38	17,7	97	45,3	47	21,9	14	6,5	214
1884	17	8,2	36	17,3	93	44,7	45	22,1	16	7,7	208
1889	16	7,8	32	15,7	93	45,8	47	23,1	15	7,4	203
1895	13	6,5	30	15,0	95	47,5	47	23,5	15	7,5	200
1903	10	5,2	32	16,7	83	43,4	51	26,7	15	7,8	191
1906	10	5,4	33	17,8	74	39,9	52	28,1	14	7,5	185
1911	7	4,4	22	13,8	69	43,4	47	29,5	14	8,8	159
1918	5	3,3	20	13,3	63	42,0	49	32,6	13	8,6	150
1920	9	5,9	20	13,1	65	42,7	45	29,6	13	8,5	152
1925	8	5,6	14	9,8	62	43,3	45	31,4	13	9,1	143
1930	8	5,7	16	11,4	61	43,5	43	30,7	12	8,6	140
1936	7	5,9	11	9,3	51	43,2	38	32,2	11	9,3	118
1940	7	6,1	12	10,5	48	42,1	36	31,6	11	9,6	114
1945	5	5,0	12	12,0	49	49,0	24	24,0	10	10,0	100
1950	7	7,3	15	15,8	43	45,3	23	24,2	7	7,3	95
1955	7	7,5	12	12,9	39	41,9	27	29,1	8	8,6	93
1960	6	6,6	11	12,2	37	41,1	29	32,2	7	7,7	90
1965	15	16,5	15	16,5	29	31,8	26	31,8	6	6,6	91
1970	12	17,9	9	13,4	21	31,3	19	28,3	6	8,9	67
1975	11	17,2	12	18,7	21	32,8	16	25,0	4	6,2	64
1981	11	17,2	13	20,3	20	31,2	16	25,0	4	6,2	64
1986	10	20,8	5	10,4	16	33,3	14	29,2	3	6,2	48

0 Activitat no agrícola; 1, Sense propietat; 2, Petits propietaris; 3, Mitjans; 4, Benestants.

FONT: Elaboració pròpia, segons fitxes dels cursos domèstics, a partir dels Censos de població de Torroja (A.M.T.)

Quadre Ap. 3.2.
Evolució del nombre de grups residencials, segons posició social
Gratallops, 1924-1986

Any	0		1		2		3		4		TOT
	n	%	n	%	n	%	n	%	n	%	n
1924	10	6,5	20	12,9	74	48,1	36	23,4	14	9,1	154
1930	10	6,8	15	10,2	71	48,2	37	25,1	14	9,5	147
1936	12	8,0	17	11,3	67	44,6	40	26,6	14	9,3	150
1940	10	7,4	11	8,2	60	44,7	41	30,6	12	8,9	134
1945	8	6,2	9	7,1	55	42,9	45	35,1	11	8,5	128
1950	9	6,8	11	8,3	58	44,2	42	32,0	11	8,4	131
1955	9	7,3	11	8,9	52	42,2	41	33,3	10	8,2	123
1960	6	5,4	9	8,1	48	43,2	39	35,1	8	7,2	111
1965	7	6,6	11	10,4	43	40,9	36	34,3	8	7,6	105
1970	8	8,2	10	10,3	39	40,2	32	32,9	8	8,2	97
1975	12	12,9	10	10,7	34	36,5	30	32,2	7	7,5	93
1981	17	18,6	10	10,9	31	34,0	27	29,6	6	6,6	91
1986	22	25,5	11	12,8	24	27,9	23	26,9	6	7,0	86

0 Activitat no agrícola; 1, Sense propietat; 2, Petits propietaris; 3, Mitjans; 4, Benestants.

FONT: Elaboració pròpia, segons dades dels cursos domèstics, a partir dels Censos de població de Gratallops (A.M.G.)

Quadre Ap. 3.3.
Evolució de la població, segons posició social del G.R.
Torroja, 1867-1986

Any	0		1		2		3		4		TOT
	n	%	n	%	n	%	n	%	n	%	
1867	60	6,7	140	15,8	420	47,4	193	21,8	65	7,3	885
1870	60	7,1	121	14,4	360	42,9	206	24,5	92	10,9	839
1875	77	9,1	95	11,2	360	42,6	210	24,8	103	12,1	845
1880	77	8,5	101	11,2	395	43,8	254	28,1	75	8,3	902
1884	79	8,4	109	11,6	396	42,1	267	28,4	88	9,3	939
1889	90	8,8	127	12,4	442	43,1	264	25,8	101	9,8	1024
1895	52	5,4	100	10,4	440	45,9	263	27,5	103	10,7	957
1903	40	5,6	82	11,5	290	40,9	230	32,4	67	9,4	709
1906	33	4,9	85	12,7	239	35,7	240	35,9	69	10,3	668
1911	29	4,6	78	12,4	240	38,3	224	35,7	56	8,9	617
1918	20	3,3	64	10,6	236	39,2	227	37,7	55	9,1	602
1920	29	4,7	66	10,7	250	40,6	215	34,9	55	8,9	615
1925	28	5,4	42	8,1	212	41,1	176	34,1	58	11,2	516
1930	27	5,3	51	10,1	205	40,5	180	35,5	52	10,2	506
1936	20	4,7	40	9,3	168	39,3	150	35,1	49	11,4	427
1940	21	5,4	37	9,5	150	38,6	120	30,9	57	14,7	388
1945	15	4,3	34	9,8	156	43,9	88	26,3	54	15,5	347
1950	19	5,7	44	13,3	146	43,4	85	26,8	33	10,1	329
1955	21	6,6	33	10,3	137	42,9	102	31,9	34	10,6	319
1960	18	5,8	25	8,0	129	41,4	103	33,1	36	11,5	311
1965	59	19,9	32	10,7	90	30,3	87	29,3	29	9,7	297
1970	32	15,5	26	12,6	65	31,5	70	33,9	19	9,2	206
1975	32	16,6	31	16,1	62	32,3	53	27,6	14	7,3	192
1981	29	15,9	33	18,1	57	31,3	51	28,1	12	6,6	182
1986	32	23,1	14	10,1	45	32,3	42	30,2	6	4,3	139

0 Activitat no agrícola; 1, Sense propietat; 2, Petits propietaris; 3, Mitjans; 4, Benestants.

FONT: Elaboració pròpia, segons dades dels cursos domèstics, a partir dels Censos de població, cadastres i amillaments (A.M.I.)

Quadre Ap. 3.4.
Evolució de la població, segons la posició social
Gatallops 1924-1986

Any	0		1		2		3		4		TOT
	n	%	n	%	n	%	n	%	n	%	
1924	38	6,7	53	9,3	239	41,9	173	30,4	66	11,6	568
1930	40	7,8	34	6,6	214	41,7	150	49,7	75	14,6	513
1936	37	7,6	43	8,8	197	40,4	154	31,6	56	11,4	487
1940	38	8,3	23	5,0	178	39,0	164	35,9	53	11,6	456
1945	26	6,0	28	6,5	160	37,4	168	39,3	45	10,5	427
1950	28	6,5	29	6,7	164	38,2	163	37,9	45	10,4	429
1955	42	10,1	27	6,5	164	39,4	149	35,8	34	8,1	416
1960	16	4,2	31	8,1	152	39,8	144	37,8	38	9,9	381
1965	24	6,5	44	10,9	129	35,1	136	37,0	34	9,2	367
1970	31	9,4	37	11,2	119	36,0	113	34,2	30	9,0	330
1975	43	13,8	32	10,2	103	33,1	113	36,3	20	5,4	311
1981	75	24,9	33	10,9	94	31,2	81	26,9	18	5,9	301
1986	93	34,7	26	9,7	67	24,9	66	24,6	16	5,9	268

0 Activitat no agrícola; 1, Sense propietat; 2, Petits propietaris; 3, Mitjans; 4, Benestants.

FONT: Elaboració pròpia, segons dades dels cursos domèstics, a partir dels Censos de població, cadastres i amillaments. (A.M.G.)

Quadre Ap. 3.5.
Evolució de la Mitjana de persones per grup residencial,
segons posició social
Torroja, 1867-1986 i Gratallops, 1924-1986

<u>Any</u>	<u>0</u>	<u>1</u>	<u>2</u>	<u>3</u>	<u>4</u>	<u>Total</u>
<u>TORROJA</u>						
1867	4,00	3,50	4,37	5,51	6,50	4,51
1870	3,75	3,63	4,00	5,72	7,07	4,39
1875	4,81	2,63	3,95	5,83	6,86	4,35
1880	4,27	2,65	4,07	5,40	5,35	4,21
1884	5,64	3,02	4,25	5,80	5,50	4,51
1889	5,62	3,96	4,75	5,61	6,73	5,04
1895	4,00	3,33	4,63	5,95	6,86	4,79
1903	4,00	2,56	3,49	4,50	4,46	3,71
1906	3,30	2,57	3,22	4,61	4,92	3,61
1911	4,14	3,32	3,47	4,76	4,00	3,94
1918	4,00	3,20	3,65	4,63	4,23	4,01
1920	3,22	3,30	3,84	4,77	4,23	4,04
1925	3,50	3,00	3,41	3,91	4,46	3,00
1930	3,37	3,18	3,36	4,18	4,33	3,61
1936	2,85	3,63	3,29	3,94	4,45	3,61
1940	3,00	3,00	3,12	3,33	5,18	3,40
1945	3,00	2,83	3,18	3,60	5,40	3,47
1950	2,71	2,93	3,39	3,69	4,71	3,46
1955	3,00	2,75	3,51	3,77	4,25	3,43
1960	3,00	2,27	3,48	3,55	5,14	3,45
1965	3,93	2,13	3,10	3,34	4,83	3,15
1970	3,00	2,89	3,09	3,68	3,16	3,07
1975	2,90	2,58	2,95	3,31	3,50	3,00
1981	2,63	2,53	2,85	3,18	3,00	2,84
1986	3,20	2,80	2,81	3,00	2,00	2,89
<u>GRATALLOPS</u>						
1924	3,80	2,65	3,21	4,80	4,71	3,68
1930	4,00	2,26	3,01	4,05	5,35	3,48
1936	3,08	2,52	2,94	3,85	4,00	3,24
1940	3,80	2,09	2,96	4,00	4,41	3,40
1945	3,25	3,11	2,90	3,73	4,09	3,33
1950	3,11	2,63	2,82	3,88	4,09	3,27
1955	4,66	2,45	3,15	3,63	3,40	3,35
1960	2,66	3,44	3,16	3,69	4,75	3,43
1965	3,42	4,00	3,00	3,77	4,25	3,49
1970	3,87	3,70	3,05	3,53	3,75	3,40
1975	3,58	3,20	3,02	3,76	2,86	3,34
1981	4,41	3,30	3,03	3,00	3,00	3,30
1986	4,22	2,36	2,79	2,86	2,66	3,15

0 Activitat no agrícola; 1, Sense propietat; 2, Petits propietaris; 3, Mitjans; 4, Benestants.

FONT: Elaboració pròpia, segons dades dels cursos domèstics, a partir dels Censos de població, cadastres i amillaraments (A.M.G.)

Quadre Ap. 3.6.-
Formes de residència. Gratallops, 1792-1853

	1792		1797		1800		1804		1809		1812		1816
	1	,52			1	,45	6	2,64	9	3,91	21	7,45	19
	1	,52			1	,45			1	,43	3	1,07	1
							4	1,76	7	3,04	16	5,68	16
							2	,88			1	,35	2
									1	,43	1	,35	
	0	,00	2	,94	4	1,83	4	1,76	1	,43	2	,71	4
			2	,94	4	1,83	4	1,76	1	,43	2	,71	3
													1
	127	64,79	130	61,10	128	58,71	124	54,56	149	64,67	159	60,00	165
	21	10,71	20	9,40	25	11,46	30	13,20	30	13,02	36	12,96	30
	90	45,91	91	42,77	84	38,53	77	33,88	92	39,93	109	38,70	107
	6	3,06	9	4,23	4	1,83	5	2,20	7	3,04	5	1,78	3
	10	5,10	10	4,70	15	6,88	12	5,28	20	8,68	19	6,75	25
	36	18,36	42	19,74	47	21,55	49	21,56	43	18,66	46	16,33	43
	26	13,86	25	11,75	28	12,84	32	14,08	26	11,28	29	10,30	22
	2	1,02	4	1,88	6	2,75	2	,88	2	,87	2	,71	4
	6	3,06	5	2,35	8	3,66	7	3,08	10	4,34	9	3,20	11
	2	1,02	8	3,76	5	2,29	8	3,52	5	2,17	6	2,13	6
	31	15,81	39	18,33	38	17,43	44	19,36	28	12,16	43	15,27	39
	21	10,71	23	10,81	20	9,17	20	8,80	12	5,21	19	,75	18
	10	5,10	16	7,52	17	7,79	23	10,12	14	6,08	22	7,81	18
					1	,45	1	,44	1	,43	2	,71	3
445	67	34,18	81	38,07	85	38,99	93	40,92	71	30,81	89	31,59	82
TOTAL	196		213		218		229		236		274		267

	1819		1824		1826		1829		1837		1839		1842
7,03	19	6,73	16	5,57	14	4,79	14	5,34	14	5,41	18	6,91	13
,37	2	,71	2	,70	1	,34	2	,76	2	,83	4	1,73	3
5,92	10	3,54	9	3,13	9	3,08	10	3,82	8	2,91	9	3,45	8
,74	4	1,42	4	1,39	1	,34	1	,38	2	,83	1	,43	
	1	,35	1	,35	3	1,03	1	,38	2	,83	3	1,30	2
						,00		,00	0		0		
1,48	2	,71	1	,35	7	2,40	8	3,05	8	2,91	4	1,73	3
1,11	1	,35			7	2,40	6	2,29	7	2,50	3	1,30	2
,37	1	,35	1	,35		,00	2	,76	1	,41	1	,43	1
						,00		,00	0		0		
61,05	188	66,55	194	57,51	193	66,10	161	61,45	134	51,58	134	52,26	121
11,11	30	10,62	35	12,88	32	10,96	13	4,96	14	5,41	16	6,05	31
39,59	133	47,08	133	46,28	129	44,18	117	44,66	92	35,36	81	31,54	64
1,11	520	1,77	5	1,74	3	1,03	3	1,15	4	1,66	9	3,46	6
9,25	4	7,08	21	7,31	29	9,93	28	10,69	24	9,15	29	11,23	20
15,91	44	15,58	43	14,96	39	13,36	48	18,32	66	25,38	62	24,19	63
8,14	27	9,56	26	9,05	24	8,22	28	10,69	31	12,06	34	13,39	39
1,48	4	1,42	4	1,39	3	1,03	2	,76	8	2,91	4	1,73	3
4,07	8	2,84	6	2,09	6	2,05	11	4,20	21	7,90	16	6,05	15
2,22	5	1,77	7	2,44	6	2,05	7	2,57	7	2,50	8	3,02	6
14,33	31	10,97	34	11,83	30	10,27	29	11,07	38	14,56	38	14,69	29
6,66	14	4,96	14	4,87	15	5,14	11	4,20	13	4,99	17	6,48	13
6,66	16	5,66	19	6,61	13	4,45	15	5,73	23	8,74	18	6,91	13
1,11	1	,35	1	,35	1	,34	3	1,15	2	,83	3	1,30	3
					1	,34		,00	0		0		
30,34	75	26,55	77	26,80	69	23,63	77	29,39	104	39,94	100	38,28	92
	282		284		292		262		260		257		230

1845		1848		1853		m. 1792-1809		m. 1812-1829		m. 1837-1853		
5,66	19	7,03	14	6,14	16	8,64	17	1,56	103	6,20	94	6,53
1,31	4	1,48	3	1,12	3	1,61	3	,27	11	,66	20	1,37
3,48	10	3,71	8	3,48	5	2,68	11	1,01	70	4,21	47	3,30
					3	1,61	2	,18	13	,78	6	,44
,87	5	1,85	3	1,32	5	2,68	1	,09	7	,42	20	1,43
							0	,00	0	,00	0	,00
1,31	10	3,71	6	2,61	4	2,14	11	1,01	24	1,44	35	2,44
,87	7	2,59	5	2,18	3	1,61	11	1,01	19	1,14	27	1,87
,44	3	1,11	1	,43	1	,53	0	,00	5	,30	8	,57
							0	,00	0	,00	0	,00
52,75	151	55,87	125	54,51	112	60,14	658	60,26	1070	64,42	777	54,14
13,51	40	14,81	44	19,18	46	24,71	126	11,54	176	10,60	191	13,27
27,91	78	28,86	60	26,16	51	27,38	434	39,74	728	43,83	426	29,67
2,61	6	2,22	8	3,48	6	3,22	31	2,84	539	32,45	39	2,73
8,72	27	9,99	13	5,66	9	4,83	67	6,14	126	7,59	122	8,47
27,46	63	23,31	59	25,72	34	18,25	217	19,87	263	15,83	347	24,18
17,01	38	14,06	38	16,56	25	27,01	137	12,55	156	9,39	206	14,33
1,32	8	2,96	5	2,18			16	1,47	19	1,14	28	1,95
6,54	10	3,71	10	4,36	5	4,83	36	3,30	51	3,07	76	5,30
2,61	7	2,39	6	2,61	3	1,61	28	2,56	37	2,23	36	2,53
12,64	27	9,99	25	10,91	20	10,74	180	16,48	206	12,40	177	12,30
5,66	13	4,81	10	4,36	8	4,29	96	8,79	91	5,48	74	5,13
5,66	12	4,44	11	4,73	9	4,83	80	7,33	103	6,20	85	5,95
1,31	2	,74	4	1,74	3	1,61	1	,09	11	,66	17	1,22
							3	,27	1	,06	0	,00
40,11	90	33,32	84	30,24	54	28,99	397	36,36	469	28,24	524	36,47
	271		231		187		1092		1661		1436	

FONT: Elaboració pròpia, segons fitxes dels cursos domèstics, a partir de les Llibretes de compliment desigual. (A.H.A.T.)

Quadre Ap. 3.7.-
Formes de residència. Torroja, 1867-1986

- 669 -

1867		1870		1875		1880		1884		1889		1895	
7	3,57	6	3,14	16	8,24	15	7	10	4,8	6	2,95	8	
1	,51					2	,93	2	,96	3	1,47	3	
1	,51	3	1,57	12	6,18	5	2,33	3	1,44	2	,98	3	
		1	,52			3	1,40	2	,96	1	,49	1	
		1	,52	2	1,03	1	,46	0					
5	2,55	1	,52	2	1,03	4	1,97	3	1,44	1	,49	1	
1	,51	7	3,66	3	1,54	4	1,87	7	3,36	2	,98	2	
1	,51	3	1,57	2	1,03	2	,93	5	2,40				
		2	1,04			1	,46		,00	2	,98		
		2	1,04	1	,51	1	,46	2	,95			2	
124	63,26	122	63,87	124	63,91	144	67,28	131	62,98	125	61,57	120	
26	13,26	27	14,13	31	15,98	36	16,82	32	15,38	32	15,76	32	
83	42,34	84	43,98	85	43,81	99	46,26	84	40,38	83	40,88	78	
1	,51	0	4,18	1	,51			4	1,92	2	,98	3	
14	7,14	8		7	3,61	8	3,73	11	5,28	8	3,94	7	
39	19,89	38	38	31	15,98	28	13,08	38	18,26	48	23,64	47	
22	11,22	22	22	17	8,76	14	6,54	20	9,61	26	12,8	12	
		3	3	3	1,54	3	1,40	4	1,92	4	1,97	7	
12	6,12	6	6	5	2,57	6	2,80	9	4,32	15	7,38	3	
5	2,55	7	7	6	3,09	4	1,97	5	2,40	3	1,47	1	
25	12,75	18	9,42	20	10,3	23	10,47	22	10,57	22	10,83	23	
10	5,10	8	4,18	11	5,67	15	7,00	10	4,80	10	4,92	12	
12	6,12	8	4,18	7	3,6	5	2,33	6	2,88	7	3,44	7	
0		0		3	1,54	3	1,40	4	1,92	3	1,47	3	
3	1,53	2	1,04					2	,96	2	,98	1	
64	32,65	56	29,32	51	26,28	51	23,82	60	28,84	70	34,48	70	
196		191		194		214		208		203		200	

	1903		1906		1911		1918		1920		1925		1930
11	13	6,8	15	8,1	9	5,56	10	6,66	9	5,26	11	7,69	9
30	1	,52	1	,54	0		1	,66	3	,97	5	3,49	3
50	5	2,61	6	3,24	2	1,25	1	,66	2	1,31	2	1,39	1
50	2	1,04	3	1,62	3	1,88	5	3,33	3	1,97	3	2,09	1
50			1	,54	3	1,88	1	,66			1	,69	2
50	5	2,61	4	4,01	1	,52	2	1,33					1
50	2	1,04	2	1,08	2	1,25	1	,66	4	2,64	7	4,89	2
	1	,52	1	,54	1	,62	1	,66	1	,65	2	1,39	
					1	,62			1	,65	3	2,09	2
00	1	,52	1	,54					2	1,31	2	1,39	
100	130	68,06	129	69,72	120	75,47	107	71,33	105	69,07	92	64,33	85
100	33	17,27	39	21,08	12	7,54	14	9,33	14	9,21	14	9,79	13
100	80	40,88	73	39,45	95	59,74	80	5,33	75	49,34	60	41,95	52
150	9	4,71	9	4,86	5	3,14	3	1,99	6	2,63	3	2,09	5
150	8	4,19	7	3,78	8	5,03	10	6,66	10	6,57	15	10,48	15
150	34	17,8	23	12,43	20	12,57	22	14,66	25	16,44	22	15,38	32
150	17	8,9	13	7,02	15	9,43	10	71,33	9	5,92	8	5,59	17
100	1	,52	1	,54	1	,62	2	1,33	4	2,63	4	2,79	1
100	8	4,19	5	2,7	2	1,25	9	5,99	10	6,57	8	5,59	13
100	8	4,19	4	2,16	2	1,25	1	,66	2	1,31	2	1,39	1
150	11	5,75	16	8,64	8	5,03	10	6,66	10	6,62	11	7,69	13
100	5	2,62	7	3,78	7	4,4	6	3,99	5	3,28	7	4,89	6
150	4	2,09	5	2,7			1	,66	2	1,31	1	,69	4
150	1	,52	2	1,08	1	,62	2	1,33	2	1,31	1	,69	2
150	1	,52	2	1,08			1	,66	1	,65	2	1,39	1
150	45	23,56	39	21,08	28	17,61	33	21,99	35	23,17	11	23,07	45
	191		185		159		150		152		143		140

	1936		1940		1945		1950		1955		1960		1965
1971	10	8,47	11	9,65	13	13	17	17,89	18	19,35	17	18,88	19
1974	1	,84	2	1,75	2	2	4	4,21	6	6,45	3	3,33	4
1971	5	4,23	5	4,38	5	5	5	5,26	7	7,52	7	7,77	7
1971	1	,84	2	1,75	3	3	2	2,10	1	1,07	1	1,11	3
1972	2	1,69	1	,87	2	2	2	2,10	2	2,15	3	3,33	3
1971	1	,84	1	,87	1	1	4	4,21	2	2,15	3	3,33	2
1972	3	2,54	6	5,26	2	2	3	3,15	2	2,15	2	2,22	
1972	1	,84	1	,87	1	1	1	1,05	1	1,07			
	2	1,69	2	1,75	1	1	1	1,05	1	1,07	1	1,11	
							1	1,05	1	1,07	1	1,11	
1971	59	49,99	63	55,26	52	52	43	45,26	42	45,16	41	45,55	52
1978	8	6,78	9	7,89	12	12	8	8,42	7	7,52	9	9,99	18
1974	32	27,11	38	33,33	27	27	30	31,57	30	32,25	29	32,22	30
1957	6	5,08	4	3,51									
1971	13	11,01	13	11,4	13	13	5	5,26	5	5,37	3	3,33	4
1985	35	29,66	25	21,93	25	26	25	26,31	20	21,5	21	23,33	13
1974	18	15,25	16	14,03	17	17	16	16,84	13	13,97	15	16,66	10
1971	3	2,54	4	3,51	3	3	1	1,05	1	1,07	1	1,11	1
1978	11	9,32	3	2,63	5	5	5	5,26	3	3,22	4	4,44	2
1971	3	2,54	2	1,75	1	1	3	3,15	3	3,22	1	1,11	
1978	12	10,16	9	7,89	7	7	7	7,36	11	11,82	9	9,99	8
1978	8	6,78	5	5,38	4	4	4	4,21	9	9,67	7	7,77	8
1985	2	1,69	2	1,75	1	1	1	1,05			1	1,11	
1972	2	1,69	2	1,75	2	2	2	2,10	2	2,15	1	1,11	
1971													
1974	47	39,83	34	29,83	35	35	32	33,67	29	31,18	30	33,33	21
	118		114		100		95		93		90		91

	1970		1975		1981	0	1985	
20,08	14	20,89	15	23,43	13	20,31	10	20,83
4,39	3	4,47	4	6,25	5	7,81	3	6,24
7,69	2	2,98	3	4,68	4	6,25	5	10,41
3,29	4	5,97	4	6,25	3	4,68	1	2,08
3,29	4	5,97	4	6,25	1	1,56	1	2,08
2,19	1	1,49						
	1	1,49	2	3,12	2	3,12	1	2,08
			1	1,56	1	1,56		
	1	1,49	1	1,56	1	1,56	1	2,08
57,14	41	61,19	34	53,12	39	60,93	28	58,33
19,78	15	22,38	13	20,31	15	23,43	12	25
32,96	24	35,82	20	31,25	22	34,37	14	29,16
	1	1,49	0				1	2,08
4,39	1	1,49	1	1,56	2	3,12	1	2,08
14,28	6	8,95	5	7,81	5	7,81	7	14,58
10,98	4	5,97	4	6,25	5	7,81	7	14,58
1,09								
2,19	2	2,98	1	1,56				
8,79	5	7,46	8	12,5	5	7,81	2	4,16
8,79	4	5,97	7	10,93	4	6,25	2	4,16
	1	1,49	1	1,56	1	1,56		
23,07	11	16,41	13	20,31	10	15,62	9	18,74
	67		54		64		48	

FONT: Elaboració pròpia, segons fitxes dels cursos domèstics, a partir dels Censos de població de Torroja (A.M.T.)

Quadre Ap. 3.8.-
Formes de residència. Gratallops, 1924-1986

Any	1924		1930		1936		1940		1945		1950		1955
i	14	9,09	13	8,88	15	9,99	12	8,95	9	7,03	17	12,98	19
ia	1	,65	6	4,08	7	4,66	1	,74	1	,78	4	3,05	4
ib	8	5,19	2	1,36	5	3,33	4	2,98	5	3,9	7	5,34	10
ic	2	1,29	5	3,4	3	1,99	6	4,47	2	1,57	4	3,05	4
id	3	1,94					1	,74	1	,78	2	1,52	1
2	4	2,59	3	2,04	3	1,99	4	2,98	3	2,35	2	1,52	1
2a	2	1,29	1	,68	2	1,33	3	2,23	2	1,57	2	1,52	1
2b			1	,68					1	,78			
2c	2	1,29	1	,68	1	,66	1	,74					
3	100	64,93	97	65,98	92	61,33	84	62,68	89	69,53	83	63,35	67
3a	19	12,33	19	12,92	18	11,99	13	9,7	15	11,72	12	9,16	16
3b	61	39,61	56	38,09	56	37,33	51	38,05	58	45,31	55	41,98	44
3c	4	2,59	5	3,4	6	3,99	5	3,73	5	3,9	2	1,52	1
3d	16	10,39	17	11,56	12	7,99	15	11,19	11	8,6	14	10,69	6
4	32	20,77	19	12,92	23	15,33	25	18,65	20	15,64	20	15,27	22
4a	19	12,33	16	10,88	16	10,66	19	14,17	13	10,16	15	11,47	16
4b	3	1,94	0		1	,66			1	,78	1	,76	1
4c	7	4,54	2	1,36	4	2,66	3	2,23	3	2,35	2	1,52	4
4d	3	1,94	1	,68	2	1,33	3	2,23	3	2,35	2	1,52	1
5	4	2,59	15	10,2	17	11,33	9	6,71	7	5,47	9	6,87	14
5a	1	,64	6	4,08	12	7,99	7	5,22	6	4,69	9	6,87	12
5b	2	1,29	7	4,76	4	2,66	1	,74	1	,78			1
5c			1	,68	1	,66	1	,74					1
5d	1	,64	1	,68									
TOT 4+5	36	23,37	34	23,12	40	20,66	34	25,37	27	21,11	29	22,14	36
TOTAL	154		147		150		134		128		131		123

	1960		1965		1970		1975		1981		1986	
4	15	13,51	12	11,42	14	14,43	15	16,13	19	20,87	19	22,09
15	4	3,6	1	,96	2	2,06	4	4,3	4	4,39	4	4,65
13	6	5,41	8	7,62	7	7,21	7	7,53	8	8,79	6	6,97
12	3	2,7	1	,96	1	1,03	1	1,07	2	2,19	3	3,48
11	2	1,8	2	1,9	3	3,09	3	3,23	5	5,49	6	6,97
					1	1,03						
11	4	3,6	5	4,76	5	5,15	4	4,3	2	2,19	1	1,16
11	2	1,8	2	1,9	1	1,03	1	1,08	1	1,09	1	1,16
	2	1,8	3	2,86	3	3,09	2	2,14	1	1,09		
					1	1,03	1	1,08				
17	57	51,35	51	48,57	45	46,39	51	54,81	56	61,53	52	60,46
13	11	9,91	12	11,42	17	17,52	16	17,2	20	21,97	22	25,58
17	40	36,04	35	33,33	26	26,8	32	34,4	33	36,26	28	32,53
11	2	1,8	1	,95	2	2,06	2	2,14	2	2,19		
17	4	3,6	3	2,86			1	1,07	1	1,09	2	2,32
18	21	18,92	21	20	21	21,64	11	11,82	7	7,69	8	9,3
13	15	13,52	16	15,24	16	16,49	10	10,75	6	6,59	8	9,3
11	1	,9	1	,96	4	4,12	1	1,07				
15	3	2,7	2	1,9	1	1,03						
11	2	1,8	2	1,9					1	1,09		
18	14	12,61	16	15,23	12	12,37	12	12,9	7	7,69	6	6,97
15	10	9	10	9,52	9	9,27	8	8,6	5	5,49	4	4,65
11	2	1,81	4	3,81	2	2,06	3	3,23	2	2,19	2	2,32
11	1	,9	2	1,9	1	1,03	1	1,07				
	1	,9										
16	35	31,53	37	35,23	33	34,02	23	24,72	14	15,38	14	16,27
									0			
	111		105		97		93		91		86	

laboració pròpia, segons fitxes dels cursos domèstics a partir dels Censos de població de Grata-
(A.M.G.)

Quadre Ap. 3.9.

Formes de residència segons posició social dels G.R.
Mitjanes per períodes (%)

<u>Posició social i</u> <u>forma de residència</u>	<u>Torroja</u> <u>1867-1925</u>	<u>Torroja</u> <u>1903-1925</u>	<u>Grat+Tor</u> <u>1924-1940</u>	<u>Grat+Tor</u> <u>1945-1955</u>	<u>Grat+Tor</u> <u>1970-1986</u>
<u>0. ACTIV. NO-AGRÍCOLA</u>					
1. Solitaris	7,20	4,08	5,55	17,94	18,44
2. S/, nucli conj.	1,80	5,12	9,72	6,41	-
3. Simple	72,97	63,26	61,11	55,12	63,10
4. Extensa	11,71	14,28	18,03	12,82	8,73
5. Múltiple	6,30	12,24	5,55	7,69	9,70
4+5	17,11	26,53	23,61	20,51	18,44
Nombre G.R.	111	49	72	78	103
<u>1. NO PROPIETARIS</u>					
1. Solitaris	15,72	13,90	11,11	21,36	17,28
2. S/, nucli conj.	1,61	1,98	3,41	0,85	-
3. Simple	64,51	72,84	70,94	69,23	70,37
4. Extensa	15,32	5,96	10,25	5,12	8,64
5. Múltiple	2,82	5,29	4,27	3,42	3,70
4+5	18,14	11,25	12,82	8,54	12,34
Nombre G.R.	248	151	117	117	81
<u>2. PETITS PROPIETARIS</u>					
1. Solitaris	0,93	7,48	11,29	21,36	17,28
2. S/, nucli conj.	2,32	1,20	1,41	1,53	4,21
3. Simple	67,23	73,91	66,33	57,90	54,40
4. Extensa	17,54	12,80	16,53	16,44	12,64
5. Múltiple	11,95	4,58	4,43	6,80	11,49
4+5	29,50	17,39	20,96	23,24	24,13
Nombre G.R.	644	414	496	456	261
<u>3. MITJANS</u>					
1. Solitaris	1,36	2,42	6,01	9,66	18,74
2. S/, nucli conj.	1,36	1,38	2,84	2,11	3,40
3. Simple	56,12	63,66	53,16	48,64	50
4. Extensa	27,89	20,06	24,99	25,98	18,75
5. Múltiple	13,25	12,45	12,97	13,53	9,09
4+5	41,15	32,52	37,97	39,57	27,84
Nombre G.R.	294	289	316	331	176
<u>4. BENEFICIARIS</u>					
1. Solitaris	-	8,53	1,98	9,41	17,77
2. S/, nucli conj.	1,03	2,43	4,95	3,52	4,44
3. Simple	50,51	60,97	47,52	31,76	57,77
4. Extensa	25,77	21,95	25,74	36,47	6,66
5. Múltiple	22,68	6,09	19,80	18,82	13,33
4+5	48,45	28,04	45,54	55,29	20
Nombre G.R.	97	82	101	85	45

<u>5. TOTAL</u>					
1. Solitaris	4,83	7,46	8,13	14,62	19,50
2. S/, nucli conj.	1,84	2,03	2,77	2,24	2,95
3. Simple	63,30	66,51	58,18	54,07	56,72
4. Extensa	19,13	16,51	18,44	19,50	11,47
5. Múltiple	10,98	7,46	12,46	9,56	9,34
4+5	30,01	23,98	30,90	29,05	20,81
Nombre G.R.	1406	884	1155	1067	610

FONT: Elaboració pròpia, segons fitxes dels cursos domèstics, a partir dels Censos de població, cadastres i amillaraments. (A.M.G i A.M.T.)

Quadre Ap. 3.10.-
 Forma de residència a l'inici del cicle familiar
 (residència postmatrimonial)
 Gratallops, 1792-1853

Període	1792-1809		1812-1829		1837-1853		TOT 1792-1853	
3	94	54,02	77	49,36	47	34,56	218	46,78
3a/3b	91	52,30	76	48,72	44	32,35	211	45,28
3d	3	1,72	1	,64	3	2,21	7	1,50
4	36	20,69	35	22,44	43	31,62	114	24,46
4a	20	11,49	17	10,90	20	14,71	57	12,23
4b	26	14,94	0	,00	1	,74	27	5,79
4c	8	4,60	11	7,05	9	6,62	28	6,01
4d	8	4,60	6	3,85	13	9,56	27	5,79
5	44	25,29	44	28,21	46	33,82	134	28,76
5a	20	11,49	17	10,90	21	15,44	58	12,45
5b	24	13,79	25	16,03	24	17,65	73	15,67
5c	0	,00	1	,64	2	1,47	3	,64
5d	1	,57	1	,64	0	,00	2	,43
TOT 4+5	80	45,98	79	50,64	89	65,44	248	53,22
TOTAL	174		156		136		466	

FONT: Elaboració pròpia, segons fitxes dels cursos domèstics, a partir de les Llibretes de compliment Pasqual.

Quadre Ap. 3.11.
 Forma de residència a l'inici del cicle familiar
 (residència postmatrimonial)
 Torroja, 1867-1920

Període	1867-1895		1903-1920		TOT 1867-1920	
3	124	53,22	75	59,06	199	55,28
3a/3b	50	21,46	27	21,26	77	21,39
3d	74	31,76	48	37,80	122	33,89
4	58	24,89	31	24,41	89	24,72
4a	44	18,88	21	16,54	65	18,06
4b	1	,43	1	,79	2	,56
4c	5	2,15	2	1,57	7	1,94
4d	8	3,43	7	5,51	15	4,17
5	51	21,89	21	16,54	72	20,00
5a	19	8,15	7	5,51	26	7,22
5b	19	8,15	7	5,51	26	7,22
5c	8	3,43	1	,79	9	2,50
5d	5	2,15	6	4,72	11	3,06
TOT 4+5	109	46,78	52	40,94	161	44,72
					0	
TOTAL	233		127		360	

FONT: Elaboració pròpia, segons fitxes dels cursos domèstics, a partir dels Censos de població, registre civil i parroquial, cadstres i amillament R.C., A.P., A.M.)

Quadre Ap. 3.12.
 Forma de residència a l'inici del cicle familiar
 (residència postmatrimonial)
 Gratallops + Torroja, 1924-1986

Període	1925-1940		1945-1955		1970-1986		TOT 1924-1986	
3	55	40,44	53	37,32	13	52,00	121	39,93
3a/3b	53	38,97	53	37,32	12	48,00	118	38,94
3d	2	1,47	0	,00	1	4,00	3	,99
4	51	37,50	46	32,39	5	20,00	102	32,66
4a	36	26,47	34	23,94	1	4,00	71	23,43
4b	0	,00	0	,00	3	12,00	3	,99
4c	8	5,88	5	3,52	1	4,00	14	4,62
4d	7	5,15	7	4,93	0	,00	14	4,62
5	30	22,06	43	30,28	7	28,00	80	26,40
5a	15	11,03	30	21,13	4	16,00	49	16,17
5b	12	8,92	9	5,34	3	12,00	24	7,92
5c	1	,74	3	2,11	0	,00	4	1,32
5d	2	1,47	1	,70	0	,00	3	,99
TOT 4+5	81	59,56	89	62,68	12	48,00	182	60,07
TOTAL	136		142		25		303	

FONT: Elaboració pròpia, segons fitxes dels cursos domèstics, a partir de ls Censos de població, registre civil i parroquial, cadastres i amillament (R.C., A.P., A.M.)

Quadre Ap. 3.13.-
 Forma de residència al final del cicle familiar
 Gratallops, 1792-1853

Període	1792-1809		1812-1829		1837-1853		TOT 1792-1853	
1	8	8,60	18	10,84	30	13,57	56	11,67
1a	0	,00	2	1,20	6	2,71	8	1,67
1b	8	8,60	14	8,43	21	9,50	43	8,96
1c	0	,00	2	1,20	0	,00	2	,42
1d	0	,00		,00	3	1,36	3	,63
2	0	,00	0	,00	1	,45	1	,21
2a		,00		,00	1	,45	1	,21
2b		,00		,00		,00	0	,00
2c		,00		,00		,00	0	,00
3	27	29,03	70	42,17	76	34,39	173	36,04
3a	3	3,23	3	1,81	15	6,79	21	4,38
3b	8	8,60	28	16,87	24	10,86	60	12,50
3c	4	4,30	5	3,01	6	2,71	15	3,13
3d	12	12,90	34	20,48	31	14,03	77	16,04
4	39	41,94	51	30,72	70	31,67	160	33,33
4a	32	34,41	36	21,69	46	20,81	114	23,75
4b	1	1,08	5	3,01	5	2,25	11	2,29
4c	3	3,23	3	1,81	6	2,71	12	2,50
4d	3	3,23	7	4,22	13	5,88	23	4,79
5	19	20,43	27	16,27	44	19,91	90	18,75
5a	9	9,68	12	7,23	21	9,50	42	8,75
5b	10	10,75	15	9,04	18	8,14	43	8,96
5c	0	,00	0	,00	4	1,81	4	,83
5d	0	,00	0	,00	1	,45	1	,21
TOT 4+5	58	62,37	78	46,99	114	51,58	250	52,08
TOTAL	93		166		221		480	

FONT: Elaboració pròpia, segons fitxes dels cursos domèstics, a partir de les llibretes de compliment Pasqual i actes parroquials. (A.H.A.G.)

Quadre Ap. 3.14.-
 Forma de residència al final del cicle familiar
 Torroja, 1867-1920

Període	1867-1895		1903-1920		TOT 1867-1920	
1	15	12,61	23	24,47	38	17,84
1a	2	1,68	5	5,32	7	3,29
1b	10	8,40	11	11,70	21	9,86
1c	1	,84	2	2,13	3	1,41
1d	2	1,68	5	5,32	7	3,29
2	1	,84	2	2,13	3	1,41
2a		,00	1	1,06	1	,47
2b		,00		,00	0	,00
2c	1	,84	1	1,06	2	,94
3	51	42,86	30	31,91	81	38,03
3a	15	12,61	10	10,64	25	11,74
3b	25	21,01	6	6,38	31	14,55
3c	4	3,36	7	7,45	11	5,16
3d	7	5,88	7	7,45	14	6,57
4	36	30,25	29	30,85	65	30,52
4a	21	17,65	20	21,28	41	19,25
4b	3	2,52	0	,00	3	1,41
4c	5	4,20	4	4,26	9	4,23
4d	7	5,88	5	5,32	12	5,63
5	16	13,45	10	10,64	26	12,21
5a	6	5,04	1	1,06	7	3,29
5b	6	5,04	8	8,51	14	6,57
5c	2	1,68	1	1,06	3	1,41
5d	2	1,68	0	,00	2	,94
TOT 4+5	52	43,70	39	41,49	91	42,72
TOTAL	119		94		213	

FONT: Elaboració pròpia, segons fitxes dels cursos domèstics, a partir dels Censos de població, registre civil i, parroquials i amillaments; cadastres (R.C., A.P., i A.M.)

Quadre Ap. 2.15.-
Forma de residència al final del cicle familiar
Gratallops + Torroja, 1924-1986

Període	1924-1940		1945-1965		1970-1986		TOT 1924-1986	
1	24	20,17	34	23,94	35	28,69	93	24,29
1a	8	6,72	8	5,63	12	9,84	28	7,31
1b	12	10,08	21	14,79	17	13,93	50	13,05
1c	2	1,68	2	1,41	1	,82	5	1,31
1d	2	1,68	3	2,11	5	4,10	10	2,61
2	3	2,52	2	1,41	4	3,28	9	2,35
2a	1	,84		,00	2	1,64	3	,78
2b	2	1,68	2	1,41	1	,82	5	1,31
2c		,00		,00	1	,82	1	,26
3	48	40,34	44	30,99	57	46,72	149	39,30
3a	9	7,56	8	5,63	43	35,25	60	15,67
3b	16	13,45	13	9,15	11	9,02	40	10,44
3c	5	4,20	4	2,82	1	,82	10	2,61
3d	18	15,13	19	13,38	2	1,64	39	10,18
4	35	29,41	50	35,21	12	9,84	97	25,33
4a	28	23,53	42	29,58	10	8,20	80	20,89
4b	2	1,68	1	,70	2	1,64	5	1,31
4c	1	,84	3	2,11	0	,00	4	1,04
4d	4	3,36	4	2,82	0	,00	8	2,09
5	9	7,56	12	8,45	14	11,48	35	9,14
5a	5	4,20	11	7,75	11	9,02	27	7,05
5b	1	,84	1	,70	2	1,64	4	1,04
5c	2	1,68	0	,00	1	,82	3	,78
5d	1	,84	0	,00	0	,00	1	,26
TOT 4+5	44	36,97	62	43,66	26	21,31	132	34,46
TOTAL	119		142		122		383	

FONT: Elaboració pròpia, segons fitxes dels cursos domèstics, a partir dels Censos de població, registre civil i parroquial, cadastres i amillament. (R.C., A.P. i A.M.)

Quadre Ap. 3.16
Tipus de parents en els G.R. (a l'inici del cicle familiar)

	1792-1853			1857-1920			1924-1986		
	H	M	Amb.	H	M	Amb.	H	M	Amb.
<u>4a) Extenses ascendents</u>									
F	23	-	-	14	8	-	13	7	-
M	25	1	-	32	8	-	19	22	-
FF	1	-	-	1	1	-	1	3	-
FM	1	1	-	1	1	-	-	-	-
MF	1	-	-	1	-	-	-	-	-
MM	1	-	-	-	-	-	1	-	-
F + FF	2	-	-	-	-	-	-	-	-
HF + FF	-	-	1	-	-	-	-	-	1
MM + HF	-	-	-	-	-	-	-	-	1
<u>4b) Extenses descendents</u>									
ZCh	1	-	-	-	-	-	-	1	-
SCh	1	-	-	-	-	-	-	-	-
SW	-	-	-	1	-	-	1	-	-
SW + DH	-	-	-	1	-	-	1	-	-
<u>4c) Extenses col.laterals</u>									
B + Z	9	-	-	-	-	-	-	1	-
B	9	-	-	1	-	-	3	1	-
Z	4	2	-	3	1	-	1	-	-
Z + MZ	1	-	-	-	-	-	-	-	-
BW + BCh	1	-	-	-	-	-	-	-	-
FZ	1	-	-	-	1	-	1	-	-
MB	-	-	-	-	-	-	1	-	-
MZ	-	-	-	-	-	-	-	1	-
ZH	1	-	-	-	-	-	-	1	-
BS	-	-	-	-	-	-	1	-	-
BCh	-	-	-	1	-	-	-	-	-
ZD	-	-	-	-	-	-	-	1	-
ZS	-	-	-	-	-	-	1	-	-

4d) Extenses linials i col.laterals

F + B	1	-	-	5	-	-	-	2	-
F + Z	2	-	-	2	1	-	1	-	-
F + B + Z	-	2	-	1	-	-	-	-	-
F + BD	-	1	-	-	-	-	1	-	-
F + FZ	1	1	-	-	-	-	-	-	-
M + B	2	-	-	2	-	-	-	2	-
M + Z	10	-	-	1	1	-	-	-	-
M + Z + ZD	-	-	-	-	-	-	1	1	-
M + B + Z	6	1	-	-	1	-	-	-	-
M + XZ	1	-	-	1	-	-	-	-	-
M + FZ + Z	-	-	-	-	-	-	1	3	-
MM+WB+HZ	1	-	-	-	-	-	-	-	1
M + MB	-	-	-	-	1	-	1	-	-

5a) Múltiples linials

P	45	1	-	21	1	-	17	2	-
P + FF	4	-	-	1	-	-	3	2	-
P + FM	1	-	-	1	-	-	2	1	-
P + MF	2	1	-	-	-	-	-	-	-
P + MM	1	-	-	1	-	-	-	2	-
WP + HF	-	-	1	-	-	1	-	-	-

5b) Múltiple linial i extensa col.lateral

P + B	21	1	-	8	1	-	4	2	-
P + Z	19	-	-	5	-	-	7	4	-
P + B + Z	23	-	-	7	1	-	-	-	-
P + B + BW	3	-	-	-	1	-	-	1	-
P + Z + FZ	3	-	-	-	-	-	-	-	-
P + FM + Z	1	-	-	2	-	-	2	-	-
P + B + MF	1	-	-	1	-	-	1	-	-
WP+ WB + HB	-	-	-	-	-	-	-	-	1
WP+ XZ + HM	-	-	1	-	-	-	-	-	-
WP+WB+WZ+HB	-	-	-	-	-	2	-	-	1
WP + HZS	-	-	-	-	-	-	-	-	1

5c) Múltiple col.lateral

B + BW	2	-	-	2	-	-	-	1	-
B + BW +BCh	-	-	-	3	1	-	1	-	-
B + Z + ZH	1	-	-	1	-	-	1	-	-
Z + ZH	-	-	-	-	1	-	-	1	-
Z + ZH +ZCh	-	-	-	1	-	-	-	1	-
HZ+HZH+ZCh+WF-	-	-	-	-	-	-	-	-	1

5d) Múltiple linial i col.lateral

P + B + BW	1	-	-	1	-	-	-	-	-
P+B+BW+BCh	-	-	-	1	-	-	-	-	-
P + B + ZH	-	-	-	1	1	-	-	-	-
P+Z+ZH+ZCh	-	-	-	1	-	-	-	-	-
P + Z+ZH+B	1	-	-	2	-	-	1	-	-

FONT: Elaboració pròpia, segons fitxes dels cursos domèstics, a partir dels Censos de població, registre civil i parroquial, cadastres i amillarament. (RC., A.P., i A.M.)

Quadre 3.17
 Mobilitat dels grups residencials
 Variacions i continuïtat en els G.R.

Any	Total G.R.	Presentes al cens anterior	Nous G.R.	G.R. que desapa- reixen	Any	Total G.R.	Presentes al cens anterior	Nous G.R.	G.R. que desapareixen
Gratallops, 1792-1853					Torroja, 1867-1920				
1792	196	-	-	19 (9,7)	1867	196	-	196 (100,0)	29 (14,8)
1797	213	177 (83,0)	36 (16,9)	1 (7,5)	1870	191	167 (87,4)	24 (12,5)	21 (10,9)
1800	218	197 (90,4)	21 (9,6)	16 (7,3)	1875	194	170 (87,5)	24 (12,4)	5 (3,0)
1804	229	202 (88,2)	27 (11,8)	20 (8,7)	1880	214	188 (87,8)	26 (12,1)	26 (12,1)
1809	236	209 (88,5)	27 (11,4)	22 (11,0)	1884	208	188 (90,3)	20 (9,6)	30 (14,4)
1812	274	210 (76,6)	64 (23,3)	16 (5,8)	1889	203	185 (91,1)	25 (12,3)	25 (12,3)
1816	267	258 (96,6)	9 (3,3)	39 (14,6)	1895	200	178 (89,0)	22 (11,0)	35 (17,5)
1819	282	228 (80,8)	54 (19,1)	21 (7,4)	1903	191	165 (86,3)	26 (13,6)	30 (15,7)
1824	284	261 (91,9)	23 (8,1)	32 (11,2)	1906	185	161 (87,0)	24 (12,9)	39 (21,0)
1826	292	252 (86,3)	40 (13,7)	60 (20,5)	1911	159	146 (91,8)	13 (8,1)	29 (18,2)
1829	262	232 (88,5)	30 (11,4)	47 (17,9)	1918	150	130 (86,6)	20 (13,3)	16 (10,6)
1837	243	215 (88,4)	28 (11,5)	17 (6,9)	1920	152	134 (88,1)	18 (11,8)	18 (11,8)
1839	238	226 (94,9)	12 (5,0)	21 (8,8)					
1842	230	217 (94,3)	13 (5,6)	9 (3,9)					
1846	271	221 (81,5)	50 (18,4)	45 (16,6)					
1848	231	226 (97,8)	5 (2,1)	48 (20,7)					
1853	187	183 (97,8)	14 (2,1)	-					
Gratallops, 1924-1986					Torroja, 1925-1986				
1924	154	-	-	31 (20,1)	1925	143	134 (93,7)	9 (6,2)	20 (13,9)
1930	147	123 (83,6)	24 (16,3)	21 (14,8)	1930	140	123 (87,8)	17 (12,1)	21 (14,9)
1936	150	132 (88,0)	18 (12,0)	27 (18,0)	1936	118	112 (94,9)	6 (5,0)	12 (10,1)
1940	134	123 (91,7)	11 (8,2)	20 (14,9)	1940	114	106 (92,9)	8 (7,0)	20 (17,5)
1945	128	114 (89,0)	14 (10,9)	17 (13,2)	1945	100	89 (89,0)	11 (11,0)	17 (17,0)
1950	131	111 (84,7)	20 (15,2)	24 (18,3)	1950	95	83 (87,3)	12 (12,5)	15 (15,7)
1955	123	107 (86,9)	16 (13,0)	26 (21,1)	1955	93	80 (86,0)	13 (13,9)	14 (15,05)
1960	111	97 (87,3)	14 (12,6)	17 (15,3)	1960	90	79 (87,7)	11 (12,2)	14 (15,5)
1965	105	94 (89,5)	11 (10,4)	16 (15,2)	1965	91	76 (83,5)	15 (16,4)	20 (21,9)
1970	97	89 (91,7)	8 (8,2)	14 (14,4)	1970	67	62 (92,5)	5 (7,4)	10 (14,9)
1975	93	83 (89,2)	10 (10,7)	10 (10,7)	1975	64	57 (89,0)	7 (10,9)	8 (12,5)
1981	91	83 (91,2)	8 (8,7)	14 (15,3)	1981	64	56 (87,5)	8 (12,5)	19 (18,7)
1986	86	77 (89,5)	9 (10,4)	-	1986	48	45 (93,7)	3 (6,2)	-

FONT: Elaboració pròpia segons fitxes dels cursos domèstics

Quadre Ap. 4.1.
Persones elegides com a marmessors en els testaments de Torroja (1800-1936)

	1801	1841	1871	1901		1801	1841	1871	1901	
	1840	1870	1900	1936	TOT	1840	1870	1900	1936	TOT
Homes						Dones				
W	1	2	2	6	11	H	2	2	3	6
W+S	9	1	2	3	15	H+S	11	3	2	5
W+B	5	1	1	1	8	H+B	5	2	1	8
W+F	-	-	-	-	-	H+F	5	5	8	1
W+DH	-	-	-	-	-	H+DH	1	-	-	1
W+ZH	-	-	-	-	-	H+ZH	2	-	-	1
W+Altre	-	-	-	-	-	H+Altre	11	-	-	2
W+Rector	-	-	-	-	-	H+Rector	3	-	-	3
S	3	2	6	10	21	S	-	-	-	1
S+S	10	3	5	2	20	S+S	3	1	1	3
S+B	8	1	1	1	12	S+B	2	2	-	1
S+D	-	-	-	-	-	S+D	2	1	-	2
S+ZH	4	-	-	-	4	S+ZH	-	-	-	-
S+DH	3	1	-	-	3	S+DH	-	-	-	-
S+WB	3	1	-	-	4	S+WB	-	-	-	-
S+Altre	11	1	-	-	12	S+Altre	5	1	4	5
S+Rector	3	-	-	-	3	S+Rector	3	-	-	3
D	3	-	-	3	6	D	1	-	-	1
B+B	6	4	5	1	11	B+B	1	2	-	3
B+ZH	11	1	-	-	12	B+ZH	2	-	-	2
B+DH	4	-	-	-	4	B+DH	1	-	-	1
B+Altre	8	3	1	1	13	B+Altre	-	4	1	2
B+F	1	1	-	-	2	B+F	1	-	-	1
B+M	1	2	-	-	3	B+M	-	-	-	-
B+WB	1	4	3	-	8	B+WB	1	-	-	1
B	3	-	-	-	3	B	-	-	1	1
Z	-	-	-	-	-	Z	-	-	-	-
ZH+ZH	-	-	-	-	-	ZH+ZH	-	-	-	-
ZH+Altre	1	2	-	1	4	ZH+Altre	-	-	-	-
WB+Altre	-	-	-	-	-	WB+Altre	3	-	-	2
BS+BS	1	2	1	-	4	BS+BS	-	-	1	1
BS+ZS	-	-	-	-	-	BS+ZS	-	1	-	1
MBS+MBS	1	-	-	1	2	MBS+MBS	1	-	-	1
MBS+ZS	3	-	-	1	4	MBS+ZS	2	-	-	2
FBS+Rector	1	-	-	1	2	MBS+Rector	-	-	-	-
MBS+Altre	1	-	-	-	1	MBS+Altre	-	-	-	-
MBS+MZS	-	-	-	1	1	MBS+MZS	-	-	-	-
F+Altre	2	-	-	-	2	F+Altre	1	1	-	1
WBS+BS	1	-	-	-	1	WBS+BS	-	-	-	-
Altre+Altre	27	4	9	4	44	Altre+Altre	-	-	-	-
Rector+Altre	8	3	-	-	11	Rector+Altre	3	-	1	4
No previst	10	12	4	3	29	No previst	-	6	7	10
TOTAL	151	41	41	37	270	TOTAL	76	36	32	40

Font: Elaboració pròpia, segons testaments parroquials de Torroja. A.P.T.

Quadre Ap. 4.2.

Típus de parents que reben béns a part dels hereus (*)
(en testaments amb nomenament d'hereu). Torroja, 1801-1936.

Home	1801	1841	1871	1901	TOTAL	Dona	1801	1841	1871	1901	TOTAL
	1840	1870	1900	1936			1840	1870	1971	1936	
S	204	48	43	19	314	S	52	11	38	19	120
D	232	34	37	29	332	D	117	33	33	21	204
SS	1	1	-	-	2	SS	-	-	-	1	1
SD	-	-	-	-	-	SD	-	4	-	1	5
DS	-	1	-	-	1	DS	-	1	-	1	2
DD	-	-	-	-	-	DD	1	-	-	1	2
SW	5	1	-	-	6	SW	5	4	-	-	9
DH	3	-	1	1	5	DH	6	2	2	2	12
W	9	4	-	1	14	H	5	8	3	1	17
B	4	7	4	1	16	B	1	7	1	1	10
Z	7	2	1	1	11	Z	-	9	1	3	13
BS	11	-	-	2	13	BS	-	-	1	-	1
BD	-	-	-	-	-	BD	-	1	-	-	1
ZS	-	-	-	-	-	ZS	1	1	2	11	15
ZD	-	-	-	1	1	ZD	1	2	2	12	17
ZH	-	-	-	2	2	ZH	-	-	-	-	-
WB	-	-	1	-	1	HB	-	-	-	-	-
WBW	-	-	-	-	-	HBW	6	1	1	-	8
WBS	-	-	-	-	-	HBS	2	-	-	-	2
WBD	-	-	-	-	-	HBD	1	-	-	1	2
WZ	-	-	-	-	-	HZ	-	2	-	-	2
WZH	-	-	-	-	-	HZH	1	1	-	1	3
F	-	-	-	1	1	F	-	-	1	-	1
M	-	1	1	1	3	M	-	-	-	-	-
FBS	-	-	1	-	1	FBS	-	-	-	-	-
FBSW	-	1	-	-	1	FBSW	-	-	-	-	-
Filloi	-	-	1	-	1	Filloi	-	1	-	1	2
Fillola	-	1	-	-	1	Fillola	2	-	1	-	3
Altres	5	2	4	4	15	Altres	1	-	2	3	6
TOTAL	481	103	94	63	741	TOTAL	202	88	88	30	458

(*) Es comptabilitzen totes les transmissions de béns que mencionen els testaments, exclouent a l'hereu, tenint en compte que en un mateix testament hi ha normalment diverses transmissions a persones diferents. Tenir en compte tots els tipus de transmissions (robes, diners, joies, terres, etc.), però cada persona només és comptabilitzada una vegada, encara que rebí diverses transmissions ahora.

FONT: Elaboració pròpia, segons testaments parroquials de Torroja. A.P.T.

Quadre Ap. 4.3.

Successió domèstica, segons la posició dins la fratria. Gratallops i Torroja, 1792-1986

Posició	TOTAL	Gratallops	Torroja	Tor+Grat	Torroja	Gratallops
	1792-1986	1792-1853	1867-1925	1926-1986	1926-1986	1926-1986
A. Fill primogènit	385 (52,7)	190 (59,6)	106 (51,5)	89 (43,4)	38 (40,8)	51 (45,9)
B. Fill no primogènit	105 (14,4)	51 (16,0)	30 (14,6)	24 (11,7)	4 (4,3)	20 (18,0)
C. Fill (ordre descon.)	36 (4,9)	27 (8,5)	7 (4,4)	2 (1,0)	1 (1,0)	1 (0,9)
D. Filla primogènita	142 (19,4)	30 (9,4)	44 (21,3)	68 (33,1)	41 (44,1)	27 (24,3)
E. Filla no primogènita	33 (4,5)	8 (2,5)	12 (5,8)	4 (3,8)	4 (4,3)	7 (6,3)
F. Filla (ordre descon.)	17 (2,3)	10 (3,1)	5 (2,4)	2 (1,0)	2 (2,1)	1 (0,9)
G. Altres	12 (1,6)	3 (0,9)	2 (0,9)	7 (3,4)	3 (3,2)	4 (3,6)
A+B+C. FILL	526 (72,0)	268 (84,0)	143 (69,4)	115 (56,1)	43 (46,2)	72 (64,8)
D+E+F. FILLA	192 (26,3)	48 (15,0)	61 (29,6)	83 (40,5)	47 (50,5)	35 (31,5)
B+C+D+E+F. FILL/A NO PR.	297 (40,7)	99 (31,0)	91 (44,2)	107 (52,2)	51 (55,9)	55 (49,5)
TOTAL	730	319	206	205	93	111

Posició	1792-1809	1810-1830	1830-1853	1867-1899	1900-1925	1926-1940	1941-1965	1965-1986
A.	70 (67,9)	58 (58,0)	62 (53,4)	68 (57,6)	38 (43,2)	41 (48,8)	40 (38,5)	8
B.	8 (7,8)	20 (20,0)	23 (19,8)	16 (13,5)	14 (15,9)	6 (7,1)	17 (16,3)	1
C.	12 (11,6)	7 (7,0)	8 (6,9)	6 (5,1)	1 (1,1)	1 (1,2)	1 (0,9)	0
D.	8 (7,8)	8 (8,0)	14 (12,0)	21 (17,8)	23 (26,1)	25 (29,7)	38 (36,5)	5
E.	1 (1,0)	3 (3,0)	4 (3,4)	2 (1,7)	10 (11,4)	6 (7,1)	4 (3,8)	3
F.	2 (1,9)	3 (3,0)	5 (4,3)	4 (3,4)	1 (1,1)	1 (1,2)	1 (0,9)	0
G.	2 (1,9)	1 (1,0)	0 (0)	1 (0,8)	1 (1,2)	4 (4,8)	3 (2,8)	8
A+B+C	90 (87,4)	85 (85,0)	93 (80,2)	90 (76,3)	53 (60,2)	48 (57,1)	58 (55,7)	9
D+E+F	11 (10,6)	14 (14,0)	23 (19,8)	27 (22,9)	34 (38,6)	32 (38,1)	43 (41,3)	8
B+C+D+E+F	19 (18,4)	34 (34,0)	46 (39,6)	43 (36,4)	48 (54,5)	38 (40,5)	60 (57,7)	9
TOTAL	103	100	116	118	88	84	104	17

FONT: Elaboració pròpia, segons fitxes dels cursos domèstics

Quadre -Ap. 4.4.
Pràctica de l'ultimogenitura en les successions de Gratallops i Torroja (1792-1986)

	Gratallops 1792-1853		Torroja 1866-1925		Grat+Tor 1926-1986		TOTAL 1792-1986	
Nombre total d'ultimogen [*].	49		29		31		109	
% sobre total de successions (15,3)			(14,1)		(15,1)		(15,0)	
Posició del darrer fill en la fratria	TOT	PRIM[**]	TOT	PRIM[**]	TOT	PRIM[**]	TOT	PRIM[**]
2on	10	6	8	3	17	8	42	17
3er	15	2	7	4	6	2	28	8
4art	9	1	6	1	5	1	21	3
5è	5	-	4	1	1	-	10	1
6è	4	-	2	-	1	-	1	-
7è	3	-	1	-	-	-	4	-
8è	2	-	-	-	-	-	2	-
9è	1	-	1	-	-	-	2	-

[*] Nombre de casos en els quals el darrer fill es a la vegada el primogènit masculí

FONT: Elaboració pròpia, segons fitxes dels cursos domèstics

Quadre 4.5.
Successió domèstica, segons la propietat dels grups residencials.
Gratallops i Torroja, 1867-1986

Posició	TOTAL, 1867-1925			Tor, 1867-1925			Tor+Grat, 1926-86		
	2	3	4	2	3	4	2	3	4
A. Fill primogènit	115 (44,2)	57 (53,3)	22 (51,2)	68	25	13	48	32	9
B. Fill no primogènit	36 (13,8)	13 (12,2)	5 (11,6)	23	4	3	13	9	2
C. Fill (ordre desc.)	9 (3,5)	0	0	7	0	0	2	0	0
D. Filla primogènita	73 (28,1)	27 (25,2)	12 (27,9)	30	10	4	43	17	8
E. Filla no primogèn.	14 (5,4)	9 (8,4)	2 (4,6)	6	5	1	8	4	1
F. Filla (ordre desc.)	6 (2,3)	0	2 (4,6)	4	0	1	2	0	1
G. Altres	8 (3,1)	0	2 (4,6)	2	0	0	4	1	0

Classe: 2 = Petits propietaris (incluint no-propietaris i sense activitat agrícola);

3 = Mitjans; 4 = Benestants. Font: elaboració pròpia, segons fitxes dels cursos domèstics.

Quadre Ap. 4.6.
Relacions amb els altres germans, quan el primogènit masculí és el successor
Gatallops i Torroja (1792-1986)

	Gatallops 1792-1853	Torroja 1866-1925	Grat+Tor 1926-1986	TOTAL 1792-1986
I. TÉ D'ALTRES GERMANS?				
1. Fill únic	31 (10,0)	29 (14,1)	50 (24,7)	110 (14,5)
2. Amb germans (B)	25 (7,9)	29 (14,1)	34 (16,8)	88 (11,7)
3. Amb germanes (Z)	66 (21,0)	39 (18,8)	57 (28,1)	162 (22,1)
4. Amb germans/es (B+Z)	194 (61,0)	107 (51,9)	82 (30,3)	363 (51,4)
2+3+4. Amb germans (B o Z)	287 (90,0)	177 (85,8)	154 (75,3)	618 (73,5)
II. RESIDÈNCIA D'ALTRES AL MATEIX G.R.GERMANS DESPRÉS DEL SEU MATRIMONI [***]				
1. Fill únic	24 (7,2)	28 (13,1)	47 (23,4)	99 (13,4)
2. Germà/ns solters	180 (56,4)	54 (25,2)	53 (25,8)	287 (39,3)
3. Germà/ns casats	16 (5,0)	18 (8,7)	10 (4,9)	44 (6,0)
4. Cap germà al G.R.	80 (25,1)	33 (40,3)	69 (33,6)	232 (31,8)
5. Solter,s/. germans [*]	4 (1,2)	4 (1,9)	13 (6,3)	21 (2,9)
6. Solter,a/.germans [**]	2 (0,6)	3 (1,5)	1 (0,5)	6 (0,8)
== S/.germans coresidents	107 (33,6)	114 (55,3)	130 (63,4)	351 (48,1)
== Amb germans coresid.	198 (62,0)	75 (36,4)	64 (31,2)	337 (46,2)
Desconegut	13	15	9	37
TOTAL	319	206	205	730

[*] Primogènit-succesor que no arriba a casar-se, que residirà sol a la mort dels pares.

[**] idem., que residirà amb d'altres germans a la mort dels pares

[***] En el cens posterior al matrimoni.

FONT: Elaboració pròpia, segons fitxes dels cursos domèstics

Quadre Ap. 4.7.
Formes d'herència a Gratallops i Torroja (1867-1986)

Tipus d'herència	TOTAL	Torroja	Tor+Grat	Torroja	Gratallops
	1867-1986	1867-1925	1925-1986	1925-1986	1925-1986
1. Hereu únic	219 (58,1)	119 (62,9)	100 (53,2)	59 (57,3)	41 (48,2)
2. Hereu princ.	104 (27,6)	46 (24,3)	58 (30,2)	32 (31,1)	26 (30,6)
3. Rep. no ig.	27 (7,2)	12 (6,3)	15 (8,0)	7 (6,8)	8 (9,4)
4. Rep. igual.	27 (7,2)	12 (6,3)	15 (8,0)	5 (4,8)	10 (11,7)
2+3+4	158 (41,9)	70 (37,0)	88 (46,8)	44 (42,7)	44 (51,7)
Total	377	189	188	102	85
Desc.	34	17	17	9	8
TOTAL	411	206	205	111	93

1 = Hereu únic (totes les terres i immobles per a un sol hereu). Inclou dues formes:

1a) hereu únic i 1b) Hereu principal, amb transmissió de diners als altres fills;

2 = Hereu principal, amb transferència de terres o cases a d'altres hereus; 3 = Repartició no igualitària; 4 = Repartició no igualitària.

Font: elaboració pròpia, segons fitxes dels cursos domèstics

Quadre Ap. 4.8
Formes d'herència a Gratallops + Torroja (1867-1986), per períodes

Tipus d'herència	1867-00(%)	1901-25(%)	1926-40(%)	1941-65(%)	1965-86(n.)
1. Hereu únic	66,0	59,0	46,9	58,3	6
2. Hereu princ.	24,5	24,1	33,3	28,1	4
3. Rep. no ig.	5,6	7,2	11,1	6,2	0
4. Rep. igual.	3,7	9,6	8,6	7,3	1
2+3+4	33,8	41,0	53,1	41,6	5
Total	106	83	81	96	11
Desc.	12	5	3	8	6
TOTAL	118	88	84	104	17

1 = Hereu únic (totes les terres i immobles per a un sol hereu). Inclou dues formes:

1a) hereu únic i 1b) Hereu principal, amb transmissió de diners als altres fills;

2 = Hereu principal, amb transferència de terres o cases a d'altres hereus;

3 = Repartició no igualitària; 4 = Repartició no igualitària.

Font: elaboració pròpia, segons fitxes dels cursos domèstics.

Quadre 4.9.

Previsions de nomenament d'hereu en els testaments de Torroja (1800-1936): tipus de nomenament i relació de parentiu del testador amb la persona nomenada.

	1800-1840	1841-1870	1871-1900	1901-1936	TOTAL
<u>1a) Hereu únic</u>					
S	6		1	2	9
D			1	1	2
H	1	4	4	4	13
W		3	3	4	10
M o F		1			1
TOTAL	7 (3,01)	8 (10,38)	9 (12,31)	11 (12,8)	35 (7,6)
<u>1b) Hereu principal (d'altres dotats amb diners)</u>					
S	118	32	19	16	59
D (amb B)		2	2	5	4
D (sense D)	4	1	2	9	16
SS, DS, SD, DD.	4	1			5
S/D a elecció cònjuge sobrevivent	5	3	7	2	17
BS, BD, ZS, ZD.	4	2	2	3	11
M o F	3	2	1		6
B, Z.			2	1	3
Altres	2		2	1	5
TOTAL	140 (61,7)	43 (53,8)	37 (50,7)	37 (43,0)	257 (55,8)
<u>2) Hereu principal (d'altres amb terres/cases)</u>					
S + S	26	2			9
S + (S) + D	13	6	3	2	24
D + (D) + S	4	2			6
D + D	1		1		2
S o D + altres	4				4
BS, BD, ZS o ZD	3	4	3	4	14
M o F	2		2		4
Altres			2		2
TOTAL	53 (23,3)	14 (18,18)	11 (15,1)	6 (7,0)	84 (18,2)
<u>3) Repartiment no igualitari</u>					
S/S		1	2	2	5
S/(S)/D/(D)		1	1	4	6
D/D				1	1
S o D/altres		3	1	4	8
B, Z				1	1
SS, DS, SD o DD					
BS, BD, ZS o ZD	4		2	6	12
Altres			1		1
TOTAL	4 (1,7)	5 (6,5)	7 (9,6)	18 (20,9)	34 (7,4)

4) Repartiment igualitari

S/S				2	2
S/(S)/O(S)		1	2	6	7
O/O					
B2			3	2	5
SS,DS,SD o DD	1				1
BS,BD,ZS o ZD	1			4	4
Altres					
TOTAL	2 (0,9)	1 (1,29)	5 (8,9)	14 (16,3)	22 (4,8)

5) Altres

Indeterminat		1	2		3
S/especificar	15	3			18
ànima o fundacions		6	2	1	9
TOTAL	21 (9,2)	6 (7,8)	3 (4,1)		28 (6,1)

RESUM

1+2 Hereu principal	200 (88,1)	65 (84,4)	57 (71,8)	54 (62,8)	376 (81,7)
3+4 Repartiment	6 (6,2)	6 (7,8)	12 (16,4)	32 (37,2)	56 (12,2)
Altres	21 (9,2)	6 (7,8)	3 (4,1)	0	28 (6,1)
2+3+4+ Transmissions de terra a d'altres no hereus	65 (28,6)	22 (28,6)	24 (32,9)	38 (44,2)	140 (30,4)
TOTAL	227	77	73	82	460

FONT: Elaboració pròpia, segons testaments parroquials de Torroja. A.P.T.

INDEXS

ÍNDIX DELS QUADRES1. Repensar el parentiu

1. Desenvolupament del cicle familiar, segons Glick 14
2. Desenvolupament del cicle familiar, segons Duvall 15

2. Mètodes i tècniques

1. Relació de fonts i arxius consultats, per pobles 44
2. Codis dels tipus de parents 50
3. Tipologia dels grups residencials 52
4. Nombre d'actes buidades i comptabilitzades 60
5. Equivalències de mesures emprades 62

3. El quadre demogràfic

1. Evolució del nombre d'habitants de Gratallops i Torroja, s. XVI-XVIII 78
2. Evolució de la població. Grat, Tor, i Priorat v., s. XIX-XX... 84
3. Evolució del nombre de naixements i defuncions, 1801-1985 87
4. Nombre de fills de pares desconeguts. Torroja, 1726-1950 92
5. Mortalitat infantil. Gratallops + Torroja, 1801-1970 95
6. Proporció dels difunts, segons edats. Grat+Tor, 1801-1925 98

4. Estructura social de l'agricultura

1. Utilització del sòl. Torroja, segle XIX. 107
2. Utilització del sòl. Gratallops, Torroja i Priorat v., segle XX..... 109
3. Estructura de la propietat. Torroja, segle XIX. 113
4. Evolució de la grandària de les explotacions..... 116
5. Nombre d'explotacions, segons la grandària total i segons la S.A.U., 1982..... 117
6. Calendari del conreu de la vinya 122
7. Procés de vinificació 127

5. Els grups socials

1. Variacions en el nombre de G.R. i d'habitants segons la propietat del G.R. Torroja, 1867-1925 145
2. Variacions en el nombre de G.R. i d'habitants segons la propietat del G.R. Gratallops i Torroja, 1924-1986 155

6. L'espai domèstic: la casa com a "construcció" social

1. Cases de Gratallops i Torroja, classificades segons el nombre de plantes i superfície 167

7. Formes de residència

1. Evolució de la població, del nombre de G.R. i de la MP/GR. Gratallops, 1792-1853	203
2. Formes de residència (resum). Gratallops, 1792-1853	205
3. Evolució de la població, del nombre de G.R. i de la MP/GR. Torroja, 1867-1920	214
4. Proporció de G.R. contenint 6 o més persones. Torroja, 1867-1920.	217
5. Formes de residència (resum). Torroja, 1867-1920	218
6. Proporcions de G.R. extensos i múltiples (mitjana per períodes). Torroja, 1867-1920	220
7. Evolució de la població, del nombre de G.R. i de la MP/GR Torroja i Gratallops, 1924-1986	222
8. Proporció de G.R. contenint 6 o més persones. Grat+Tor, 1924-1986	223
9. Formes de residència (resum). Grat+Tor, 1924-1986	224
10. Proporcions de G.R. extensos i múltiples (mitjana per períodes). Gratallops+Torroja, 1924-1986	227

8. El desenvolupament del curs domèstic

1. Nombre de cursos domèstics i cicles familiars analitzats	239
2. Cursos domèstics que presenten les diferents formes de residència, segons el nombre de censos en que apareixen. Gratallops, 1792-1853 i 1924-1986	241
3. Mobilitat dels G.R. 1792-1986	242
4. Forma de residència dels G.R. que apareixen en un sol cens. 1792-1986	243
5. Permanència dels diferents cursos domèstics al llarg dels diferents censos. 1792-1986	246
6. Permanència dels diferents cursos domèstics al llarg dels diferents censos (dades correggides). 1792-1986	246
7. Forma de residència a l'inici del cicle familiar (resum). 1792-1986	249
8. Forma de residència a l'inici del cicle familiar, segons posició social dels G.R. 1867-1986.	250
9. Grup de parents amb els que es va a viure a l'inici del cicle familiar (en residències múltiples o extenses). 1792-1986	252
10. Presència dels diferents tipus de parents en els G.R. (a l'inici del cicle familiar). 1792-1986	255
11. Forma de residència al final del cicle familiar. 1792-1986 ..	256
12. Parents amb els que es viu al final del cicle familiar. 1792-1986	258
13. Presència de relacions de filiació a la mateixa població al final del cicle, d'entre els residents que viuen sense cap parent (solitaris o matrimonis sense fills)	259
14. Estructura dels cicles familiars. 1792-1853.....	263

9. Nupcialitat

1. Evolució del nombre de matrimonis i de la taxa de nupcialitat (per mil). Gratallops, Torroja i Priorat vinícola	292
2. Estat civil dels difunts de més de 50 anys (celibat permanent) Gratallops + Torroja, 1801-1985)	294
3. Edat mitjana al matrimoni. Gratallops i Torroja, 1866-1985....	296
4. Edats al matrimoni dels solters. Gratallops+Torroja, 1875-1985.	299
5. Nombre de matrimonis de vidus. Torroja i Gratallops, 1801-1985	302
6. Nombre de vidus i vídues en els matrimonis, 1801-1985	303
7. Repartició dels matrimonis, segons l'estat civil dels cònjuges Torroja i Gratallops, 1801-1985.	304
8. Edats dels matrimonis de vidus. Torroja+Gratallops, 1801-1985	305
9. Interval entre la mort del cònjuge i el nou matrimoni, 1801-1985	307

10. Entre el proper i el llunyà?

1. Freqüència i tipus de dispenses matrimonials. Gratallops i Torroja, 1801-1936	318
2. Classificació dels matrimonis segons la posició social dels cònjuges. Torroja (1876-1975) i Gratallops (1926-1975)..	336

11. Una geografia matrimonial

1. Nombre de matrimonis i de contraents locals d'entre els matrimonis celebrats a Torroja (1801-1985)	350
2. Sexe del contraent local, d'entre els matrimonis endogàmics celebrats amb cònjuges de Gratallops i Torroja als pobles del Priorat vinícola (1801-1985)	351
3. Matrimonis exogàmics de persones de Gratallops i Torroja.....	353
4. Natura de les dispenses dels matrimonis de cònjuges de Gratallops i Torroja amb les poblacions properes (1801-1950)	361

12. Reconèixer els parents

1. Noms de les cases de Gratallops	388
2. Relació de noms utilitzats, en diferents períodes. Gratallops	395
3. Relació de noms utilitzats, en diferents períodes. Torroja...	396
4. Principals cognoms de Gratallops (1625-1688 i 1825-1936)	403

13. Del marc institucional a la pràctica

1. Nombre de testaments parroquials de Torroja	425
2. Persones elegides com a marmessors en els testaments de Torroja. 1800-1936	434
3. Previsions de nomenament d'hereu en els testaments de Torroja. 1800-1936.....	439
4. Tipus d'hereus, segons relacions de parentiu, als testaments de Torroja. 1801-1936	441
5. Transmissions hereditàries de béns a d'altres persones no hereves, segons els testaments de Torroja. 1801-1936	442
6. Tipus transmissions econòmiques i de parents a Torroja	443

14. Herència i successió

1. Successió domèstica, segons la posició dins la fratria. Gratallops i Torroja, 1792-1986	467
2. Ordre del fill o filla successor en la fratria de germans. Gratallops i Torroja, 1792-1986	469
3. Relació amb els altres germans, quan el primogènit masculí és el successor. Gratallops i Torroja, 1792-1986	472
4. Causes o posició del primogènit masculí quan aquest no és el successor. Gratallops i Torroja, 1792-1986	473
5. Presència o no de germans en els casos de successió d'una filla Gratallops i Torroja, 1792-1986	474
6. Formes d'herència a Gratallops i Torroja, 1867-1986	475
7. Formes d'herència, segons la posició social dels G.R. Gratallops +Torroja, 1867-1986	

15. Quan el parentiu esdevé conflictiu

1. Nombre d'actes de conciliació. Torroja, 1839-1910	514
2. Tipus de demandes en els actes de conciliació relacionats amb qüestions familiars. Torroja, 1839-1910	515
3. Comparació del sexe del matrimoni del demandant i del demandat, en els actes de conciliació. Torroja, 1839-1910....	516
4. Relacions de parentiu i tipus de demanda en els actes de conciliació. Torroja, 1839-1910	518

Apèndix

1.1 Nombre de parcel·les per propietari. Torroja s.XIX	644
1.2 Nombre de parcel·les, segons superfície. Torroja, s. XIX ...	644
1.3 Nombre de parcel·les, 1962 i 1982	645
1.4 Parcel·lació, segons els Censos Agraris, 1962-1972	645
1.5 Parcel·lació de la vinya, 1970	646
1.6 Règim d'explotació de la vinya, 1970	646
2.1 Evolució de la Població. Priorat Vinícola	647
2.2 Nombre de matrimonis, naixements i defuncions.....	648
2.3 Nombre de matrimonis als diversos pobles.....	650
2.4 Exògamia i endogàmia geogràfica segons lloc naixement	651

2.5 Exogàmia i endogàmia geogràfica segons lloc naixement en % .	652
2.6 Exogàmia i endogàmia geogràfica segons lloc residència	653
2.7 Exogàmia i endogàmia geogràfica segons lloc residència en %.	654
2.8 Lloc de naixement dels nuvis dels matrimonis a Torroja	655
2.9 Lloc de residència dels nuvis dels matrimonis a Torroja	656
2.10 Lloc de naixement de les núvies dels matrimonis a Torroja .	657
2.11 Lloc de residència de les núvies dels matrimonis a Torroja.	658
2.12 Distribució mensual de naixements a Torroja	659
2.13 Distribució mensual de defuncions a Torroja	660
3.1 Evolució del nombre de grups residencials, segons posició social	661
3.2 Evolució del nombre de grups residencials, segons posició social	662
3.3 Evolució de la població, segons posició social del G.R.	663
3.4 Evolució de la població, segons la posició social	664
3.5 Evolució de la Mitjana de persones per grup residencial, segons posició social	665
3.6 Formes de residència, Gratallops 1792-1853	666
3.7 Formes de residència, Torroja 1867-1986	669
3.8 Formes de residència, Gratallops 1924-1986	673
3.9 Formes de residència segons posició social del G.D.	675
3.10 Forma de residència a l'inici del cicle familiar, Grat. ...	677
3.11 Forma de residència a l'inici del cicle familiar, Torroja .	678
3.12 Forma de residència a l'inici del cicle familiar, Grat+Torj	679
3.13 Forma de residència al final del cicle familiar, Grat	680
3.14 Forma de residència al final del cicle familiar, Torroja ..	681
3.15 Forma de residència al final del cicle familiar, Grat+Torj.	682
3.16 Tipus de parents en els G.R.	683
3.17 Mobilitat dels grups residencials	685
4.1 Persones elegides com a marmessors en els testaments de Tor.	686
4.2 Tipus de parents que reben béns a part dels hereus	687
4.3 Successió domèstica, segons la posició dins la fratria	688
4.4 Pràctica de l'ultimogenitura de Gratallops	689
4.5. Successió domèstica, segons la propietat dels G.R. a Grat. ..	689
4.6 Relacions amb els altres germans, quan el pprimogènit masculí és el succsor	690
4.7 Formes d'herència a Gratallops i Torroja	691
4.8 Formes d'herència a Gratallops i Torroja	691
4.9 Previsions de nomenament d'hereu en els testaments de Torj..	692

ÍNDEX DE LES GRÀFIQUES, DIAGRAMES I FIGURES

1. Repensar el parentiu

- A. Procés de desenvolupament d'un curs domèstic 17
- B. Desenvolupament d'un G.R. múltiple 18

2. Mètodes i tècniques

- A. Fonts 44
- B. Model de fitxa utilitzada per a la reconstrucció dels cursos domèstics 48
- C. Resum del procés informàtic 55
- D. Model de fitxa per al buidat dels matrimonis 59

3. El quadre demogràfic

- A. Piràmides d'edat. Gratallops i Torroja, 1787 79
- B. Evolució dels naixements i defuncions. Torroja, 1500-1980 ... 80
- C. Evolució de la població. 82
- D. Evolució de les taxes de natalitat i mortalitat. 1801-1985 .. 89
- E. Distribució mensual dels naixements. Torroja, 1801-1985 90
- F. Distribució dels difunts, segons edats. Grata+Tor, 1801-1985. 97
- G. Estructura d'edats. Gratallops i Torroja 100
- H. Piràmides d'edats. Gratallops i Torroja 111

4. Estructura social de l'agricultura

- A. Evolució de la utilització del sòl 117
- B. Estructura de la propietat 118

6. L'espai domèstic: la casa com a "construcció" social

- A. Plànol de casa petita (planta baixa i pis) 175
- B. Plànol de casa petita (planta baixa i dos pisos) 175
- C. Plànol de casa mitjana (planta baixa i dos pisos) 176
- D. Plànol de casa mitjana (planta baixa, dos pisos i sòtans) .. 177

7. Formes de residència

- A. Mitjana de persones per G.R. Gratallops i Torroja, 1867-1986. 206
- B. Mitjana de persones per G.R., segons la posició social. Torroja, 1867-1986 207
- C. Evolució del nombre de G.R. Torroja, 1867-1986 208
- D. Formes de residència. Torroja, 1867-1986 209
- E, F, G, H, i I. Forma dels G.R., segons la posició social. Gratallops i Torroja, 1867-1985 210-211
- J, K, L, i M. Distribució dels G.R. segons el nombre de persones 212

8. El desenvolupament del curs domèstic

A,B,C,D,E,F,G,H. Exemples de cursos domèstics268,269,270,272
274,276,279,280

9. Nupcialitat

A. Evolució del nombre de matrimonis.
Gratallops i Torroja, 1570-1980 (períodes decenals) 290
B. Evolució de la taxa de nupcialitat. Gratallops+Torroja
i Priorat vinícola, 1801-1980 (períodes decenals) 291
C. Edat mitjana al matrimoni. Gratallops+Torroja, 1866-1985 ... 297
D. Distribució mensual dels matrimonis. Torroja, 1801-1985 300

10. Entre el proper i el llunyà?

A. Graus de parentiu canònics i civil comparats 314
B a D. Exemples d'estratègies matrimonials (diagrames) 321-333

11. Una geografia matrimonial

A. Configuració de la xarxa de camins, a principis del XX 348
B. Xarxa de carreteres (1985) 348
C. Moviments locals matrimonials. Pobles del Priorat vinícola . 357
D a I. Exemples d'estratègies matrimonials362-366

12. Reconèixer els parents

A. Transmissió del nom 399
B. Preferències respecte a l'elecció dels padrins 401

13. Del marc jurídic a la pràctica

A a F. Exemples de testaments de Torroja448-453

14. Herència i successió

A. Algunes estratègies de transmissió dels patrimonis 480
B a F Genealogia i transmissions hereditàries 484-485

15. Quan el parentiu esdevé conflictiu

A, B i C. Exemples d'actes de conciliació (diagrames) 524-528